

๒๓๖ ๐๐ /๑ โครงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง

๒๓๖ ๓๐ /๑ การจัดการแบบมีส่วนร่วม
เพื่อการพัฒนาผู้นำทะเลสาบสงขลา

๒๐๐.
๕๓๓:๒๐๕

๕๐๐ /๑ สนนต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

Order Key 1๖๑1๔
BIB Key 1๔๔15๔

๒๓๖ ส.๓๐
๕๓๓
เลขที่ GB5๖8.81.T5 ๑๗๑
เลขทะเบียน ๒๕๔๑ ๓.๑
E๒ ป.ศ. ๒๕๔๑

๒๓๖ ๒๖ /๑ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่

มิถุนายน ๒๕๔๑

บทคัดย่อ

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอผลการดำเนินการ “โครงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินการให้แก่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ : (1) เพื่อให้ประชาคมกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเห็นประเด็นปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ร่วมกัน (2) เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สำหรับเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม (3) เพื่อกำหนดกรอบและประเด็นปัญหาสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ การศึกษาประกอบด้วย การตรวจสอบเอกสาร การศึกษาภาคสนาม การจัดประชุมกลุ่ม และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษา พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่จะเป็นงานทางด้านวิทยาศาสตร์และประเด็นทางเทคนิค งานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านสังคมศาสตร์มีน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังไม่มีงานวิจัยในเรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยตรง มีเพียงงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการมีส่วนร่วมอยู่บ้าง ขณะเดียวกัน พบว่าภาคประชาชนมีบทบาทค่อนข้างสูงในการผลักดันให้เกิดการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบ บ้างก็สะท้อนออกมาในลักษณะของการเคลื่อนไหวรูปแบบต่างๆ การศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ และบันทึกการเคลื่อนไหวข้างต้น พร้อมสรุปย่อ (annotation) ไว้ 23 รายการ

นอกจากนี้ การศึกษาครั้งนี้ ได้รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับ แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในช่วงปีงบประมาณ 2541 – 2542 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแผนงาน/โครงการระดับปฏิบัติการ ของหน่วยงานรัฐระดับจังหวัด โดยแบ่งออกเป็น 4 แผนงานหลัก คือ : (1) แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก (2) แผนงานบำบัดและฟื้นฟู (3) แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน และ (4) แผนงานศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดของโครงการตามแผนงานทั้งหมด พบว่าไม่มีโครงการใดที่กล่าวถึงการจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน มีเพียงแผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้นที่มีการดำเนินโครงการโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ คน แต่ส่วนใหญ่เป็นการ ขอความร่วมมือ จากประชาชนให้เข้าร่วมโครงการ มากกว่าที่จะให้ประชาชนเข้าไป มีส่วนร่วม

ในประเด็นของความหมายของ “การมีส่วนร่วม” พบว่าบุคคลกลุ่มต่าง ๆ มีความเข้าใจและความคาดหวังเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมต่างกันมาก เช่นบุคคลในระดับแกนนำองค์กรประชาชนจำนวนหนึ่ง

เข้าใจหรือคาดหวังว่า การมีส่วนร่วมจะต้องเป็น การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และ ร่วมรับประโยชน์ แต่สำหรับคนทั่วไปในพื้นที่ซึ่งไม่ใช่แกนนำ แม้จะเห็นด้วยกับการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ในทุกขั้นตอน แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ต้องการดำเนินกิจกรรมโดยแยกเทศตามแนวที่กลุ่มแกนนำ ต้องการ และยังต้องการให้ภาครัฐ ซึ่งรวมถึงกลุ่มนักวิชาการ ผู้ชำนาญการ และกลุ่มวิชาชีพ ตลอดจนนักการเมืองในพื้นที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อมูล คำแนะนำต่าง ๆ อยู่ แต่ทั้งกลุ่มแกนนำหรือประชาชนทั่วไป “คาดหวัง” ว่าคนในพื้นที่ควรที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้าไปมีส่วนร่วม

ตัวแทนภาครัฐ นักวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพในพื้นที่ สวมมากมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ และหลายรูปแบบ เช่นการมีส่วนร่วมในรูปของคณะทำงานในระดับเทศบาล จะมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการร่วมกันของประชาชนในรูปของกลุ่มออมทรัพย์ บุคคลในกลุ่มนี้ สวมมากมักคาดหวังที่จะเห็นประโยชน์จากความร่วมมือของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะ กลุ่มตัวแทนภาครัฐส่วนใหญ่ต้องการเห็นความร่วมมือของประชาชนในการสนับสนุน ดูแลรักษา โครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อประโยชน์แห่งรัฐ หรือส่วนรวมเป็นสำคัญ

คณะผู้วิจัยได้สรุปข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ซึ่งยังเป็นอุปสรรคต่อการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของ “กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ที่หลายฝ่ายยังแคลงใจ และดูเหมือนยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจน เช่น คำถามที่ว่าภาครัฐมีแนวคิดอย่างไร เกี่ยวกับ “การจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน” ? หรือ การที่ประชาชนหรือองค์กรเอกชน ได้รับเชิญเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ บุคคลเหล่านั้นมีข้อมูลและสิทธิเท่าเทียมกับภาครัฐในการท้วงติงหรือไม่เห็นด้วยกับภาครัฐหรือไม่ หรือเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับภาครัฐในการดำเนินโครงการ ? หรือ ในการจัดประชาพิจารณ์ หรือการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ภาครัฐกับองค์กรนอกภาครัฐ มีสิทธิในการรับรู้ข้อมูลของโครงการ ก่อนดำเนินการประชุม เท่าเทียมกันหรือไม่ ? เป็นต้น

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าปัญหาของ การจัดการแบบมีส่วนร่วม มีอยู่จริง และเป็นปัญหาต่อกระบวนการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจริง หากแต่แนวทางแก้ปัญหาอาจสรุปได้ชัดเจนนัก จึงได้เสนอแนะให้ทวิวิจัย ซึ่งมีลักษณะเป็นกรอบงานวิจัยกว้าง ๆ ที่คาดว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และ/หรือตอบสนองความต้องการของประชาคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ ทั้งในส่วนของ งานวิจัยพื้นฐาน และงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็น ชุดงานวิจัย ที่เหมาะสมต่อไป ผลการศึกษายังไม่อาจให้ข้อสรุปที่ชัดเจนได้ว่า ใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบเป็นแกนกลางในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนการบริหารงานวิจัย แต่เห็นควรให้เป็นการร่วมมือกันในลักษณะ *เบญจภาคี* อันประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งรายละเอียดของรูปแบบ ความสัมพันธ์ และโครงสร้างที่เหมาะสม อาจจะได้มาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม เช่นกัน

ABSTRACT

The Thailand Research Fund (TRF) commissioned Prince of Songkla University to undertake the project, "Organizing the workshop in public participatory approach management for Songkhla Lake Basin (SLB) development." The objectives of the project were: (1) *To enable the SLB civil society to understand the development issues of, and to develop common visions for, future development of the SLB;* (2) *To consolidate viewpoints concerning participatory approach management for SLB development, to provide a basis for developing a workable participatory approach management strategy;* and (3) *to identify pertinent research questions regarding this issue.* The mission involved literature reviews, field study, focal group meeting and the workshop. This report is the result of conducting the above project.

The study revealed that most of the studies on SLB issues in the past centered around biophysical and technical issues, with only a handful on social science issues. In particular, the researchers found *no single study which directly dealt with the public participatory approach management for the development of the SLB.* The proximate study found was "Area approach to integrated management planning for natural resources and the environment: case studies of Phuket, Krabi and SLB." On the other hand, it was found that the people sector has played an important role in promoting the participatory approach management for the development of the SLB. Such phenomena were reflected in various forms of movements. This study has compiled 23 publications, some of which are related to social aspect of SLB development issues, others are reports on movements; each is furnished with annotation.

Also compiled were data on public environmentally-related programs/projects in the SLB. It was found that most of these programs and projects are at operational level, administered by provincial government agencies; they can be subdivided into: (1) *an environmental awareness promotion program;* (2) *a remedial and rehabilitation program;* (3) *a monitoring and prevention program;* and (4) *a research program.* None intends to involve public participatory approach. Only the projects under the first program, the environmental awareness promotion program, intend to have *people* as their *target groups.* They, however, seem to be asking people to *join,* rather than *participate in,* the project.

It should be noted that the understanding, and expectation, of the term, “participation” differ greatly among various groups of people. Several people organisations’ leaders expect participation process to include the whole process of participation in *thinking about, making decision on, implementing, evaluating outcomes of, and benefiting from*, the project. Other people, though agree with the concept of participating in every aforementioned step of the project, do not want to convene the mission by themselves, as do most people organisations’ leaders. Most people still seek cooperation and advice from the public sector, which usually includes academics, professionals, as well as politicians. *Both people organisations’ leaders and general public expect that communities should somehow benefit from participation.*

Most public sector representatives, academics and professionals see participation in a much broader sense; they see that it can exist in various forms, at various levels; for examples, participation in working group of municipalities would naturally differ from that in saving co-operatives. This group of people, particularly public sector representatives, expect to see people participation in supporting and care taking the public projects, which are supposedly designed for public benefit.

The study has come across several pertinent remarks regarding issues which appear to inhibit the development and sustainability of participatory approach management in SLB. For examples, an issue of attitudes of public sector towards participatory approach management; an issue of inviting local people as well NGO members to join various working groups: In the latter, it was doubtful whether they had been as well informed as had the public sector, whether they had equal say in decision-making, or had they been invited only to justify the illusive existence of the public participation process?

Information obtained from this study, as well as the workshop, indicated that all stakeholders agreed that the participatory approach management has been an important issue, and has hampered the SLB development process. The solution to the problem was, however, unclear. This study thus suggested some broad research questions, which would hopefully lead to problem resolution, as well as respond to the SLB civil societal need, both in basic and applied researches. This study was unable to pin down as to who should be the core group for conducting, and administering, the research, but generally agreed that it should be *a penta-lateral collaboration among a public sector, a private sector, people organisations, NGOs and academics.* The details of format, structure and relationship were not yet well defined; it is probably best settled by a properly designed action research, as well.

สารบัญเรื่อง

	หน้า
คณะผู้วิจัย	(2)
คำนำ	(3)
สารบัญเรื่อง	(4)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญรูป	(8)
บทคัดย่อ	(9)
Abstract	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1 - 1
1.1 วัตถุประสงค์	1 - 2
1.2 พื้นที่ศึกษา	1 - 2
1.3 แนวทางการดำเนินงาน	1 - 4
1.4 สภาพทั่วไปของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	1 - 4
1.5 สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : มุมมองเชิงระบบ	1 - 6
บทที่ 2 การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: ข้อพิจารณาจากอดีตสู่ปัจจุบัน	2 - 1
2.1 บทนำ	2 - 2
2.2 ข้อสังเกตเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนา หลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	2 - 4
2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม ความหมายของใคร? อย่างไร?	2 - 4
2.2.2 ข้อสังเกตจากการตรวจสอบเอกสาร	2 - 7
2.3 สรุปเฝ้างานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา	2 - 10
2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงาน เรื่องทะเลสาบสงขลา	2 - 24
2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมหลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	2 - 54

	หน้า
บทที่ 3	
แผนงาน/โครงการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	3 - 1
3.1	บทนำ
3.2	บทสรุปเชิงวิจารณ์แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3.3	แนวคิด/วิสัยทัศน์ขององค์กรภาครัฐ
บทที่ 4	
บทวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4 - 1
4.1	บทนำ
4.2	ที่มาและปัจจัยสนับสนุน
4.3	ระบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน
4.4	แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
4.5	ระดับและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน
4.6	การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน
4.7	รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน
4.8	การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
4.8.1	กลุ่มประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
4.8.2	ความเข้าใจ/ความคาดหวังของประชาชน
4.8.3	วิเคราะห์ความเข้าใจ/ความคาดหวัง
4.8.4	ระดับและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน
4.8.5	การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน
4.8.6	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการมีส่วนร่วม

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการและเสนอแนะวิทยุวิจัย	5 - 1
5.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”	5 - 2
5.1.1 วัตถุประสงค์ของการประชุม	5 - 2
5.1.2 ผู้เข้าร่วมประชุม	5 - 2
5.1.3 สรุปผลการประชุม	5 - 3
5.2 เสนอแนะวิทยุวิจัย	5 - 9
 ภาคผนวก ก.	
ก - 1 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดสงขลา ปี 2541	ก - 2
ก - 2 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดสงขลา ปี 2542	ก - 13
ก - 3 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดพัทลุง ปี 2541	ก - 37
ก - 4 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดพัทลุง ปี 2542	ก - 48
ข สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย ของการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”	ข - 1
ค บันทึกเทปการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”	ค - 1
ง กำหนดการประชุมและรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”	ง - 1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	เปรียบเทียบการตั้งงบประมาณในแผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปี 2541 - 2542	3 - 3
3.2	แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและจะดำเนินการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ปี 2541	3 - 9
3.3	แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ปี 2542	3 - 16
3.4	แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานอื่น ๆ	3 - 27
4.1	ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน	4 - 12
4.2	ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	4 - 21

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1.1	พื้นที่ศึกษา (ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา) จังหวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปี 2541 - 2542	1 - 3
1.2	ความสัมพันธ์เชิงระบบของปัญหาสำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	1 - 8
4.1	ระบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน	4 - 5
5.1	การวิเคราะห์แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	5 - 8
5.2	กรอบกระบวนการทำงานร่วมกัน	5 - 12

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนผลการดำเนินงาน “โครงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ
เพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาผู้นำทะเลสาบสงขลา” โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดำเนินการให้แก่งานของศูนย์นิเทศนาการวิจัย ตามสัญญาเลขที่ PDG4/001/2541 ลงวันที่ 27
มกราคม 2541 ซึ่งมีสาระสำคัญประกอบด้วยกิจกรรมหลักดังนี้

1

- การตรวจมอบเอกสาร ศึกษาภาคสนาม การจัดประชุมโต๊ะกลม เพื่อรวบรวมข้อมูล
เห็นของ key informants ในพื้นที่
- การจัดทำ report paper เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

บทนำ

1.1 วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาคมผู้นำทะเลสาบสงขลาเห็นประเด็นปัญหา และสร้างเครือข่ายวิสัยทัศน์
เพื่อการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ร่วมกัน
- (2) เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็น เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาผู้นำ
ทะเลสาบสงขลา สำหรับเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมต่อไป
- (3) เพื่อกำหนดกรอบและประเด็นปัญหาสำหรับงานวิจัยในเชิงนี้

1.2 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้จะครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ
8,593 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมทั้งสี่จังหวัดพิทลุงทั้งหมด และบางส่วนของจังหวัดสงขลาและ
นครศรีธรรมราช (รูปที่ 1.1)

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอผลการดำเนินการ “โครงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินการให้แก่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ตามสัญญาเลขที่ PDG4/001/2541 ลงวันที่ 27 มกราคม 2541 ซึ่งมีสาระสำคัญประกอบด้วยกิจกรรมหลักดังนี้

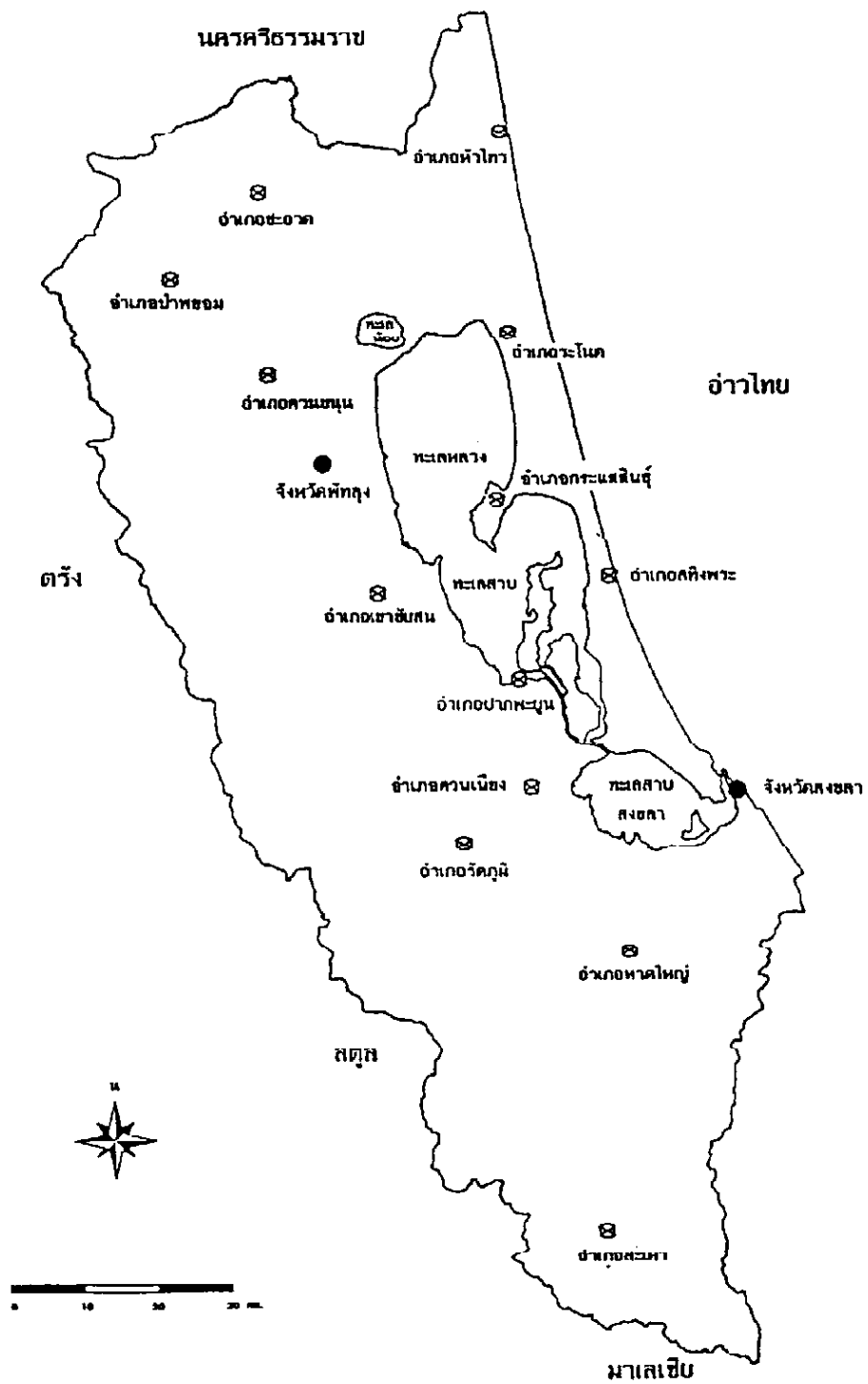
- การตรวจสอบเอกสาร ศึกษาภาคสนาม การจัดประชุมโต๊ะกลม เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของ key informants ในพื้นที่
- การจัดทำ position paper เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ
- การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และ
- การสรุปและจัดทำรายงาน

1.1 วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาคมกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเห็นประเด็นปัญหา และสร้างหรือมีวิสัยทัศน์ เพื่อการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ร่วมกัน
- (2) เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็น เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สำหรับเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมต่อไป
- (3) เพื่อกำหนดกรอบและประเด็นปัญหาสำหรับการวิจัยในเรื่องนี้

1.2 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 8,593 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดพัทลุงทั้งหมด และบางส่วนของจังหวัดสงขลาและ นครศรีธรรมราช (รูปที่ 1.1)

รูปที่ 1.1 พื้นที่ศึกษา (ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา)

1.3 แนวทางการดำเนินงาน

(1) ศึกษาเพื่อทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยศึกษาวิเคราะห์ใน 3 เรื่อง ดังนี้

- (ก) การทบทวนเอกสาร และสรุปประเด็น เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- (ข) การจัดทำสรุปย่อสั้น ๆ (Annotation) ของโครงการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วม ในการจัดการปัญหาของชุมชนในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีมา
- (ค) การสำรวจลักษณะโครงการวิจัยและการพัฒนา ที่มีการมีส่วนร่วมของชุมชนรูปแบบต่าง ๆ ที่กำลังทำ / จะทำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ขอบเขตการศึกษาจะรวมกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่งานวิจัย และ/หรือ พัฒนาในความหมายปกติ แต่หมายถึงประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น การเคลื่อนไหว เป็นต้น

(2) จัดประชุมเพื่อเสนอรายงานและบทวิเคราะห์ในข้อ (1) และระดมความคิดเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและประเด็นวิจัยที่เหมาะสม

1.4 สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

(1) ที่ตั้งและอาณาเขต ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตั้งอยู่บนฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ในตำแหน่งละติจูดที่ 6 องศา 27 ลิปดาเหนือถึงละติจูดที่ 8 องศา 12 ลิปดาเหนือ และระหว่างลองติจูดที่ 99 องศา 44 ลิปดาตะวันออกถึงลองติจูดที่ 100 องศา 41 ลิปดาตะวันออก ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 8,593 ตารางกิโลเมตร โดยแยกออกเป็นพื้นที่ผิวดิน 7,550 ตารางกิโลเมตร และพื้นผิวน้ำ 1,043 ตารางกิโลเมตร ซึ่งได้แก่ ทะเลสาบสงขลา

ทะเลสาบสงขลา จัดเป็นแหล่งน้ำผิวดินตามธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ มีขนาดใหญ่และมีองค์ประกอบที่ซับซ้อน สามารถแบ่งตามลักษณะทางนิเวศวิทยาออกได้เป็น 3 ส่วน คือ (ก) ทะเลน้อย ซึ่งเป็นระบบนิเวศน้ำจืด มีพื้นที่ประมาณ 27 ตารางกิโลเมตร ซึ่งบางครั้งจะเป็นน้ำเปรี้ยวติดกับป่าพรุควนเคร็ง (ข) ทะเลหลวง อยู่ตอนกลางของทะเลสาบและมีพื้นที่ประมาณ 834 ตารางกิโลเมตร มีระบบนิเวศเป็นน้ำจืดถึงน้ำกร่อย (ค) ทะเลสาบสงขลา มีทางเปิดสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 183 ตารางกิโลเมตร มีระบบนิเวศเป็นน้ำกร่อยถึงน้ำเค็ม เพราะมีทางออกติดต่อกับอ่าวไทยที่เขาแดง อ.เมือง จ. สงขลา

(2) ขอบเขตการปกครอง (รูปที่ 1.1)

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ

- จังหวัดสงขลา จำนวน 8 อำเภอ และ 4 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอรัตภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอสะเดา อำเภอระโนด อำเภอสตงพระ อำเภอสิงหนคร อำเภอควนเนียง กิ่งอำเภอกระแสสินธุ์ กิ่งอำเภอนานหม่อม กิ่งอำเภอบางกล่ำ และกิ่งอำเภอหอยโข่ง

- จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 2 อำเภอ คือ อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร
- จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด

(3) การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แบ่งตามลักษณะทางธรณีวิทยา สภาพดิน และลักษณะภูมิประเทศ ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2534) ดังนี้

- กลุ่มพื้นที่ด้านตะวันตกของทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร มีนาข้าวและสวนยางพาราเป็นหลัก พื้นที่นาส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ชลประทาน แต่บริเวณที่ติดทะเลน้อยและทะเลสาบตอนบนได้รับน้ำจากชลประทานไม่พอ ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นนาประเภทน้ำฝนอย่างเดียว ชุมชนระดับหมู่บ้านมีขนาดเล็กและกระจายตัวสูง มักอยู่หนาแน่นในช่วงที่มีเส้นทางคมนาคมตัดผ่าน หรือบริเวณชายฝั่งเป็นหลัก

- กลุ่มพื้นที่ด้านตะวันออกของทะเลสาบ มีลักษณะเป็นคาบสมุทรอยู่ระหว่างทะเลอ่าวไทยกับทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มักใช้พื้นที่ราบ มักใช้พื้นที่ในการเกษตรประเภทนาข้าว ปัจจุบันได้มีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก คลังน้ำมัน บังกะโล และโรงแรม ส่วนบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ตั้งแต่อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา จนถึงอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนบริเวณนี้มีความหนาแน่นมาก

- กลุ่มพื้นที่ด้านใต้ของทะเลสาบ บริเวณดังกล่าวมีทางน้ำสำคัญหลายสายไหลผ่าน เช่น คลองอู่ตะเภา คลองเตย และคลองพะวง การใช้ที่ดินในการเกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นสวนยางพาราและนาข้าว และยังเป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองขนาดใหญ่ คือ ชุมชนเมืองหาดใหญ่และสงขลา มีการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และที่พักอาศัยหนาแน่นมากที่สุดในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1.5 สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : มุมมองเชิงระบบ

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวดังกล่าว จำต้องพึ่งพาอาศัยและใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ในลุ่มน้ำเพื่อใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ส่งผลให้ทรัพยากรดังกล่าวเหล่านั้นร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ทวีความสำคัญมากขึ้น ส่วนใหญ่ มักเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและเชื่อมโยงกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม และมักนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัญหาสำคัญที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบมีดังนี้

- (1) ปัญหาทรัพยากรป่าไม้และป่าชายเลนเสื่อมโทรม
- (2) ปัญหาการขยายตัวทางการเกษตรอย่างไม่เหมาะสม
- (3) การพังทลายของดินและการตื้นเขินของแหล่งน้ำ
- (4) ปัญหาคุณภาพน้ำที่เกิดจากบ้านเรือน อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม
- (5) ปัญหาคุณภาพน้ำใต้ดินที่ถูกปนเปื้อน
- (6) ปัญหาการทำนากุ้ง และการเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง
- (7) ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรและความเป็นเมือง
- (8) ปัญหาการรุกรานของน้ำเค็มและการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็ม

ปัญหาเหล่านี้เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เช่น ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งปัจจุบันมีการบุกรุกป่าในบางพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงและสงขลา เพื่อปลูกยางพาราและยึดครองเป็นที่อยู่อาศัย ทำให้เนื้อที่ป่าไม้ลดลง ทำให้ความชุ่มชื้นในลุ่มน้ำลดลง ฝนตกน้อยลง ดินน้ำลำธารดูดซับน้ำได้น้อยลง ในฤดูฝนอาจเกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน ตลอดจนปัญหาการพังทลายของดินชั้นในบางพื้นที่เกิดความเสียหายแก่เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำไม่ได้จำกัดอยู่ในเขตอำเภอหรือจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง การขยายตัวทางการเกษตร ซึ่งสัมพันธ์กับการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้และ/หรือที่สาธารณะมากขึ้น เป็นการทำลายสมดุลทางนิเวศทำให้มีการระบาดของแมลงศัตรูพืชมากขึ้น ต้องใช้ยากำจัดศัตรูพืชมากขึ้น เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สิ่งตกค้างจากการเกษตร จนกลายเป็นอุปสรรคต่อการเกษตรแบบยั่งยืน เช่นเดียวกับ การพังทลายของดินและการตื้นเขิน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร เมื่อฝนตกมีการชะล้างตะกอนได้มากกว่าบริเวณที่มีป่าปกคลุมอยู่ ตะกอนที่ถูกชะล้างพัดพาในที่สุดจะลงไปถึงทะเลสาบเกิดปัญหาการตื้นเขินของแหล่งน้ำ การเพิ่มปริมาณวัชพืชน้ำ เมื่อพืชน้ำเหล่านี้ตายลงอาจมีการทับถมทำให้แหล่งน้ำตื้นเขินได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าการพังทลายของดินจะเกิดขึ้นในที่ใดก็ตาม สามารถทำให้เกิดปัญหาการตื้นเขินในแหล่งน้ำหรือที่ราบลุ่ม

ปัญหาคุณภาพน้ำผิวดิน ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาที่กล่าวมาแล้ว เช่น การเพิ่มปริมาณตะกอนและสารแขวนในทะเลสาบ เป็นผลจากปัญหาการพังทลายของดินสืบเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร หรือปัญหาคุณภาพน้ำในบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง คาดว่าส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากบ้านเรือนและอุตสาหกรรมทั้งในเขตชุมชนเมืองหาดใหญ่และสงขลาและชุมชนโดยรอบทะเลสาบ น้ำเสียจากบ้านเรือนและอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้ทะเลสาบสงขลาอาจทำให้เกิดอินทรีย์สารในแหล่งน้ำเพิ่มขึ้น ทำให้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของวัชพืชน้ำ จนอาจเกิดภาวะน้ำขาดออกซิเจนหรือการเน่าเสียของแหล่งน้ำเช่น ปากคลองคูตะกอนและคลองพะวง นอกจากนี้ ของเสียจากการเกษตร เช่น สารตกค้างจากการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ก็อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในทะเลสาบและอาจเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำและมนุษย์ได้

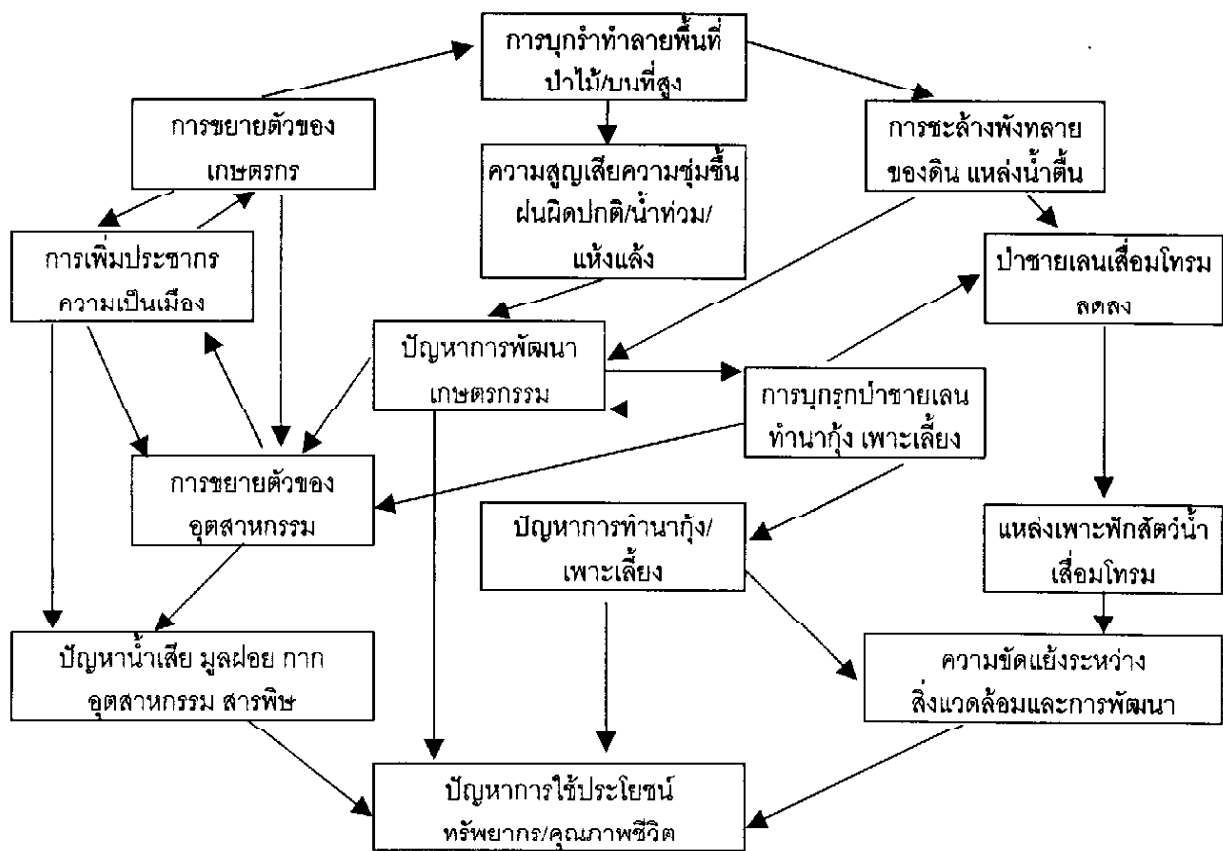
ปัญหาคุณภาพน้ำใต้ดิน มักจะพบในบางพื้นที่ แต่เกี่ยวข้องกับการนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้มากเกินไป การทำลายพื้นที่ต้นน้ำลำธารซึ่งเป็นแหล่งเติมน้ำจืดให้กับแหล่งน้ำใต้ดิน รวมทั้งการขยายตัวของชุมชนและนาทุ่งบริเวณชายฝั่งทะเลและรอบทะเลสาบซึ่งมีการนำน้ำเค็มเข้ามาใช้ ทำให้ปริมาณและแรงดันน้ำใต้ดินลดลงและอาจถูกปนเปื้อนได้ง่าย

ปัญหาการทำนาทุ่งและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้น้ำเค็ม การให้อาหารกุ้ง ยาบปฏิชีวนะ ปูนขาว ฯลฯ ทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนไป หลายแห่งเกิดปัญหาการรุกรานของน้ำเค็มและสร้างความขัดแย้งกับเกษตรกรที่ทำนาข้าวซึ่งต้องใช้น้ำจืด ปัญหาเหล่านี้แม้ยังคงค่อนข้างจำกัดอยู่ในบางพื้นที่ซึ่งติดทะเลหรือทะเลสาบตอนล่าง ในเขตจังหวัดสงขลา แต่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดปัญหาน้ำเค็มรุกรานขึ้นไปในพื้นที่ตอนบนได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในหน้าแล้ง บางครั้งทำให้น้ำในทะเลน้อยซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดพัทลุงเป็นน้ำกร่อยได้เช่นเดียวกัน

ปัญหาการขยายตัวของประชากรและความเป็นเมือง ก็เกี่ยวข้องกับปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การเพิ่มจำนวนประชากรในจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น ปัญหาชุมชนแออัดในเขตเมือง ปัญหามลภาวะจากบ้านเรือนโดยเฉพาะน้ำเสียและมูลฝอย และทำให้มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น **ปัญหาประติศน์น้ำอาจเกิดขึ้นกับชุมชนโดยรอบทะเลสาบและในลุ่มน้ำโดยส่วนรวม**

ปัญหาการรุกรานของน้ำเค็ม นอกจากเกี่ยวข้องกับการนำน้ำทะเลเข้ามาใช้ทำนาทุ่งแล้ว การรุกตัวของน้ำเค็มมากขึ้นยังขึ้นอยู่กับฤดูกาล ในฤดูแล้งน้ำจืดมีปริมาณน้อยน้ำเค็มก็รุกตัวไปไกล บางครั้งอาจเข้าไปถึงทะเลน้อย ไม่สามารถจำกัดขอบเขตการรุกรานด้วยเขตการปกครอง หรือแม้แต่โครงการก่อสร้างเขื่อนได้นำเพื่อกั้นน้ำเค็มไม่ให้ไหลเข้าสู่ทะเลสาบตอนบนก็อาจกระทบต่อระบบนิเวศของทะเลสาบ และต้องการเหตุผลเชิงระบบที่ชัดเจน ไม่อาจให้ความสำคัญกับประติศน์หรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หากแต่ต้องพิจารณาในภาพรวมหรือผลประโยชน์โดยรวมเป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุปจะเห็นว่าพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นบริเวณที่มีองค์ประกอบของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านชีวภาพที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และยังเชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างเคียง ปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ทั้งระหว่างปัญหาประเด็นต่าง ๆ และองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ซึ่งถ้าปล่อยไว้โดยไม่จัดการแก้ไข มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันเป็นวัฏจักรทำให้การแก้ไขปัญหาในระยะต่อไปยากขึ้นตามลำดับ (รูปที่ 1.2)

รูปที่ 1.2 ความสัมพันธ์เชิงระบบของปัญหาสำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2.1 บทนำ

เมื่อพจนานุกรมเป็นพจนานุกรมและจัดทำพจนานุกรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ "การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา" โดยมีเป้าหมายเพื่อทบทวนสถานการณ์ของการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ผ่านมานี้และไว้ประกอบการศึกษาวิจัยที่วิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

2

การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: ข้อพิจารณาจากอดีตสู่ปัจจุบัน ศุภิมา วงศ์สุภาพ*

แม้หรือเป็นประเด็นอยู่อยู่ ทว่างานวิจัยที่ค่อนข้างใกล้เคียงในเรื่องของการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ งานวิจัยเรื่อง "การศึกษากฎหมายและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนแบบยั่งยืนที่ มหาวิทยาลัยจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา" โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเสนอข้อสังเกตกับดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย เมื่อ ปี พ.ศ.2540 ซึ่งนำเสนอภาพทฤษฎีการวางแผน การบริหารจัดการ การประสานงาน ภายใต้โครงสร้างของภาครัฐ แต่ละระดับเป็นหลัก และงานวิจัยได้เสนอแนะแนวทางที่กระจายอำนาจสู่ชุมชนและมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชนในลักษณะสหภาพ เพื่อทำให้การวางแผนการจัดการมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตามสิ่งขาดหายไปของการมีส่วนร่วมของภาคอื่นๆ จึงมีผลต่อรูปแบบแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันได้

จากการขาดแคลนงานวิจัยที่องค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวมีอยู่ ทำให้ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องประเด็นที่ผู้ต้องการศึกษามีอยู่หรือไม่ เสนอได้บ้าง เกิดและดำรงอยู่ได้อย่างไร มีใครเกี่ยวข้องกับความหมายของการจัดการแบบมีส่วนร่วมคืออะไร แบบไหนที่เรียกว่าการมีส่วนร่วม จากจุดนี้ของโครงการจากนั้นจากการระดมความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทั้งนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชาวบ้านองค์กรท้องถิ่นต่างๆ ในภาคประชุมใต้กลุ่ม 2 ครั้ง ซึ่งจัดขึ้นในระหว่างการศึกษาครั้งนี้ ภาครองแนวคิดและขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากองค์กรชาวบ้านท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน เริ่มโครงการขึ้นมาจากนี้ผู้วิจัยจึงได้พยายามรวบรวมแนวคิด กิจกรรม ความเคลื่อนไหวของ "คน" "องค์กรชาวบ้าน" และ "องค์กรพัฒนาเอกชน" ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอื่นเป็นงานที่มีอยู่กระจัดกระจาย และไม่ได้รับการรวบรวมเป็นระบบ เก็บข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางและศึกษาการขององค์กรที่เกี่ยวข้องถึง 25 องค์กร ซึ่งสะท้อนภาพการเคลื่อนไหว ความพยายามและ

* ดม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2.1 บทนำ

เนื้อหาของนี่เป็นการรวบรวมและจัดทำบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” โดยมีเป้าหมายเพื่อทบทวนสถานการณ์ของการศึกษาเรื่อง การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ผ่านมาและให้ประกอบการสัมมนาเพื่อจัดทำวิจัยทัศนและกรอบการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่จะเป็นงานทางด้านวิทยาศาสตร์และประเด็นทางเทคนิค เช่น การวัดคุณภาพน้ำ การแพร่กระจายของแพลงก์ตอน ปริมาณสารพิษ ปริมาณโลหะหนัก เป็นต้น งานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านสังคมศาสตร์มีน้อยมากที่รวบรวมได้เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคมศาสตร์ ซึ่งมีเรื่องของความร่วมมือของประชาชน แฝงหรือเป็นประเด็นย่อยอยู่ พบว่ามีงานวิจัยที่ค่อนข้างใกล้เคียงในเรื่องของการจัดการอย่างมีส่วนร่วมเพียงชิ้นเดียว คือ งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเสนอต่อสถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย เมื่อ ปี พ.ศ.2540 ซึ่งนำเสนอภาพการวางแผน การบริหารจัดการ การประสานงาน ภายใต้โครงสร้างของภาครัฐ แต่ละระดับเป็นหลัก และงานวิจัยได้เสนอแนะแนวทางที่กระจายอำนาจลงสู่ชุมชนและเน้นบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชนในลักษณะพหุภาคี เพื่อให้การวางแผนการจัดการมีประสิทธิภาพที่สุด อย่างไรก็ตามยังขาดภาพของการมีส่วนร่วมของภาคอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อรูปแบบแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันได้

จากการขาดแคลนงานวิจัยหรือองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยตั้งคำถามกับประเด็นที่ต้องการศึกษาว่ามีอยู่จริงหรือไม่ แบบใดบ้าง เกิดและดำรงอยู่ได้อย่างไร มีใครเกี่ยวข้องบ้าง ความหมายของการจัดการแบบมีส่วนร่วมคืออะไร แบบไหนที่เรียกว่าการมีส่วนร่วม จากจุดยืนของใคร นอกจากนั้นจากการระดมรวบรวมความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทั้งนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชาวบ้าน/องค์กรท้องถิ่นต่างๆ ในการประชุมโต๊ะกลม 2 ครั้ง ซึ่งจัดขึ้นในระหว่างการศึกษาครั้งนี้ ภาพของแนวคิดและขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากองค์กรชาวบ้าน/ท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มชัดเจนขึ้นนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้พยายามรวบรวมแนวคิด กิจกรรม ความเคลื่อนไหวของ “คน” “องค์กรชาวบ้าน” และ “องค์กรพัฒนาเอกชน” ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นงานที่มีอยู่กระจัดกระจาย ไม่ได้รวบรวมเป็นระบบ เพิ่มขึ้นมาเพื่อเน้นถึงบทบาทและศักยภาพขององค์กรที่เกี่ยวข้องถึง 25 องค์กร ซึ่งสะท้อนภาพการเคลื่อนไหว ความพยายามและ

ศักยภาพของ “คน” “องค์กรท้องถิ่น” ที่มีวัฒนธรรมกับชุมชนและความคิดร่วมเป็นฐานในการรวมกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาที่กระทบต่อพวกเขา โดยสรุปขอบเขตของเนื้อหาบทนี้ประกอบด้วย

หัวข้อ 2.1 บทนำ

หัวข้อ 2.2 ข้อสังเกตเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่อง การจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

หัวข้อ 2.3 สรุปย่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

หัวข้อ 2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชน ที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา โดยนำเสนอเกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ กิจกรรมขององค์กร

หัวข้อ 2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนำเสนอเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบ และสถานภาพการบริหารจัดการ

2.2 ข้อสังเกตเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม ความหมายของใคร? อย่างไร?

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะจุดยืนของประชาชน/ชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมานานหลายทศวรรษแล้ว¹ โดยเริ่มจากองค์กรพัฒนาเอกชนและขยาย/ผสมผสานแนวคิดออกไปเป็นแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดนี้มีพื้นฐานมาจากปัญหาความล้มเหลวของนโยบายการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เปลี่ยนวิธีการผลิตของผู้คนจากยังชีพเป็นเพื่อการส่งออก และวิธีการดำเนินงานที่รวมศูนย์อำนาจการวางแผนและสั่งการจากส่วนกลาง (top-down) ซึ่งเน้นและให้ความสำคัญกับบทบาทของคนภายนอกชุมชน (outsider) ละเลยศักยภาพและความสามารถของคนในชุมชน อันนำมาซึ่งความไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน และนอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันอีกด้วย ดังนั้นจึงได้มีการเคลื่อนไหวและหันมาทบทวนถึงประสบการณ์การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ได้ข้อสรุปว่าประชาชนน่าจะ 'ได้เป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และแสวงหาทางออกด้วยตัวของเขาเอง รวมทั้งการตัดสินใจ และประเมินผลด้วยตนเองว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร

แนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้กำหนดหรือเป็นเจ้าของกระบวนการในการพัฒนาหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ในภาพรวมแล้วกระแสดังกล่าวได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529) อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ แนวคิดวิธีคิด และวิธีการนำไปสู่การปฏิบัติได้ยาก ภายใต้กรอบ "รัฐสังคมสังคม" จนกระทั่งถึงแผนฯ 8 (2540-2544) ช่วงเวลา 15-20 ปีที่ผ่านมาเกิดการเคลื่อนไหวอย่างมากในกลุ่มนักวิชาการ NGOs และกลุ่มองค์กรรากหญ้า กอปรกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจสู่ชุมชนและเกิดมิติของ Localization แผนฯ 8 จึงกำหนดให้มียุทธศาสตร์ของการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนานั้น ๆ ด้วย

แม้แนวคิดนี้ได้เริ่มแพร่หลาย แต่ยังมีทัศนคติการมองระดับและมิติ การตีความที่แตกต่างกันออกไปบ้างดังนี้

¹ ภาจพิจารณาได้จากกรก่อตั้งมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2512 (อ้างใน จำนง แรกพิณิจ "การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา" สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540)

เลนีย์ จามริก และคณะ (2523 : 20) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของชาวชนบทว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการปูพื้นฐานความมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลายและได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละคนมีประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่องๆ ไป ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กับความต้องการและปัญหาของชาวบ้าน

การประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายและกลวิธี เมื่อวันที่ 10-12 กุมภาพันธ์ 2527 ณ โรงแรมสามพราน จังหวัดนครปฐม จัดโดยศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข ได้ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ ควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมของชุมชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง

โครงการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ภายใต้ความช่วยเหลือของ DANCED (The Emsong Project) ได้นิยามคำว่า "การมีส่วนร่วม (participation)" ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการทั้งหมดไว้ว่า คือ "กระบวนการที่ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและควบคุมการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นในเรื่องที่มีผลกระทบต่อพวกเขา" มีขั้นตอนคือ ระบุกลุ่มสาธารณะ กำหนดยุทธศาสตร์ในการมีส่วนร่วม ให้เวลาสาธารณะต่อการตัดสินใจมีการสื่อสารเพื่อเกิดความเข้าใจและแก้ปัญหา มีการปรึกษาหารือกับชุมชน

Cohen and Uphoff (1980 : 222) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
- (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
- (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล
- (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อศิน รพีพัฒน์ (2527;163) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- (1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- (2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- (3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
- (4) การประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าความหมายและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมมีความเหมือนและแตกต่างกันในบางจุด อย่างไรก็ตามพื้นฐานแนวคิดของนิยามเหล่านี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ การกระจายอำนาจ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งเห็นได้จากแนวคิดของ อาจารย์ชัย อนันต์ สมุทรวาณิช (ชูชัย : 2540 หน้า 42-43) เรียกแนวคิดที่เกิดขึ้นว่าเป็นแนวคิดของ partnership คือ การร่วมกันทำ ทั้งฝ่ายรัฐและสังคมไม่ใช่เรื่องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของ การมีส่วนร่วม ทุกๆ ส่วนในสังคมมารวมกันเพื่อแก้ปัญหา โดยเอาประเด็นปัญหาหรือกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง ซึ่งตรงกับแนวคิดเรื่อง “ประชาสังคม (Civil Society)” ที่ทุก ๆ ส่วนของสังคม (ทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชน) เข้ามาเป็น partnership กัน ซึ่ง อาจารย์ประเวศ วะสี ใช้คำว่า “เบญจภาคี” เพื่อลดทอนวัฒนธรรมเชิงอำนาจจากระบบความสัมพันธ์แนวตั้งเป็นการสร้างความเป็นชุมชน “ประชาสังคม” ในระบบความสัมพันธ์แนวนอน อาจารย์ประเวศใช้คำว่า กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ เรียกว่า interactive learning through action จึงทำให้แก้ปัญหาได้

จากมุมมองของ 2 นักคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหากกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเหรียญด้านหนึ่ง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเสมือนเหรียญอีกด้าน อาจารย์ประเวศ เสนอองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน คือ การวิเคราะห์/วินิจฉัยปัญหา การวิเคราะห์ทางเลือก การตัดสินใจเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับวิถีชีวิต และใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่ง จ้างงค์ แรกพิณจ (2540 :11) ได้สรุปเปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้และขั้นตอนการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการเดียวกัน ดังนี้

องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้	ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
1. การวิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหา	1. การร่วมคิด
2. การวิเคราะห์ทางเลือก	2. การร่วมวางแผน
3. กิจกรรมเรียนรู้	3. การร่วมปฏิบัติ
4. การติดตามประเมินผล	4. การร่วมติดตามประเมินผล
5. การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน	5. การร่วมรับประโยชน์

ประเด็นที่น่าสนใจระหว่างกระบวนการเรียนรู้หรือการมีส่วนร่วมก็คือ จุดยืนของการมองในทัศนะของใคร ซึ่งจำนงค์เสนอไว้ว่า ถ้าใช้จุดยืนของคนนอก (observers) ก็ให้เห็นภาพของการมีส่วนร่วม แต่หากใช้จุดยืนของคนใน (actors) ก็จะเห็นกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านตลอดเวลา

ฉะนั้นประเด็นที่ตามมาอีกก็คือ เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแล้ว ใครร่วมกับใคร ความสัมพันธ์เป็นอย่างไร ใครมีอำนาจเหนือกว่า ถูกกำหนดโดยใครหรือรัฐขอความร่วมมือให้ประชาชนเป็นผู้เข้าร่วม ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันด้วย

2.2.2 ข้อสังเกตจากการตรวจสอบเอกสาร

งานวิจัยอย่างเป็นระบบในเรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยตรงยังไม่มี มีเพียงงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ที่ค่อนข้างเกี่ยวข้องกับประเด็นการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะข้อค้นพบในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการแก้ปัญหาการจัดการเป็นข้อเสนอแนะที่เด่นชัดมาก จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบถึงแนวคิด รูปแบบ กระบวนการของการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมแต่ละพื้นที่/กิจกรรมในชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการพิจารณาความรู้ที่รวบรวมในหัวข้อ 2.3 – 2.5 พบว่าในรูปแบบต่าง ๆ กัน องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มองแนวคิดการมีส่วนร่วมรวม ทั้งวิธีการที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีส่วนร่วมแตกต่างกัน โดยเฉพาะจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชาวบ้าน ทำให้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการจัดการกิจกรรมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่แตกต่างกันด้วย

(1) การจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ จากการศึกษาของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2540) ในหัวข้อ 2.5 หน่วยงานของรัฐคือ 8 กระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แยกตามหน้าที่ความรับผิดชอบหลักและสถานภาพการบริหารจัดการแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะงานและกระบวนการทำงานเปิดโอกาสให้เกิดการจัดการอย่างมีส่วนร่วมน้อยมาก ส่วนใหญ่ยังถูกกำหนดโดยรัฐ และเป็นงานทางด้านกายภาพมากกว่า การทำกิจกรรมที่เน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง อย่างไรก็ตามแม้รัฐจะมีโครงการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีส่วนร่วม แต่ต้องพิจารณาถึงรูปแบบและกระบวนการจัดกิจกรรมด้วยว่าก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชนจริงหรือไม่

(2) การจัดการโดยองค์กรประชาชนหรือผู้นำในพื้นที่ โดยมากองค์กรเหล่านี้รวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านโครงการของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น โครงการสร้างเขื่อนน้ำเค็ม การรณรงค์ของชาวประมงเรื่องการใช้ฉนวนรุน นอกจากนี้เกิดจากการตระหนักถึงปัญหาสภาพการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม จึงรวมกลุ่มขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์และบทเรียนของการต่อสู้หรือจัดกิจกรรมหลายๆ องค์กร มีองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพให้ชาวบ้านเข้มแข็งขึ้น สร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดอำนาจต่อรอง กิจกรรมที่เกิดขึ้นมักเป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนค้นหาปัญหาและแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ สร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านและผลักดันให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้านใน 13 จังหวัดภาคใต้ให้มีส่วนร่วมในการผลักดันเชิงนโยบายและแก้ไขกฎหมาย รณรงค์ให้ยกเลิกฉนวนรุนซึ่งกฎหมายกำหนดให้ทำประมงนอกเขต 3,000 เมตร ปลุกป่าชายเลน กำหนดเขตอนุรักษ์เพื่อคืนความสมบูรณ์สู่ชายฝั่ง

(3) การจัดการโดยองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมากบทบาทของ NGOs มักเข้าไปกระตุ้นทำงานร่วมสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ในรูปของการจัดเวทีเสวนา ประชุม ร่วมแก้ปัญหาและช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้านผลักดันให้ NGOs เข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เช่น โครงการแลได้เพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้

(4) การจัดการโดยองค์กรอาสาสมัคร รูปแบบการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นพหุภาคีที่รวมกลุ่มคนหลากหลายอาชีพซึ่งมีความสนใจร่วมกันมาทำกิจกรรม เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งภาครัฐ เอกชน NGOs ชาวบ้าน เยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมทั้งในรูปแบบบันเทิง การใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่และทำให้เรื่องราวของชาวบ้านคนเล็กๆ ได้ปรากฏต่อสาธารณะ การบวชป่า การออกค่าย ทั้งนี้เพื่อปลุกจิตสำนึกให้ตระหนักต่อประเด็นปัญหาที่สนใจร่วมกัน แก้ไขปัญหาร่วมกันแลพบผิชอบต่อสังคม เช่น กลุ่มรักษ์คูขุดกลุ่มโลกสดใสในบ้านเกิด คอรัเรดิโอ กลุ่มสงขลาประชาคม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าบทบาทในการผลักดันให้เกิดการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบของหน่วยงานในหัวข้อ 2.4 ซึ่งผู้เขียนได้รวบรวมไว้ถึง 25 องค์กรนั้น เป็นการสรุปบทเรียนและประสบการณ์ของชาวบ้าน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของประชาชนในการแก้ปัญหาของชุมชนและการจัดการแบบมีส่วนร่วมขององค์กรเหล่านั้นเป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง

จากกระแสแนวคิดการมีส่วนร่วม รวมทั้งประสบการณ์การจัดการขององค์กรประชาชน และ NGOs ส่งผลผลักดันให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีการปรับตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการแบบมีส่วนร่วม ดังจะเห็นได้จากแผนการแก้ไขความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา ซึ่งสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติน่านโยทกยเสนคเพื่อระดมการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี เมื่อ 28 ก.ค. 2540 เพื่อสนับสนุนให้เกิดแผนสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยแก้ปัญหาและเห็นผลได้ในระยะสั้น และให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกลุ่มน้ำในลักษณะพหุภาคีระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ โดยสร้างระบบบริหารจัดการให้ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรกลุ่มน้ำและเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางดำเนินงานได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วม ยังเป็นคำถามที่ต้องปรับแนวคิดกระบวนการและวิธีการจากพหุภาคี โดยเฉพาะภาครัฐให้เป็นไปในแนวทางที่ตอบสนองต่อชุมชนและสังคมโดยรวมมากที่สุด

2.3 สรุปย่องานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาชุมชนน้ำทะเลสาบสงขลา

ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ ทั้งที่เป็นงานวิจัย รายงานการสัมมนา ตลอดจนบันทึก เกี่ยวกับการจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชนน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งโดยตรงและใกล้เคียง ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังรายชื่อข้างล่าง ตามด้วยสรุปเนื้อเรื่องโดยย่อ (Annotation)

- (1) เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ, "นโยบายการปกครองเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 – 2439)", วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- (2) สงบ สงเมือง, "ท้องถิ่นนิยมกับปัญหาการรวมชาติสมัยรัชกาลที่ 5 และผลกระทบที่มีต่อปัญหาการเมืองการปกครองปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีภาคใต้," รายงานการวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, มีนาคม 2525.
- (3) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, "สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยและคูชุด : โครงการการศึกษานิเวศวิทยาเพื่อการอนุรักษ์นกน้ำในทะเลสาบสงขลา," รายงานวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2525.
- (4) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, "สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยและคูชุด : โครงการการศึกษานิเวศวิทยาเพื่อการอนุรักษ์นกน้ำในทะเลสาบสงขลา (เล่มที่ 2 แผนอนุรักษ์)," รายงานวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2525.
- (5) ยงยุทธ ชูแว่น, "พัฒนาการของชุมชนรกรทะเลสาบสงขลาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18," วิทยานิพนธ์, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ภาควิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.
- (6) ปก แก้วกาญจน์, "ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวนาจากผลกระทบของระบบการผลิตเพื่อขายในช่วง 2 ทศวรรษ," รายงานวิจัย, สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2530.
- (7) จรินทร์ สิริ, "นิทานชาวบ้านจากตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง," รายงานวิจัย, เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, มิถุนายน 2531.

- (8) ปก แก้วกาญจน์, และ สมพร ชุนทอง, "ผลกระทบจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่ออาชีพและเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดสงขลา," รายงานวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2532.
- (9) รัตนาภรณ์ เวียงสุวรรณ, "โศกศาสตร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้," รายงานวิจัย, สาขาวิชาภาษาไทย (วรรณคดี), คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2532.
- (10) จำนง ไพโรจน์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันติมิตรในพื้นที่ลุ่มน้ำเป่แกพั่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช," วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2533.
- (11) ปก แก้วกาญจน์, "การสร้างทางรถไฟสายใต้กับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมือง," รายงานวิจัย, สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2534.
- (12) ประยูร พงศดิษฐ์กุล, "การผสมผสานการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม," เอกสารสรุปการสัมมนาเชื่อกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 20-21 มกราคม 2535.
- (13) รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ, วิชัย กาญจนสุวรรณ และ สมพร เพ็องจันทร์, "การสร้างเชื่อกันน้ำเค็ม: ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ," เอกสารสรุปการสัมมนาเชื่อกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 20-21 มกราคม 2535.
- (14) สวาท เขียดคน, มานพ ประทุมทอง, นิคม ภูสกุลสุขและนิธิ ฤทธิพรพันธุ์, การทำการเกษตรผสมผสานในคาบสมุทรสทิงพระ," เอกสารสรุปการสัมมนาเชื่อกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 20-21 มกราคม 2535.
- (15) โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา, โครงการแลได้เพื่อการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมและ โครงการฟื้นฟูทะเลสาบ จังหวัดพัทลุง, "บทบาทชาวบ้านกับการฟื้นฟูทะเลสาบ," รายงานการสัมมนา ณ วัดทะเลน้อย ต.พนางตุง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง, วันที่ 16-17 มิถุนายน 2536.
- (16) เจนจิรา รุธิโร, "เงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา," วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2537.
- (17) รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ และ สมพร เพ็องจันทร์, การปรับตัวของประชากรชนบทบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต, คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2537.

- (18) เฉลิมศรี อรรถกุล, "ความรู้ ทักษะ และแนวปฏิบัติของชาวประมงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษาชาวประมงขนาดเล็ก ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา," *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 2538.
- (19) ประสิทธิ์ บัวงาม, "ความเชื่อเกี่ยวกับเกษตรกรรมของชาวบ้านตำบลเกาะนางคำ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง," *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้*, 2538.
- (20) กลุ่มแลใต้, *โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้ และโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา, "เรื่ององค์กรท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา," รายงานการสัมมนา, กรกฎาคม 2539.*
- (21) เกษม ขนามแก้ว, "ภูมิปัญญาชาวบ้านแถบกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล," *รายงานวิจัย, สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, สถาบันราชภัฏสงขลา, สิงหาคม 2540.*
- (22) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, *การศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, เสนอต่อสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2540.*
- (23) EMSONG PROJECT (Environmental Management in the Songkhla Lake Basin : โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา), *สถานการณ์เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในอนาคต : การประเมินผลโครงการต่าง ๆ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, รายงานการศึกษาภายใต้การสนับสนุนของ DANCED และกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรกฎาคม 2540.*

- (1) เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ, “นโยบายการปกครองเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 – 2439).” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงนโยบายการปกครองเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2325 – 2439 ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองสงขลาเริ่มปรากฏความสำคัญเท่าเทียมเมืองนครศรีธรรมราช และมีบทบาทความสำคัญแทนที่เมืองนครศรีธรรมราช โดยทำหน้าที่ควบคุมหัวเมืองใกล้เคียงและหัวเมืองประเทศราชภาคใต้ การปกครองเมืองสงขลามีส่วนสัมพันธ์กับการปกครองหัวเมืองภาคใต้ กล่าวคือเมืองสงขลามีความสำคัญขึ้นมาเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลกลางที่ต้องการปกครองหัวเมืองภาคใต้ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น จึงมีการกำหนดให้เมืองสงขลา มีบทบาทในการควบคุมหัวเมืองประเทศราชภาคใต้

การศึกษาเรื่องนี้ได้ศึกษาควบคู่กับนโยบายการปกครองหัวเมืองภาคใต้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาการปกครองหัวเมืองอันเกิดจากสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ ทั้งสาเหตุจากความแตกแยกระหว่างตัวเจ้าเมือง รัฐบาลกลาง ตลอดจนสถานการณ์เฉพาะหน้า ที่เป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครองเพื่อให้การควบคุมเป็นไปอย่างใกล้ชิด ผลบั้นปลายคือรัฐบาลกลางสามารถปฏิรูปมณฑลนครศรีธรรมราชได้สำเร็จ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินนโยบายการปกครองเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 – 2394) มีลักษณะเป็นนโยบายแบบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ความสามารถของเจ้าเมือง ตลอดจนสถานการณ์ภายในประเทศ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นโยบายในการปกครองเริ่มมีความผูกพันใกล้ชิดกับหัวเมืองมากขึ้น รัฐบาลกลางมีนโยบายในการจัดการปกครองหัวเมืองเหล่านี้รัดกุมขึ้น โดยนำการปฏิรูปมณฑลเทศาภิบาลเข้าไปใช้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2439 เริ่มด้วยการปฏิรูปมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งรวมการปกครองเมืองสงขลาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลด้วย

- (2) สงบ ส่งเมือง, “ท้องถิ่นนิยมกับปัญหาการรวมชาติสมัยรัชกาลที่ 5 และผลกระทบที่มีต่อปัญหาการเมืองการปกครองปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีภาคใต้,” รายงานการวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, มีนาคม 2525.

บทคัดย่อ

จากผลการวิจัยนี้ พบว่า ก่อนรวมชาติสมัยรัชกาลที่ 5 ดินแดนภาคใต้ยังแตกแยกเป็นบ้านเล็กเมืองน้อย จำนวนถึง 22 เมือง เจ้าเมืองมีอำนาจสิทธิขาดทางการปกครองตามระบบกินเมือง ประชาชนแยกอยู่เป็นกลุ่มตามมูลนายที่ตนสังกัด จึงมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลางน้อยมากแต่ผูกพันอยู่กับครอบครัวและชุมชนบ้านเกิดของตน จึงมีลักษณะท้องถิ่นนิยมสูง เจ้าเมืองมีอำนาจเหนือประชาชนในฐานะ “เจ้าชีวิตและเจ้าแผ่นดิน”

ในวงการรัฐบาล อำนาจทางการปกครองถึงแม้จะอยู่ที่พระมหากษัตริย์ตามทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติเจ้าขุนนางศักดินา ตระกูลอิทธิพลใหญ่ ๆ จะเป็นผู้กุมอำนาจปกครองประเทศในฐานะเสนาบดีตำแหน่งสำคัญๆ สภาพเช่นนี้ทำให้บ้านเมืองแตกแยก อ่อนแอ รัฐบาลไร้เสถียรภาพ ประชาชนยากจน ล้าหลังด้อยพัฒนา ถูกพันธนาการอยู่กับวัฒนธรรมศักดินา และมูลนายอย่างเหนียวแน่น

ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ประเทศไทยถูกคุกคามจากลัทธิจักรวรรดินิยมอย่างรุนแรง จนไม่สามารถที่จะยืนหยัดอยู่ได้ จึงได้มีการปรับปรุงประเทศให้เข้มแข็งและทันสมัยตามแบบตะวันตก โดยมีการก่อตั้งรัฐบาลกลางที่เข้มแข็งตามแบบตะวันตกมีการรวบรวมอำนาจทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และแบบแผนทางวัฒนธรรมไว้ที่ส่วนกลาง มีการทำลายผู้นำท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น และลดเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีของท้องถิ่นต่าง ๆ ลงโดยสิ้นเชิง ในขณะที่เดียวกัน รัฐบาลได้จัดตั้งกองทหารแบบสมัยใหม่ ตั้งโรงเรียนขึ้นฝึกอบรมบุคคลที่จะเป็นข้าราชการแบบสมัยใหม่ ทหารและข้าราชการพลเรือนจึงเป็นปัญญาชนกลุ่มใหญ่ที่สุดกลุ่มแรกที่มีอำนาจผูกขาดปกครองประเทศต่อมา ข้าราชการเหล่านี้สืบอำนาจปกครองประเทศตามระบบศักดินาต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ลัทธิทุนนิยมเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะนายทุนเป็นอิสระจากเจ้าขุนนางศักดินา ซึ่งหมดอำนาจไปหลังเปลี่ยนแปลงตามปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้นายทุนและชนชั้นกลาง ผู้ซึ่งนิยมระบอบการปกครองแบบ “ประชาธิปไตย” เติบโตขึ้นเป็นกลุ่มการเมืองใหม่ จนเป็นที่วันเกรงของบรรดาข้าราชการประจำ แต่เนื่องจาก “ทุนนิยมไทย” ถูกครอบงำจากวัฒนธรรมศักดินา อีกทั้งระบบข้าราชการยังเข้มแข็งอยู่ จึงมีการต่อรองและประนีประนอมกันขึ้น ระหว่างกลุ่มการเมืองทั้งสอง

ผลที่เกิดกับประชาชนก็คือ ต้องถูกขูดรีดซ้ำสอง จากระบบภาษี ค่าเช่า ตามระบบ ศักดินาข้าราชการ และซื้อสินค้าราคาแพงจากพวกนายทุน ก่อนและหลังรวมชาติ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชาวชนบท ไม่แตกต่างกันเลย เพราะรัฐบาลไทยตั้งแต่สมัยรวมชาติจนกระทั่งปัจจุบัน ไม่ได้มีเป้าหมายที่พัฒนาประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถนำเอาทรัพยากรของประเทศ ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ประเทศไทย ปัจจุบัน เป็นประเทศที่มีความล้าหลังทางด้านวัฒนธรรม มีระบบสังคมแบบเก่าและมีจำนวนประชาชนที่ยากจนมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก

- (3) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, "สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยและคูขุด : โครงการการศึกษานิเวศวิทยาเพื่อการอนุรักษ์นกอ่านในทะเลสาบสงขลา," รายงานวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2525.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการจัดทำแผนหลักการอนุรักษ์นกอ่านในทะเลสาบสงขลา สาระสำคัญของการศึกษานี้เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างคนกับนก สำหรับนำมาเป็นเหตุผลสำหรับจัดทำแผนการอนุรักษ์นกอ่าน ผลการศึกษามีสาระสำคัญพอสรุปดังนี้

(1) พื้นที่โครงการ

มี 2 บริเวณคือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคูขุด เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีพื้นที่ 450 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 6 ตำบล ในจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา ส่วนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคูขุด มีพื้นที่ 364.67 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 12 ตำบล ในจังหวัด พัทลุงและสงขลา

(2) ประชากร

จำนวนประชากรในพื้นที่โครงการมีทั้งหมด 99,651 คน แบ่งออกเป็นประชากรในเขตทะเลน้อย 36,753 คน และในเขตคูขุด 62,898 คน

(3) เศรษฐกิจ

อาชีพทำนากับประมงเป็นอาชีพหลักในพื้นที่โครงการ มูลค่าผลผลิตจากการทำนา 8,944,000 บาทต่อปี หรือ 58.7% ของมูลค่าผลผลิตรวม ส่วนประมง 5,085,000 บาทต่อปี หรือ 33.3% นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลัก 38 ครั้งเรือน ในเขตทะเลน้อย มีรายได้เฉลี่ย 6,464 บาทต่อครัวเรือน

(4) ผลได้ - ผลเสียจากนกอ่าน

ผลได้ มีทั้งส่วนที่สามารถและไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ ส่วนที่วัดเป็นตัวเงินได้ ได้แก่ รายได้จากนักท่องเที่ยวในปี 2524 จำนวน 61.7 ล้านบาท เป็นรายได้ที่คาดว่าจะหมุนเวียนในพื้นที่โครงการประมาณ 12.4 ล้านบาท หรือ 20% และในอนาคตเชื่อว่ารายได้จากการท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้น ส่วนที่ไม่อาจวัดเป็นตัวเงินได้ ได้แก่ การกำจัดศัตรูพืชที่ทำลายผลผลิตการเกษตร และเป็นแหล่งโปรตีนที่สำคัญ สำหรับผลเสีย เกิดจากการที่นกอ่านไปทำลายเมล็ดข้าว ต้นข้าว และต้นจูด ซึ่งประเมินมูลค่าเสียหายรวมประมาณ 375,000 บาทต่อปี

(5) ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อความเป็นอยู่ของนกกน้ำ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ของคนที่ส่งผลไปถึงนกกน้ำ ที่สำคัญได้แก่ การใช้พื้นที่ประกอบอาชีพและอยู่อาศัยในบริเวณเดียวกับแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารและที่วางไข่ของนก ซึ่งทำให้เกิดการไปรบกวนต่อความเป็นอยู่ของนก นอกจากนี้ยังมีการล่านก เก็บไข่นก เพื่อนำมาเป็นอาหาร หรือนำไปขาย ซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบโดยตรงต่อนกกน้ำ ส่วนผลกระทบทางอ้อม ได้แก่ การใช้ยาฆ่าแมลง ยาปราบวัชพืช ในด้านการเกษตร ซึ่งสารพิษเหล่านี้มีโอกาสสะสมเข้าสู่รกและทำอันตรายต่อการดำรงชีวิตของนกได้

(6) แนวทางการวางแผนอนุรักษ์นกกน้ำ

- (ก) กำหนดเขตพื้นที่สำคัญสำหรับนก เช่น บริเวณสร้างรังผสมพันธุ์ บริเวณแหล่งอาหารของนกชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะนกที่หายากและมีน้อย เช่น นกกาบบัว นกกระสานวล นกกระสาแดง และนกตะกุ่ม
- (ข) แก้ปัญหานกทำลายพืชผลของชาวบ้าน โดยการป้องกัน และการชดเชยค่าเสียหายอย่างเป็นธรรม
- (ค) จัดทำแผนควบคุมประชากรของนกที่มีจำนวนมากและก่อปัญหาการทำลายพืชผล เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับนก
- (ง) พัฒนาส่งเสริมอาชีพที่ไม่ไปกระทบกระเทือนต่อแผนการอนุรักษ์นก เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบริเวณจำกัด ซึ่งนอกจากจะได้ผลผลิตแน่นอนแล้วยังไม่ไปรบกวนบริเวณสร้างรังผสมพันธุ์ของนก
- (จ) ควบคุมการจับูขาย เพราะหากจุดดำนลงอย่างรวดเร็วซึ่งโอกาสที่การระบาดของหนูมีมากซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่อนกและคน โดยหนูจะทำลายไข่นก และทำลายข้าวในอัตราที่รุนแรงมาก
- (ฉ) ควบคุมการใช้ยาฆ่าแมลง และยาปราบวัชพืช
- (ช) ควบคุมการล่านกให้หมดไป โดยการตั้งหน่วยตรวจในบริเวณที่มีการล่านกกันมาก และควบคุมตลาดรับซื้อนก
- (ซ) เน้นการสอนเรื่องการอนุรักษ์นกกน้ำแก่นักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่โครงการ
- (ฌ) จัดอบรมลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มอื่น ๆ ให้เข้าใจถึงประโยชน์ของนกกน้ำ และแนวทางการป้องกันแก้ปัญหาการทำลายพืชผล

- (4) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, “สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยและคูขุด : โครงการการศึกษาในเขตนิเวศวิทยาเพื่อการอนุรักษ์นกน้ำในทะเลสาบสงขลา (เล่มที่ 2 แผนอนุรักษ์),” รายงานวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2535.

บทคัดย่อ

ทะเลสาบสงขลานั้นนอกจากจะเป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และสังคมแล้ว ยังมีความสำคัญทางสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาอีกด้วย ทะเลสาบแห่งนี้ครอบคลุมพื้นที่ 986.8 ตารางกิโลเมตร ในเขตจังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา ถือได้ว่าเป็นระบบนิเวศใหญ่ ซึ่งได้รับอิทธิพลทั้งจากทะเลและพื้นที่ลุ่มน้ำส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลาบริเวณทะเลน้อย และคูขุด มีนกน้ำหลากหลายพันธุ์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากมาตลอดปี นกเหล่านี้มีความสำคัญทางธรรมชาติวิทยาและควรที่จะได้มีการอนุรักษ์ไว้ เพื่อประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวและการศึกษาทางสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา ด้วยเหตุนี้กรมป่าไม้จึงได้ประกาศให้บริเวณทะเลน้อยและคูขุดเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2518 และเดือนเมษายน 2519 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม การประกาศกำหนดเขตล่าสัตว์ป่าดังกล่าวข้างต้น เป็นแค่เพียงมาตรการหนึ่งของการอนุรักษ์นกน้ำเท่านั้น จำเป็นต้องมีการดำเนินงานทางด้านอื่น ๆ อีก เช่น การควบคุมสภาพแวดล้อมของบริเวณที่อยู่อาศัยของนกน้ำ การควบคุมจำนวนประชากรนกให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เป็นต้น อีกทั้งการอนุรักษ์นกน้ำจะต้องไม่ขัดต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนที่อยู่ในบริเวณอนุรักษ์ ดังนั้นการอนุรักษ์นกน้ำจึงจำเป็นต้องมีแผนหลักในการดำเนินงาน แผนนี้จะต้องมีลักษณะเป็นแผนที่กินความกว้าง (Comprehensive Plan) กล่าวคือ คำนี้ถึงปัญหาทุกแง่มุมทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ และจะต้องเป็นแผนผสมผสาน (Integrated Plan) กล่าวคือกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนจะต้องสอดคล้องกันและมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกัน

แนวความคิดและแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์นกน้ำ การอนุรักษ์นกน้ำนั้นรวมไปถึงการจัดการระบบนิเวศของนกน้ำทั้งระบบ เพื่อรักษาจำนวนประชากรนกและความหลากหลายของนกให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม กล่าวคือ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตอื่น

- (5) ยงยุทธ ชูแว่น, "พัฒนาการของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18," *วิทยานิพนธ์*, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ภาควิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและที่เป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาในระยะตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยศึกษาความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างราชธานีกับหัวเมืองในบริเวณนี้ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างเมืองในบริเวณดังกล่าวกับเมืองที่อยู่ใกล้เคียง

ผลการศึกษาพบว่า การค้ากับต่างประเทศและการที่ทางราชธานีได้กลับไปโดยการยกที่ดินและผู้คนให้กับวัดวาอารามต่างๆมีผลทำให้ชุมชนขยายตัวเติบโตขึ้นเป็นเมือง และมีความเป็นปึกแผ่น อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งภายในและการรุกรานจากศูนย์อำนาจภายนอกเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของบ้านเมืองอยู่ไม่น้อย ปัจจัยเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างราชธานีกับหัวเมืองในบริเวณนี้ และยังมีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเมืองดังกล่าวและกับเมืองที่อยู่ใกล้เคียงด้วย

ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทางราชธานีไม่สามารถที่จะแต่งตั้งเจ้าเมืองให้มาปกครองเมืองพัทลุงและเมืองสงขลาได้ราชธานีไม่อาจที่จะเข้าไปควบคุมอำนาจของบรรดาเจ้าเมืองได้ กลุ่มอำนาจที่ทางราชธานี "อนุญาต" ให้เข้ามามีอิทธิพลอยู่ในเมืองพัทลุงและเมืองสงขลาคือ "กลุ่มเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช" และ "กลุ่มพ่อค้าชาวอิสลาม" ซึ่งได้แข่งขันกันหาประโยชน์จากการค้ากับต่างประเทศจนสามารถสร้างสมอำนาจขึ้นมาท้าทายแก่ราชธานีและยังได้ขยายอำนาจออกไปยังหัวเมืองใกล้เคียง

สำหรับในช่วงที่ทางราชธานีแต่งตั้งเจ้าเมืองให้มาปกครองเมืองพัทลุงและเมืองสงขลาได้โดยตรง ในตอนครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทางราชธานีก็ไม่อาจที่จะเข้ามาควบคุมอำนาจของบรรดาเจ้าเมืองได้อย่างทั่วถึง เมื่อมีการกลับไปให้กับวัดวาอารามต่างๆทางราชธานีจึงได้เพิ่มอำนาจแก่ผู้นำสงฆ์ให้มีบทบาทในชุมชนเพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลทำให้สถานศาสนานำเข้าไปคานกับอิทธิพลของบรรดาเจ้าเมือง ประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 การเมืองภายในราชธานีเริ่มมีความมั่นคงขึ้น จึงได้เริ่มวางรากฐานการปกครองหัวเมืองใหม่ โดยการแต่งตั้งขุนนางที่มีความใกล้ชิดและสนิทสนมกับราชสำนัก ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยวิธีสืบสายตระกูลให้มาปกครองเมืองพัทลุงและสงขลา จึงทำให้เปลี่ยนฐานะจากการเป็นเมืองปลายแดนมาเป็นเมืองภายในราชอาณาจักรในระยะตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา

- (6) ปก แก้วกาญจน์, “ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวนาจากผลกระทบของระบบการผลิตเพื่อขายในช่วง 2 ทศวรรษ,” รายงานวิจัย, สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา, 2530.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจไทย ความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวนา เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนรวมทั้งปัญหาและผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวนา

ผลการศึกษา ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของระบบการผลิตของไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ ก่อนไทยทำสนธิสัญญาเบาริง หลังสนธิสัญญาเบาริง และตั้งแต่ไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติถึงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งด้านโครงสร้างชุมชนซึ่งมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นแกน คำนิยมในการบริโภคและพักผ่อนทางจริยธรรมชุมชนและได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตและ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ของชาวนาซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ชุมชนเปลี่ยนจากการผลิตข้าวอย่างเดียวมาเป็นการผลิตอาหารเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ลดการพึ่งพาสตลาดภายนอก ลดต้นทุนในการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และควรรวมกลุ่มกันสร้างอำนาจต่อรองในการจำหน่ายผลผลิต รัฐควรเร่งปรับปรุงแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุด ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านเทคนิค เทคโนโลยีที่เหมาะสม ความรู้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อขาย ควรส่งเสริมการผลิตอาหารแทนการผลิตข้าวอย่างเดียว ส่งเสริมวัฒนธรรมทางพาณิชย์แก่ชาวนาเกี่ยวกับการพัฒนา รัฐควรยึดปัญหาของแต่ละท้องถิ่นและการกระจายรายได้เป็นหลัก

- (7) จรินทร์ ศิริ, “นิทานชาวบ้านจากตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง,” รายงานวิจัย, เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2531.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บรวบรวมจำแนกและจัดประเภทข้อมูลนิทานชาวบ้านจากตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และเพื่อศึกษาโลกทรรศน์ของชาวตำบลลำปำจากนิทานชาวบ้านที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยได้ออกเก็บข้อมูลภาคสนามโดยสัมภาษณ์วิทยากร จำนวน 57 คน จากหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ได้นิทานทั้งหมด 207 เรื่อง นำมาจัดประเภทตามโครงสร้างที่ปรากฏได้ 5 ประเภท คือ ประเภทคติ อธิบาย มุขตลก ความเชื่อ และภูมินามหรือเกี่ยวกับความเป็นมาของสถานที่ซึ่ง นำมาวิเคราะห์หาโลกทรรศน์ใน 3 ประเด็นคือ โลกทรรศน์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ *โลกทัศน์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์* พบว่าชาวตำบลลำปำมีความสัมพันธ์กันใน 5 ลักษณะ คือ โลกทรรศน์ที่บุคคลมีต่อบุคคล ครอบครัวและเครือญาติ บริวารพวกพ้อง สังคมและแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชาวตำบลลำปำมีความสัมพันธ์และผูกพันอยู่กับระบบเครือญาติและบริวาร มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม รักความยุติธรรม นิยมความเป็นอิสระ เคารพในสิทธิเสรีภาพและมีจิตใจโอบอ้อมอารีแก่ผู้อื่นเสมอ *โลกทรรศน์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ* พบว่า ชาวตำบลลำปำมีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติมาตั้งแต่บรรพกาล ทำให้ชาวบ้านมีความซาบซึ้งและรู้คุณค่าของธรรมชาติในแง่ที่ธรรมชาติให้ปัจจัยพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต และ *โลกทรรศน์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือชาติ* จำแนกได้เป็น 5 ลักษณะคือ โลกทรรศน์ที่มีต่อสิ่งเร้นลับของธรรมชาติ จินตนาการจากธรรมชาติ คติความเชื่อธรรมชาติ จำแนกได้เป็น 5 ลักษณะคือ โลกทรรศน์ที่มีต่อสิ่งเร้นลับของธรรมชาติเกี่ยวกับไสยศาสตร์ คติความเชื่อเกี่ยวกับดวงวิญญาณภูตผีปิศาจและคติทางศาสนา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตของชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวยังมีความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือเหตุผลอยู่มาก ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาชาวตำบลลำปำยังยึดถือขนบนิยมในการปฏิบัติศาสนกิจตามบรรพบุรุษ ยึดถือพระพุทธคุณมากกว่าพระธรรมคุณ มีความเชื่อเรื่องบาปบุญหรือกฎแห่งกรรม เพราะฉะนั้นชาวบ้าน จึงมุ่งทำบุญในชาตินี้ เพื่อให้ได้รับอานิสงค์จากการนำบุญมาชาติหน้า

- (8) ปก แก้วกาญจน์, และ สมพร ชุนทอง, "ผลกระทบจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่ออาชีพและเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดสงขลา" รายงานวิจัย, เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2532.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและผลกระทบที่มีต่อการจ้างงาน มีรายได้ และโครงสร้างทางอาชีพของประชาชนรวมทั้งมาตรฐานการครองชีพของผู้ประกอบอาชีพ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวในเมืองหาดใหญ่ และแหล่งท่องเที่ยวนอกเมืองในจังหวัดสงขลา

วิธีการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทางสังคมศาสตร์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา บ้านคูขุด อำเภอสทิงพระ บ้านสะกอม อำเภอจะนะ และบ้านสะกอม อำเภอเทพา โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยว กลุ่มพนักงานเจ้าหน้าที่ กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และกลุ่มข้าราชการและผู้มีอาชีพไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 202 คน

ผลการวิจัยพบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นตลาดแรงงานของกลุ่มคนอายุระหว่าง 25 - 35 ปี มากที่สุด และเป็นตลาดแรงงานของผู้จบการศึกษาทุกระดับ แต่ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ผู้จบการศึกษาด้านอาชีวศึกษา สาขาต่าง ๆ อาชีพเดิมหรืออาชีพของบิดามารดาของผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นอาชีพทางด้านเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวน และประมง

ธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีการจ้างงานมากที่สุดคือ ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวประเภทลูกจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,494 บาท ขณะที่ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอิสระ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,000 บาท

ตัวแปรของรายได้และมาตรฐานการครองชีพของผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ การศึกษา และพื้นที่ที่ประกอบอาชีพ ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในเมือง และแหล่งท่องเที่ยวนอกเมือง

ปัญหาที่สำคัญคือ ความไม่ปลอดภัย ความไม่สะดวกในการเดินทาง มัคคุเทศก์และตำรวจรีดไถ สินค้าด้อยคุณภาพและราคาไม่มาตรฐาน ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวขาดความร่วมมือซึ่งกันและกัน ภาษาที่ใช้สื่อสาร และรัฐไม่ส่งเสริมอย่างเนื่องและจริงจัง

- (9) รัตนาภรณ์ เวียสุวรรณ, "ไสยศาสตร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้," รายงานวิจัย, สาขาวิชาภาษาไทย (วรรณคดี), คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2532.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษากลวิธีการนำไสยศาสตร์มาใช้ในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ โดยพิจารณาจาก การดำเนินเรื่อง ตัวละคร จาก และบรรยากาศ ตลอดจนการจัดประเภทอันนำไปสู่ความคิดและความเชื่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทยภาคใต้และการเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมภาคใต้ นำความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์มาใช้ในกลวิธีการดำเนินเรื่อง โดยอาศัยอำนาจลึกลับมาผูกปมเรื่อง เพื่อสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละคร เช่น ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ช่วยให้การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างสมจริง ตัวละครเด่นเป็นตัวละครที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์ไม่ว่าเป็น ตัวละครมนุษย์หรืออมนุษย์ มีความสามารถทางไสยศาสตร์ด้วยการศึกษา หรือมีความสามารถเฉพาะตัว ตัวละครเหล่านี้ล้วนมีพฤติกรรมเหนือธรรมชาติ จากและบรรยากาศมีทั้งจากธรรมชาติ เช่น ท้องฟ้า ทะเล ป่า และจากอันเกิดจากอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ เช่น ท้องน้ำเดือดพล่านอันเนื่องมาจากอำนาจเวทมนต์คาถาไสยศาสตร์ที่ปรากฏเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจลึกลับ เช่น การบนบาน การเซ่นสรวง ความฝัน ลาง เครื่องรางของขลัง และเวทมนต์คาถา

- (10) จำนง ไพโรจน์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันติमितในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช," *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2533.*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยจำแนกตามการศึกษา รายได้ของครอบครัว การได้รับข่าวสารการติดต่อกับชุมชนภายนอก การได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพ การได้เข้าร่วมประชุม การเป็นผู้นำกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับประโยชน์จากโครงการว่ามีความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมต่อโครงการสันติमितหรือไม่

พบว่า ประชาชนที่มีความแตกต่างกันในด้านระดับการศึกษา การรับข่าวสาร การติดต่อกับชุมชนภายนอก การได้รับการฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุม การเป็นผู้นำและไม่ใช่ผู้นำกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มและไม่ใช่สมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับประโยชน์จากโครงการสันติमितมีระดับการมีส่วนร่วมต่อโครงการสันติमितแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในงานด้านกิจการพลเรือน การข่าวสาร ยุทธการของทหาร การเผยแพร่ข่าวสารทางทหารไปสู่ประชาชน การให้นมข้าวทำที่ของประชาชนให้สอดคล้องกับงานด้านทหารและโครงการต่างๆ ซึ่งนำไปใช้ประโยชน์ในงานวางแผนด้านยุทธการโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อให้มีการสูญเสียกำลังพลน้อยที่สุด

- (11) ปก แก้วกาญจน์, "การสร้างทางรถไฟสายใต้กับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมือง," *รายงานวิจัย*, สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2534.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาถึงการคมนาคมในภาคใต้ก่อนสร้างทางรถไฟ สาเหตุและการดำเนินการสร้างทางรถไฟสายใต้ ผลกระทบที่เกิดจากการสร้างทางรถไฟในทางเศรษฐกิจและการเมือง และแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาทางรถไฟสายนี้ให้สามารถรับใช้ท้องถิ่นและประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า การคมนาคมในภาคใต้ก่อนสร้างทางรถไฟ มีลักษณะเป็นการคมนาคมระหว่างศูนย์อำนาจส่วนกลางกับเมืองพระยามหานครและเมืองประเทศราช การคมนาคมระหว่างเมืองกับเมือง การคมนาคมระหว่างท้องถิ่นชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การเดินทางระหว่างท้องถิ่น เศรษฐกิจ การค้า ของแต่ละเมือง รูปแบบและวิธีการคมนาคมมี 2 แบบ คือ (ก) การคมนาคมทางน้ำตามแนวชายฝั่งทะเลและตามแม่น้ำลำคลอง ด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินเศรษฐกิจ การค้า และการพิทักษ์อาณาเขตตามนโยบายของหน่วยการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น (ข) การคมนาคมทางบก ลักษณะของเส้นทางเป็นทางเกวียนและทางเท้า โดยมีพาหนะที่สำคัญคือ เกวียน ช้าง ม้า และเดินเท้า ต่อมาการคมนาคมทั้ง 2 แบบ โดยเฉพาะทางเกวียนและแม่น้ำลำคลอง เมื่อใช้มานานก็มีลักษณะชำรุดทรุดโทรมสิ้นเชิง จึงได้มีการพัฒนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ตามแนวเส้นทางเดิมบ้าง สร้างขึ้นใหม่บ้าง ด้วยจุดประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การประกอบอาชีพและการเดินทาง แต่เส้นทางคมนาคมทางบกนั้น ในฤดูฝนมักมีสภาพเป็นโคลนตม เป็นร่องลึกตามรอยเกวียนและพาหนะไม่สะดวกในการเดินทาง การคมนาคมทางบกจึงมีลักษณะเป็นเพียงช่วยเสริมการคมนาคมทางน้ำในท้องถิ่นที่การคมนาคมทางน้ำไม่สะดวกเท่านั้น

การสร้างทางรถไฟสายใต้มีสาเหตุมาจากความต้องการของรัฐบาลไทยที่จะรักษาอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนหัวเมืองมลายูและหัวเมืองปักษ์ใต้ของไทยที่กำลังถูกคุกคามจากประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตก ความต้องการที่จะกระชับหัวเมืองปักษ์ใต้ให้ใกล้ชิดกับรัฐบาลกลางและความต้องการที่จะให้เป็นกลไกสำคัญของมาตรการทางการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจเพื่อสนองนโยบายบูรณาการประเทศของรัฐบาลไทย

สำหรับทางรถไฟตั้งแต่จังหวัดเพชรบุรีลงมาทางใต้ต่อเขตแดนมาเลเซีย เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2452 และแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2462

ผลกระทบจากการสร้างทางรถไฟสายใต้

ด้านเศรษฐกิจ

- (1) การขยายพื้นที่ทำเหมืองแร่และปลูกยางพารา
- (2) การลดบทบาทของการคมนาคมทางเรือและทางเกวียนลง
- (3) การเกิดชุมชนใหม่และขยายชุมชนสถานีรถไฟ
- (4) การเกิดการจ้างงาน สร้างงาน และเปลี่ยนโครงสร้างอาชีพ
- (5) การรุกและแพร่กระจายของวัฒนธรรมบริโภคนิยม
- (6) การถดถอยลงของทรัพยากรแร่ธาตุ ทรัพยากรป่าไม้ และงานหัตถกรรมพื้นบ้าน
- (7) การอ่อนตัวลงของเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และการเข้มแข็งขึ้นของเศรษฐกิจแบบพึ่งพา

ด้านการเมืองการปกครอง

- (1) สามารถรักษาอธิปไตยเหนือดินแดนหัวเมืองปักษ์ใต้ไว้ได้
- (2) สามารถใช้รถไฟเป็นกลไกในการรวมชาติและขยายอำนาจรัฐส่วนกลางสู่ภาคใต้ได้อย่างทั่วถึง
- (3) สามารถลดอำนาจผู้นำหน่วยทางการเมืองระดับเมืองพระยามหานครและเมืองประเทศราชลงได้
- (4) ทำให้ศักยภาพของท้องถิ่นลดลง และในที่สุดท้องถิ่นภาคใต้ต้องกลายเป็นฝ่ายพึ่งพาส่วนกลางและภายนอกเกือบโดยสิ้นเชิง ทั้งในด้านการใช้อำนาจตัดสินใจใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากรและด้านงบประมาณในการจัดการและพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งทั้งหมดก็เป็นไปตามนโยบายและเจตนารมณ์ที่จะบูรณาการรัฐไทยด้วยมาตรการทางการเมืองของรัฐบาลแต่อดีต

- (12) ประยูร พงศกิตติย์กุล, "การผสมผสานการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม," เอกสารสรุปการสัมมนาเชื่อมกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 20-21 มกราคม 2535.

บทคัดย่อ

แนวความคิดพื้นฐานของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ ความพยายามที่จะผสมผสานการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการสอดแทรกแนวความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ตั้งแต่แรกเมื่อเริ่มงาน ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานดังกล่าวเกิดประโยชน์สูงสุดในทางเศรษฐกิจสังคม และมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด พร้อมทั้งผลักดันให้แผนงานนี้ลงสู่แผนปฏิบัติในพื้นที่อย่างแท้จริง ดังนั้น ภาครัฐฯ จะตัดสินใจเลือกตำแหน่งที่ตั้งของเขื่อนกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา ณ ที่ใด สิ่งที่ควรคำนึงถึงปัจจัย/องค์ประกอบต่าง ๆ พร้อมทั้งยอมรับในสิ่งต่อไปนี้

- (1) การตัดสินใจใด ๆ ย่อมมีทั้งผู้ได้ประโยชน์ / โอกาส และผู้สูญเสียประโยชน์/โอกาส ทำอย่างไรจึงจะให้ประโยชน์/โอกาสแก่คนส่วนใหญ่ในพื้นที่
- (2) การตัดสินใจเลือกไม่ว่าที่ใดย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทุกจุดหรือทั้งหมด
- (3) การตัดสินใจดังกล่าวควรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ - สังคม พร้อมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) การตัดสินใจจะต้องอยู่ในพื้นฐานของความเท่าเทียมยุติธรรม ในการกระจายผลของการพัฒนาต่อทุกชุมชนในพื้นที่ให้มากที่สุด
- (5) การตัดสินใจจะต้องคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานปัญหาความทุกข์ยากของชุมชนด้วยพร้อมทั้งตอบสนองให้ได้มากที่สุด
- (6) การสร้างเขื่อนน้ำเค็มนี้รัฐฯ ควรถือว่าเป็นสาธารณูปโภคอย่างหนึ่ง ที่ต้องจัดหาไว้ให้ชุมชน ไม่ควรถือผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจเป็นหลักในการตัดสินใจแต่ควรคำนึงว่าทำอย่างไรให้การลงทุนครั้งนี้มีประสิทธิภาพมากที่สุด (Cost Effectiveness)

- (13) รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ, วิชัย กาญจนสุวรรณ และ สมพร เพ็ญจันทร์, "การสร้างเขื่อนกันน้ำเค็ม : ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ," เอกสารสรุปการสัมมนาเขื่อนกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 20-21 มกราคม 2535.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็มเพื่อกักเก็บน้ำจืดไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเป็นพื้นที่ยากจนถึง 510 หมู่บ้าน ประเด็นที่พิจารณา

- (1) จะสร้างเขื่อนกันน้ำเค็มหรือไม่? เกณฑ์ที่จะต้องนำมาพิจารณาคือ
  - จะต้องใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจ
  - ประชากรในท้องถิ่นที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงและเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้วย
  - รัฐควรแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ประชากรเหล่านี้ทราบถึงโครงการ ผลดีผลเสีย ของการสร้างเขื่อนทั้งในด้านนิเวศและผลกระทบต่อชุมชน
- (2) หากสร้าง จะสร้างเขื่อนที่ใด? จากการศึกษาของบริษัทที่ปรึกษาเสนอว่า การสร้างเขื่อนที่ตำแหน่ง A คือบริเวณเกาะใหญ่ทางฝั่งจังหวัดสงขลาไปเชื่อมกับบ้านแหลมจองถนน จังหวัดสงขลา จะเหมาะกว่าการสร้างเขื่อนที่ตำแหน่ง C คือบริเวณบ้านแหลมจาก ตำบลปากrohr ไปเชื่อมกับบริเวณบ้านกลาง ตำบลควนโต เพราะเมื่อพิจารณาผลกระทบทางบวกในแง่สังคมเศรษฐกิจ พบว่าการสร้างเขื่อนที่บริเวณเกาะใหญ่ได้รายได้จากการประมงและการเพาะเลี้ยงสูงกว่าการสร้างเขื่อนบริเวณปากrohr ส่วนที่ปากrohrถึงแม้จะช่วยพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น แต่ส่งผลต่อการประมงและการเพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้น รวมทั้ง Internal Rate of Return ของเขื่อนที่เกาะใหญ่เท่ากับ 24.0% ในขณะที่เขื่อนปากrohrเท่ากับ 17.4% ถ้าพิจารณาในมุมมองกลับกันการสร้างเขื่อนมีผลกระทบทางลบต่อประชากร คือ การเกิดน้ำท่วม ประชากรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของการประมง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการขยายตัวของผักตบชวา

ดังนั้นหากตกลงใจที่จะสร้างเขื่อนที่ตำแหน่งใด รัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือชาวประมงในเรื่องความรู้เทคโนโลยีต่างๆ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์น้ำ ตลอดจนการจัดการจัดหาตลาด ไม่ใช่สร้างเขื่อนแล้วถือว่าบรรลุโครงการโดยไม่ได้เกิดผลแก่ประชาชนตามที่กล่าวข้าง

- (14) สวาท เอียดตน, มานพ ประทุมทอง, นิคม ภู์สกุลสุขและนิธิ ฤทธิพรพันธุ์, *การทำกรเกษตรผสมผสานในคาบสมุทรสทิงพระ,"เอกสารสรุปการสัมมนาเชืงกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 20-21 มกราคม 2535.*

บทคัดย่อ

เกษตรกรรมทางเลือก ดังเช่นวนเกษตร นาธรรมชาติหรือเกษตรกร่องเป็นหัวข้อหนึ่งที่รัฐและเอกชนได้พยายามส่งเสริมเพื่อแก้ปัญหาของเกษตรกรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำปากพนังหรือลุ่มน้ำตาปีให้หลุดพ้นจากความยากจน แม้ว่าบางพื้นที่จะเพิ่งเริ่มดำเนินการแต่ก็มีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นหนทางรอดที่จะทำให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้มากขึ้น ทั้งทางด้านรายได้และอาหารการกิน พร้อมกับฟื้นฟูระบบนิเวศให้มีความสมดุลมากยิ่งขึ้น รายงานฉบับนี้เป็นแนวทางให้รัฐ องค์กรเอกชนและชาวบ้านได้ร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนเกษตรกรตามแนวทางนี้เพื่อความสมบูรณ์พูนสุขของเกษตรกรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

วัตถุประสงค์ เพื่อเสนอภาพการเกษตรผสมผสานที่มีอยู่ในพื้นที่รอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียงรวมทั้งศักยภาพในการพัฒนา ผลการสำรวจครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานในคาบสมุทรสทิงพระและข้อมูลจากเอกสารพบว่าการทำกรเกษตรประเภทนี้อยู่รอบทะเลสาบสงขลาและพื้นที่ข้างเคียงจากครัวเรือน เกษตรกรมีรายได้เป็นเงินสดตลอดปี มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภค มีรายได้เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัวองค์กรของรัฐ เอกชนและกลุ่มชาวบ้านจึงน่าจะมีการส่งเสริมการเกษตรผสมผสานเป็นทางรอดของชาวนาในบริเวณนี้และภาคใต้ให้มากยิ่งขึ้น การสำรวจครั้งนี้ครอบคลุมเรือนเกษตรกรผู้ทำการเกษตรผสมผสาน 4 รายในอำเภอสิงหนคร 3 รายในอำเภอสทิงพระ 3 รายในอำเภอระโนด และ 6 รายในอำเภอหัวไทร ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับระโนด โดยพิจารณาถึงพืชพรรณที่ปลูก สัตว์ที่เลี้ยงและข้อมูลครัวเรือนเกี่ยวกับรายได้รายจ่ายต้นทุนการผลิตฝงการใช้ที่ดิน การจัดการน้ำในระบบไร่นา

- (15) โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา, โครงการแลได้เพื่อการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมและ โครงการฟื้นฟูทะเลสาบ จังหวัดพัทลุง, “บทบาทชาวบ้านกับการฟื้นฟูทะเลสาบ,” รายงานการสัมมนา ณ วัดทะเลน้อย ต.พนางตุง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง, วันที่ 16-17 มิถุนายน 2536.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการสัมมนาเพื่อสรุปผลการดำเนินงานฟื้นฟูทะเลสาบของกลุ่มชาวประมงในพื้นที่รอบทะเลสาบ และวางแผนการดำเนินงานต่อไป จากตัวแทนชาวประมงทะเลสาบตอนล่าง ตอนกลาง และทะเลน้อย เจ้าหน้าที่รัฐ NGO และสื่อมวลชนรวม 135 คน มีสาระสำคัญ คือ การนำเสนอปัญหาทะเลสาบและแนวทางแก้ไขของชาวบ้าน

- (1) ปัญหาเรื่องอวนรุน ซึ่งชมรมชาวประมงขนาดเล็กทะเลสาบสงขลาได้พยายามรณรงค์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 แต่เจ้าหน้าที่ประมงไม่มีอุปกรณ์ คือ เรือและวิทยุ สื่อสารจึงยากในการจับกุม กอปรกับมีพื้นที่ติดต่อกันถึง 4 อำเภอ คือหาดใหญ่ เมือง สิงหนคร และควนเนียง จ.สงขลา เจ้าหน้าที่ประมงเสนอให้ใช้เรืออวนตาห่างแทน และจะต้องปราบปรามเรืออวนรุนโดยเพิ่มงานประมาณแก้ไขกฎหมาย รวมทั้งเสนอให้มีการจัดตั้งสถานีตรวจการณ์ด้วย
- (2) ปัญหาน้ำเสีย จากเมืองและโรงงานอุตสาหกรรมทำให้กุ้งและปลาสูญพันธุ์รัฐบาลได้ประกาศให้หาดใหญ่-สงขลา เป็นเขตควบคุมมลพิษ จัดทำระบบบำบัดน้ำเสียแบ่งเขตการทำนากุ้ง
- (3) อวนล้อม ในเขตทะเลหลวงและทะเลตอนกลาง ซึ่งทางประมงให้ใช้ได้ไม่เกิน 200 เมตร แต่ความจริงไม่สามารถคุมได้จึงเสนอให้กรมประมงประกาศห้ามใช้อวนล้อมทุกชนิดในทะเลสาบ
- (4) การปล่อยกุ้งปลา และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเกิดจากชาวบ้านและ NGO ในช่วงปี 2534-36 มีการจัดตั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ 4 แห่ง โดย कुछเป็นการประกาศของจังหวัดขณะที่บ้านดอนตับ บ้านช่องพิน บ้านเกาะโค่น เป็นประกาศ โดยการตกลงของชาวบ้านเอง
- (5) การขุดลอกทะเลสาบ เนื่องจากการตื้นเขินของทะเลสาบ โดยเฉพาะบริเวณทะเลน้อยและ कुछ ทำให้น้ำเน่า สัตว์ขาดแหล่งอาศัยและวางไข่ จึงเสนอให้มีการขุดลอกทะเลสาบ คลองโหนดรอบเพื่อเชื่อมต่อทะเลสาบกับอ่าวไทย
- (6) กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเป็นเวทีของหมู่บ้าน และพัฒนาชาวบ้านให้เข้มแข็ง

- (16) เจนจิรา ภูริโก, "เงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา," วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2537.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตร อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ที่ทำนออย่างเดี่ยวและเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสม พบว่าเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรจากการทำนออย่างเดี่ยวมาทำไร่นาสวนผสม ได้แก่ รายได้ในฟาร์มไม่พอเพียง เนื่องจากฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานาน ทำนาไม่ได้ผล ว่างงาน ทำอะไรไม่ได้ ไม่อยากทำงานนอกบ้านเพราะค่าแรงถูก เมื่อ ธกส. ส่งเสริมให้เงินกู้และได้นำเกษตรกรบางส่วนเข้ารับการอบรม และส่งไปดูงานฟาร์มไร่นาสวนผสมที่ประสบผลสำเร็จที่ภาคกลาง จึงเป็นเงื่อนไขทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการที่ทำนออย่างเดี่ยวมาทำไร่นาสวนผสม

นอกจากนั้น ยังพบว่าเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมเป็นสมาชิกของค์กรกลุ่ม ธกส. ในจำนวนที่มากกว่า รายได้สุทธิในครัวเรือนมากกว่า ปริมาณและคุณภาพน้ำมีเพียงพอในการทำไร่นาสวนผสม และมีสมาชิกในครอบครัวน้อยกว่าเกษตรกรที่ทำนออย่างเดี่ยว

การทำไร่นาสวนผสมสามารถแก้ไขปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการขาดแคลนน้ำได้ระดับหนึ่ง จึงน่าจะเป็นแนวทางเลือกใหม่ของเกษตรกรที่ทำนออย่างเดี่ยว

- (17) รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ และ สมพร เพ็ญจันทร์, การปรับตัวของประชากรชนบทบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต, คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2537.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากการทำนาข้าวไปสู่การทำนาถั่ว รวมทั้งศึกษาผลกระทบจากการทำนาถั่วต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

กลุ่มตัวอย่างคือผู้มีอาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ทั้ง 3 กลุ่มคือ ลูกจ้าง เกษตรกรรายย่อย และเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของนาถั่วในรูปแบบ contract farming ในเขตอำเภอระโนด และสิงหนคร พบว่าการทำนาถั่วดีกว่านาข้าวในเชิงเศรษฐกิจคือมีรายได้สูง คุณภาพชีวิต และสิ่งอำนวยความสะดวกดีขึ้น แต่มีการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมวัฒนธรรม คือ มีการรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อต้องการเงินทุนเพื่อให้มีอำนาจต่อรองราคาสูงและได้รับข่าวสารข้อมูล วิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเปลี่ยนแปลงเป็นไม่ค่อยมีเวลาพักผ่อน หรือทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ความสัมพันธ์แบบชุมชนดั้งเดิมเปลี่ยนเป็นต่างคนต่างอยู่ ส่วนใหญ่เจ้าของนามีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่จากนาข้าวเป็นนาถั่ว เกิดการขัดแย้งระหว่างชาวนาข้าวและนาถั่ว เกษตรกรต้องเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่มีความรู้ในการเลี้ยงกุ้ง แต่ขาดความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้อย่างสิ้นเปลืองและเชิงทำลายเช่น การปล่อยน้ำเสียโดยขาดการควบคุม ทำให้แหล่งน้ำจืดกลายเป็นน้ำเค็ม การวางท่อสูบน้ำบริเวณชายหาด ขาดการฟื้นฟูธรรมชาติ

- (18) เฉลิมศรี อรรถนกุล, "ความรู้ ทักษะ และแนวปฏิบัติของชาวประมงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษาชาวประมงขนาดเล็ก ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา," *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 2538.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และแนวปฏิบัติของชาวประมงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา

ผลการศึกษาเกี่ยวกับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอยู่ในระดับดี โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับบทบาทของสถานศึกษาและสื่อมวลชนในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชาวประมงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา ในส่วนของแนวปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวปฏิบัติเรื่องการใช้เครื่องมือประมงจับสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลาที่ไม่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์น้ำอยู่ในระดับดี กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ไม่แตกต่างกันตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่ประกอบอาชีพประมง แต่มีทัศนคติแตกต่างกันตามระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แต่ไม่แตกต่างกันตามเพศ อายุ และระยะเวลาที่ประกอบอาชีพประมง ส่วนแนวปฏิบัติแตกต่างกันตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แต่ไม่แตกต่างกันตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่ประกอบอาชีพประมง

ผลการเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และแนวปฏิบัติระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วม กับกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านคูขุด พบว่าความรู้และทัศนคติของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่แนวปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงแตกต่างกัน

- (19) ประสิทธิ์ บัวงาม, "ความเชื่อเกี่ยวกับเกษตรกรรมของชาวบ้านตำบลเกาะนางคำ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง," *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, 2538.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเกษตรกรรมของชาวบ้านตำบลเกาะนางคำ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โดยศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ประมง และป่าไม้ ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ พร้อมทั้งถ่ายภาพประกอบ ข้อมูลบางตอน แล้วเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับการเพาะปลูก พบว่า ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ เช่น แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ผีฟ้า เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เช่น คาถาขึ้น ลอมข้าว คาถาผูกขวัญข้าว เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ เช่น การดูฤกษ์ยาม การทำนายฝัน เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น การเคาะต้นไม้ช่วย จันท์ เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับการถือเคล็ด ห้ามแก่ความฝันขณะกินข้าว เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ปรากฏว่าชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ เช่น วิญญาณของวัว เจ้าที่วัวควาย เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เช่น ใจ คาถา ป้องกันโจร คาถาเสกขาน เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ ปลูกข้าวช่วย จันท์ บริเวณที่ถูกฟ้าผ่าจะไม่ทำคอกสัตว์ เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับการถือเคล็ด เช่น ห้ามทรายห้องลูกหมาหรือลูกไก่ เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับการประมง ปรากฏว่าชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ เช่น นางไม้ แม่นางนง ผีพราย พระภูมิเจ้าที่ เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เช่น การเจิมเรือ คาถาตัดลม เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ เช่น การดูฤกษ์ยาม ในการต่อเรือ เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ความเชื่อที่ว่าถ้าฟ้า แดงกึ่งจะชุม ชวงน้ำนิ่งกึ่งจะชุม เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับการถือเคล็ด เช่น ห้ามข้าม เบ็ดตกปลา ในขณะที่ออกเรือหาปลาเมื่อเห็นสิ่งแปลก ๆ ห้ามทัก เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับการป่าไม้ ปรากฏว่าชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ เช่น เจ้าป่า ผีนางตะเคียน ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เช่น คาถาป้องกันสัตว์ร้าย คาถาขับไล่ผี เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น เมื่อฝนตกฟ้าร้องห้ามหลบฝนใต้ต้นไม้ ห้ามเอาไม้ถูกฟ้าผ่ามาสร้างบ้าน เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับการถือเคล็ด เช่น เข้าป่าห้ามพูดถึงภูตผีและสัตว์ร้าย เป็นต้น

- (20) กลุ่มแลใต้,โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้และโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็กจังหวัดสงขลา, “เรื่ององค์กรท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา,” รายงานการสัมมนา, กรกฎาคม 2539.

บทคัดย่อ

รายงานนี้นำเสนอปัญหาและสถานการณ์ที่น่าสนใจในลุ่มน้ำทะเลสาบ องค์กรท้องถิ่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมทั้งทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

ปัญหาและสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อลุ่มน้ำทะเลสาบ แบ่งเป็น 4 เขต

- (ก) ปัญหาเขตภูเขา ได้แก่ การประกาศเขตอนุรักษ์และอุทยานทับที่ทำกินชาวบ้าน การระเบิดหิน การดูดทรายในแม่น้ำลำคลอง ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ปัญหาเหล่านี้กระทบต่อทะเลสาบ
- (ข) ปัญหาเขตเมือง ปัญหาน้ำเสียเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมนาุ้ง บ้านเรือน และชุมชนเมือง ปัญหาขยะในเมืองอันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนเมืองกับคนชนบท ปัญหาจราจร มลพิษ
- (ค) ปัญหาของชุมชน ปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ผลกระทบจากโครงการชายฝั่งภาคใต้ให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่ โรงงานแลนด์บริดจ์ และการสร้างโรงงานกลั่นน้ำมันขนาดใหญ่ที่ระโนด
- (ง) ปัญหาทะเลสาบ ปัญหาอวนรุน และนาุ้งรอบทะเลสาบ

จากปัญหาใน 4 สถานการณ์นี้ทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำทะเลสาบหลายองค์กร ซึ่งแยกเป็นองค์กรชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรท้องถิ่นอื่น ๆ และสามารถสรุปทิศทางการจัดการดังกล่าวได้เป็น 2 แนวทางคือ

- (1) ควรมีการจัดทำแผนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (2) ให้มีคณะทำงานหรือกองจัดการในการผลักดันให้เกิดการจัดทำแผนลุ่มน้ำทะเลสาบ

- (21) เกษม ขนามแก้ว, "ภูมิปัญญาชาวบ้านแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือ," รายงานวิจัย, สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, สถาบันราชภัฏสงขลา, สิงหาคม 2540.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาชาวบ้านแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือ โดยศึกษาจากวรรณกรรมหนังสือจำนวน 96 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือ ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการใช้ภาษา เช่น การใช้คำและการใช้สำนวน โวหาร ภูมิปัญญาด้านการประพันธ์ ได้แก่ การเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์ การเลือกใช้คำที่มีเสียงสัทาจังหวะที่เหมาะสม การใช้การบรรยายและการพรรณนา ที่กระชับและบ่งบอกนัยภาพ ภูมิปัญญาด้านการสอน ได้แก่ กลวิธีสอนแบบต่างๆ และเนื้อหาที่สอน เช่น วิสัยโลก คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม ภูมิปัญญาด้านการสร้างอารมณ์ขัน ได้แก่ การหักมุม การใช้คำผวน การใช้คำ 2 แง่ 2 มุม การใช้สัญลักษณ์ไร้สารรูป การล้อบุคคลและสังคม การเล่นคำเล่นภาษา การใช้เกลือจิ้มเกลือ การใช้และไม่ใช่เหตุผล ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ เช่น ความเชื่อในหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและความเชื่อในเทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูมิปัญญาด้านการติดต่อเรื่อง ได้แก่ การติดต่อเรื่องที่กระชับและการใช้สิ่งแวดล้อมมาประกอบ ภูมิปัญญาด้านการใช้สัญลักษณ์ ได้แก่ การใช้สัญลักษณ์แทนเพศหญิง-ชาย สัญลักษณ์แทนอารมณ์ใคร่ และสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศของหญิง-ชาย ภูมิปัญญาด้านการประยুক্ত ได้แก่ การประยুক্তการเล่นโนรา การเล่นลำตัด การเล่นเพลงบอก การเล่นปริศนาคำทาย และการร้องเพลงลูกทุ่ง

- (22) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, การศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, เสนอต่อสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2540.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกลไกที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดย

- (1) ศึกษากระบวนการวางแผน กระบวนการวางแผน และการประสานแผนพัฒนาจังหวัดที่เชื่อมโยงกับนโยบายของส่วนกลางที่กระจายไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น
- (2) ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรคข้อจำกัดในระบบการวางแผน กระบวนการจัดทำแผนประสานแผนและดำเนินการตามแผนและปฏิบัติเพื่อจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด
- (3) ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานร่วมกันของจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- (4) ศึกษากลไกการบริหารที่เชื่อมประสานการจัดการดังกล่าวและผลกระทบเชิงนโยบาย
- (5) ศึกษาประเด็นกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาอุปสรรค และเสนอแนวทางแก้ไข

งานวิจัยนี้ ได้เสนอแนวทางการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ที่เหมาะสมกับประเทศไทย ตามแนวของ Natural Resources and Environmental Management Project : NREM The DPA/Roche Consortium (DPA/Roche) ซึ่งเสนอองค์ประกอบของระบบการจัดการไว้ดังนี้

- (1) การประสานนโยบายและโครงสร้าง
- (2) ความสอดคล้องกับหลักการวางแผนเบื้องต้น
- (3) กระบวนการวางแผนตามขั้นตอน
- (4) การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และสนับสนุนทรัพยากรเพื่อดำเนินงาน
- (5) ระบบปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผลการศึกษาสรุปว่า การวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ระบบการวางแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด ต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดความต่อเนื่องขยายให้ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นแผนเชิงรุก และให้กลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น

ในส่วนของการบริหารจัดการของกลุ่มจังหวัดมีจุดอ่อนหลายประการ แต่สามารถปรับปรุงให้มีจุดแข็งเพิ่มได้ภายใต้โครงสร้างเดิม ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการ และคณะกรรมการให้มีลักษณะเป็นพหุภาคี จากภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ และจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันของท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ทุกระดับ ปรับปรุงกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และควรจัดตั้งสำนักงานหรือคณะทำงานพัฒนาฟื้นฟูพื้นที่ลุ่มน้ำขึ้น ให้มีตัวแทนในระดับปฏิบัติ และตัวแทนกลุ่มในพื้นที่ ซึ่งภายใต้โครงสร้างใหม่นี้งานวิจัยได้เสนอไว้ 2 แนวทาง คือ

- (1) สำนักงานจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- (2) สำนักงานพัฒนาและฟื้นฟูลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้เสนอทางเลือกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัดไว้ 4 แนวทาง โดยต้องปรับปรุงวิธีการวางแผน และการบริหารจัดการในระบบของแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติการ โดยเน้นปรับปรุงขอบเขตและความเป็นเอกภาพของแผน การประสาน การมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ในขณะที่จัดตั้งองค์กรบริหารจัดการในรูปแบบพิเศษให้มีความเป็นอิสระและสามารถดำเนินการได้ในอนาคต

- (23) EMSONG PROJECT (Environmental Management in the Songkhla Lake Basin : โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา), สถานการณ์เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในอนาคต : การประเมินผลโครงการต่าง ๆ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, รายงานการศึกษาภายใต้การสนับสนุนของ DANCED และกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรกฎาคม 2540.

บทคัดย่อ

รายงานเกี่ยวกับสถานการณ์เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในอนาคต การประเมินผลโครงการต่าง ๆ การวางแผนการจัดการทรัพยากร ตลอดจนประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนำเสนอสรุปประเด็นสรุปได้ดังนี้

- (1) แผนพัฒนา/โครงการที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่
  - (ก) แผนของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ แผนแก้ไขความเสื่อมโทรมของทะเลสาบของคณะกรรมการลุ่มน้ำทะเลสาบ โครงการวิจัยต่าง ๆ เช่น การศึกษาปริมาณความต้องการใช้น้ำ คุณภาพน้ำ การใช้ประโยชน์ทรัพยากร แผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (ข) แผนระดับชาติและภาค เป็นแผนเน้นการพัฒนาทางกายภาพ และแนวทางการพัฒนาภาคใต้ เน้นทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและแรงงาน
  - (ค) แผนระดับอนุภาค เช่น โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ แผนพัฒนาพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
  - (ง) แผนระดับจังหวัด
  - (จ) แผนของกรมต่างๆ เช่น กรมประมง กรมป่าไม้ กรมส่งเสริมการเกษตร
  - (ฉ) แผนระดับท้องถิ่น เช่น โครงการต่าง ๆ ขององค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรท้องถิ่นและโครงการพัฒนาของหน่วยงานรัฐ
- (2) ประเด็นสำคัญและผลกระทบ สรุปเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ
  - (ก) ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาการเกษตรและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การท่องเที่ยว การพัฒนาการผลิต
  - (ข) ด้านสังคม เช่น การพัฒนาการศึกษา ซึ่งสนับสนุนให้มีการอบรมทางเทคนิคเพื่อสนองความต้องการของอุตสาหกรรมในท้องถิ่นด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่ายชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน
  - (ค) ด้านสิ่งแวดล้อม เน้นการจัดการและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

- (3) **แนวทางพัฒนาในอนาคต** จากการประเมินสถานะทั้ง 3 ด้านที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในพื้นที่ลุ่มน้ำในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้า สรุปแนวทางพัฒนาได้ 4 ประเด็นคือ
- (ก) ด้านสังคม จำนวนแรงงานฝีมือเพิ่ม คนชั้นกลางและกลุ่มคนทำงานมากขึ้น รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงขึ้น ครอบครัวเดี่ยวมีมากขึ้น
  - (ข) ด้านเศรษฐกิจ ราคาผลผลิตทางเกษตรสูงขึ้น บทบาทการท่องเที่ยวและการผลิตเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจจะผูกอยู่กับอุตสาหกรรมเกษตร
  - (ค) ด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศทะเลสาบเปลี่ยน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติเริ่มหมดไป ปริมาณน้ำเสียลงคลองและทะเลเพิ่มขึ้น
  - (ง) กทม.ด้านการเมืองและสถาบัน องค์การพัฒนาเอกชนและองค์กรท้องถิ่นมีจำนวนและบทบาทเพิ่มมากขึ้น แนวทางการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมีสูงแต่กระจุกสู่กลุ่มผู้ประกอบการระดับท้องถิ่น
- (4) **แนวโน้มของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบ**
- (ก) การเพิ่มขึ้นของช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม
  - (ข) กทม.ด้านพื้นที่ มีการกระจุกตัวของชุมชนและอุตสาหกรรมในเขตขนาดใหญ่-สงขลา-สะเดา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากที่สุด เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นในภาคใต้ พื้นที่เกษตรลดลง มีการบุกรุกพื้นที่ป่าและบริเวณรอบทะเลสาบเพิ่มขึ้น
  - (ค) ชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนสูงขึ้น
  - (ง) การแก่งแย่งผลประโยชน์ เกิดการแย่งชิงแรงงาน การอพยพเข้าสู่เมือง ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ เช่น นาทุ่งกับนาข้าว
- (5) **แนวโน้มของแผนและปัจจัยที่มีผลต่อสถานการณ์ในอนาคตของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** : The Emsong Project ได้แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำเป็น 4 เขต คือ
- (ก) เขตการพัฒนา ได้แก่ พื้นที่ทางตอนใต้ของลุ่มน้ำ มีปัญหาเรื่องการขยายตัวของชุมชนเมืองและการพัฒนาอุตสาหกรรม มลพิษจากเมืองและอุตสาหกรรม การอพยพของชาวชนบทสู่เมือง โครงการนำร่องที่จะเกิด คือ โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำสะเดา แผนการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (ข) เขตทะเลสาบและชายฝั่ง ได้แก่ พื้นที่รอบทะเลสาบและแนวชายฝั่ง ทะเลน้อย พรุควนเคร็ง และพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทยในเขตหัวไทร ระโนด สทิงพระ และตอนบนของสิงหนคร ปัญหาสำคัญคือคุณภาพน้ำ ปัญหาโรคกุ้งและ

การทำลายระบบนิเวศของนาุ้ง การลดลงของสัตว์น้ำ และการตื่นเขินของทะเลสาบ โครงการนำร่องที่จะเกิดคือการขุดลอกคลองและทะเลน้อย การปลูกป่าชายเลน การบำบัดน้ำเสียจากบ่อุ้งและบ้านเรือน

- (ค) เขตเกษตรผสมผสาน ได้แก่ ที่ราบและเนินเขาเตี้ย ๆ ทางด้านตะวันตกของทะเลสาบ จะเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง และปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ปัญหาการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและพื้นที่ทำกินมีน้อย เกิดโรคระบาดง่ายและเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงราคา โครงการนำร่องที่จะเกิดขึ้นคือการสนับสนุน การปลูกพืชหลายชนิดทดแทน ตลาดกลางทางการเกษตร และอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว
  - (ง) เขตป่า เป็นพื้นที่ต้นน้ำในเขตเทือกเขา ทางตะวันตกของพื้นที่ลุ่มน้ำ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นที่ทำกิน เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและชุมชน และปัญหารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำ โครงการนำร่องที่จะเกิดขึ้นคือ โครงการปลูกป่าและอนุรักษ์พื้นที่ป่า โครงการปลูกและอนุรักษ์พืชพื้นเมือง
- (6) การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยกลุ่มคนท้องถิ่น
- (7) ประเด็นปัญหาที่ยังขาดความสนใจ คือ
- (ก) ความไม่สอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากร
  - (ข) ความไม่สอดคล้องระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
  - (ค) ปัญหาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเมืองและชนบท
  - (ง) ปัญหาการใช้ที่ดินบริเวณรอบทะเลสาบและการขยายตัวของอุตสาหกรรมและเมือง
  - (จ) ปัญหาพื้นที่และการปฏิบัติการเพื่อการบำบัดของเสีย
  - (ฉ) ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการทำงาน
  - (ช) ปัญหากลไกการประสานการทำงาน

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
1. กลุ่มรักคูซูด (องค์กรประชาชน ทะเลสาบสงขลา)	ธันวาคม 2536 นางจุฑา นูริภักดิ์ 61/1 ม.3 ต.จะทิ้งพระ อ.สิงหนิง จ.สงขลา 90190	พื้นที่ทะเลสาบสงขลา โดยเริ่มจากคูซูดเกิด จากการรวมตัวของกลุ่มคนหลายอาชีพที่มี หน้าที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบโดยตรง	1. ส่งเสริมและทำหน้าที่ขององค์กรประชาชน ในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ท้องถิ่น 2. สนับสนุนส่งเสริมทางเลือกด้านอาชีพให้ ประชาชน 3. ส่งเสริมฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น	1. ปล่อยถังปลาในเขตอนุรักษ์สนับสนุนการ ทำงานของประชาอาสา 2. ประสานงานชุดออกกรองน้ำทะเลสาบที่คู ซูดร่วมกับองค์กรชาวบ้าน 3. จัดสัมมนาครูรอบทะเลสาบ 4. ร่วมจัดงานโลกสดใสในบ้าน เกิด 5. ค่ายเยาวชนรอบทะเล
2. กลุ่มเสขิยธรรม	พ.ศ.2533 พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ เขตดอนเคียม สอนโมกพลารวม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี	เกิดจากการรวมตัวของพระและฆราวาส ประยุกต์ใช้ศาสนาเพื่อพัฒนาตนเองและ สังคม มุ่งประโยชน์สุขของสังคมและเพื่อความ สมดุลของระบบนิเวศ	1. ส่งเสริมพัฒนาตนและสังคมโดยคำนึงถึง ธรรมาภิบาลพื้นฐานศาสนธรรม 2. ส่งเสริมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม 3. ส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตรระหว่าง พระที่ทำงานพัฒนาสังคม	1. ธรรมยาตราเพื่อทะเลสาบสงขลา 2. สัมมนาพระสงฆ์รอบทะเลสาบ (ธ.ค. 39)
3. โลกสดใสในบ้านเกิด	พ.ศ.2534 นางพรรณนิภา โสคติพันธ์ อาคารโสคตินิมนต์น ต.เขาปู่ปราง อ.เมือง จ.สงขลา 90000	รวมกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ-เอกชนใน สงขลาเพื่อรณรงค์สิ่งแวดล้อม ให้คนหันมาสน ใจทะเลสาบสู่สายน้ำของชุมชน	1. รณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม 2. รณรงค์ให้รักและหวงแหนทรัพยากรสินแผ่นดินเกิด	1. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 2. ระดมทุน-ระดมน้ำใจ 3. เชื่อมโยงกิจกรรมเมืองชนบท และชนบท สู่เมือง
4. คณะกรรมการฟื้นฟู คลองลำโรง	พ.ศ.2536 นายเล้ง แซ่เอี้ยว ศูนย์ประสานงานชุมชนแออัด สงขลา ต.ปอหว้าอ.เมือง จ.สงขลา 90000	ชาวชุมชนแออัดริมคลองลำโรงเขตเทศบาล ประมาณ 1,000 ครอบครัวยุบรวมกันฟื้นฟูคลอง ในรูปคณะกรรมการ	1. ฟื้นฟูคลองให้มีน้ำใสไหลสะอาดเหมือนเมื่อ 20 ปีก่อนมีโรงงาน 2. ต้องการให้มีแนวคลองชัดเจน 3. ไม่มีการบุกรุก-ทำริมคลองให้สวย	1. การเก็บขยะริมคลอง 2. การสร้างสวนในชุมชน

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ. ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
5. ชมรมอนุรักษ์โกโก้เดือน	พ.ศ.2536 นางสุพจน์ แสงจันทร์ 14 รอย 2 ถนนพาวโรวิทยา อ.สะเดา จ.สงขลา 90120	รวบรวมพันธุ์โกโก้ และขยายพันธุ์	1. รวบรวมพันธุ์โกโก้ไว้ในที่ปลอดภัย 2. อนุรักษ์หยุดไล่โกโก้ 3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโกโก้	1. ศูนย์ขยายพันธุ์โกโก้ 2. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโกโก้ 3. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโกโก้ 4. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น โครงการเก็บขยะของนักเรียน
6. กองทุนรักบ้านเกิด	ดร.สุภาพ พัสธ่อง และ อ.ประสาธน์ มีแต่ม พระครูโสภณคุณากร วัดคลองเปล ถ.กาญจนวนิช ซอย 4 อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110	เกิดจากการรวมตัวของประชาชนหลายอาชีพ ในสงขลาเพื่อปลูกสำนึก ให้รักท้องถิ่น สนับสนุนการทำงานพัฒนาสังคมและกิจกรรม ฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา	1. สนับสนุนงานพัฒนาสังคม โดยเฉพาะ กิจกรรมการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา 2. สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของ นักพัฒนา สังคม องค์กรชาวบ้านกลุ่มพลเมืองเด็ก 3. ระดมทุนเพื่องานพัฒนา	1. กิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูทะเลสาบ 2. นิเวศที่ศึกษาทะเลสาบ 3. ล่องเรือชมสภาพคลองอู่ตะเภา 4. บวชป่าร่วมกับองค์กรชาวบ้าน ต.บาโหย อ.สะบ้าย้อย
7. ศูนย์ส่งเสริมพลเมือง ดี (Young Citizen Center) หรือ ศูนย์ส่งเสริม เยาวชนสมิหลา	พ.ศ.2538 คุณวันชัย พุทธทอง อาจารย์กรรณิศา ปานดำ 10 ถ.โทรบุรี ซอย 7 อ.เมือง จ.สงขลา 90000	มาจากศูนย์ส่งเสริมเยาวชน สมิหลา โดยผู้ ใหญ่จากหลายสาขาอาชีพมารวมกันเป็น คณะกรรมการ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม แล้วได้ ที่เริ่มดำเนินการในเดือนพฤษภาคม 2537 เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ของเยาวชนที่มีจิต สำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำ ประโยชน์ให้กับสังคม	1. พัฒนาเยาวชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ 2. สร้างสรรค์งานทางเลือกใหม่ให้เด็กและ เยาวชน 3. ส่งเสริมให้เด็กเป็น "ผู้ให้" เช่น ให้บริการแก่ สังคม เกื้อกูลน้องที่ด้อยโอกาส	1. ค่ายและเวทีแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างจิต สำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติในรูปค่ายเยาวชนเพื่อ ศึกษาสภาพความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ภูเขา ถึงทะเล เช่น ทะเลสาบที่อ่าวถุณ แหลมโพธิ์ คลอง อู่ตะเภา บำพรูที่เกาะหมาก จ.พัทลุง กลุ่มน้ำเทพาบ้านน้ำที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา 2. จัดวสนทนาฝึกอบรมและเสวนาเยาวชน แก่แก่นักเรียนนักศึกษา

6. สัมภาษณ์ อ.ประสาธน์ มีแต่ม เพิ่มเติม

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
				3. อบรมให้ความรู้เพื่อการมีส่วนร่วมเรื่องบ้านเมือง 4. ใช้สื่อท้องถิ่น เช่น แลได้ คอร์เทจิโอ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นำเสนอแนวคิดใหม่เพื่อเยาวชน 5. อาสาพัฒนาชุมชนแออัดชุดลอกคลองลำโรงปลูกป่าชายเลนริมทะเลสาบร่วมกับชาวบ้านแหลมโพธิ์
8. สงขลาฟอรัม (Sorgkhla Forum)		รวมตัวเป็นเวทีของพลเมืองกลุ่มเล็กๆ ที่เข้ามาช่วยคิดร่วมปรับทุกข์เกี่ยวกับเมืองสงขลา	1. เป็นเวทีสนทนา / อภิปรายแสดงความเห็นของคนสงขลา	1. เวทีสนทนา 2. วิสัยทัศน์ของนักการเมืองท้องถิ่น 3. ทะเลสาบสงขลาจะพัฒนาหรือทำลาย 4. จัดประชุม-สัมมนาจุดประกายความคิด 5. รายการวิทยุ "สงขลาสนทนา"
9. เครือข่ายลุ่มน้ำทะเลสาบกลุ่มแลได้เพื่อการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลากลุ่มแลได้	เริ่มดำเนินการ ปี 2534 นายเสว หนูยก 59/5 ต.เพ็ญพิบูล อ.เมือง จ.พัทลุง	เกิดจากการรวมกลุ่ม-กลุ่มแลได้ และ NGO. ที่ทำงานร่วมกับองค์กรชาวบ้าน ในลุ่มน้ำทะเลสาบเพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดการดูแลทะเลสาบ โดยองค์กรท้องถิ่นพื้นที่ดำเนินการ อยู่ในเขตทะเลสาบตอนกลางและตอนบนมีกิจกรรมหลักอยู่ 3 ลักษณะ คือ - ส่งเสริมทางเลือกในการฟื้นฟูทะเลสาบ - สนับสนุนงานกองทุนชุมชน - ส่งเสริมผู้นำและองค์กรท้องถิ่น	1. ทดลองและพัฒนาทางเลือกในการฟื้นฟูทะเลสาบ 2. เสริมสร้างพัฒนาองค์กรชาวบ้านให้เข้มแข็ง 3. สนับสนุนกลุ่ม/บุคคลเข้ามามีบทบาทฟื้นฟูทะเลสาบ 4. รณรงค์เผยแพร่ปัญหาแนวทางแก้ไขปัญหาทะเลสาบ 5. สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมและพัฒนากลุ่ม	1. วารสารแลได้ 2. ตั้งเขตอนุรักษ์พื้นที่สัตว์น้ำปรับปรุงซ่อมแซม แนวเขตและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ 2. ส่งเสริมกลุ่มชมรมทรัพย์ 5. ชุดลอกคลอง 3. พัฒนาองค์กรชาวประมงในทะเลสาบ 4. ฟื้นฟูป่าพรุชายเลนป่าชุมชน 5. อนุรักษ์โลมา 6. สนับสนุนกลุ่มคนรักท้องถิ่นรั้วทะเลสาบ

7. เพิ่มเติมจาก "แลได้" พย. - ธค. 2538 หน้า 30 - 31.

9. ปรับจากสรุปรายงานประจำปี โครงการแลได้เพื่อการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา กลุ่มแลได้ 17 มีนาคม 2540

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
10.ชมรมชาวประมงทะเลสาบสงขลาตอนล่าง	พ.ศ.2533 นายหมัด หมัดอาลี 30/1 ม.1 ต.สะทิงหม้อ อ.สะทิงพระ จ.สงขลา 90000	ชาวประมงที่เข้าร่วมรณรงค์เรื่อง "ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชาวประมงขนาดเล็ก" จัดที่ มอ. โดยโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก ได้รวมกันเป็นชมรมประมงขนาดเล็ก จ.สงขลา เพื่อเป็นปากเสียงของชาวประมง ทั้งฝั่งอ่าวไทย-ทะเลสาบ 2535 : จัดตั้งชมรม ระดับอำเภอในทะเลสาบ คือ อ.ความเนียง สิงหนคร หาดใหญ่ ต่อมารวมเป็น "ชมรม" กท. 39	1. ร่วมกันพิทักษ์ผลประโยชน์ของชาวประมง 2. ร่วมขามาตราการเพื่อเพิ่มสัตว์น้ำ 3. ศึกษาเผยแพร่ปัญหาและทางออกของชาวประมง 4. แสวงหารูปแบบและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาชาวประมง 5. แสวงหาการสนับสนุนทางด้านต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา	1. การรณรงค์ให้มีการปราบปรามเรืออวนรุน ซึ่งเป็นเครื่องมือผิดกฎหมายในทะเลสาบ 2. สนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ 3. ศึกษาดูงานการแปรรูปสัตว์น้ำ 4. ส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์แบบมุสลิม 5. ส่งเสริมการเลี้ยงปูดำ ปลากระพงขาว 6. ส่งเสริมกองทุนและเครื่องมือประมงเพื่อปลดหนี้สินจากนายทุน
11. โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้	พ.ศ. 2531 นางพิชยา มงคล 57 ถ.โทรนบุรี ซ.17 อ.เมือง จ.สงขลา 90000 และ จ.นครศรีธรรมราช	มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยได้ริเริ่มทำงานพัฒนาชุมชนคนจนเมืองในภาคใต้ โดยเริ่มที่จ.สงขลา ตั้งแต่ปีพ.ศ.2531 โดยกลุ่มองค์กรชาวบ้านเป็นแกนนำ คือ คณะกรรมการที่มาจากผู้นำชุมชนริมคลอง 3 - 4 ชุมชน	1. สนับสนุนกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขภาคพื้นฐานชุมชนแออัด 2. พื้นฟูคลองลำโรงในเขตเทศบาลเก็บขยะ ลอกคลอง สร้างส้วมริมคลอง 3. จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ (พื้นที่: สงขลา, นคร, ตรัง, กระบี่, สุราษฎร์, ภูเก็ต) 4. จัดตั้งปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	
12. โครงการหอสมุดเพื่อการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ	1 สิงหาคม 2539 นายสันติ สังข์ผุด ห้องสมุดธรรมโฆษณที่ทักษ์สงฆ์ บ้านในวัง ม.9 ต.เขาปู่ อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง 93130	NGO. ทำงานส่งเสริมเกษตร ในเขตเทือกเขาบรรทัด พื้นที่: ชุมชนต้นน้ำในเขต อ.ศรีบรรพต อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง (ต.เขาปู่)	1. ส่งเสริมการทำงานเกษตรเชิงอนุรักษ์ ชุมชน ต้นน้ำ 2. พัฒนาการศึกษาวบ้านในการจัดการทรัพยากรชุมชน	1. ส่งเสริมการปลูกรวบรวมพันธุ์พืชพื้นบ้าน

24 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง/วิอยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
13. ชมรมรักโลมาทะเลสาบลำปำ	พ.ศ. 2538 คุณพรพรรณชาติ บัวแก้ว สนง. รพช. ๑.พัทลุง 613799 59/5 ถ.เพ็ชรพิบูล อ.เมือง ๑.พัทลุง 62756	แลได้ ได้สำรวจโลมาหัวบาตรทะเลสาบตอนบน (ลำปำ) ร่วมกับกรมประมง พัทลุงตั้งเป็นชมรม	1. กระตุ้นเกิดสำนึกอนุรักษ์ปลาโลมาในทะเลสาบลำปำให้แก่ประชาชนท้องถิ่นและคนทั่วไป 2. เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์จากคนทุกฝ่าย	1. จัดนิทรรศการตามโรงเรียนพัทลุง 2. สัมมนาแนวทางในการอนุรักษ์โลมา' 38 3. เยวรอนุรักษ์โลมาปี 38 4. วางทุนแสดงเขตโลมา
14. ชมรมประมงอาสาทะเลสาบคอนกลาง	19 ตุลาคม 2534 ธวัช โหมคเหละหมัน ดุลย์ แหละมัน	เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวประมงและ NGO เมื่อวันที่ 19 ต.ค. 34 ในการประชุมสรุปงานเพื่อจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำมาปล่อยในเขตอนุรักษ์และต่อต้านการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มในปี 2535 ต่อมามีการประกาศเขตอนุรักษ์เป็นทางการจึงมีการรื้อฟื้นบทบาทของชมรมขึ้น เพื่อดูแลและพัฒนาเขตอนุรักษ์ ต่อมาเมื่อ 13 มิถุนายน 2539 มีการประชุมกลุ่ม ชมรมประมงอาสาอำเภอแต่ละอำเภอในเขต อ. ปากพะยูน อ.เขาชัยสน อ.สทิงพระ เพื่อวางแผนฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาตอนกลาง และระดมทุนเพื่อใช้จ่ายในการสนับสนุนสวัสดิการผู้นำที่ทำงานในระดับชมรมขึ้น	1. วางแผนในการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาตอนกลาง 2. ตั้งกองทุนสวัสดิการสนับสนุนการทำงานชมรมอาสา 3. เผยแพร่และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับผู้นำและหน่วยราชการ	1. จัดทำแผนรวมของชมรมแผนการระดมทุนเพื่อกองทุนฟื้นฟูทะเลสาบแผนพัฒนาบุคลากรแผนการมีส่วนร่วมของ ชุมชน 2. จัดหาทุนในการทำงาน 3. เผยแพร่งานของชมรมในเขตชุมชนเรื่องเขตอนุรักษ์ 4. งานรักพระที่ปากพะยูน
15. ชมรมอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนทะเลสาบสงขลา	พ.ศ. 2538 นายหมัดแสลิ๊ะ เส้นลิหมัน 61/4 ม. 5 ต.หัวเขา อ. สิงหนคร ๑.สงขลา	มูลนิธิชัยพัฒนาและมูลนิธิโททาล ให้สถาบันทรัพยากรชายฝั่ง มอ. ดำเนินการ 3 ปี โดยปลูกป่าที่ตำบลหัวเขา ๑.สงขลาทำงานร่วมกับชมรมเกิดจากชาวบ้าน ต.หัวเขารวมกลุ่มกัน	1. ปลูกป่าเพื่อให้ชาวบ้าน ต.หัวเขา ได้ใช้เป็นกำลังกำหนดระเบียบการใช้พื้นที่ริม ทะเลสาบและการประมง	1. ปลูกป่าชายเลนริมทะเลสาบโดยเฉพาะมีโครงการ 2. จัดกิจกรรมค่ายเยาวชน โดยนักเรียน ต.หัวเขา

14. สรุปงานประจำปีของโครงการแลได้เพื่อการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา โดยกลุ่มแลได้ 17 มีนาคม 2540 หน้า 9-13

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ. ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
			2. สร้างความคิดให้ชาวหัวเขาทั้ง 8 หมู่บ้านผู้จักสามัคคี ปลูก และใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน	
16. กลุ่มรักษ์คลองคูตะเกา	พ.ศ. 2536 พระสมุห์ทอง เศรษฐปะญโญ หรือ ท่านทอง เจ้าอาวาสวัดคอน ม.8 ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110	เกิดจากสภาพน้ำเสียในคลองซึ่งผ่าน ต.คูเต่าแม่athom คลองแห บ้านหาร จากการปล่อยน้ำเสียจากเทศบาลและโรงงานจึงเกิดการรวมตัวต่อสู้ของชาวบ้านต่อน้ำเสียในคลอง	1. แก้ปัญหามลภาวะคลองคูตะเกา 2. ปลูกฝังให้เยาวชนและชาวบ้านรักษา เห็นความสำคัญของคลองคูตะเกา	1. จัดงานโลกสดใสในบ้านเกิด 2538 ณ วัดคอน.ต.คูเต่า ริมคลองคูตะเกา 2. งานประจำปีอนุรักษ์คลองคูตะเกา ในวันรักพระ 3. ธนาคารเพื่อชีวิต ธนาคารเพื่อการออมทรัพย์
17. กลุ่มรักษ์คลองหอยโจง	2535	กรรมชลประทานจะขุดลอกคลอง ทำให้ชาวบ้านที่เดือดร้อนรวมกลุ่มกัน	1. แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในกิ่งอ.คลองหอยโข่ง 2. รณรงค์สร้างสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม 3. รณรงค์ให้ความรู้ข่าวสารทางการเมืองทุกระดับ	1. เรียกร้องรัฐให้แก้ปัญหามลภาวะความเดือดร้อนจากโครงการชลประทาน 2. ศึกษาด้านการก่อตั้งโรงงานกำจัดขยะ
18. กลุ่มมาตรนคนดนตรีสงขลา	พ.ศ. 2535 นิรุทธิ์ ปริศวงค์ 14 ถ.รามวิถี ซ. 2 อ.เมือง จ.สงขลา		1. อนุรักษ์มรดกป้าธรรมชาติใจกลางเมือง 2. อนุรักษ์สัตว์ป่าคุ้มครองประเภท 1 3. กระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนให้ห่วงแหนธรรมชาติของจังหวัด	1. ร่วมการต่อสู้เพื่อระชาธิปไตยในช่วงพฤษภา ทมิฬ และ 2. เคลื่อนไหวเพื่อเยาวชนและสิ่งแวดล้อม 3. โครงการอนุรักษ์ลึงและป่า เตาตั้งกวน (เกี่ยวข้องกับทะเลสาบ)

16. เพิ่มเติมจาก ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ และ "แลได้" พย. - ธค. 2538 หน้า 34 และ 50

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
19. สมาพันธ์ครูภาคใต้	5 มีนาคม 2525 บุญช่วย ทองศรี ประธานสมาพันธ์ครูภาคใต้ บ้านพักครูริมทะเล 5214 ม.3 ต.จะหังพระ อ.สทิงพระ 90190	สคต.องค์กรครูที่ตั้งตามอำนาจ กม. สมาชิก องค์กร 33 องค์กร	1. ยกมาตรฐานการประกอบอาชีพครู 2. สนับสนุนองค์กรที่ให้เป็นองค์กรหลักในการเคลื่อนไหว	1. สัมมนาครูรอบทะเลสาบ 7-8 มี.ย. 39 2. กิจกรรมสัปดาห์พัฒนา และอนุรักษ์ร่วมกัน เป็นเครือข่ายและให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร 3. จัดตั้งองค์กรครู/นักเรียน/ ชุมชนเพื่อภารกิจการอนุรักษ์และพัฒนาทะเลสาบ
20. คณะทำงาน สงขลา ประชาคม*	พ.ศ. 2538 ผศ.อารี รังสิโยกฤษฏ์ สถาบันราชภัฏสงขลา คุณพรธนิภา ไสตติพันธ์ุ์	แกนนำกลุ่มต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชนและองค์กรชาวบ้าน ได้รวมตัวกันปรึกษาเพื่อจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานประชาคม จ.สงขลา	1. ศูนย์ประสานหรือเวทีการเชื่อมโยงให้กับ ภาคต่าง ๆ ที่ให้กับภาคต่าง ๆ ที่ทำงาน พัฒนาสิ่งแวดล้อม 2. ส่งเสริมศักยภาพองค์กรที่สามารถทำหน้าที่ ที่เป็นเวทีร่วม	1. ส่งเสริมกลุ่มประชาชนในกิจกรรมที่สนใจ งาน พัฒนา 2. จัดเวทีแลกเปลี่ยนให้ภาคีต่างๆ ในท้องถิ่น ในประเด็นทะเลสาบทะเลสาบสงขลา คลองสวลเมืองป่าต้นน้ำอนุรักษ์บ้าน แควระปลาโต มา

- 20* ประเด็นที่นำพิจารณา   องค์กรอาสาสมัครประชาชน
- มีธุรกิจ
  - ขบถกับอำนาจรัฐ กระทบต่อความเป็นอยู่ของเรา
  - ทำงานเต็มที
  - NGO เข้ามาเสนอ

1-20 ส่วนใหญ่ปรับเปลี่ยนจาก พรธนิภา ไสตติพันธ์ุ์ ต้นกล้าพลเมือง .... บนเส้นทางสู่สงขลาประชาคม สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา หนังสือชุดประชาสังคม ลำดับที่ 8

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
21.โครงการพัฒนาชุมชน ประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา(รายงานเดือน ม.ค.- มิ.ย. งานเดือน 2539)	พ.ศ.2524 บรรจง นะแสง 57/216 ม.เคหะสถานคูไทย ต.พะวง อ.เมือง จ.สงขลา 90100	เกิดจากการสัมมนาขององค์กรเอกชนและชาว ประมงภาคใต้ เมื่อเดือนกันยายน 2536 ที่ ม.สงขลานครินทร์ ทำให้เกิด "สมาพันธ์ชาว ประมงพื้นบ้านภาคใต้" ประกอบด้วยชาว ประมงพื้นบ้าน 10 จังหวัด คือ ชุมพร สุราษฎร์ ธานี หิวงา นครศรีธรรมราช ภูเก็ต กระบี่ ตรา สงขลา หัทลุง ปัตตานี เพื่อปรึกษาหารือถึง ปัญหาของกลุ่มชาวประมงขนาดเล็ก นำเสนอ ปัญหาทางแก้ไขแลกเปลี่ยนประสบการณ์จาก เครือข่ายและประสานงานกับองค์กรรัฐเอกชน ในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านด้านการยังชีพ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรชายฝั่ง	1. สนับสนุนทางเลือกในการจัดการ ทรัพยากรชายฝั่งยั่งยืน 2. พัฒนาการแปรรูปผลผลิตประมงในระดับ ชุมชนและอาชีพเสริม 3. สนับสนุนกองทุนชุมชน 4. สนับสนุนเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน 5. สร้างจิตสำนึกของสาธารณชนในปัญหา ชาวประมงพื้นบ้าน 6. เพื่อประสานการทำงานระหว่าง NGOรัฐ และองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง 7. สนับสนุนเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน	1. ส่งเสริมการผลิตสินค้าปลอดสารเคมีใน ชุมชนประมงงานสนับสนุนด้านอาชีพ เช่นทดลองเลี้ยงปูดำในแกลลอนน้ำมัน การเลี้ยงปลากะพงในกระชัง ในพื้นที่ ทะเลสาบสงขลา การแปรรูปสัตว์น้ำเช่น กุ้งแก้ว กะปิ บูดปลาหมึกปลากะตัก งาน ประดิษฐ์จากทะเล 2. กิจกรรมเสริมรายได้ต่าง ๆ เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ 3. ส่งเสริมการทำปะการังเทียมเพื่อเพิ่มสัตว์ น้ำในอ่าวไทยและส่งเสริมเชคอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์น้ำ 4. งานสนับสนุนการระดมทุนในชุมชน สนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ในกลุ่มชาวพุทธ ชาวพุทธ เน้นการบริหารจัดการการบัญชี 10 กลุ่มกองทุนเขากาตโนกลุ่มมุสลิมกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิต เช่นกลุ่มกองทุน แม่บ้านเกาะนกกลุ่มแม่บ้านนาเสมียน แปรรูปกะปิและกองทุนเครื่องมือประมง

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	ท.ศ.ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
				5. งานสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำเขตอนุรักษ์พื้นที่รอบทะเลสาบ เช่นบ้านวังเนียน บ้านแหลมโพธิ์ทำรณรงค์ความคืบหน้าการเลี้ยงหอยแมลงภู่ 6. งานรณรงค์และเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ เช่น ร่วมจัดขบวนธรรมยาตรา ร่วมจัดเวทีนำเสนอปัญหาชาวประมงและประสานงานกับภาครัฐและเอกชน 7. ศึกษาวิจัยการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอ่าวไทยชายฝั่งอ่าวไทย แรงงานอพยพรอบทะเลสาบ ยาเสพติดในชุมชนประมงติดตามผลปะการังเทียม 8. สนับสนุนเครือข่ายประมงพื้นบ้าน
22. เครือข่ายประมงพื้นบ้านภาคใต้(โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้)สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้	ท.ศ.2536 บรรจง นะแส 57/215 ม.ทะเลสาบไทย ต.พะวง อ.เมือง จ.สงขลา 90100	เกิดจากการสัมมนาขององค์กรเอกชนและชาวประมงภาคใต้ เมื่อเดือนกันยายน 2536 ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทำให้เกิด "สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้" ซึ่งประกอบด้วยชาวประมงพื้นบ้านรวม 10 จังหวัด คือ ชุมพร สุราษฎร์ธานี หังงา นครศรีธรรมราชภูเก็ต กระบี่ ตรัง สงขลา พัทลุง ปัตตานี ต่อ	1. เพิ่มพูนความรู้ภายในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง 2. ส่งเสริมองค์กรชาวบ้านในระดับอำเภอมีความเข้มแข็งในการปกป้องและจัดการทรัพยากรชายฝั่งและมีสภาพ การดำรงชีวิตที่ดีขึ้น	1. วิจัยเชิงปฏิบัติการในระดับชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลและพัฒนากฎของผู้นำหญิงชายในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งพื้นที่ลุ่มน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพได้ดียิ่งขึ้น

21. สรุปจากรายงานของโครงการเดือน มกราคม- มิถุนายน 2539

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ. ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
		มาขยายเป็น 13 จังหวัด ยกเว้น ยะลา เพื่อ ปรึกษาหารือถึงปัญหาของกลุ่มชาวประมง ขนาดเล็ก นำเสนอปัญหาทางแก้ไข แลก เปลี่ยนประสบการณ์จากเครือข่ายและ ประสานงานกับองค์กรรัฐเอกชน ในการแก้ไข ปัญหาของชาวบ้านด้านการยังชีพและอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมทรัพยากรชายฝั่ง	3. เสริมสร้างให้ชาวประมงพื้นบ้านได้ ตระหนักถึงสิทธิอันชอบธรรมของตนเอง เพิ่มอำนาจในการต่อรอง โดยเพิ่ม ในการ ต่อรอง โดยเพิ่มสมาชิกและสร้างเครือข่าย ชุมชนเป็น 13 จังหวัดภาคใต้ (ยกเว้น ยะลา)	2. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้และสนับสนุนการสร้าง องค์ชุมชนโดยการประชุม ฝึกอบรม สมาชิกเครือข่ายในเรื่องการอนุรักษ์และ จัดการทรัพยากรชายฝั่ง พัฒนาความเป็น ผู้นำการประชุมสมาชิกประชาชนประมงพื้น บ้านภาคใต้ประชุมคณะกรรมการฝั่งอัน ดามัน และอ่าวไทย การประชุม ชุมรม ชาวประมงพื้นบ้านระดับจังหวัด 3. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง ในการ ปลูกป่าชายเลน ทำเตาเผาขยะ ปะการัง เทียมแบบพื้นบ้าน ทำเขตอนุรักษ์ 4. ธุรกิจการตลาด เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แปรรูปสัตว์น้ำ จัดทำยุทธศาสตร์ด้านการ ตลาดและจัดตั้งกลไกการตลาด โดยเชื่อม โยงเครือข่ายผู้ผลิตในหมู่บ้านและลุ่มน้ำ กับผู้บริโภคในเมือง

22. สรุปจากรายงานการดำเนินงาน 6 เดือน (มค. - มิย. 40) ของเครือข่ายประมงพื้นบ้านภาคใต้ (โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	ท.ศ.ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
				5. สร้างความตระหนักแก่สาธารณชนในประเด็นสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งที่ยั่งยืนจัดเวทีการเจรจาเชิงนโยบายระหว่างผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขององค์กรกับสาธารณะ จัดเวทีให้ความเข้าใจแก่สาธารณชนทำจดหมายข่าว
23. สมาพันธ์ชาวประมงทะเลสาบสงขลา	มิถุนายน 2536	เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้านในทะเลสาบสงขลาที่เป็นแกนนำสำคัญขอชาวประมง เพื่อสนับสนุนให้ชาวประมงช่วยกันฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา	1. ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้านในทะเลสาบสงขลาช่วยกันฟื้นฟูทะเลสาบ 2. ผลักดันให้รัฐมีนโยบายที่เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทะเลสาบ	1. 20 มิย. 36 เสนอข้อเรียกร้องต่อการฟื้นฟูทะเลสาบ 9 ข้อ ให้แก่นายกรัฐมนตรีต่อมามีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและคณะกรรมการแก้ไขปัญหาเสื่อมโทรมของทะเลสาบ 2. จัดทำแผนทะเลสาบโดยเน้นการแก้ปัญหาขยะล้น คือ น้ำเสีย การตื้นเขินและลดลงของสัตว์น้ำ
24. โครงการพัฒนาอาชีพตาลโคก	พ.ศ.2533 คุณสามารถ สระแก้ว 127/5 ม. 1 ต.ชิงโค อ.สิงหนคร จ.สงขลา 90280	เกิดจากการกระตุ้นของ NGO ในหมู่บ้านชาวบ้าน ให้เกิดการรวมทรัพย์และแรงจูงใจเรื่องการทำอาชีพน้ำตาลโคกทำเตาเครื่องน้ำตาลเพื่อให้คนในคาบสมุทรสงขลามีรายได้ ไม่ย้ายถิ่นหรือ เข้าไปทำงานในโรงงานหรือก่อสร้าง	1. ส่งเสริมอาชีพการทำน้ำตาล 2. ส่งเสริมให้เกิดการรวมทรัพย์ ยกโคกโคกในระดับคนในหมู่บ้านให้ทำงานพัฒนาอาชีพอาชีพ 3. สร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์การบริหารในการพัฒนาอาชีพ กลุ่มและช่วยเหลือสังคม	1. กลุ่มอาชีพ 8 กลุ่มในการดำเนินงานประกอบอาชีพสวัสดิการ พัฒนากลุ่ม และช่วยเหลือสังคม 2. สุรกิจกรรม เช่น การทำน้ำตาลโคก ขนบงา ทำกะปิและเคยกุ้ง 3. สร้างรสาสมัครพัฒนาสังคม

23. สรุปรายงานการประชุม โครงการเมล็ดเพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา (รค.38 - พย. 39)

24. สัมภาษณ์เพิ่มเติมนางไซ ปุสวีโร ผู้นำสตรีทำอาชีพและสุรกิจกรรมในหมู่บ้าน

2.4 ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่ทำงานเรื่องทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม / โครงการ	พ.ศ. ที่ก่อตั้ง/ที่อยู่	ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
25. ศูนย์พิพิธภัณฑน์ ชุมชนบ้านแหลม โพธิ์	พระมหาเจริฎย เตชะบุญญญ เจ้าอาวาสวัดแหลมโพธิ์ ต. คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	สืบเนื่องจากบริเวณหาดแหลมโพธิ์และบริเวณ ใกล้เคียงอยู่ในสภาพทรุกันดารมีผู้ไม่รู้หนังสือ เป็นอันมาก สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปกำลัง เสื่อมโทรม พระมหาเจริฎยจึงคิดโครงการขึ้น มาเพื่อพัฒนาคนและวัตถุประสงค์ไป โดยคิดทำ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบทะเลสาบ จัดตั้ง พิพิธภัณฑน์ชุมชนเพื่อรวบรวมและทำศูนย์ อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา		พัฒนาสิ่งแวดล้อม 1. โครงการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ 2. โครงการอนุรักษ์ป่าชายเลน 3. โครงการขุดลอกคลองรำลาง 4. โครงการสร้างเขื่อนกันทรายชะทะเล ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน 1. จัดตั้งศูนย์พิพิธภัณฑน์ชุมชน 2. จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพลงเรือแหลมโพธิ์ 3. จัดกลุ่มสนใจเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาชาว บ้าน ชุมชน 1. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการศึกษา และวิชาชีพแก่ชุมชน 2. จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ 3. บริการทางความรู้และใช้เป็นสถานที่ใน การประชุม อบรมหน่วยงานต่างๆ

การศึกษาระบบนิเวศร่วมกับการพัฒนาชุมชนน้ำทะเลสาบสงขลา: ร้อยพิจารณาจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
<p>หน่วยงานภาครัฐ</p> <p>1. สำนักงานรัฐมนตรี</p> <p>1) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)</p> <p>2) สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ</p> <p>3) สำนักงานคณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (คปร.)</p> <p>4) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย</p> <p>5) ศูนย์พัฒนาภาคใต้</p>	<p>วางกรอบนโยบาย และแผนพัฒนาประเทศ วิเคราะห์ แผนงาน โครงการสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม</p> <p>เสนอแนะนโยบาย แผนและประสานงานด้านทรัพยากรน้ำ</p> <p>จัดทำแผนงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริประสานงานติดตามประเมินผล</p> <p>ศึกษาวิเคราะห์ จัดทำแผนงาน และดำเนินโครงการประสานงาน จัดหาพลังงานไฟฟ้า</p> <p>เป็นหน่วยประสานงานในพื้นที่ภาคใต้ของ สศช.</p>	<p>เท่าที่ผ่านมามีได้ลงมาบริหารจัดการ บางครั้งมิได้ทราบปัญหาที่แท้จริง แม้เริ่มมีกระบวนการลงมาสัมผัสปัญหามากขึ้น</p> <p>เท่าที่ผ่านมา ไม่มีบทบาท</p> <p>มีโครงการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่รอบทะเลสาบอยู่บ้าง แต่ไม่ได้เข้ามาบริหารจัดการโดยตรง</p> <p>แทบไม่มีบทบาท แต่โครงการพัฒนา เช่น สร้างโรงไฟฟ้า หรือ สายส่งมีส่วนทำลายป่าไม้ เพิ่มปัญหาตะกอน</p> <p>แม้เริ่มมีกระบวนการลงมาสัมผัสปัญหามากขึ้น แต่ยังขึ้นกับส่วนกลางมาก มิได้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการมากนัก</p>
<p>2. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>1) สำนักงานปลัดกระทรวง</p> <p>2) กรมชลประทาน</p>	<p>เป็นฝ่ายกำหนดกรอบนโยบายและประสานงานกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวง</p> <p>ดำเนินการจัดให้ได้มาซึ่งน้ำ ป้องกันความเสียหายจากน้ำ และการคมนาคมทางน้ำในเขตชลประทาน</p>	<p>ห่างไกลปัญหาในที่นี้ ไม่สามารถประสานการทำงานหลายหน่วยงานในสังกัดจึงมีบทบาทสำคัญได้</p> <p>มีบทบาทมาก แต่ในการพัฒนามากกว่าการอนุรักษ์ ขาดการประสานงานที่ดีกับพื้นที่</p>

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
3) กรมป่าไม้	ส่งเสริมและพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ป่าไม้	ควรจะมีบทบาทมาก โดยเน้นการอนุรักษ์ การประสานงานกับพื้นที่ที่ติดป่า กรมชลประทาน แปรประสิทธิภาพในการบริหารจัดการจำกัดเฉพาะในเขตที่กำหนด
4) กรมพัฒนาที่ดิน	ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยดินและที่ดิน เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดิน และเฝ้าระวังการพัฒนาที่ดิน	มีบทบาทสำคัญในการวางแผนและปรับปรุงการใช้ที่ดิน มีแนวคิดการจัดการแบบยึดพื้นที่อยู่แล้ว แต่เน้นทางการเกษตรเป็นหลักแผนหรือเขตที่กำหนดนั้นยังไม่ค่อยได้รับการยอมรับ เช่น กรณีการพัฒนารอบทะเลสาบตอนล่าง การประสานงานกับพื้นที่ไม่ดีมาก
5) กรมส่งเสริมสหกรณ์	จัดที่ดินเพื่อการครองชีพเฉพาะในนิคมสหกรณ์	มีบทบาทน้อย และจำกัดเฉพาะเรื่อง
6) กรมประมง	ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และสิ่งแวดล้อม การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	มีบทบาทสำคัญทั้งด้านพัฒนาและอนุรักษ์ แต่เท่าที่ผ่านมา เน้นการรับแผนงานโครงการจากส่วนกลาง แต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเข้าหาคนในพื้นที่มากขึ้น
7) สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	บทบาทน้อย และจำกัดเฉพาะเรื่อง
8) สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร	จัดทำฝนเทียม	ไม่มีบทบาทพิเศษในพื้นที่

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
3. กระทรวงคมนาคม		
1) กรมเจ้าท่า	การเดินทางเรือในน่านน้ำไทย การขนส่งทางน้ำ และการขุดลอกร่องน้ำในความรับผิดชอบ	ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการขุดลอกร่องน้ำที่เชื่อมโยงกับทะเลสาบและภายในทะเลสาบ
2) กรมอุตุนิยมวิทยา	การตรวจและรายงานสภาวะอากาศ และปรากฏการณ์ธรรมชาติ	ไม่มีบทบาทพิเศษในพื้นที่
4. กระทรวงมหาดไทย		
1) สำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย	ศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา	ได้เสนอแผนฯ ต่อคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแผนดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณา และอยู่ระหว่างการนำเสนอ กรม.
2) กรมการปกครอง	การประสานงานในระดับพื้นที่	บทบาทกว้างขวางผ่านหน่วยงานในสังกัด
3) สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.)	การก่อสร้าง บำรุงรักษาทางหลวง แหล่งน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภค	เน้นการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการในชนบท บางโครงการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
4) กรมการพัฒนาชุมชน	การพัฒนาองค์กร อาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบล หมู่บ้าน ตำบลวิสาหกิจพัฒนาชุมชน	เน้นการพัฒนา ส่งเสริมอาชีพ และการสร้างจิตสำนึก
5) กรมโยธาธิการ	การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน ระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ รวมถึงโครงการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่น น้ำเสีย และมูลฝอย ฯลฯ	มีบทบาทกว้างขวางในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค/บริการ แต่บางโครงการ เช่น การก่อสร้างถนน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
6) กรมการผังเมือง	การวางผังโครงร่าง ผังเมืองรวม และผังเฉพาะ	มีบทบาทสำคัญในการวางแผนการใช้ที่ดิน รวมทั้งระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ชั้นละเอียด และมีปัญหาด้านการบังคับใช้
7) การประปาส่วนภูมิภาค	จัดให้มีระบบน้ำประปาในเขตพื้นที่	
8) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น - เทศบาล - สุขาภิบาล - อบต. (เพิ่งจัดตั้ง) - อบจ. (อยู่ในระหว่างปรับปรุง)	รับผิดชอบในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมทั้งการพัฒนาและการอนุรักษ์ในพื้นที่ซึ่งกำหนดเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น	มีบทบาทกว้างขวางตามกฎหมาย แต่มีเพียงเทศบาลที่มีความสามารถดำเนินการได้โดยเอกเทศ ที่ผ่านมานั้นการพัฒนาที่มีการใช้ที่ดิน แ่งลงน้ำเพิ่มขึ้น บางครั้งก่อปัญหาต่อเมือง เช่น น้ำท่วม ดินเซิน
9) หน่วยงานในสังกัดการบริหารราชการส่วนภูมิภาค - จังหวัด - อำเภอ - ตำบล (อบต. กำลังจะแทนทั้งหมด)	รับผิดชอบในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมทั้งการพัฒนาและการอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัด อำเภอ และตำบล	การบริหารจัดการดำเนินการโดยข้าราชการ ซึ่งอาจไม่ใช่คนในพื้นที่ ยกเว้นตำบล ซึ่งมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ
10) หน่วยงานในสังกัดการบริหารราชการส่วนกลาง ในพื้นที่	ประสานงานกับส่วนกลาง เสนอปัญหา แผนงาน โครงการขึ้นไปส่วนกลาง และนำแผนงาน/โครงการลงมาปฏิบัติในพื้นที่	ส่วนใหญ่ผูกพัน ขึ้นต่อต้นสังกัดในส่วนกลาง ปอยครั้งขาดการประสานงาน ข้าราชการส่วนหนึ่งไม่ได้ผูกพันกับพื้นที่
5. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม		
1) กรมประมงและประมง	การสงเคราะห์และการจัดสวัสดิการแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาทางสังคมการนิคมสร้างตนเอง	มีบทบาทสำคัญด้านสังคม แต่เท่าที่ผ่านมามีบทบาทน้อยในพื้นที่

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
<p>8. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี</p>		
<p>1) สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม</p>	<p>จัดทำนโยบาย ประสานงาน แผนแม่บทการจัดการสิ่งแวดล้อม และวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม</p>	<p>มีบทบาทสำคัญ และกว้างขวางในด้านนโยบาย การจัดทำแผนแม่บท การกำกับดูแล และให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ปัจจุบันมีความเป็นเอกเทศสูงและมีปัญหาขาดแคลนบุคลากรโดยเฉพาะในพื้นที่</p>
<p>2) กรมควบคุมมลพิษ</p>	<p>จัดทำนโยบายและแผน ติดตาม ตรวจสอบ กำหนดมาตรฐาน สิ่งแวดล้อม และมลพิษจากแหล่งกำเนิด</p>	<p>มีบทบาทสำคัญด้านการจัดการปัญหามลพิษ แต่ปัจจุบันมีความเป็นเอกเทศ ขึ้นกับส่วนกลางมาก บางครั้งอ่อนประสานงาน และมีกั้นแก้มปัญหาในเขตชุมชนเมือง</p>
<p>3) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม</p>	<p>ส่งเสริม เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม ให้บริการข้อมูล ข้อเสนอเทศ</p>	<p>มีบทบาทสำคัญ ช่วยให้ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้ถึงปัญหา และแนวทางจัดการแก้ไข</p>
<p>4) สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคได้</p>	<p>เป็นตัวแทน ศส. แต่ทำหน้าที่แทนกรมอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด โดยรับผิดชอบพื้นที่ภาคได้</p>	<p>ควรมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะด้านการให้คำปรึกษา กลับกรองและกำกับดูแล แต่ยังมีปัญหาขาดบุคลากร</p>
<p>5) กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน</p>	<p>ศึกษา ค้นคว้าและพัฒนาพลังงาน</p>	<p>บทบาทจำเพาะประเด็น ไม่ค่อยเกี่ยวข้องโดยตรงกับพื้นที่</p>
<p>6) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ</p>	<p>จัดทำนโยบายและส่งเสริมการวิจัย</p>	<p>บทบาทจำเพาะการศึกษาวิจัย ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับพื้นที่</p>

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
<p>7. กระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>1) กรมสามัญศึกษา</p> <p>2) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ</p> <p>3) สำนักงานสถาบันราชภัฏ : สำนักศิลปะ และวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา</p> <p>4) กรมการศึกษานอกโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ - ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสงขลา/พัทลุง /นครศรีธรรมราช - ศูนย์พัฒนาอาชีพ อ.สงขลา "ศรีเกียรติพัฒนา" 	<p>จัดและส่งเสริมการศึกษาระดับ มัธยมศึกษา การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์</p> <p>จัดและส่งเสริมการศึกษาระดับประถมศึกษา</p> <p>เก็บรวบรวม ค้นคว้าวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในเขตจังหวัดสงขลา พัทลุง สตูล รวมทั้งส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น</p> <p>วิจัย พัฒนางาน กศศ. และการจัดกระบวนการเรียนรู้</p> <p>จัดการศึกษานอกโรงเรียนทั้งสายสามัญ อาชีพและอัยาศัย</p> <p>ศึกษาวิจัย พัฒนางานพัฒนาอาชีพลุ่มน้ำทะเลสาบ ระยะแรกในพื้นที่ อบต. เกาะยอ งานผ้าทอพื้นบ้าน</p>	<p>บทบาทจำเพาะประเด็นการศึกษา แต่ (ข้าราชการในสังกัด) สามารถทำงานและมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะด้านส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึก</p> <p>บทบาทจำเพาะประเด็นการศึกษา แต่ (ข้าราชการในสังกัด) สามารถทำงานและมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะด้านส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึก</p> <p>เป็นหน่วยงานขึ้นตรงต่อรองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ รับผิดชอบในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่นส่งเสริมเผยแพร่งานศิลปะวัฒนธรรม</p>
<p>8. กระทรวงสาธารณสุข</p> <p>1) กรมอนามัย</p>	<p>ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค การพัฒนาพฤติกรรมอนามัย</p>	<p>มีบทบาทด้านสังคม และมีขึ้นกับต้นสังกัดในส่วนกลาง</p>

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

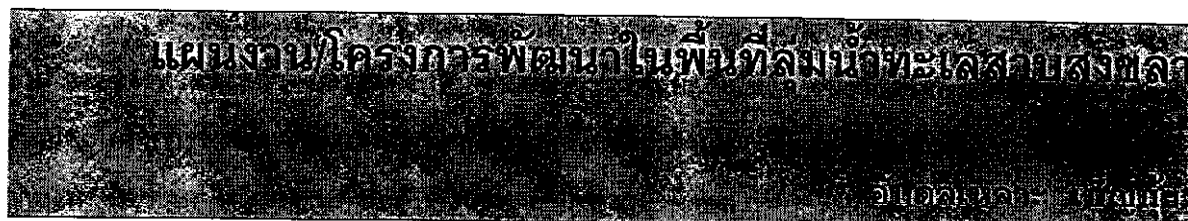
หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
9. กระทรวงอุตสาหกรรม 1) กรมทรัพยากรธรณี 2) กรมโรงงานอุตสาหกรรม	ส่งเสริมและควบคุมการพัฒนาทรัพยากรธรณี ส่งเสริมและควบคุมการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม	มีบทบาทเฉพาะด้าน (ด้านเทคนิค) เป็นหลัก ปัจจุบันเข้ามาเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการวางแผนการใช้ที่ดิน และน้ำ แต่เจ้าหน้าที่ทำงานดังกล่าวขึ้นกับส่วนกลาง มีบทบาทเฉพาะด้าน (ด้านเทคนิค) เป็นหลัก ปัจจุบันเน้นการติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน ไม่ใกล้ชิดกับคนในพื้นที่เท่าที่ควร
10. ทบวงมหาวิทยาลัย 1) มหาวิทยาลัยทักษิณ 2) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	วางแผน จัดการ และดำเนินการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษา วางแผน จัดการ และดำเนินการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษา	เน้นหนักการศึกษาวิจัย ปัจจุบันเข้าหาคนในพื้นที่มากขึ้น จะมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาและเป็นแหล่งข้อมูลและจัดกิจกรรมต่างๆ เน้นหนักการศึกษาวิจัย ปัจจุบันเข้าหาคนในพื้นที่มากขึ้น จะมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาและเป็นแหล่งข้อมูลและจัดกิจกรรมต่างๆ
ภาคเอกชน/ประชาชน 1. องค์กรพัฒนาเอกชน 1) โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา 2) โครงการเลใต้เพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา	จัดตั้งโดยมีรูปแบบ การสนับสนุนที่ชัดเจนเพื่อผลักดันให้องค์กรเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ สร้างจิตสำนึกของสาธารณชนในปัญหาของชาวประมงพื้นบ้าน ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรชาวบ้านให้เข้มแข็ง	หลายกลุ่มเคลื่อนไหวในทิศทางที่แตกต่างกัน บางกลุ่มเข้าความเข้าใจที่ถูกต้อง บางกลุ่มเน้นการเคลื่อนไหวมากกว่าเป้าหมายร่วมกัน

2.5 ทำเนียบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมน้ำทะเลสาบสงขลา (ต่อ)

หน่วยงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก	สถานภาพการบริหารจัดการ
<p>2. กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่</p> <p>1) ชมรมอนุรักษ์พื้นฟูป่าชายเลนทะเลสาบสงขลา</p> <p>2) ชมรมชาวประมงทะเลสาบสงขลาตอนกลาง</p>	<p>รวมกลุ่มโดยไม่มีรูปแบบ การสนับสนุนที่ชัดเจน ต้องการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ</p> <p>สร้างจิตสำนึกของชาวบ้าน ู้จักสามัคคี อนุรักษ์ป่าชายเลน</p> <p>วางแผนงานฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา</p>	<p>ขาดความรู้ทางเทคนิค/วิชาการ</p> <p>ดำเนินการปลูกป่าชายเลน</p> <p>เผยแพร่และหาทุน</p>
<p>3. องค์กรอาสาสมัครเอกชน</p> <p>1) กลุ่มรักษ์คูขุด</p> <p>2) กลุ่มโลกสดใสในบ้านเกิด</p> <p>3) กองทุนรักบ้านเกิด</p>	<p>จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมทางเลือกด้านอาชีพ</p> <p>กระตุ้นให้กลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม</p> <p>ปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่นและรับผิดชอบต่อสังคม</p>	
<p>4. กลุ่มธุรกิจเอกชน</p>	<p>กลุ่มเอกชนที่ต้องการเข้าไปพัฒนา ใช้ประโยชน์ หรือแสวงหากำไรจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ</p>	<p>ส่วนมากเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก/มีอิทธิพลทางการเงินอาจสามารถสร้างปัญหาให้กับผู้ที่รับผิดชอบ</p>

ที่มา: - หน่วยงานและหน้าที่ความรับผิดชอบหลัก บางส่วนดัดแปลง จาก อำนาง วงศ์บัณฑิต และคณะ (2539)

- โครงการการศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2541 หน้า 4-43 ถึง 4-47
- เอกสารของหน่วยงานต่างๆ

3.1 บทนำ

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมและนำเสนอรายละเอียดของแผนงานและโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและกำลังจะดำเนินการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในปีงบประมาณ 2541 - 2542 ซึ่งได้สรุปไว้ในตารางที่ 3.1 และมีรายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 3.2 - 3.4

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่กล่าวถึงข้างต้นครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดพัทลุง บางอำเภอของจังหวัดสงขลา และเพียง 2 อำเภอ (ชะอวดและหัวไทร) ของจังหวัดนครศรีธรรมราช แผนงานและโครงการข้างต้นจำกัดเฉพาะที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเท่านั้น ข้อมูลทั้งหมดได้จากการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์หน่วยงานทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และ ตำบล

โดยเฉพาะในส่วนของแผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก ได้รวบรวมรายละเอียดและสรุปไว้ในภาคผนวก ก. ซึ่งประกอบด้วย

- ภาคผนวก ก - 1 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดสงขลา ปี 2541
- ภาคผนวก ก - 2 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดสงขลา ปี 2542
- ภาคผนวก ก - 3 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดพัทลุง ปี 2541
- ภาคผนวก ก - 4 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดพัทลุง ปี 2542

3.2 บทสรุปเชิงวิจารณ์แผนงาน / โครงการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

หากตั้งสมมติฐานว่าภาครัฐได้มองเห็นความสำคัญของ "การจัดการแบบมีส่วนร่วม" และตั้งสมมติฐานต่อไปว่าการตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐเป็นการสะท้อนถึงเจตจำนงและวิสัยทัศน์ของบุคลากรภาครัฐก็จะพบว่า แผนงาน/โครงการส่วนใหญ่ เป็นแผนงานระดับปฏิบัติการที่หน่วยงานของแต่ละกระทรวงในจังหวัด ได้เสนอของบประมาณไปยังกระทรวงต้นสังกัด และบางส่วนได้เสนอของบสนับสนุนพิเศษไปยังกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยเสนอของบประมาณผ่านทางสำนักงานจังหวัด ซึ่งรูปแบบการเสนอขอโครงการได้จัดทำภายใต้กรอบของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยได้แบ่ง หมวดโครงการออกเป็น 4 แผนงานหลัก ดังนี้

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบการตั้งงบประมาณในแผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปี 2541 - 2542

แผนงาน	จังหวัด สงขลา						จังหวัดพัทลุง						จังหวัด นครศรีธรรมราช					
	พศ. 2541			พศ. 2542			พศ. 2541			พศ. 2542			พศ. 2541			พศ. 2542		
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)
1. แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก	2,455,560	44.5	12	5,229,650	2.8	28	995,76	0.7	11	2,077,825	1.8	21	-	-	-	133,000	100	3
2. แผนงานบำบัดและฟื้นฟู	3,055,000	55.4	1	162,082,780	89.8	25	125,597,730	91.2	10	63,897,880	55.9	29	25,546,675	58.0	6	-	-	-
3. แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน	*			3,590,000	1.9	6	92,000	0.06	2	40,241,200	35.2	4	1,504,740	3.4	5	-	-	-
4. แผนงานศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติ	*			10,000,000	5.5	1	11,000,000	7.9	2	8,000,000	7.0	2	16,935,600	38.5	4	-	-	-
รวม	5,510,560	100	13	180,902,430	100	60	137,684,906	100	25	114,216,905	100	56	43,987,015	100	15	133,000	100	3

หมายเหตุ : (1) งบประมาณ (บาท)
 (2) ร้อยละของทั้งหมด
 (3) จำนวนโครงการ
 * เป็นโครงการที่ไม่ได้รับอนุมัติจากส่วนกลาง

- (1) แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก
- (2) แผนงานบำบัดและฟื้นฟู
- (3) แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน
- (4) แผนงานศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เมื่อพิจารณารายละเอียดของโครงการตามแผนงานทั้ง 4 หมวด (ตารางที่ 3.2 – 3.4) พบว่าไม่มีโครงการใดที่กล่าวถึงการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการส่วนใหญ่จะเป็นโครงการในลักษณะจัดซื้อจัดจ้างเช่น ซ่อมรถขนขยะ ขุดลอกคูคลองป้องกันน้ำท่วม ฯลฯ มีเพียงแผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ที่มีขั้นตอนการดำเนินโครงการโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ คนในพื้นที่เป็นหลัก แต่การเน้นที่ คน ตามแผนงานดังกล่าว ได้ดำเนินการในรูปของการ ขอความร่วมมือจากประชาชน ให้เข้าร่วมในโครงการ มากกว่าที่จะให้ประชาชนเข้าไป มีส่วนร่วม การดำเนินงานส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะกิจกรรมดังต่อไปนี้คือ

- (1) จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครด้านสิ่งแวดล้อม เช่น เด็ก เยาวชน นักศึกษา ; ผู้ประกอบการ ภาคธุรกิจ ; ผู้นำชุมชน
- (2) สร้างหรือมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ปลูกป่า เก็บขยะ ฯลฯ
- (3) อบรมให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม หรือศึกษาดูงาน
- (4) รณรงค์ โดยใช้สื่อให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม เช่น แผ่นพับ / โปสเตอร์ / แผ่นป้าย รณรงค์ ; สื่อวีดีโอ / บทความ / เสียงตามสายในหมู่บ้าน ; จัดนิทรรศการ / บอร์ดวิชาการ ; แข่งขันตอบปัญหาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ฯลฯ

เมื่อเปรียบเทียบกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินโครงการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม กับขั้นตอนของกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ตามข้อสรุปของ จำนวนแรกพินิจ (2540) อันได้แก่ (1) ร่วมคิด (2) ร่วมวางแผน (3) ร่วมปฏิบัติ (4) ร่วมติดตามประเมินผล และ (5) ร่วมรับประโยชน์ อาจกล่าวได้ว่าประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในโครงการเฉพาะขั้นตอนที่ 3 เท่านั้นคือ ร่วมปฏิบัติ ซึ่งการดำเนินโครงการในลักษณะนี้จะมีจุดอ่อน เพราะเมื่อใดที่ไม่มีงบประมาณและการเริ่มต้นจากภาครัฐก็จะไม่มีกิจกรรมเกิดขึ้น ข้อสังเกตที่สำคัญคือ กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการมักจำกัดเฉพาะกลุ่มที่ใกล้ชิดกับภาครัฐหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มจัดตั้งเดิมที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่น ผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเราคงต้องยอมรับว่า การรณรงค์ให้ความรู้ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะอย่างน้อยจะเป็นการเริ่มต้นจุดประกายให้ประชาชนรู้และเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน

ชนของตน ตลอดจนผลกระทบต่อเรื่องที่จะเกิดขึ้นในระดับลุ่มน้ำ ชันจะนำไปสู่ขั้นตอนของกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมต่อไปในอนาคต หากภาครัฐเปิดโอกาสให้อย่างจริงจัง

หากเปรียบเทียบงบประมาณของจังหวัดต่าง ๆ เกี่ยวกับแผนงานโครงการด้านสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ 3.2 - 3.3) โดยภาพรวม อาจกล่าวได้ว่าแผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก มีการจัดตั้งงบประมาณไว้ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับแผนงานอื่น ๆ ในขณะที่จำนวนโครงการ กลับมีมากกว่าแผนงานอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าโครงการในแผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก ใช้งบประมาณต่ำ และมีโอกาสที่จะได้รับการอนุมัติสูง โดยเฉพาะในปี 2541 งบประมาณที่ได้รับการอนุมัติ ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการในแผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก ส่วนโครงการในแผนงานอื่น ๆ จะถูกตัดงบประมาณไปเกือบหมด เนื่องจากรัฐมีงบประมาณจำกัด ผู้วิจัยเห็นว่าภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ น่าจะเป็นโอกาสอันดีที่ภาครัฐ จะต้องปรับวิสัยทัศน์ ตลอดจนกระบวนการทำงาน ให้มีเป้าหมายไปสู่ภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยเน้นโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามกระบวนการทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ น่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์จากการเพิ่มมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน และคงจะได้รับการยอมรับจากองค์กรภายนอกมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3.4 แสดงแผนงาน/โครงการของหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานศึกษาวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ มีเพียงบางโครงการที่ได้กล่าวถึงแนวทางการเข้ามีส่วนร่วมขององค์กรประชาชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นโครงการการศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2540) และโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (The Emsong Project) ภาคผนวก ก. แสดงรายละเอียดของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3.3 แนวคิด / วิสัยทัศน์ขององค์กรภาครัฐ

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 เป็นต้นมา กระแสจากองค์กรภายนอกภาครัฐ (ประชาชน สื่อมวลชน นักวิชาการ องค์กรเอกชน ฯลฯ) ได้เริ่มกดดันให้รัฐบาลกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาสู่ท้องถิ่นและชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในแผนฯ ฉบับที่ 8 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน และหลังจากประเทศไทย เริ่มเข้าสู่สภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ กระแสเรียกร้องให้ประชาชนเข้ามามีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรก็ยิ่งนับวันจะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ แนวทางการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทางออกที่หลายฝ่าย (องค์กรที่มีใจรัก) ได้เรียกร้องให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเป็นที่คาดหวังว่า ประชาชน หรือ ชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของ

และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทรัพยากรโดยตรง จะมีบทบาทและอำนาจในการบริหารจัดการของตนเองอย่างเต็มที่ แต่เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ของแผนงานด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัด พบว่าประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่น มิได้มีบทบาทหรืออำนาจใด ๆ ในการเข้ามีส่วนร่วมต่อโครงการของภาครัฐเลย ลักษณะโครงการยังเกิดขึ้นในลักษณะเดิม กล่าวคือ ภาครัฐเป็นผู้วางแผนงานและคิดโครงการขึ้นมาเองทั้งหมด และในขั้นตอนการปฏิบัติจะขอความร่วมมือจากประชาชนให้เข้าร่วมโครงการ การให้ความร่วมมือของภาคประชาชนโดยไม่มีลักษณะของ *การมีส่วนร่วม* นั้น อาจเกิดขึ้นจากความเกรงใจที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ตามระบบสายบังคับบัญชาดั้งเดิม คือ

จังหวัด ⇒ อำเภอ ⇒ ตำบล (กำนัน) ⇒ หมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ⇒ ประชาชน (ลูกบ้าน)

การจะหาข้อสรุปว่าองค์กรภาครัฐ มีแนวคิดหรือวิสัยทัศน์เช่นใดในเรื่องของ “การจัดการแบบมีส่วนร่วม” เป็นเรื่องค่อนข้างยาก เนื่องจากในรัฐธรรมนูญ แผนและนโยบายระดับชาติ ได้ระบุไว้ชัดเจน แต่ในแผนระดับปฏิบัติการ แทบไม่ได้กล่าวถึงเลย อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในระยะหลังนี้ โครงการใดที่มีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมสูง ภาครัฐจะกำหนดให้มีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อน และหาผลกระทบต่อด้านของประชาชนในท้องถิ่นรุนแรง โครงการเหล่านี้จะถูกระงับไปชั่วคราว เช่นโครงการเชื่อมกันน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา และ โครงการก่อสร้างอุโมงค์ลอดทะเลสาบสงขลา

อย่างไรก็ตาม ภายใต้โครงการสร้างการปกครองประเทศในรูปแบบปัจจุบันเราคงต้องยอมรับว่าองค์กรของรัฐเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการบริหารจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะองค์กรของรัฐที่จัดว่าอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน/ชุมชนในท้องถิ่นมากที่สุดและมีบทบาทสำคัญยิ่งในอนาคต คือองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ควรจะเป็นหน่วยงานหลักที่มีภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น และภายใต้โครงสร้างตรงนี้ สามารถนำกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ไม่ได้ยากนักหากรัฐมีความประสงค์จะให้เกิดขึ้นจริง ๆ ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นแล้วว่า ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยเริ่มจากตัวแทน กลุ่ม/องค์กร ในตำบลกว่า 30 กลุ่ม ได้ร่วมกันจัดทำโครงการ “การมีส่วนร่วมของประชาชนไปสู่ความเป็นประชาคมตำบล” ภายใต้โครงการนี้ได้มีการร่วมกัน คิดค้นวิสัยทัศน์ ตำบลทุ่งหวัง ปี 2550 ในด้านต่าง ๆ คือ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม หลังจากนั้นได้มีการแปลงวิสัยทัศน์มาเป็นแผนงาน/โครงการของตำบลเพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติ

จริง โดยแบ่งเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการ และติดตามประเมินผล¹

จากการรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษา โดยส่งแบบสอบถามไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และสัมภาษณ์ส่วนตัวในบางกรณี พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างมากคือองค์การบริหารส่วนตำบลเกือบทั้งหมด (ยกเว้น อบต. ที่มีพื้นที่ติดทะเลสาบ) ยังไม่ทราบและไม่เข้าใจว่าพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของหน่วยงานตนเองนั้นตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงนับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้งระบบ นอกจากนี้เมื่อถามถึงเรื่อง แผนงานและโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หน่วยงานส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีโครงการด้านนี้และไม่ได้อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ แต่เมื่อดูแผนงานและโครงการด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดกลับพบว่า มีแผนงานและโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่เป็นจำนวนมาก จึงอาจจะสรุปได้ว่า ในขั้นตอนการจัดทำแผนงานและโครงการนั้น ทางจังหวัดคงจะเป็นผู้จัดทำทั้งหมดเมื่อโครงการได้รับงบประมาณจึงแจ้งไปให้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำตามรายละเอียด โครงการที่ทางจังหวัดได้ระบุไว้ ซึ่งการจัดทำโครงการในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลแทบไม่มีบทบาทอันใดในการกำหนดทิศทางการบริการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นเลย ดังนั้นหากทุกฝ่ายมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลากันอย่างจริงจัง และยึดมั่นในแนวทาง “การจัดการแบบมีส่วนร่วม” อย่างเต็มรูปแบบ ภาครัฐจะต้องปรับกระบวนการวิธีการทำงาน ตลอดจนแนวคิดและวิถีทัศน์ก่อนเป็นลำดับแรก หลังจากนั้น จึงค้นหาวิสัยทัศน์ร่วมกัน ระหว่างภาครัฐ ประชาชน องค์กรเอกชน นักวิชาการ และภาคธุรกิจ

นอกจากนี้ หากเราต้องการให้เกิด “กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วม” ขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คงต้องเต็มรูปแบบจริง ๆ นั้น ยังมีข้อสมมติฐานถึงปัญหาบางประการที่หลายฝ่ายยังต้องการคำตอบอยู่คือ

(1) การดำเนินโครงการในอดีต โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นตามความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นหรือไม่ มีความต่อเนื่องในการแก้ปัญหาหรือไม่ ได้ผลเป็นที่น่าพอใจหรือไม่ และผลประโยชน์ถึงประชาชนในท้องถิ่นหรือไม่

(2) ภาครัฐมีแนวคิดหรือวิสัยทัศน์ อย่างไร เกี่ยวกับ “การจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน” และขอบเขตการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ภาครัฐเข้าใจมีแค่ไหน ตัวอย่างเช่น สถานภาพของประชาชน องค์กรเอกชนภายนอกที่ได้รับเชิญเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ จัดว่าเป็นรูปแบบ

¹ สัมพันธ์ จิรันทร, องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหวัง, (ข้อสรุปจากการประชุมโต๊ะกลม) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาครั้งที่ 2”, กุมภาพันธ์ 2541.

การมีส่วนร่วมหรือไม่ ในระดับใด และการเข้าร่วมในลักษณะดังกล่าว องค์การภายนอกรัฐมีข้อมูล อำนาจหรือสิทธิเท่าเทียมกับภาครัฐหรือไม่ ในการท้วงติงหรือไม่เห็นด้วยกับภาครัฐ หรือเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับภาครัฐในการดำเนินโครงการ²

(3) การจัดประชาพิจารณ์ หรือการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จัดเป็น กระบวนการมีส่วนร่วมหรือไม่ และข้อมูล สิทธิในการรับรู้ข้อมูลของโครงการ ก่อนดำเนินการประชุม มี เท่าเทียมกันหรือไม่ ระหว่างภาครัฐกับองค์กรนอกภาครัฐ โดยมีอำนาจมากกว่าในขั้นตอนการดำเนินงาน และใครเป็นผู้บันทึกผลสรุปการประชุม มีความเอนเอียงหรือไม่

(4) “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน” ต่อโครงการรัฐ ในทางปฏิบัติมีข้อจำกัดอยู่ ตรงไหนจึงไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น นโยบาย กฎหมาย หรือระเบียบวิธีงบประมาณของภาครัฐ จัด เป็นอุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่ หรือองค์กรประชาชนยังไม่มีความรู้ความ สามารถเพียงพอที่จะมีส่วนร่วมกับภาครัฐ หรือ บุคลากรภาครัฐในระดับปฏิบัติไม่มีความรู้ความ เข้าใจ ในเรื่อง “กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน” หรือรัฐกลัวสูญเสียอำนาจ กลัวถูกคาน อำนาจจากประชาชน เพราะเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรัฐจะต้องถูกตรวจสอบมากยิ่งขึ้น ตลอดจน ต้องเปิดเผยข้อมูล และอาจมีข้อโต้แย้งต่าง ๆ ตามมา จึงไม่มี “กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วม” ใน แผนงาน/โครงการที่ผ่านมา

(5) หากรัฐต้องการให้ “การจัดการแบบมีส่วนร่วม” เกิดขึ้นจริง ในการจัดทำโครงการควร เป็นไปในลักษณะใด ภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจะเป็นแกนนำ โดยรัฐเป็นที่เล็งและคอย สนับสนุนได้หรือไม่รัฐ ควรจะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้นก่อนหรือไม่

หากทุกฝ่ายหาคำตอบได้กระจ่างชัด และสามารถปรับวิสัยทัศน์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือสอดคล้องกันได้ ก็นับว่าเป็นนิมิตหมายอันดีในการที่จะเริ่มแนวทาง “การจัดการแบบมีส่วนร่วม” ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไปในอนาคต

² ดาวรุ่ง รัตนพยากรณ์, วารสารแลได้, กุมภาพันธ์ 2541, หน้า 47 - 48.

ตารางที่ 3.2 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและจะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2541 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
11. อบรมสัมมนาเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าชายเลน	103,000	สำนักงานป่าไม้จังหวัดสงขลา	จ.สงขลา
12. พัฒนาประชากรและสิ่งแวดล้อม	400,000	ที่ทำการปกครองอำเภอสิงหนคร ร่วมกับ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย	อ.สิงหนคร
ข. แผนงานบำบัดและฟื้นฟู	3,055,000		
1. ปรับปรุงระบบกำจัดขยะมูลฝอย	3,055,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมืองสงขลา
จังหวัดพัทลุง**			
ก. แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก			
1. บูรณาการกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเพื่อร่วมพัฒนา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	267,000	สำนักงานกาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง	ทุกอำเภอ
2. ควบคุมมลพิษและสิ่งแวดล้อม	216,730	สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดพัทลุง	อ.เมือง, อ.ป่าบอน, อ.ตะโหมด
3. รณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเขาปู่เขาย่า	209,486	อุทยานแห่งชาติ เขาปู่-เขาย่า	22 ตำบล ทุกอำเภอ
4. ประชาสัมพันธ์รณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	20,000	ที่ทำการปกครองอำเภอตะโหมด	อ. ตะโหมด
5. ฝึกอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านพิทักษ์ป่า	39,500	ที่ทำการปกครองอำเภอตะโหมด	อ. ตะโหมด

** เป็นโครงการที่เสนอไปทั้งหมด (ยังไม่ได้รับอนุมัติจากส่วนกลาง)

ตารางที่ 3.2 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและจะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2541 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
6. ประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	68,600	ที่ว่าการปกครองอำเภอบางแก้ว	อ. บางแก้ว
7. อบรมสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	34,700	ที่ว่าการปกครองอำเภอเขาชัยสน	อ. เขาชัยสน
8. ฝึกอบรมผู้นำเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	21,360	ที่ว่าการปกครองอำเภอตะโหมด	อ. ตะโหมด
9. ฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก	32,400	ที่ว่าการปกครองกิ่งอำเภอชุมพล	ม.3 ต.บ้านนา, ม.2 ต.ชุมพล, ม.3 ต.ลำสินธุ์, ม.3 ต.อ่างทอง กิ่ง อ.ชุม พล
10. ฝึกระวังแหล่งน้ำธรรมชาติ	10,000	เทศบาลเมืองพัทลุง	ศาลาประชาคม
11. รณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	75,400	อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า	ศาลาประชาคม
รวม	995,256		
ข. แผนงานบำบัดและฟื้นฟู			
1. ฟื้นฟูลำคลองที่เสื่อมโทรม	7,000,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	อ.เมือง, อ.ควนขนุน, อ.เขาชัยสน, อ.ตะโหมด, อ.กงหรา, อ.ป่าพะยอม
2. ศึกษาความเหมาะสมระบบจัดการมูลฝอย	12,500,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	สุขาภิบาลท่ามะเดื่อ, สุขาภิบาลแม่ขี, สุขาภิบาลเขาชัยสน, สุขาภิบาลป่า บอน, สุขาภิบาลมะกอกเหนือ

ตารางที่ 3.2 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและจะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2541 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
3. สำรวจและออกแบบรายละเอียดระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย	2,000,000	สุขาภิบาลป่าบอน	สุขาภิบาลป่าบอน
4. ก่อสร้างกำแพงหินเรียงกันน้ำ	320,542	สุขาภิบาลเขาชัยสน	ม.10 ต.เขาชัยสน อ.เขาชัยสน
5. ก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย	10,000,000	สุขาภิบาลปากพะยูน	สุขาภิบาลปากพะยูน
6. ก่อสร้างรางระบายน้ำ คสล. ถนนสายธารน้ำตก	4,295,000	สุขาภิบาลตะโหมด	สุขาภิบาลตะโหมด
7. เร่งรัดจัดเก็บขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	950,000	สุขาภิบาลตะโหมด	ม. 11 ต.ตะโหมด สุขาภิบาลตะโหมด
8. จัดการระบบกำจัดขยะมูลฝอย	69,010,188	สุขาภิบาลตะโหมด	สุขาภิบาลตะโหมด
9. ปรับปรุงสภาพถนนในเขตชุมชนเพื่อลดปริมาณละอองในบรรยากาศและลดอัตราการเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุการจราจร	13,022,000	เทศบาลเมือง	เทศบาลเมือง
10. จัดซื้อรถยนต์กวาดคูคูน้ำ	6,500,000	เทศบาลเมือง	เทศบาลเมือง
รวม	125,597,730		
ค. แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน			
1. การเฝ้าระวังคุณภาพแหล่งน้ำ	32,000	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง	คลองท่าแนะ อ.ศรีบรรพต, คลองป่าพะยอม อ.ป่าพะยอม, คลองระรัต อ.กงหรา, คลองใหญ่ อ.ตะโหมด

ตารางที่ 3.2 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและจะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2541 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
2. ติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศและระดับเสียงในบริเวณ ชุมชนหนาแน่น	60,000	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง	อ.เมือง
รวม	92,000		
ง. แผนงานศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ			
1. ศึกษาศักยภาพการเก็บกักน้ำในลำคลองสายหลัก	8,000,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	ทุกอำเภอ
2. ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการตื่นเงินของทะเลน้อย	3,000,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	อำเภอควนขนุน
รวม	11,000,000		
จังหวัดนครศรีธรรมราช (อ.ชะอวด/อ.หัวไทร) ***			
ก. แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก	-	-	-
ข. แผนงานบำบัดและฟื้นฟู			
1. จัดซื้อรถขนขยะของชุมชนสุขาภิบาล จำนวน 10 คัน	12,000,000	สนจ.นครศรีธรรมราช	สุขาภิบาลชะอวด/หัวไทร
2. จัดซื้อรถขนขยะมูลฝอยชนิด 2 ล้อ	30,000	อบต.ชะอวด	ต.ชะอวด
3. จัดซื้อถังขยะชนิดยางรถยนต์	54,000	อบต.ชะอวด	ต.ชะอวด

*** เป็นโครงการที่เสนอไปทั้งหมด (ยังไม่ได้รับแจ้งอนุมัติจากส่วนกลาง)

ตารางที่ 3.2 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและจะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2541 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
4. จัดซื้อถังรองรับขยะของชุมชนเมืองระดับเทศบาลและ สุขาภิบาล	1,116,850	สนจ.นครศรีธรรมราช	สุขาภิบาลชะอวด/หัวไทร
5. ก่อสร้างคันดินและถนนล้อมรอบสวนป่าพูกำเฉลิม พระเกียรติ	3,345,825	อบจ.นครศรีธรรมราช	ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าบ้านกุ่มแปะ, บ้านในลุ่ม, บ้านควนเค็ง ต.บ้านตูล อ.ชะอวด
6. การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล	9,000,000	สมง.ประมงจ.นครศรีธรรมราช	อ.หัวไทร
ค. แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน			
1. ขุดคูส่งน้ำล้อมรอบสวนป่าเฉลิมพระเกียรติ	355,500	อบต.ชอนหาด	ต.ชอนหาด อ.ชะอวด
2. ศึกษาสำรวจขาดินแบคทีเรียในแหล่งน้ำ	150,000	สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช	อ.หัวไทร
3. เฝ้าระวังและควบคุมคุณภาพแหล่งน้ำเพื่อแก้ปัญหา น้ำเสียและความเสื่อมโทรมบริเวณคลองแดน อ.หัวไทร และพุกควนเค็ง อ.ชะอวด	800,240	สมง.สาธารณสุข จ.นครศรีธรรมราช	อ.ชะอวด/หัวไทร
4. เฝ้าระวังคุณภาพน้ำเพื่อแก้ปัญหาพิษสารหนู	20,000	สมง.สาธารณสุข จ.นครศรีธรรมราช	อ.หัวไทร
5. เฝ้าระวังและป้องกันการปล่อยน้ำเสียจากโรงงาน	179,000	อุตสาหกรรม จ.นครศรีธรรมราช	อ.ชะอวด/หัวไทร
ง. แผนงานศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ			
1. ศึกษาความเหมาะสมและออกแบบเบื้องต้นระบบรวบรวม และกำจัดขยะมูลฝอย	6,000,000	ที่ทำการปกครอง จ.นครศรีธรรมราช	สุขาภิบาลหัวไทร/อบต. หัวไทร

ตารางที่ 3.2 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังดำเนินการและจะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2541 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
2. โครงการสำรวจศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนา และการจัดการพื้นที่ชายฝั่งทะเล จ.นครศรีธรรมราช	10,000,000	สนง.จ.นครศรีธรรมราช	พื้นที่ทั้งจังหวัด
3. การศึกษาการตกค้างของสารปฏิชีวนะในแหล่งน้ำผิวดิน	185,600	สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.นครศรีธรรมราช	อ.หัวไทร
4. วิจัยและพัฒนาพื้นที่นาเกลือเชื่อมโยง จังหวัดนครศรีธรรมราช	750,000	สถาบันราชภัฏ จ.นครศรีธรรมราช	อ.หัวไทร

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
จังหวัดสงขลา			
ก. โครงการสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก			
1. หมู่บ้านตัวอย่างเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	100,000	อบต.ทุ่งลาน อ.คลองหอยโข่ง	ต.ทุ่งลาน อ.คลองหอยโข่ง
2. การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม	100,000	ที่ทำการปกครอง อ. คลองหอยโข่ง	ต.โคกม่วง อ.คลองหอยโข่ง
3. โครงการฝึกอบรมเพื่อป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม	50,000	อบต.คลองหอยโข่ง	อ.คลองหอยโข่ง
4. อบรมสัมมนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้นน้ำลำธาร	15,750	อบต.ท่าข้าม	ต.ท่าข้าม อ.หาดใหญ่
5. โครงการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม	20,000	ที่ทำการปกครอง อ.หาดใหญ่	อ.หาดใหญ่
6. โครงการเสวนาความรู้สิ่งแวดล้อม	2,000,000	เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่
7. โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	109,200	เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่
8. คีรติธรรมชาติสู่ทะเลสาบสงขลา อ.กระแสสินธุ์	122,500	ที่ทำการปกครอง อ.กระแสสินธุ์	อ.กระแสสินธุ์
9. รณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ	750,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมืองสงขลา
10. รณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม	210,000	ที่ทำการปกครอง อ.จะนะ	อ.จะนะ
11. รณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	100,000	อบต.ชะแล้	ต.ชะแล้ อ.สิงหนคร
12. รณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด	300,000	สนง.สุขาภิบาลสิงหนคร	สุขาภิบาลสิงหนคร

ตารางที่ 33 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
13.โครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการแก้ปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	58,100	สนง. อ.บางกล่ำ	อ.บางกล่ำ
14.โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์รักษาความสะอาด	220,000	สุขาภิบาลพะตง	ต.พะตง อ.หาดใหญ่
15.อบรมให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนเป้าหมาย	73,300	ที่ทำการปกครอง อ.สทิงพระ	อ.สทิงพระ
16.โครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	696,400	อ.กระแสดินธุ์	อ.กระแสดินธุ์
17.โครงการรณรงค์รักษาความสะอาด ประชาสัมพันธ์ของ เทศบาล ต.บ้านพรุและพื้นที่ต่อเนื่อง	500,000	เทศบาล ต.บ้านพรุ	เทศบาล ต.บ้านพรุ
18.โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแหล่งต้นน้ำลำธาร	40,400	อบต.ประกอบ	ต.ประกอบ อ.นาทวี
19.ฝึกอบรมและประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรเห็นคุณค่า สิ่งแวดล้อม	26,000	อบต.ท่าประดู่ อ.นาทวี	ต.ท่าประดู่ อ.นาทวี
20.โครงการอบรมสัมมนาผู้นำท้องถิ่นและเยาวชนอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	100,000	อ.นาหม่อม	อ.นาหม่อม
21.โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	30,000	อ.นาหม่อม	อ.นาหม่อม
22.โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมลพิษจากขยะ มูลฝอย และมลพิษทางน้ำ	285,000	อบต.ทุ่งขมิ้น	ต.ทุ่งขมิ้น อ.นาหม่อม
23.โครงการรณรงค์รักษาความสะอาด	114,000	อบต.คลองหรีง	ต.คลองหรีง อ.นาหม่อม

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
24. โครงการจัดทำสโปตวิทยุและสารคดีโทรทัศน์พร้อมวีดีโอเทป เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของสถานศึกษา	100,000	สนง.ประชาสัมพันธ์จังหวัด สนง.ศึกษาธิการจังหวัด	ทะเลสาบสงขลาโดยรอบ
25. โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	460,000	ที่ทำการปกครอง อ.คลองหอยโข่ง	อ.คลองหอยโข่ง
26. ประชาสัมพันธ์และกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี	300,000	ที่ทำการปกครอง อ.สิงหนคร	อ.สิงหนคร
27. อบรมให้ความรู้เยาวชนเกี่ยวกับมลพิษจากขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ	54,000	อบต.คลองแห	ต.คลองแห อ.หาดใหญ่
28. จัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	95,000	เทศบาลตำบลสะเดา	เทศบาล ต.สะเดา
ข. แผนงานบำบัดฟื้นฟู			
1. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขนขยะมูลฝอย	4,000,000	สุขาภิบาลพะตง	สุขาภิบาล ต.พะตง อ.หาดใหญ่
2. โครงการจัดซื้อที่ดินทิ้งขยะ	1,000,000	อบต.สะท่อน	ต.สะท่อน อ.นาทวี
3. โครงการปรับปรุงคุณภาพน้ำกินน้ำใช้จากแหล่งกำเนิดและแหล่งธรรมชาติ	480,000	อบต.ประกอบ	ต.ประกอบ อ.นาทวี
4. โครงการปรับปรุงระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	227,780	อบต.ประกอบ	ต.ประกอบ อ.นาทวี
5. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเทศบาล ต.สะบ้าย้อยและพื้นที่ต่อเนื่อง	24,510,000	เทศบาลบ้านพรุ	เทศบาล ต.บ้านพรุ

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
24. โครงการจัดทำปอดสีเขียวและสารคดีโทรทัศน์พร้อมวีดีโอเทป เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของสถานศึกษา	100,000	สนง.ประชาสัมพันธ์จังหวัด สนง.ศึกษาธิการจังหวัด	ทะเลสาบสงขลาโดยรอบ
25. โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	460,000	ที่ทำการปกครอง อ.คลองหอยโข่ง	อ.คลองหอยโข่ง
26. ประชาสัมพันธ์และกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี	300,000	ที่ทำการปกครอง อ.สิงหนคร	อ.สิงหนคร
27.อบรมให้ความรู้เยาวชนเกี่ยวกับมลพิษจากขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ	54,000	อบต. คลองแห	ต.คลองแห อ.หาดใหญ่
28. จัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	95,000	เทศบาลตำบลสะเดา	เทศบาล ต.สะเดา
ข. แผนงานบำบัดฟื้นฟู			
1. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขนขยะมูลฝอย	4,000,000	สุขาภิบาลพะตง	สุขาภิบาล ต.พะตง หนองใหญ่
2. โครงการจัดซื้อที่ดินทิ้งขยะ	1,000,000	อบต. สะท่อน	ต.สะท่อน อ.นาทวี
3. โครงการปรับปรุงคุณภาพน้ำกินน้ำใช้จากแหล่งกำเนิดและแหล่งธรรมชาติ	480,000	อบต. ประกอบ	ต.ประกอบ อ.นาทวี
4. โครงการปรับปรุงระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	227,780	อบต. ประกอบ	ต.ประกอบ อ.นาทวี
5. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเทศบาล ต.สะบ้าย้อยและพื้นที่ต่อเนื่อง	24,510,000	เทศบาลบ้านพรุ	เทศบาล ต.บ้านพรุ

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
6. โครงการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	10,950,000	อบต.นาหม่อม	ต.นาหม่อม อ.นาหม่อม
7. เพิ่มประสิทธิภาพระบบระบายน้ำและสิ่งแวดล้อม	1,200,000	สุขาภิบาลกำแพงเพชร อ.รัตภูมิ	สุขาภิบาล ต.กำแพงเพชร อ.รัตภูมิ
8. ปรับปรุงระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	1,300,000	อบต.คูหาใต้	
9. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขยะมูลฝอย	1,410,000	อบต.เขาพระ อ.รัตภูมิ	ต.เขาพระ อ.รัตภูมิ
10. การจัดสร้างเตาเผาขยะ	4,000,000	อบต.โคกม่วง	อ.โคกม่วง อ.คลองหอยโข่ง
11. โครงการปรับปรุงระบบกำจัดขยะมูลฝอย	2,170,000	อบต.ควนรู อ.รัตภูมิ	ต.ควนรู อ.รัตภูมิ
12. คลองหลาปลอดขยะ	3,500,000	อบต.คลองหลา	ต.คลองหลา อ.คลองหอยโข่ง
13. เครื่องจักรในการกำจัดและขนถ่ายสิ่งปฏิกูล	3,400,000	สุขาภิบาลควนเนียง	สุขาภิบาลควนเนียง อ.ควนเนียง
14. กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	14,500,000	อบต.คอหงส์	ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่
15. โครงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ริมคลองเตย	5,000,000	เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่
16. โครงการปรับปรุงสวนหย่อมถนนศรีภูวนาท	2,000,000	เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่
17. ปรับปรุงระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	660,000	เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่
18. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดระบบระบายน้ำและรวบรวมน้ำเสียและระบบการจัดการมูลฝอยเทศบาลนครหาดใหญ่	9,705,000	เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่
19. โครงการศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวม	45,000,000	กองช่างสุขาภิบาล เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่
20. คีรกรรมชาติสู่ทะเลสาบสงขลา อ.กระแสสินธุ์	370,000	ที่ทำการป่าครอง อ.กระแสสินธุ์	อ.กระแสสินธุ์

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
21. เพิ่มประสิทธิภาพระบบระบายน้ำเสียและน้ำทิ้งเทศบาลเมืองสงขลา	7,000,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมือง จ.สงขลา
22. ปรับปรุงระบบกำจัดขยะมูลฝอย	6,000,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมือง จ.สงขลา
23. โครงการปรับปรุงระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	9,500,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมือง จ.สงขลา
24. ปรับปรุงระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	2,200,000	อบต. คลองแห	ต. คลองแห อ. คลองหอยโข่ง
25. ปรับปรุงระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	2,000,000	สุขาภิบาลสิงหนคร	สุขาภิบาลสิงหนคร อ. สิงหนคร
ค. แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน			
1. โครงการจัดชุดสมาชิก จส.ลาดตระเวน	500,000	ที่ทำการปกครอง กิ่ง อ. คลองหอยโข่ง	อ. คลองหอยโข่ง
2. คีร์ธรรมชาติทะเลสาบสงขลา อ. กระแสสินธุ์	20,000	ที่ทำการปกครอง อ. กระแสสินธุ์	อ. กระแสสินธุ์
3. คีร์ธรรมชาติทะเลสาบสงขลา อ. กระแสสินธุ์	70,000	อ. กระแสสินธุ์	อ. กระแสสินธุ์
4. วิเคราะห์ตัวอย่างน้ำ	200,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมือง จ.สงขลา
5. จัดซื้อรถคัดสิ่งปฏิกูล	1,300,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมือง จ.สงขลา
6. จัดซื้อรถยนต์บรรทุกน้ำ	1,500,000	เทศบาลเมืองสงขลา	เทศบาลเมือง จ.สงขลา
ง. แผนงานศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ			
1. โครงการสำรวจแบบระบบท่อรวบรวมน้ำเสียรอง	13,000,000	กองช่างสุขาภิบาล เทศบาลนครหาดใหญ่	เทศบาลนครหาดใหญ่

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
จังหวัดพัทลุง			
ก. แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก			
1. ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ข้าราชการในจังหวัดพัทลุง	207,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	เมืองพัทลุง
2. การเผยแพร่ความรู้การรักษาทรัพยากรแหล่งน้ำแก่ประชาชนในเขตอำเภอปากพะยูนและอำเภอกวนขนุน	280,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	อ.ควนขนุน, อ.ปากพะยูน
3. ฝึกอบรมผู้นำชุมชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกำจัดขยะมูลฝอยในหมู่บ้านเป้าหมาย โครงการ "พัทลุงบ้านสวย เมืองงาม"	263,800	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง	10 อำเภอ, 1 กิ่งอำเภอ
4. การฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.)	74,580	สนง.ป่าไม้จังหวัดพัทลุง	อ.ตะโหมด, อ.งหวา, กิ่ง อ.ศรีนครินทร์
5. การเผยแพร่ความรู้การรักษาทรัพยากรแหล่งน้ำแก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง	50,000	เทศบาลเมืองพัทลุง	เทศบาลเมืองพัทลุง
6. ฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม	40,660	อำเภอควนขนุน	ศาลาประชาคม อ.ควนขนุน
7. การสัมมนาเพื่อการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น	49,000	อบต.มะกอกเหนือ อ.ควนขนุน	ม.8 ต.มะกอกเหนือ อ.ควนขนุน
8. ฝึกอบรมเยาวชนเรื่องกรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	100,000	ที่ทำการปกครองอำเภอตะโหมด	ศาลาประชาคมอำเภอตะโหมด

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
9. การฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอำเภอเขาชัยสน	27,345	ที่ทำการปกครองอำเภอเขาชัยสน	ศาลาประชาคมเขาชัยสน
10. ทะเลสาบกับชีวิต	216,720	ศูนย์บริการ กศน. อำเภอปากพะยูน	อ.ปากพะยูน
11. สร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	150,000	ที่ทำการปกครองอำเภอกงหรา	อ.กงหรา
12. ประกวดหมู่บ้านสวยสะอาด ปราศจากขยะ	54,000	ที่ทำการปกครองอำเภอป่าบอน	5 ตำบล อ.ป่าบอน
13. ฝึกอบรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอำเภอบางแก้ว	135,600	ที่ทำการปกครองอำเภอบางแก้ว	ศาลาประชาคม อ.บางแก้ว
14. อบรมรักษาสภาพแหล่งน้ำ	32,500	อบต.โคกสัก อำเภอบางแก้ว	ม.4,5,7 ต.โคกสัก อ.บางแก้ว
15. ประชาสัมพันธ์รณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	30,000	ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม	อ.ป่าพะยอม
16. รณรงค์และอนุรักษ์แหล่งน้ำ	89,400	ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม	ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม
17. จัดตั้งศูนย์ประสานงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อ.ป่าพะยอม	150,000	ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม	ศูนย์ข้อมูล อ.ป่าพะยอม
18. อบรมให้ความรู้ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่พนักงาน อบต. และผู้นำชุมชนเขาปู่	32,000	อบต.เขาปู่ อำเภอศรีบรรพต	อบต.เขาปู่ อำเภอศรีบรรพต
19. อบรมให้ความรู้ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	48,220	อบต.เขาย่า อำเภอศรีบรรพต	อบต.เขาย่า อำเภอศรีบรรพต
20. ฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมกิ่งอำเภอศรีนครินทร์	25,000	ที่ทำการปกครองกิ่งอำเภอศรีนครินทร์	ศาลาประชาคมกิ่ง อ.ศรีนครินทร์

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
21. อบรมผู้นำเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	22,000	ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม	ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม
รวม	2,077,025		
ข. แผนงานบำบัดและฟื้นฟู			
1. จัดเก็บซื้อรถเก็บขนขยะมูลฝอย	4,000,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	สภ.ป่าบอน, สภ.เขาชัยสน, สภ.แม่ชรี, สภ.ท่ามะเดื่อ
2. การปลูกป่าเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชนบท	832,000	สน.ป่าไม้จังหวัดพัทลุง	ครอบคลุมทั้งจังหวัด
3. จัดการระบบกำจัดขยะมูลฝอย	12,804,025	.เทศบาลเมืองพัทลุง	เทศบาลเมืองพัทลุง
4. จัดซื้อเครื่องจักรกลเพื่อฝังกลบขยะ	12,500,000	.เทศบาลเมืองพัทลุง	เทศบาลเมืองพัทลุง
5. จัดหาถังขยะมูลฝอย	654,000	.เทศบาลเมืองพัทลุง	เทศบาลเมืองพัทลุง
6. ก่อสร้างท่อระบายน้ำ คลล. ถนนสายวีรศักดิ์	760,000	สุขาภิบาลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน	ม.1 สภ.มะกอกเหนือ อ.ควนขนุน
7. ก่อสร้างท่อระบายน้ำ คลล. ถนนหลังสถานี	3,800,000	สุขาภิบาลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน	สภ.มะกอกเหนือ อ.ควนขนุน
8. จัดซื้อรถตักหน้า-ขุดหลัง	2,200,000	สุขาภิบาลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน	สภ.มะกอกเหนือ อ.ควนขนุน
9. ก่อสร้างรางระบายน้ำรูปตัวยู	841,232	สุขาภิบาลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน	ม.9 สภ.ควนขนุน อ.ควนขนุน
10. จัดซื้อรถยนต์ดูดสิ่งปฏิกูล	900,000	สุขาภิบาลควนขนุน อำเภอควนขนุน	สุขาภิบาลอำเภอควนขนุน
11. จัดซื้อรถตักหน้า-ขุดหลัง	2,200,000	สุขาภิบาลควนขนุน อำเภอควนขนุน	สุขาภิบาลอำเภอควนขนุน
12. การฟื้นฟูและบำบัดสิ่งแวดล้อมในชนบท	1,050,000	สุขาภิบาลแม่ชรี อำเภอตะโหมด	สุขาภิบาลแม่ชรี

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
13. การฟื้นฟูและบำบัดสิ่งแวดล้อม	1,437,143	สุขาภิบาลแม่ขี อำเภอบางขัน	ม. 1 ต.แม่ขี อ.บางขัน
14. ก่อสร้างทาง คสล. สายหนองชุมแสง	1,634,000	สุขาภิบาลชะอวด อำเภอบางขัน	ม.2 ต.คลองใหญ่ อ.บางขัน
15. ก่อสร้างกำแพงหินเรียงกันน้ำ	554,000	สุขาภิบาลเขาชัยสน อำเภอบางขัน	ม.10 ต.เขาชัยสน อ.เขาชัยสน
16. รักษาความสะอาดน้ำตกไพรวัลย์	60,000	ที่ทำการปกครองอำเภอบางขัน	ม.8 ต.คลองเฉลิม อ.บางขัน
17. โครงการจัดเก็บขยะมูลฝอย	2,000,000	อบต.คลองทรายขาว อำเภอบางขัน	อบต.คลองทรายขาว อำเภอบางขัน
18. กำจัดขยะมูลฝอย	1,274,200	อบต.ฝาละมี อำเภอบางขัน	อบต.ฝาละมี อำเภอบางขัน
19. จัดซื้อรถเก็บขยะมูลฝอยและพื้นที่เพื่อฝังกลบ	4,000,000	สุขาภิบาลปากพะยูน อำเภอบางขัน	สุขาภิบาลปากพะยูน
20. จัดซื้อเครื่องจักรกลสำหรับกำจัดขยะมูลฝอย	1,000,000	สุขาภิบาลท่ามะเดื่อ อำเภอบางขัน	ม.11 ต.นาปะขอ อ.บางขัน
21. จัดซื้อเครื่องจักรกลสำหรับกำจัดขยะมูลฝอย	920,000	อบต.นาปะขอ อำเภอบางขัน	ม.1,3,9,11 อบต.นาปะขอ
22. จัดซื้อรถบรรทุกขยะมูลฝอย	920,000	อบต.โคกสัก อำเภอบางขัน	อบต.โคกสัก อ.บางขัน
23. จัดซื้อถังขยะมูลฝอย	272,000	อบต.นาปะขอ อำเภอบางขัน	ม.1,3,9,11 อบต.นาปะขอ อ.บางขัน
24. จัดซื้อรถบรรทุกขยะมูลฝอย	850,000	อบต.ท่ามะเดื่อ อำเภอบางขัน	ม.1,2,3,4,5,7 ต.ท่ามะเดื่อ อ.บางขัน
25. ก่อสร้างเตาเผาขยะมูลฝอยและจัดซื้อรถยนต์ขนขยะ	3,935,280	อบต.เขาป่า อำเภอบางขัน	ม.9 ต.เขาป่า อ.ศรีบรรพต
26. ปรับปรุงและสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว	1,000,000	อบต.บ้านนา กิ่งอำเภอบางขัน	กิ่ง อ.ศรีนครินทร์
27. ปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนสายประวัติศาสตร์ ตรัง-พัทลุง	1,000,000	อบต.บ้านนา กิ่งอำเภอบางขัน	ม.1 ต.บ้านนา กิ่ง อ.ศรีนครินทร์
28. พัฒนาป่าชุมชน	50,000	อบต.บ้านนา กิ่งอำเภอบางขัน	ม.1,6 ต.บ้านนา กิ่ง อ.ศรีนครินทร์

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
29. อนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน	450,000	อบต.ชุมพล กิ่งอำเภอสวีนครินทร์	ม.9 ต.ชุมพล กิ่ง อ.สวีนครินทร์
รวม	63,898,880		
ค. แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน			
1. เฝ้าระวังคุณภาพน้ำ	232,500	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง	10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ
2. การป้องกันรักษาป่า	3,946,200	สนง.ป่าไม้จังหวัดพัทลุง	ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 31 ป่า สถานที่ประกอบกิจการอุตสาหกรรม ป่าไม้ ในท้องที่จังหวัดพัทลุง
3. ก่อสร้างผนังกันน้ำเซาะตลิ่ง	35,000,000	อบต.ลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง	ม.7,8,11 ต.ลำปำ อ.เมืองพัทลุง
4. งานเรียนหินใหญ่	1,062,500	อบต.ท่ามะเต๊ะ อำเภอบางแก้ว	ม.2 ต.ท่ามะเต๊ะ อ.บางแก้ว
รวม	40,241,200		
ง. แผนงานศึกษาเชิงปฏิบัติการ			
1. ศึกษาความเหมาะสมระบบจัดการมูลฝอยในเขต สุขาภิบาล	5,000,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	อ.เขาชัยสน, อ.ตะโหมด, อ.ป่าบอน, อ.คนขุ่น, อ.บางแก้ว
2. ศึกษาความเหมาะสมและหารูปแบบเพื่อฟื้นฟูลำคลองที่ เสื่อมโทรม	3,000,000	สำนักงานจังหวัดพัทลุง	อ.ป่าพะยอม, อ.ศรีบรรพต, อ.เขาชัยสน, อ.ตะโหมด, อ.ป่าบอน
รวม	8,000,000		

ตารางที่ 3.3 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะดำเนินการ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช ปี 2542 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
จังหวัดนครศรีธรรมราช (อ.ชะอวด/อ.หัวไทร)			
ก. แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก			
1. การประกวดการรักษาสิ่งแวดล้อมในศาสนสถาน	48,000	สนง.ศึกษาธิการ จ.นครศรีธรรมราช	ทั้งจังหวัด
2. นักเรียนแกนนำประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	40,000	สนง.ศึกษาธิการ จ.นครศรีธรรมราช	ทั้งจังหวัด
3. ลูกเสืออาสาพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	45,000	สนง.คณะกรรมการลูกเสือ จ.นครศรีธรรมราช	ทั้งจังหวัด
ข. แผนงานบำบัดและฟื้นฟู	-		
ค. แผนงานเฝ้าระวังและป้องกัน	-		
ง. แผนงานศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติ	-		

ตารางที่ 3.4 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานอื่น ๆ

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
แผนงานศึกษาวิจัย			
1. แบบจำลองทางคณิตศาสตร์สำหรับการหาอัตราตกตะกอนในทะเลสาบสงขลาด้วยเทคนิคไอโซโทปรังสี	331,200	คณะวิทยาศาสตร์ ม.สงขลานครินทร์	ทะเลสาบสงขลา
2. การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดการคุณภาพน้ำบริเวณรอบทะเลสาบสงขลาตอนล่าง	260,000	สำนักวิจัยและพัฒนา ม.สงขลานครินทร์	ทะเลสาบสงขลา (ตอนล่าง)
3. การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำคลองเตยและคลองอู่ตะเภาใน อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา เพื่อจัดสร้างฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม	221,500	สำนักวิจัยและพัฒนา ม.สงขลานครินทร์	ทะเลสาบสงขลา (ตอนล่าง)
4. การศึกษาสมบัติทางเคมีของตะกอนในทะเลน้อยและทะเลหลวง	400,000	คณะทรัพยากรธรรมชาติ ม.สงขลานครินทร์	ทะเลน้อย/ทะเลหลวง
5. การศึกษาการแพร่กระจายของน้ำเสียโดยวิธีแบบจำลองทางคณิตศาสตร์	291,500	คณะวิทยาศาสตร์ ม.สงขลานครินทร์	ทะเลสาบสงขลา
6. โครงการจัดตั้งสถานีวิจัยและตรวจสอบระบบนิเวศทะเลสาบสงขลา	2,400,000	สำนักวิจัยและพัฒนา ม.สงขลานครินทร์	ทะเลสาบสงขลา
7. โครงการประยุกต์ใช้ข้อมูลจากการสำรวจระยะไกลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ป่าไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด	2,368,000	กรมป่าไม้ ร่วมกับศูนย์ข้อมูลและทรัพยากรธรรมชาติ สำนักวิจัยและพัฒนา ม.สงขลานครินทร์	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด

ตารางที่ 3.4 แผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานอื่น ๆ (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	พื้นที่ดำเนินการ
8. โครงการศึกษารอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จ.พัทลุง	-	สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จ.พัทลุง
9. The Emsong Project (Environmental Management in the Sombkhla Lake Basin)	-	DANCED ร่วมกับกระทรวง - วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
10. การศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่	1,500,000	สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ร่วมกับ สำนักวิจัยและพัฒนา ม.สงขลานครินทร์	พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
11. การมีส่วนร่วมของประชาชนไปสู่ความเป็นประชาคมตำบล	400,000	อบต.ทุ่งหวัง	ต.ทุ่งหวัง อ.เมือง จ.สงขลา
12. โครงการกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ต.ปลักหนู	10,000	อบต.ปลักหนู	ต.ปลักหนู อ.นาทวี จ.สงขลา
13. โครงการป่าชุมชนวนเกษตร	200,000	อบต.ชุมพล	ต.ชุมพล กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จ.พัทลุง
14. การศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลน้อย ทะเลหลวงและทะเลสาบสงขลา	144,000	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ทะเลน้อย ทะเลหลวง ทะเลสาบ
15. วัฒนธรรมการใช้น้ำของชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ : ศึกษาเฉพาะพื้นที่คาบสมุทรมหานคร	53,000	มหาวิทยาลัยทักษิณ	คาบสมุทรมหานคร
16. การศึกษานกน้ำที่ทะเลน้อย	30,000	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ทะเลน้อย
17. การศึกษาสำรวจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณชุ่มน้ำทะเลน้อย	442,000	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ทะเลน้อย

บทวิเคราะห์การมีสื่อมวลชนของประเทศไทยในทางอ้อมและ
การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมและสิ่งขาดล้น
ขาดของสื่อมวลชนในประเทศไทย

---

* Ph.D., (Resource Management) University of Waterloo, Canada. ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

4.1 บทนำ

เนื้อหาบทนี้เป็นสรุปผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เรียบเรียงขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากการรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จำนวนหนึ่ง ผสมกับประสบการณ์ในการทำงานของผู้วิจัย จัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นเอกสาร ประกอบการประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีเนื้อหาครอบคลุมผลการวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้

- ที่มาและปัจจัยสนับสนุน
- ระบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ระดับและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน
- รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.2 ที่มาและปัจจัยสนับสนุน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกิจกรรมพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ชุมชน รัฐ หรือประเทศ กล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในยุคแรก ๆ ของวิวัฒนาการ มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์รู้จักการร่วมมือเพื่อประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การร่วมมือกันล่าสัตว์เพื่อยังชีพ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อความปลอดภัย และได้ค่อย ๆ พัฒนามีความซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายและซับซ้อนของสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน ค่อย ๆ นำไปสู่ความแตกต่างทั้งทางความคิด ความคาดหวัง และการปฏิบัติ รวมไปถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ความแตกต่างดังกล่าวเป็นผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ค่อย ๆ ลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมหภาค หรือในมุมมองของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่คาดหวังจะได้รับความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ ในระดับที่แตกต่างกัน

วิวัฒนาการของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งได้นำไปสู่ความหลากหลายในระดับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้นำมาซึ่งปัญหาที่ชัดเจนประการหนึ่ง คือ การแก่งแย่ง และความขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีความสนใจ เป้าหมายและผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน สืบเนื่องมาจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นทรัพยากรสาธารณะจำนวนหนึ่งที่หลายกลุ่มใช้ร่วมกันค่อย ๆ เสื่อมโทรมลงไปตามลำดับ จนส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนที่ใหญ่ขึ้นในระดับภูมิภาค รัฐ ประเทศ หรือโลก ปัญหาในลักษณะนี้ นำไปสู่ความพยายามที่จะจัดรูปแบบและความคาดหวังของการมีส่วนร่วมของประชาชน เสียใหม่เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ หรือเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในมิติใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญกับปัญหา ความคาดหวัง และผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือของคนส่วนมาก ได้ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ เช่น

(1) การเปลี่ยนแปลงความคาดหวังในระดับนานาชาติหรือในระดับโลก

- การตื่นตัวในการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพในระบบประชาธิปไตย
- การยอมรับในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน
- การขยายขอบเขตในการติดต่อสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ
- การขยายขอบเขตในการร่วมกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจหรือการค้าเสรี
- การตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นทรัพยากรสาธารณะ

(2) การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการในประเทศ

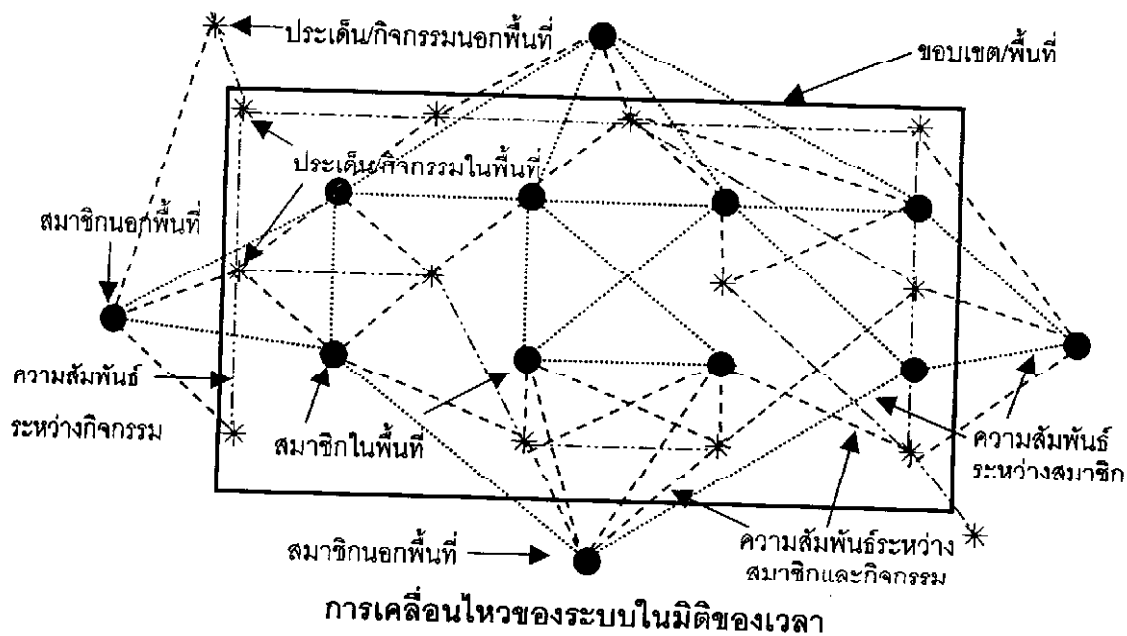
- การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่สำคัญ ได้แก่ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การปรับโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน โดยให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจลงไปยังท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาล สุขาภิบาล อบจ. และ อบต. ซึ่งปัจจุบันครอบคลุมเต็มพื้นที่)
- การปรับปรุงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
  - มาตรา 46 ว่าด้วย สิทธิในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟู การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น
  - มาตรา 56 ว่าด้วย สิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐบาลในการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

- มาตรา 59 ว่าด้วย สิทธิในการได้รับข้อมูลจากรัฐบาล ในการดำเนินโครงการพัฒนาทรัพยากร ที่อาจกระทบต่อคุณภาพชีวิต และ ประชาชนสามารถฟ้องรัฐบาลที่กระทำผิดกฎรัฐธรรมนูญได้
  - การทำนโยบาย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยเฉพาะในประเด็นที่กำหนดให้
    - คน เป็น หัวใจของการพัฒนา
    - การใช้ประโยชน์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างคุณภาพชีวิต และ
    - การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากร
- (3) การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจสังคมในระดับมหภาค
- การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจสังคม โดยเฉพาะในประเด็นของเศรษฐกิจมหภาค เข้าสู่ช่วงสภาวะตกต่ำ (Depression) อีกครั้งหนึ่ง ได้ส่งผลกระทบต่อวงกว้างขวางต่อคนแทบทุกระดับ และมีผลผลักดันให้แนวคิดพึ่งตัวเอง หรือเศรษฐกิจพอเพียง (Self sufficient economy) หรือเศรษฐกิจชุมชน กลับมาได้รับความนิยมอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง กระแสดังกล่าวมีส่วนสนับสนุนและเร่งให้การมีส่วนร่วมของประชาชน ฯ ในระดับพื้นที่มีความเป็นไปได้ เป็นรูปธรรม และมีแนวโน้มที่จะกลับมาเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่ง

4.3 ระบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนมากกว่าหนึ่งคนซึ่งเข้ามามีความสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไปมักจะผูกพันกับพื้นที่ และอาจพิจารณาเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ดังแสดงในรูปที่ 4.1

ในการวิเคราะห์ระบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ใดก็ตาม จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องทั้งในอดีตและปัจจุบันของพื้นที่นั้น เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์เชิงระบบขององค์ประกอบต่อไปนี้

รูปที่ 4.1 ระบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- (1) **พื้นที่และขอบเขตของการมีส่วนร่วม** เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของระบบ กล่าวคือลักษณะทางชีวกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองในพื้นที่ จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมพื้นฐานของคนในพื้นที่นั้น ในขณะที่ขอบเขตของพื้นที่ อาจแสดงถึงความเป็นเอกภาพของระบบและการติดต่อเชื่อมโยงกับระบบอื่น ๆ รวมทั้งจะเป็นตัวกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่กับภายนอก ตัวอย่างเช่น คนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะมีองค์ความรู้ และพฤติกรรมพื้นฐานที่อาจจะแตกต่างจากคนในพื้นที่ลุ่มน้ำเหนือ ในภาคเหนือ เนื่องจากปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมพื้นฐานแตกต่างกัน บ่อยครั้งที่คนนอกพื้นที่ในจังหวัดใกล้เคียง เช่น คนในลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เข้ามาร่วมกิจกรรมกับคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเนื่องจากองค์ประกอบพื้นฐานของพื้นที่มีความสัมพันธ์กัน และขอบเขตของพื้นที่เชื่อมต่อกัน แต่อาจไม่บ่อยนักที่จะมีคนจากลุ่มน้ำในภูมิภาคอื่น ๆ เข้ามาร่วม เนื่องจากพฤติกรรมพื้นฐานของคนในพื้นที่แตกต่างกัน และขอบเขตของพื้นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ในทางกลับกัน ลักษณะพื้นฐานเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดขอบเขตของระบบด้วยเช่นเดียวกัน

- (2) สมาชิกของระบบหรือคนในระบบ ส่วนหนึ่งจะถูกกำหนดโดยองค์ประกอบพื้นฐานในข้อ (1) อาจมีความเป็นเอกภาพ หรือหลากหลายแตกต่างกันไป คนในระบบเดียวกันอาจมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน แบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มความสนใจ กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ฯลฯ นอกจากนี้ ในกรณีที่ชอบเขตของระบบ เปิดให้มีการติดต่อเชื่อมโยงกับระบบอื่น ๆ สมาชิกของระบบอาจเข้าไปมีความสัมพันธ์กับ หรือเป็นสมาชิกของระบบอื่น ๆ หรือในทางกลับกันก็ได้ ตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีกลุ่มคนที่ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหลายรูปแบบ บางกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มตาลโตนด มีสมาชิกซึ่งเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น บางกลุ่ม เช่น กลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว อาจมีสมาชิกทั้งในและนอกพื้นที่ ในขณะที่บางกลุ่ม เช่น คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ หรือสมาชิกของบางกลุ่ม เช่น แกนนำบางคนของกลุ่มแลได้ อาจเข้าไปเป็นสมาชิกของกลุ่มคนในพื้นที่หรือในระบบอื่น ๆ
- (3) กิจกรรมหรือประเด็นที่เป็นความสนใจร่วมกันของสมาชิกของระบบ เป็นสิ่งดึงดูดให้คนเข้ามาร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อเป้าหมาย หรือประเด็นที่สนใจร่วมกัน เช่น วิชาชีพ ผลประโยชน์ ผลกระทบในรูปแบบต่าง ๆ หรือความสนใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีกลุ่มประมงขนาดเล็กเข้ามาร่วมกัน เนื่องจากประกอบอาชีพประมงเหมือนกัน กลุ่มหอการค้าเข้ามาร่วมกันเนื่องจากประกอบธุรกิจการค้าเช่นเดียวกัน กลุ่มอนุรักษ์เข้ามาร่วมกันเนื่องจากมีความสนใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน เป็นต้น
- (4) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในระบบ หมายถึงรูปแบบหรือลักษณะของความสัมพันธะระหว่างสมาชิกในระบบในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ไม่ว่าในกรณีของคนในพื้นที่เดียวกัน หรือคนในระบบอื่น ๆ เข้าร่วมด้วย โดยทั่วไปรูปแบบของความสัมพันธะที่คาดหวังของคนส่วนใหญ่ ได้แก่ รูปแบบที่สมาชิกในระบบทุกคนมีสิทธิ หน้าที่ และบทบาทเท่าเทียมกัน สามารถร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมประเมินผล ได้ในระดับเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ อาจมีความแตกต่างกันไป เนื่องจากสมาชิกมีศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในระดับเดียวกันได้ บางคนทำหน้าที่เพียงให้ข้อมูล ความคิดเห็น ขณะที่บางคนต้องทำหน้าที่กระจายข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่หลากหลาย

¹ กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเรียกรวมกันว่า กลุ่มที่มีความสนใจแตกต่างกัน

² แหล่งข้อมูลจำนวนหนึ่งเห็นว่า "ผลประโยชน์ส่วนบุคคล" เป็นปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วม

เหล่านี้ มีความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในขณะที่แกนนำของกลุ่มต่าง ๆ เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สามารถดำเนินไปได้ในระดับที่ดีแล้วก็ตาม ในทางปฏิบัติสมาชิกในแต่ละกลุ่มจำนวนหนึ่งยังต้องการข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ อีกหลายด้าน เพื่อช่วยในการพิจารณาและตัดสินใจ ทำให้สมาชิกของระบบ โดยทั่ว ๆ ไป ยังต้องมีการแบ่งแยกหน้าที่ และบทบาทแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม บางคนกลายเป็นแกนนำในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของกลุ่ม ในขณะที่อีกหลายคน อาจเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน เช่น ให้ข้อมูล ความคิดเห็น เป็นต้น

- (5) **ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือประเด็น** หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือประเด็นที่เป็นจุดสนใจร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ ในระบบ เป็นไปได้ที่กิจกรรมที่เป็นจุดสนใจร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ จะมีผลกระทบซึ่งกันและกัน เป็นผลให้การดำเนินงานของกลุ่มบางกลุ่มต้องเข้ามาปฏิสัมพันธ์กันอีกระดับหนึ่ง ในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือประเด็นมักไม่ได้นำมาพิจารณามากนัก จนกระทั่งผลของการดำเนินกิจกรรมหลายประเภทได้นำไปสู่ความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ และก่อให้เกิดความเสียหายต่อกิจกรรมอื่น ๆ ที่อาจอยู่นอกเหนือความสนใจของกลุ่มที่เป็นต้นเหตุ เช่น ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีกลุ่มเกษตรกรผู้ทำนาทุ่ง ในระยะแรก ๆ อาจไม่ได้สนใจผลกระทบของนาทุ่งต่อกิจกรรมอื่น ๆ มากนัก จนกระทั่งนาทุ่งได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเกษตรกรผู้ทำนาข้าว หรือกลุ่มตาลโตนด ทำให้ต้องมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อกิจกรรมอื่น ๆ ขึ้น หรืออีกนัยหนึ่ง ทำให้ต้องมีการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือประเด็นที่เป็นความสนใจซึ่งอาจแตกต่างกันของกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้นเอง
- (6) **ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและกิจกรรมในระบบ** หมายถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ กับกิจกรรมหรือประเด็นซึ่งเป็นที่สนใจในระบบ สมาชิกบางคนเป็นเจ้าของกิจกรรม บางคนอาจเป็นผู้สนับสนุนหรือได้รับประโยชน์ ในขณะที่บางกลุ่มอาจเป็นผู้ได้รับผลกระทบ เช่น ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สมาชิกในระบบบางกลุ่มเป็นเจ้าของนาทุ่ง มีคนในพื้นที่บางกลุ่ม เช่น เจ้าของที่ดินซึ่งขายที่ดินให้ทำนาทุ่ง เป็นผู้ได้รับประโยชน์ ในขณะที่เกษตรกรที่ทำนาข้าว อาจกลายเป็นผู้เสียผลประโยชน์ เนื่องจากผลกระทบจากนาทุ่ง นอกจากนั้นอาจมีกลุ่มอุตสาหกรรมทั้งในและนอกพื้นที่ให้การสนับสนุนเนื่องจากได้รับประโยชน์ในการนำกุ้งไปแปรรูป เป็นต้น

- (7) การเคลื่อนไหวของระบบในมิติของเวลา องค์ประกอบในมิติของเวลา (Temporal element) เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เนื่องจากการเคลื่อนไหว หรือการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนการติดต่อเชื่อมโยงกับสังคมภายนอก หรือระบบอื่น ๆ ในมิติของเวลา สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ และแรงจูงใจให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ร่วมกัน และมีความพยายามหรือคาดหวังที่จะเข้ามาช่วยกำหนดวิถีชีวิต หรือ ทิศทางและรูปแบบของการเคลื่อนไหวของระบบในอนาคตร่วมกันมากขึ้น

4.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ภายใต้กรอบของระบบของการมีส่วนร่วม ๔ ดังกล่าวแล้วข้างต้น นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดและวิธีการในการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แตกต่างกัน ดังนี้

- (1) แนวคิดที่แตกต่างกันเนื่องจากมุมมองที่แตกต่างกัน³ ที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ แนวคิดที่พัฒนาขึ้นโดยบุคคลภายนอกระบบ และแนวคิดซึ่งพัฒนาขึ้นโดยบุคคลภายในระบบ ในกลุ่มแรกอาจมองการมีส่วนร่วม ๔ ในรูปของความสัมพันธ์ของคนในระบบกับภายนอก หรือระบบที่ใหญ่กว่า เช่น รัฐ หรือ ประเทศ การมีส่วนร่วม ๔ ตามแนวทางนี้มีหลายระดับ ตั้งแต่การให้และรับข้อมูลข่าวสาร จนถึง การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมประเมินผล และมักจะรวมถึงการให้ความร่วมมือกับภาครัฐด้วย ตัวอย่างเช่น แนวคิดและวิธีการที่เสนอโดยนักวิชาการใน ส่วนกลาง⁴ แนวคิดที่เสนอโดยองค์กรของรัฐ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ หรือแนวคิดที่เสนอโดยองค์กรระหว่างประเทศ เช่น CIDA และ DANCED เป็นต้น ในขณะที่ในกลุ่มหลังอาจมองการมีส่วนร่วมในรูปของการเรียนรู้และรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะครอบคลุมการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมประเมินผล โดยอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับการให้ความร่วมมือกับภายนอก หรือแม้

³ ในที่นี้ รวมถึงมุมมองที่แตกต่างกันเนื่องจากสถานภาพที่แตกต่างกันด้วย เช่น มุมมองของเจ้าของโครงการ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบราษฎรผู้ได้รับผลกระทบ เป็นต้น

⁴ นักวิชาการจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ หรือทำงานเกี่ยวกับคนหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน อาจมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ๔ คล้ายคลึงกับแนวคิดของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่

แต่ภาครัฐมากนัก ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการสนับสนุนหรือความร่วมมือจากภาครัฐแทนที่จะให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ตัวอย่างเช่น แนวคิดที่เสนอโดยแกนนำองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา⁵

- (2) แนวคิดที่แตกต่างกันเนื่องจากความสนใจแตกต่างกัน ไม่ว่าจะพัฒนาขึ้นโดยบุคคลภายนอกหรือโดยบุคคลภายในระบบ เช่น แนวคิดที่พัฒนาขึ้นในกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งมีแรงผลักดันหรือความสนใจแตกต่างกัน แนวคิดที่พัฒนาขึ้นในกลุ่มนักวิชาการมักจะมีควมซับซ้อนและหลากหลายมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น นักสังคมวิทยาอาจจำกัดความหมายของการมีส่วนร่วมแตกต่างกับนักรัฐศาสตร์หรือนักกฎหมาย ในขณะที่ในกลุ่มธุรกิจเอกชนอาจให้ความสำคัญของการร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ และมักมีความชัดเจนในด้านขั้นตอนหรือวิธีการมากกว่ากลุ่มแรก ในขณะที่แนวคิดที่พัฒนาขึ้นในกลุ่มหลังสุดอาจให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐาน และความเสมอภาคของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม โดยอาจไม่สนใจกรอบแนวคิด หรือวิธีการมากนัก แม้ว่าบางกลุ่มอาจจะยอมรับในขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนก็ตาม
- (3) วิธีการดำเนินงานที่แตกต่างกันเนื่องจากรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแตกต่างกัน รูปแบบหรือลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่มหรือสมาชิกในระบบ มีส่วนสำคัญในการกำหนดวิธีการดำเนินงานการมีส่วนร่วม กลุ่มธุรกิจเอกชนซึ่งมักเข้ามาร่วมกันด้วยความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกันด้านธุรกิจ สมาชิกในกลุ่มมักมีสิทธิขั้นพื้นฐานและอำนาจต่อรองที่ใกล้เคียงกัน⁶ มักมีวิธีการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน มีกลยุทธ์และเครื่องมือในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มองค์กรภาครัฐ แม้ดูเหมือนจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่มักดำเนินการในลักษณะที่แยกส่วน และมักถูกครอบงำด้วยโครงสร้างการบริหาร บางครั้งทำให้มีอำนาจในการตัดสินใจของสมาชิกแตกต่างกัน แม้บางหน่วยงานอาจจะสนใจขั้นตอน แต่ส่วนมากไม่ค่อยคำนึงถึงหลักประสิทธิภาพหรือแม้แต่ประสิทธิผลในการดำเนินการ⁷ ในขณะที่กลุ่มองค์กรประชาชนทั่ว ๆ ไป

⁵ คนในกลุ่มหลังที่มีมุมมองกว้างหรือมีโอกาสได้รับประโยชน์จากภายนอกระบบ มีโอกาสที่จะพัฒนาแนวคิดที่แตกต่างออกไป เช่น อาจยอมรับการมีส่วนร่วมของบุคคลภายนอกระบบซึ่งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ด้วย

⁶ ในทางปฏิบัติ สมาชิกประเด็นโครงสร้างการบริหารจัดการเข้ามาเกี่ยวข้อง สมาชิกในบางระดับของโครงสร้างอาจมีสิทธิ และอำนาจต่อรองมากกว่าคนอื่น ๆ

⁷ องค์กรบริหารท้องถิ่นจะมีลักษณะที่แตกต่างจากองค์กรของรัฐในรูปแบบอื่นๆ ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มากขึ้น แม้ส่วนใหญ่อาจยังคงมีกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้การสนับสนุนทางด้านการเมืองภายในท้องถิ่นได้ก็ตาม

- อาจจะไม่สนใจเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการที่หลากหลายมากนัก มักให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน^๘ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสมาชิกขององค์กรประเภทนี้จะมีจำนวนมากและบ่อยครั้งถูกใช้เป็นพื้นฐานของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับต่าง ๆ วิธีการดำเนินงานจึงมักเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง และมีความอ่อนไหวต่อปัจจัยทางการเมืองมากกว่าสองกลุ่มแรก โดยทั่ว ๆ ไปสนใจประสิทธิผลของกระบวนการมากกว่าประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะหลากหลายยิ่งขึ้น ถ้าสมาชิกจากหลาย ๆ กลุ่มมารวมกัน เช่น กรณีของคณะกรรมการบางชุดที่มีตัวแทนภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน เข้ามาร่วมกันทำงาน โดยทั่ว ๆ ไปจะมีโครงสร้างในการบริหารจัดการ มีการแบ่งความรับผิดชอบตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ และมักต้องอาศัยวิธีการจัดการที่ซับซ้อน บ่อยครั้งนำไปสู่การมีอำนาจในการตัดสินใจที่แตกต่างกัน จนอาจนำไปสู่การไม่ยอมรับของสมาชิกบางคน และอาจนำไปสู่ปัญหาในการทำงานร่วมกันในที่สุด
- (4) **แนวคิดและวิธีการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงตามมิติของเวลา** ไม่ว่าจะเป็แนวคิดหรือวิธีการที่พัฒนาขึ้นจากมุมมองหรือความสนใจที่แตกต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในมิติของเวลา โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ภายใต้เงื่อนไขที่ต่าง ๆ คนในแต่ละระบบอาจมีจุดเริ่มต้น วิวัฒนาการ หรือพัฒนาการของแนวคิดและการดำเนินงานการมีส่วนร่วม ๆ ที่อาจแตกต่างกัน เช่น ในระยะแรก อาจมีความร่วมมือกันระหว่างคนในพื้นที่เพื่อยังชีพหรือความอยู่รอด ต่อมาจึงมีพัฒนาการขยายความสัมพันธ์ออกไปยังระบบอื่น ๆ กลายเป็นการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกัน ในขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ในระบบที่ใหญ่ และมีองค์ประกอบหลากหลายมากขึ้น ในระยะเวลาหนึ่ง อาจนำไปสู่ปัญหา เช่น เกิดช่องว่างอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่ได้รับแตกต่างกัน จนในที่สุด อาจผลักดันให้คนในพื้นที่หันมาให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในระดับพื้นฐาน หรือภายในระบบที่เล็กกว่า เช่น ชุมชน หรือท้องถิ่น ซึ่งจะสนับสนุนให้ระบบการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนหรือพื้นที่เข้มแข็งขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

^๘ ในทางปฏิบัติ สมาชิกภายในกลุ่มนี้เองอาจมีอำนาจต่อรองที่แตกต่างกันมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในบางพื้นที่ที่มีปัญหาเกี่ยวอิทธิพลท้องถิ่น หรือมีการใช้วัฒนธรรมบางรูปแบบ อย่างไม่เหมาะสม

4.5 ระดับและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

แม้ว่าพื้นฐานแนวคิด ความเข้าใจ ความคาดหวัง ตลอดจนวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อาจจะแตกต่างกันออกไปด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละกลุ่มยังคงมีความหลากหลายที่คล้ายคลึงกัน และมักจะสอดคล้องกับขั้นตอน วิธีการ และกลไกของการมีส่วนร่วมที่มีการนำไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ซึ่งอาจสรุปได้ดังตารางที่ 4.1

โดยทั่ว ๆ ไป ระดับหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะเริ่มต้นที่การรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร และค่อย ๆ ยกระดับขึ้นสู่การร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน หรือการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมประเมินผล⁹ ซึ่งเป็นความคาดหวังสูงสุดของกระบวนการ ในมุมมองของกลุ่มบุคคลภายนอกระบบ เช่น องค์กรภาครัฐที่อาจต้องการเข้าไปแทรกแซงพัฒนาการดังกล่าว อาจมองระดับของการมีส่วนร่วม ๆ เป็นขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้สามารถบรรลุความคาดหวังสุดท้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ในมุมมองของสมาชิกภายในระบบอาจต้องการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด คือ ร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน แม้ว่าอาจจะไม่ผ่านขั้นตอนอื่น ๆ มาก่อนเลยก็ตาม อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในระดับสูงสุดหรือในขั้นตอนสุดท้ายโดยไม่สนใจขั้นตอนอื่น ๆ สามารถดำเนินการได้ในกิจกรรมบางประเภทเท่านั้น เช่น กิจกรรมที่เป็นความสนใจร่วมกันของกลุ่มซึ่งไม่กระทบความสนใจของกลุ่มอื่น ๆ เลย¹⁰

4.6 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจหมายถึง กิจกรรม หรือ กระบวนการ ที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย เข้ามาร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความคาดหวังร่วมกัน ได้รับการยอมรับ และการสนับสนุน จากประชาชนส่วนใหญ่ โดยทั่วไปการจัดการการมีส่วนร่วมมักจะดำเนินการภายใต้เงื่อนไขของความ

⁹ มีข้อเสนอแนะว่า “การร่วมรับผลประโยชน์” เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะต้องมิในกระบวนการมีส่วนร่วม ในทางปฏิบัติ ผลประโยชน์ที่แต่ละกลุ่มสนใจ มักจะแทรกอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว หรืออาจกล่าวได้ว่า ผลประโยชน์เป็นทั้งแรงจูงใจและผลที่คาดหวังของการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่ว ๆ ไป ในที่นี้จึงไม่ถือเป็นขั้นตอนต่างหาก

¹⁰ แม้แต่ในกลุ่มที่เปิดโอกาสให้มีการร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน สมาชิกในกลุ่มจำนวนไม่น้อยต้องผ่านขั้นตอนอื่น ๆ มาก่อน เพียงแต่บางกลุ่มอาจใช้เวลาไม่นานจนไม่ได้ตระหนักว่าได้ผ่านขั้นตอนเหล่านั้นมาแล้ว

เป็นพหุภาคี พหุเกณฑ์ และพหุวัตถุประสงค์ มักจะต้องใช้หลายวิธีการร่วมกันในหลายขั้นตอน ปัจจุบันมีการดำเนินการทั้งโดยหน่วยงานของรัฐ โดยประชาชนในพื้นที่ และโดยองค์กรกลางซึ่งไม่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ทั้งนี้แต่ละกรณี มักจะมีวัตถุประสงค์ของการจัดการที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน	วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน	กลไก/เครื่องมือของการมีส่วนร่วม
1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	การติดตามข้อมูล ข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ	การพัฒนาระบบข้อมูล / การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ
2. การเสนอข้อมูลความคิดเห็น	การให้ข้อมูลความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ ผ่าน ตัวแทน ผ่านแบบสอบถาม / การสัมภาษณ์	การสำรวจ(ความคิดเห็น)สาธารณะ การสัมภาษณ์ ออกแบบสอบถาม การประเมินผลกระทบทางสังคม
3. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด และเสนอข้อมูล / แลกเปลี่ยนข้อมูล / ความคิดเห็นผ่านจดหมายข่าว / ที่ประชุม หรือคณะทำงาน	การปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการ การประชุมรับฟังความคิดเห็น - การประชุมระดับชุมชน - การประชุมรับฟังความเห็นทางวิชาการ - การประชุมประชาพิจารณ์
4. การเจรจาต่อรอง	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด เสนอข้อมูลความคิดเห็น จัดสรรประโยชน์และผลักดันข้อเสนอที่เลือก ผ่านคนกลาง ที่ประชุม หรือคณะทำงาน เพื่อให้แต่ละฝ่ายได้รับประโยชน์ที่สามารถรับได้	การเจรจาต่อรอง
6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในบางขั้นตอน	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด เสนอข้อมูลความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในบางขั้นตอน ของกระบวนการวางแผน / การจัดการ ผ่านที่ประชุม หรือคณะทำงานระดับนโยบาย / ตัดสินใจ เพื่อรักษามลประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การประชุมในระดับตัดสินใจ
8. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด เสนอข้อมูลความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน ของกระบวนการวางแผน / การจัดการ ผ่านที่ประชุม หรือคณะทำงานระดับนโยบาย / ตัดสินใจ เพื่อรักษามลประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การประชุมในระดับตัดสินใจ
9. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ¹¹	การร่วมดำเนินโครงการ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผ่านขั้นตอนที่ได้มีการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การจัดทำแผนงาน จัดหาทรัพยากร แบ่งงาน และปฏิบัติงานตามแผน
10. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	การร่วมติดตาม ตรวจสอบผลการปฏิบัติการ หรือการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่ทุกคนเห็นชอบร่วมกัน เพื่อตรวจสอบการบรรลุประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมซึ่งแต่ละฝ่ายคาดหวังไว้	การประชุมประเมินผลการปฏิบัติงาน

¹¹ คู่มือฯ 9

- (1) การจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมรับรู้ ให้ข้อมูล ความคิดเห็น และให้ความร่วมมือ หรือร่วมสนับสนุนกระบวนการพัฒนา เท่าที่จะเป็นไปได้ โดยคำนึงภาพพจน์ หรือประโยชน์ของหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นหลัก เช่น การจัดการการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนที่กำหนดโดยกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมประชาพิจารณ์ โดยกรมการผังเมือง (ก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน)¹²
- (2) การจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ให้การยอมรับ ให้ความร่วมมือ และเข้ามาร่วมสนับสนุนกระบวนการพัฒนา ตลอดจนดูแล รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐโดยส่วนรวม เช่น การจัดการการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนหรือกรอบแนวคิดทางวิชาการ ตัวอย่างเช่น ตามขั้นตอนของการวางแผนยุทธศาสตร์ หรือการวางแผนและการบริหารจัดการอย่างผสมผสาน เป็นต้น
- (3) การจัดการโดยองค์กรประชาชน¹³ โดยมีเป้าหมายที่จะให้กลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกันมาดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนร่วมกันดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรมที่สนใจ ในพื้นที่ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมบางประเภทขององค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่
- (4) การจัดการโดยองค์กรประชาชน โดยมีเป้าหมายที่จะให้กลุ่มคนในพื้นที่ที่มีความสนใจ หรือมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน เข้ามาร่วมมือกัน เพื่อที่จะสามารถต่อรองกับภาครัฐ หรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินกิจกรรมตามความสนใจของกลุ่ม หรือการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ ตัวอย่างเช่น การดำเนินกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชนบางกลุ่ม การรวมตัวกันเคลื่อนไหวเกี่ยวกับที่ทำกิน เป็นต้น¹⁴
- (5) การจัดการโดยองค์กรกลาง โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจเอกชน ภาครัฐ เจ้าของโครงการ ฯลฯ เข้ามาแลกเปลี่ยนข้อมูลความ

¹² การจัดการในรูปแบบนี้ ยังคงพบได้ในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงาน แต่ได้รับการยอมรับน้อยลงตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจุบัน ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับขององค์กรประชาชน

¹³ ในที่นี้ ครอบคลุม องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชนรูปแบบอื่น ๆ เช่น กลุ่มวิชาชีพ ฯลฯ ด้วย

¹⁴ ปัจจุบันการจัดการในรูปแบบนี้ แม้ว่าจะดำเนินการโดยคนในพื้นที่ แต่มีจุดอ่อนที่คล้ายคลึงกับรูปแบบแรก กล่าวคือ มักให้ความสำคัญกับประโยชน์ของกลุ่มตัวเองมากกว่าอย่างอื่น ๆ

คิดเห็นต่อโครงการหรือกิจกรรมซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การจัดทำประชาพิจารณ์โดยคณะกรรมการกลาง เพื่อระดมความคิดเห็นของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

- (6) การจัดการโดยเจ้าของโครงการ โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เข้ามารับทราบ แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ต่อโครงการหรือกิจกรรม ซึ่งอาจกระทบต่อกิจกรรมอื่น ๆ ในพื้นที่ส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินโครงการในระยะยาว ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นทางวิชาการ โดยคณะทำงานโครงการเพื่อชี้แจงข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

4.7 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับมุมมองและเกณฑ์ในการจำแนกของผู้วิเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่แต่ละเงื่อนไขในระบบของการมีส่วนร่วม ๆ สามารถพบด้วยกันได้ อย่างไรก็ตามในขั้นต้นอาจจำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วม ๆ อย่างง่าย ๆ ตามชนิดของกิจกรรม ออกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

- (1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของประชาชน เป็นรูปแบบที่พบได้ทั่ว ๆ ไป ปัจจุบันจัดเป็นรูปแบบที่ได้รับการยอมรับจากองค์กรประชาชนมากที่สุด ตัวอย่างเช่น การร่วมมือกันเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร การร่วมมือกันของกลุ่มชาวประมง ชาวสวน หรือกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ฯลฯ
- (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของรัฐ เป็นรูปแบบที่พบว่ามีการกล่าวถึงในเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งรายงานต่าง ๆ มากที่สุด อาจกล่าวได้ว่าเป็นความคาดหวังของภาครัฐ แต่ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากองค์กรประชาชนทั่ว ๆ ไปมากนัก ตัวอย่างเช่น การร่วมสนับสนุน ดูแล โครงการพัฒนาที่ริเริ่มโดยองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ฯลฯ¹⁵
- (3) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในกิจกรรมของประชาชน เป็นรูปแบบที่ไม่ค่อยมีการกล่าวถึงมากนัก แต่อาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบที่คาดหวังของภาคประชาชน ซึ่ง

¹⁵ การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน ในรูปแบบนี้ ปัจจุบันถูกต่อต้านจากองค์กรประชาชนจำนวนหนึ่ง เนื่องจาก วิธีการปฏิบัติ ส่วนใหญ่ทำให้ประชาชนเข้าใจว่า ภาครัฐต้องการเพียง ความร่วมมือ จากประชาชน มากกว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น แม้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในรูปแบบนี้มีความสำคัญต่อรัฐ แต่จำเป็นอย่างไร้ที่ซึ่งจะต้องมีการปรับวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสม

เรียกร้องการสนับสนุน การดูแล จากภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การสนับสนุนด้านการเงิน ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญ ในโครงการพัฒนาของประชาชนในหลายพื้นที่ ฯลฯ

เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการมีส่วนร่วม ซึ่งมีองค์กรที่รับผิดชอบ และเป้าหมายของการจัดการที่แตกต่างกัน ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รูปแบบของการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจำแนกตามลักษณะของบุคคลหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบการจัดการการมีส่วนร่วม ๆ ของแต่ละองค์กร ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

- (1) การจัดการการมีส่วนร่วมโดยมีบุคคลากรภายในองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ อาจมอบหมายให้บุคคลากรภายในองค์กรบางคน หรือหลายคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามารับผิดชอบในการดำเนินการ บางองค์กรอาจจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขึ้นมารับผิดชอบโดยตรง การจัดการในรูปแบบนี้ องค์กรเป็นผู้รับผิดชอบความสำเร็จหรือความล้มเหลวทั้งหมด อาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบที่มักจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับมากนัก แต่ในทางปฏิบัติยังพบเห็นอยู่ค่อนข้างมาก เช่น การจัดการการมีส่วนร่วมภายในองค์กรประชาชนทั่ว ๆ ไป หรือการจัดประชุมประชาพิจารณ์ของกรมการผังเมืองในช่วงที่ผ่านมา ฯลฯ
- (2) การจัดการการมีส่วนร่วม โดยองค์กรมอบหมายหรือแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้จัดการการมีส่วนร่วมขึ้นมารับผิดชอบ บางองค์กรอาจจัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้นมาทำหน้าที่ประสานงานกับบุคคลดังกล่าว อย่างไรก็ตามผู้จัดการการมีส่วนร่วมจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการทั้งหมด รวมถึงการจัดหาคณะทำงาน ถ้าเห็นว่าจำเป็น ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมประชาพิจารณ์โครงการพัฒนาบางโครงการซึ่งเจ้าของโครงการว่าจ้างให้บุคคลภายนอกเข้ามาจัดการ การจัดการในรูปแบบนี้ องค์กรมักจะไม่หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบโดยเฉพาะถ้าการดำเนินการประสบความล้มเหลว แม้ว่าในทางปฏิบัติอาจจะมีการแทรกแซงการทำงานของผู้จัดการการมีส่วนร่วม¹⁶ ได้ในหลายขั้นตอน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะต้องรับผิดชอบในการแต่งตั้งบุคคลเข้ามาเป็นผู้จัดการการมีส่วนร่วมก็ตาม

¹⁶ การแทรกแซงอาจจะทำได้ยาก ถ้าผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้จัดการการมีส่วนร่วมโดยวิชาชีพ หรือเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือในสังคมทั่ว ๆ ไป

- (3) การจัดการการมีส่วนร่วม โดยองค์กรมอบหมายหรือแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้จัดการ และคณะทำงานการมีส่วนร่วม ฯ ขึ้นมารับผิดชอบ ทั้งนี้องค์กรอาจจัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้นมาทำหน้าที่ประสานงานกับคณะบุคคลดังกล่าว เช่นเดียวกับในรูปแบบที่ (2) อย่างไรก็ตามผู้จัดการและคณะทำงานที่ได้รับมอบหมายจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมโครงการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง การจัดการ ฯ ในรูปแบบนี้ เจ้าของโครงการจะเข้าไปแทรกแซงการดำเนินงานของคณะทำงานได้ยากกว่าในรูปแบบที่ (2) ปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่จะได้รับความเชื่อถือจากสังคมทั่วไปมากกว่าสองรูปแบบแรก

4.8 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.8.1 กลุ่มประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การเคลื่อนไหวที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อาจจำแนกตามลักษณะของการก่อตัวหรือความเป็นมา และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม ออกเป็น 7 กลุ่มดังต่อไปนี้¹⁷

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประชาชนที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรมโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายในกลุ่ม (โดยอาจมีหรือไม่มีเป้าหมายในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้อง) ที่สำคัญได้แก่ ชมรมประมงทะเลสาบตอนล่าง ชมรมประมงอาสาทะเลสาบตอนกลาง โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จ.สงขลา โครงการพัฒนาอาชีพตาลโตนด จ.สงขลา โครงการพัฒนาผู้ใช้แรงงานสตรีภาคอุตสาหกรรม จ. สงขลา รวมไปถึงกลุ่มธุรกิจเอกชนต่าง ๆ เช่น หอการค้า จังหวัดสงขลา สภาอุตสาหกรรม กลุ่มจังหวัดสงขลา สมาคมธุรกิจโรงแรม และการท่องเที่ยว เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประชาชนที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรม โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ (โดยอาจมีหรือไม่มีผล

¹⁷ ในที่นี้ ไม่รวมกลุ่มข้าราชการหรือตัวแทนหน่วยงานของรัฐที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารราชการทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะ เป็นราชการส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลาง แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จำนวนหนึ่งเป็นคนในพื้นที่ หรือปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ และมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปก็ตาม

ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง) กลุ่มนี้จะรวมถึงองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO) ซึ่งได้จดทะเบียนกับทางกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมบางกลุ่ม ที่สำคัญได้แก่ โครงการหอสมุดเพื่อการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ชมรมอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนทะเลสาบสงขลา กลุ่มรักคุชูด กลุ่มแลได้ โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้ โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และโครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ เป็นต้น

กลุ่มที่3 กลุ่มประชาชนที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรม โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำเพียงอย่างเดียว กลุ่มนี้จะรวมถึงองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งได้จดทะเบียนกับทางกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ ที่สำคัญได้แก่ คณะกรรมการฟื้นฟูคลองลำโรง ชมรมรักโลมา ทะเลสาบลำปำ กลุ่มรักคลองอู่ตะเภา กลุ่มรักษ์คลองหอยโข่ง ชมรมไก่เถื่อน สมาพันธ์ครูภาคใต้ กองทุนรักบ้านเกิด กลุ่มมวลชนคนดนตรี โครงการศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย) กลุ่มเสขิยธรรม โครงการโลกสดใสในบ้านเกิด ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมแหลมโพธิ์ เป็นต้น

กลุ่มที่4 กลุ่มประชาชน (ขนาดเล็ก) ที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรม โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทัศนคติสร้างจิตสำนึก และกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ที่สำคัญ เช่น สงขลาฟอรัม หาดใหญ่สนทนา กลุ่มวิทย์สร้างสรร คณะทำงานสงขลาประชาคม ศูนย์ส่งเสริมพลเมืองเด็ก รวมทั้งกลุ่มสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นต้น

กลุ่มที่5 กลุ่มองค์กรบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ที่สำคัญได้แก่ เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีการดำเนินการแตกต่างกัน 4 กลุ่มแรกเนื่องจากต้องตอบสนองนโยบายของรัฐและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ควบคู่กันไป อาจกล่าวได้ว่า มีโครงสร้างและวิธีการบริหารจัดการการมีส่วนร่วม ๆ ที่มีรูปแบบชัดเจนกว่า โดยเฉพาะเทศบาล แต่บางครั้งอาจถูกแบ่งแยกจาก 4 กลุ่มแรก ในทางปฏิบัติ จัดเป็นองค์กรประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งมีเป้าหมายในการดำเนินงานในภาพรวมที่กว้างกว่ากลุ่มอื่น ๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อบต. ซึ่งปัจจุบันได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในลุ่มน้ำ)

- กลุ่มที่ 6** กลุ่มองค์กรอิสระในพื้นที่ ในที่นี้ หมายถึงกลุ่มประชาชนที่สามารถดำเนินงานได้ โดยไม่ต้องอาศัยการชี้แนะหรือผลตอบแทน และโดยไม่มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพในพื้นที่ เช่น ชมรมสถาปนิก ทักษิณ สภานายความ (ภาคใต้) ฯลฯ กลุ่มนี้มักรวมตัวกันเอง หรือเข้าไปร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ บางครั้งเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ แต่บางครั้งเพื่อให้คำปรึกษา หรือร่วมเรียนรู้ปัญหาเกี่ยวกับประชาชนโดยทั่ว ๆ ไป
- กลุ่มที่ 7** กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ในที่นี้หมายถึงกลุ่มประชาชน(ขนาดเล็ก)ที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นหลัก กลุ่มนี้มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่น ในหลายรูปแบบ เช่น เป็นผู้นำ ผู้ชี้แนะ ต้นแบบ หรือผู้แทนในการเจรจาต่อรองกับภาครัฐ และในบางโอกาสยังเป็นตัวแทนภาครัฐในการถ่ายทอดนโยบาย (ของพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล) ลงมายังประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ อีกด้วย

4.8.2 ความเข้าใจ/ความคาดหวังของประชาชน

จากรายงานการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2540) รายงานการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนบางองค์กร เช่น แลใต้ (2541) รวมทั้งข้อมูลความคิดเห็น จากการสัมภาษณ์บุคคล การประชุมสัมมนา และการประชุมโต๊ะกลม ในโอกาสต่าง ๆ ในช่วงปี 2540 - 2541 พบว่าบุคคลในระดับแกนนำองค์กรประชาชนจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะแกนนำกลุ่มที่มีกิจกรรมในพื้นที่ส่วนมาก เข้าใจ หรือคาดหวังว่า การมีส่วนร่วมควรจะต้องเป็น การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ นอกจากนี้ยังอาจสรุปได้ว่า แกนนำขององค์กรประชาชนจำนวนมากคาดหวังที่จะเห็น การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการสนับสนุนกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่ มากกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการสนับสนุนโครงการภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจความคิดเห็นของคนทั่วไปในพื้นที่ซึ่งไม่ใช่แกนนำ พบว่ามีข้อแตกต่างอยู่พอสมควร แม้ว่าส่วนมากจะเห็นด้วยกับการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมทำ ในทุกขั้นตอน แต่ประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่ได้ต้องการดำเนินกิจกรรมโดยเอกเทศในรูปแบบที่กลุ่มแกนนำต้องการ และยังต้องการให้ภาครัฐ ซึ่งรวมถึงกลุ่มนักวิชาการ ผู้ชำนาญการ และกลุ่มวิชาชีพ ตลอดจนนักการเมืองในพื้นที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อมูล คำแนะนำต่าง ๆ อยู่ แม้ว่าบางกลุ่มจะมีความรู้ และประสบการณ์ในรูปของภูมิปัญญาชาวบ้าน สามารถเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ตลอดจนมีการร่วมมือกัน

ทำกิจกรรมบางอย่างอยู่แล้วก็ตาม แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแกนนำหรือประชาชนทั่วไปค่อนข้าง “คาดหวัง” ว่าคนในพื้นที่ควรจะได้รับประโยชน์จากการเข้าไปมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ๔ ในมุมมองของบุคคลซึ่งเป็นตัวแทนภาครัฐ นักวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพในพื้นที่ โดยทั่ว ๆ ไป มีความหมายที่เป็นสากลกว่าในมุมมองของบุคคลในกลุ่มแรก กล่าวคือ ส่วนมากยังคงเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ และมีหลายรูปแบบ การมีส่วนร่วมของประชาชน ๔ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมในรูปขององค์การบริหารส่วนตำบล สุขาภิบาล และเทศบาล มีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการร่วมกันในรูปของกลุ่มออมทรัพย์ บุคคลในกลุ่มนี้คาดหวังที่จะเห็น (ประโยชน์จาก) ความร่วมมือของประชาชน (กลุ่มต่าง ๆ) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตัวแทนภาครัฐส่วนใหญ่ต้องการเห็นความร่วมมือของประชาชนในการสนับสนุน ดูแล รักษา โครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนด หรือรับผิดชอบในการดำเนินการ เพื่อประโยชน์แห่งรัฐ หรือส่วนรวมเป็นสำคัญ

4.8.3 วิเคราะห์ความเข้าใจ/ความคาดหวัง

ความเข้าใจหรือความคาดหวังของแกนนำองค์กรประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นสิ่งที่สามารถประเมินได้ และไม่ถือว่าผิดปกติ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นแกนนำ ส่วนหนึ่งมีการเคลื่อนไหวทางด้านการเมือง อย่างไรก็ตาม พบว่ามีความขัดแย้งระหว่างบทบาทหรือการดำเนินกิจกรรมกับความเข้าใจหรือความคาดหวังดังกล่าวอยู่บางประการ กล่าวคือ แกนนำของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้เรียกร้อง หรือต้องการความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านงบประมาณจากระบบอื่น ๆ เช่น จากภาครัฐ จากองค์กรระหว่างประเทศ ในทางปฏิบัติ เป็นไปไม่ได้ที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยอิสระได้ จนกว่าองค์กรเหล่านี้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์¹⁸

เช่นเดียวกับความเข้าใจหรือความคาดหวังของกลุ่มตัวแทนภาครัฐ กลุ่มวิชาชีพ และนักวิชาการจำนวนหนึ่ง ก็เป็นปรากฏการณ์ปกติที่อาจพบได้ทั่ว ๆ ไป เนื่องจากกลุ่มนี้มักมีโอกาสในการเรียนรู้ ซึมซับ แนวคิดที่เป็นสากลของการมีส่วนร่วมของประชาชนมาก่อน และอาจไม่มีแรงผลักดัน หรือไม่มีความสนใจทางการเมืองมากนัก หรืออาจไม่ได้ผลกระทบโดยตรงจากกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่โดยตรงมากนักทำให้สามารถทำความเข้าใจในด้านที่เปิดกว้างมากกว่ากลุ่มแรก ความเข้าใจในลักษณะนี้ บางครั้งนำไปสู่การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ๔ ที่อิงขั้นตอน ซึ่งมักจะมองประชาชนในพื้นที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาซึ่งจัดการโดยภาครัฐ

¹⁸ ไม่รวมองค์กรเอกชนบางประเภท เช่น องค์กรวิชาชีพ กลุ่มธุรกิจเอกชนต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากองค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่ เนื่องจากสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับสูง

4.8.4 ระดับและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเกิดขึ้นแทบทุกระดับ แต่อาจพบด้วยความถี่ที่แตกต่างกันไป ดังแสดงในตารางที่ 4.2 อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะพิจารณาจากมุมมองของประชาชนและกลุ่มแกนนำในพื้นที่ หรือพิจารณาจากมุมมองของภาครัฐและบุคคลภายนอกพื้นที่ ระดับของการมีส่วนร่วม เท่าที่ผ่านมายังพัฒนาได้เพียง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในบางขั้นตอน ยังไม่ถึงขั้นที่ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน การมีส่วนร่วม ฯ ในระดับดังกล่าวเพิ่งได้เริ่มมีการทดลองดำเนินการในลักษณะของโครงการวิจัย เช่น โครงการวิจัยพื้นที่ลุ่มน้ำ หรือโครงการนำร่องเพื่อการพัฒนาอย่างผสมผสาน เช่น โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง เป็นต้น

4.8.5 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการดำเนินการทั้งโดยหน่วยงานของรัฐ โดยประชาชนในพื้นที่ และโดยองค์กรกลางซึ่งไม่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง แต่ละกรณี มักจะมีเป้าหมายของการจัดการที่แตกต่างกันบางประการ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

- (1) การจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมรับรู้ ให้ข้อมูล ความคิดเห็น และให้ความร่วมมือ หรือสนับสนุนกระบวนการพัฒนา โดยคำนึงภาพพจน์ หรือประโยชน์ของหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมประชาพิจารณ์ผังเมืองรวมหาดใหญ่ หรือผังเมืองรวมสงขลา โดยกรมการผังเมือง การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของกรมชลประทาน เกี่ยวกับโครงการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ตารางที่ 4.2 ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ระดับของการมีส่วนร่วม ๓	วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน	กลไก/เครื่องมือของการมีส่วนร่วม
1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	การติดตามข้อมูล ข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ ของประชาชนทั่วไป กลุ่มอาชีพ องค์การเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ฯลฯ	การพัฒนาระบบข้อมูล / การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารมวลชน ประเภทต่าง ๆ ซึ่งจัดทำโดยภาครัฐ เช่น จังหวัด อำเภอ เทศบาล สถาบันการศึกษา ฯลฯ รวมทั้งการเขียนร่วมกันภายในกลุ่ม
2. การเสนอข้อมูลความคิดเห็น	การให้ข้อมูลความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ ผ่าน ตัวแทน ผ่านแบบสอบถาม / การสัมภาษณ์ เช่น การที่ประชาชนหรือแกนนำกลุ่มเสนอขอพบความในหนังสือพิมพ์ ข่าวสาร การที่ประชาชนหรือแกนนำกลุ่มให้ข้อมูล ความคิดเห็นผ่านแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการประชุมสัมมนาในรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ	การสำรวจ(ความคิดเห็น)สาธารณะ การสัมภาษณ์ การออกแบบสอบถาม / การประเมินผลการวางแผนทางสังคม ซึ่งอาจดำเนินการโดยอาสาสมัครผ่านสื่อต่าง ๆ หรือส่งเจ้าหน้าที่ เกษตรกรสัมภาษณ์ การจัดประชุมสัมมนาในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนใหญ่ดำเนินการ โดยภาค รัฐ สถาบันการศึกษา กลุ่มวิชาชีพ นอกจากนี้การเสนอความคิดเห็นภายในกลุ่มยังอาจดำเนินการโดยแกนนำกลุ่มต่าง ๆ ฯลฯ
3. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร / ร่วมคิด เสนอข้อมูล / แลกเปลี่ยนข้อมูล / ความคิดเห็นผ่านจดหมายข่าว / ที่ประชุม หรือคณะทำงาน เช่น การถาม-ตอบ แลกเปลี่ยนความรู้ ความเห็นผ่านสื่อ จดหมายข่าว การเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เช่น ร่วมประชุมกาวางแผน ๓ ลุ่มน้ำ ร่วมการสัมมนาวิสัยทัศน์สงขลา ตลอดจนร่วมประชุมกลุ่มของตนเอง ฯลฯ	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดระบบ หรือ เวทีถาม-ตอบ แลกเปลี่ยนความเห็น ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น จดสารของเทศบาล หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ฯลฯ - การปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะ พูดคุยระหว่างคณะที่ทำงานสนใจร่วมกัน การจัดเวทีเสวนา ฯลฯ - การประชุมรับฟังความคิดเห็น เช่น <ul style="list-style-type: none"> • การประชุมระดับชุมชน เช่น การประชุม อบต. การประชุมภายในของกลุ่มต่าง ๆ • การประชุมชี้แจงและรับฟังความเห็น เช่น การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรฯ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ ฯลฯ • การประชุมประชาพิจารณ์ เช่น การจัดประชุมประชาพิจารณ์โครงการอุโมงค์ลอดทะเลสาบ ฯลฯ
4. การเจรจาต่อรอง	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร / ร่วมคิด เสนอข้อมูลความคิดเห็น และผลักดันข้อเสนอดีๆ ผ่านคนกลาง ที่ประชุม หรือคณะทำงาน เช่น การเคลื่อนไหวของแกนนำองค์กรพัฒนาเอกชนบางกลุ่มเข้าเจรจากับตัวแทนภาครัฐ หรือตัวแทนของกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งใช้วิธีการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ อดัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่เป็นทางเลือกของกลุ่ม ฯลฯ	การเจรจาต่อรองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเคลื่อนไหวของประชาชน ริมทะเลสาบไม่ให้นักก่อสร้างเขื่อนกั้นน้ำเดิม การเคลื่อนไหวต่อต้านโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย หรือการใช้พื้นที่ที่กลบฝังมูลฝอยของเทศบาล รวมถึงการต่อรองของแกนนำองค์กรพัฒนาเอกชนบางกลุ่มในการเข้าร่วมให้ข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยตรงกับคณะที่พอใจ ฯลฯ
5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในบางขั้นตอน	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร / ร่วมคิด เสนอข้อมูลความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในบางขั้นตอน ของกระบวนการวางแผน / การจัดการ ผ่านที่ประชุม หรือคณะทำงานระดับนโยบาย / ตัดสินใจ เช่น การมีตัวแทนของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมวิเคราะห์ เสนอ และกลั่นกรองยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการพัฒนาจังหวัด การมีตัวแทนขององค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วมพิจารณาการดำเนินการฟื้นฟูลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ฯลฯ	การจัดให้มีคณะทำงานที่ประกอบด้วยตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ และจัดให้มีการประชุมในระดับตัดสินใจในบางขั้นตอน เช่น การจัดให้มีคณะทำงาน ในรูปของคณะกรรมการอนุกรรมการชุดต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นพหุภาคี ทำหน้าที่ที่กลั่นกรองแผนงาน โครงการ ฯลฯ เช่น กพง. กรอ. คณะอนุกรรมการเพื่อแก้ไขความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา ฯลฯ
6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน (ปัจจุบันยังไม่พบว่ามี การมีส่วนร่วมในระดับนี้ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนในพื้นที่นี้ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของภาครัฐ และภาคประชาชน - ที่ใกล้เคียงที่สุดอาจเป็นการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มประชาชนบางกลุ่ม)	การติดตาม / รับรู้ข้อมูลข่าวสาร / ร่วมคิด เสนอข้อมูลความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน ของกระบวนการวางแผน / การจัดการ ผ่านที่ประชุม หรือคณะทำงานระดับนโยบาย / ตัดสินใจ (ปัจจุบันยังไม่พบว่ามีกิจกรรมที่มีลักษณะดังกล่าวที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แม้ว่าอาจมีความพยายามอยู่บ้าง เช่น การมีตัวแทนประชาชนเข้าร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ในการจัดทำแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อม ๓ จังหวัด การมีตัวแทนประชาชนเข้าร่วมวิเคราะห์ศักยภาพโอกาส ข้อจำกัด จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ในโครงการวิจัยบางโครงการ ฯลฯ - ที่ใกล้เคียงที่สุดอาจเป็นการร่วมเรียนรู้และร่วมมือดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มประชาชนบางกลุ่ม ในทุกขั้นตอน)	การจัดให้มีคณะทำงานที่ประกอบด้วยตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ และจัดให้มีการประชุมในระดับตัดสินใจในทุกขั้นตอน (ปัจจุบันยังไม่พบว่ามีกิจกรรมที่มีลักษณะดังกล่าวที่เป็นรูปธรรมชัดเจนความพยายามที่พบอยู่บ้าง เช่น การเปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชนเข้าร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ในการจัดทำแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อม ๓ จังหวัด การจัดทำยุทธศาสตร์หรือวิสัยทัศน์ของจังหวัด การเปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชนเข้าร่วมวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ในโครงการวิจัยบางโครงการ เช่น การวิจัยพื้นที่ลุ่มน้ำ ฯลฯ - ที่ใกล้เคียงที่สุดอาจเป็นการจัดระบบให้สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันเรียนรู้และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่ม ในทุกขั้นตอน)
7. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	การร่วมดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ร่วมกันคิด เพื่อให้บรรลุประโยชน์ร่วมกันของทุกคนในกลุ่ม ส่วนมากยังเป็นการดำเนินงานภายในกลุ่มเดียวกัน เช่น การอนุรักษ์คูคูต โดยกลุ่มรักคูคูต การร่วมกันปลูกป่าชายเลน โดยกลุ่มประมงหัวเขาแดง เป็นต้น (ยังไม่พบการร่วมปฏิบัติหรือแม้แต่การสนับสนุนการปฏิบัติในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ หรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน)	การจัดทำแผนงาน จัดทำทรัพยากร แบ่งงาน และปฏิบัติงานตามแผน เช่น การดำเนินงานของกลุ่มรักคูคูตเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐ และขอการสนับสนุนด้านเทคนิคจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมดูแลคูคูตซึ่งตั้งถิ่นฐาน ตลอดจนการที่ชาวบ้านในพื้นที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว เป็นต้น
8. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	(มีการอ้างว่าได้รับ)การประเมินผลการดำเนินกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งในบางระดับ แต่ยังไม่พบว่ามีกรณีการมีส่วนร่วม ๓ เข้าไปดำเนินการอย่างจริงจัง กิจกรรมหลายอย่างขาดความต่อเนื่อง (ยกเว้นในกลุ่มธุรกิจเอกชน และกลุ่มวิชาชีพบางกลุ่ม)	(ปัจจุบันยังไม่พบว่ามีกรณีการนำหลักการมีส่วนร่วมเข้าไปใช้ในการประชุมประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ (ยกเว้นในกลุ่มธุรกิจเอกชน และกลุ่มวิชาชีพบางกลุ่ม)

- (2) การจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ให้การยอมรับ ให้ความร่วมมือ และเข้ามาร่วมสนับสนุนกระบวนการพัฒนา ตลอดจนดูแล รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น โครงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- (3) การจัดการโดยองค์กรประชาชน โดยมีเป้าหมายที่จะให้กลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกัน มาดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนร่วมกันดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรมที่สนใจ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน เช่น การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชาวประมงขนาดเล็ก กลุ่มรักษาคลองอูตะภา กลุ่มรักษาคลองหอยโข่ง หรือชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมแหลมโพธิ์ เป็นต้น
- (4) การจัดการโดยองค์กรประชาชน โดยมีเป้าหมายที่จะให้กลุ่มคนในพื้นที่ที่มีความสนใจ หรือมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน เข้ามาร่วมมือกัน เพื่อที่จะสามารถต่อรองกับภาครัฐ หรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินกิจกรรมตามความสนใจของกลุ่ม หรือการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ เช่น การดำเนินกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชนบางกลุ่ม เช่น กลุ่มแลได้ การรวมตัวกันเคลื่อนไหวในรูปของกลุ่มสมัชชา หรือของกลุ่มเกษตรกรรอบทะเลสาบที่เรียกร้องให้มีการปรับปรุงราคาผลผลิต ฯลฯ
- (5) การจัดการโดยองค์กรกลาง โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ และภาครัฐ หรือเจ้าของโครงการ เข้ามาแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นต่อโครงการหรือกิจกรรม ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม เช่น การจัดทำประชาพิจารณ์โดยคณะกรรมการสิทธิการสถาปนิกทุกชนิด เพื่อระดมความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อผังเมืองรวมเทศบาลนครหาดใหญ่ เป็นต้น
- (6) การจัดการโดยเจ้าของโครงการ โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามารับทราบ แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นต่อโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประโยชน์ในการดำเนินโครงการในระยะยาว เช่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นทางวิชาการ โดยคณะทำงานโครงการก่อสร้าง อุโมงค์ลอดทะเลสาบสงขลา เพื่อชี้แจงข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน กลุ่มต่าง ๆ

4.8.6 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการมีส่วนร่วม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2540) ได้เสนอให้มี (1) สำนักงานจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รับผิดชอบการบริหารจัดการโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เข้ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยอาจดำเนินการใน 3 รูปแบบ ดังนี้

- ให้สำนักงานที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่เป็นผู้จัดการการมีส่วนร่วม โดยอาจมอบหมายให้มีฝ่ายประสานงานเป็นผู้รับผิดชอบ จัดเป็นรูปแบบที่สะดวก และมีค่าใช้จ่ายน้อย เหมาะที่จะใช้กับโครงการขนาดเล็ก หรือ คาดว่าจะมีผลกระทบน้อย
- ให้พิจารณาแต่งตั้งผู้จัดการการมีส่วนร่วม โดยอาจแต่งตั้งจากสถาบันการศึกษา หรือองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO) ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากสาธารณชน โดยประสานงานกับสำนักงานที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย รูปแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ ENGO หรือ สถาบันการศึกษา เข้ามาตรวจสอบการทำงานของสำนักงาน ฯ และอำนวยความสะดวกในกระบวนการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชน
- ให้พิจารณาแต่งตั้งผู้จัดการและคณะทำงานการมีส่วนร่วม โดยแต่งตั้งผู้จัดการ เช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว จากนั้นผู้จัดการจะต้องจัดตั้งคณะทำงานขึ้น รูปแบบนี้ต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมาก จึงอาจเหมาะสมกับโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบสูง และต้องการความร่วมมือจากสาธารณชนอย่างมาก

หรือ (2) สำนักงานพัฒนาและฟื้นฟูลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการบริหารจัดการ ฯ ซึ่งควรมีรูปแบบและเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ให้มีคณะกรรมการพัฒนาและฟื้นฟูลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นคณะกรรมการ ฯ กำหนดนโยบาย โดยให้รองนายกรัฐมนตรี (ภาคใต้) เป็นผู้ควบคุมดูแล องค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ควรจะเป็นพหุภาคี โดยให้แต่ละกลุ่มมีจำนวนที่ได้ส่วนและเหมาะสมกับภาระงาน
- ให้มีอนุกรรมการทะเลสาบสงขลาระดับท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะเป็น พหุภาคี มีตัวแทนของภาคประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (ชาวบ้าน) ตัวแทนนักวิชาการ ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน ตัวแทนภาคธุรกิจ และตัวแทนภาครัฐ ซึ่งควรประกอบด้วย หัวหน้า

ส่วนราชการในระดับอำเภอในพื้นที่ลุ่มน้ำ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาร่วมเป็นกรรมการ โดยมีหน้าที่พิจารณาโครงการและติดตามประเมินผลโครงการที่อนุมัติไปแล้ว

- ให้มี สำนักงานบริหารจัดการ ฯ โดยมีผู้อำนวยการ หรือ ผู้จัดการ มาจากการว่าจ้าง สัญญาประมาณ 4 ปี โดยมีภารกิจหลัก คือประสานงานกับประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย กรมกองต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับทะเลสาบสงขลา และคณะกรรมการฯ และคณะอนุกรรมการฯ ที่จัดตั้งขึ้นมา นอกจากนี้ผู้จัดการ มีหน้าที่ดูแลกลั่นกรอง โครงการที่หน่วยงานต่าง ๆ หรือองค์กรต่าง ๆ เสนอเข้ามา เพื่อให้คณะกรรมการฯ พิจารณา พร้อมทั้งจัดตั้งฝ่ายประชาสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์ ฝ่ายระบบสารสนเทศ ฝ่ายกฎหมายและการร้องทุกข์และฝ่ายประสานงาน เพื่อดูแลโครงการต่าง ๆ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามข้อเสนอของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2540) จะมี 2 ระดับ หลัก ๆ คือ

- (1) มีผู้แทนของกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมในกิจกรรมขั้นตอนต่าง ๆ ที่ต้องมีการตัดสินใจ โดยรวมกันในรูปของคณะกรรมการ / อนุกรรมการ
- (2) ในระดับทำงาน มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งโดยมีพิธีการ เช่น จัดทำประชาพิจารณ์ การจัดประชุมสัมมนา และไม่มีพิธีการมากนัก เช่น การรับฟังข้อคิดเห็นผ่านจดหมาย การประชุมกลุ่มชาวบ้าน ฯลฯ

สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการดำเนินกิจกรรมในช่วง 2537-2540 มีดังนี้

- (1) การมีส่วนร่วมโดยมีพิธีการและรูปแบบที่ชัดเจน
  - การมีส่วนร่วมในรูปของการจัดทำประชาพิจารณ์ ตามรูปแบบที่กำหนดโดยภาครัฐ ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญใหม่ ตัวอย่างเช่น กรณีการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการก่อสร้างอุโมงค์ลอดทะเลสาบสงขลา มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เข้ามารับผิดชอบชัดเจน
  - การมีส่วนร่วมในรูปของการจัดทำประชาพิจารณ์ ตามรูปแบบที่กำหนดโดยภาครัฐ ก่อนรัฐธรรมนูญใหม่ ตัวอย่างเช่น กรณีการจัดทำประชาพิจารณ์ของกรมการผังเมือง

- การมีส่วนร่วมในรูปของการจัดทำประชาพิจารณ์ (ในระยะแรก ๆ บางครั้งเรียก การไต่สวนสาธารณะ) ตามรูปแบบที่กำหนดโดยสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ เช่น การจัดทำประชาพิจารณ์ โดยกรมการสถาปนิกทัศน
- การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีรูปแบบที่กำหนดโดยองค์กรประชาชนต่าง ๆ เช่น การจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยจัดให้มีคณะทำงานขององค์กรเอกชน หรือ การจัดสัมมนา "หาดใหญ่วันนี้" โดยองค์กรเอกชน

(2) การมีส่วนร่วมโดยมีพิธีการแต่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน

- การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีรูปแบบที่กำหนดโดยหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เช่น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดของ มท. การรับฟังความคิดเห็นในงาน EA ตามแนวทางของ สผ.
- การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีรูปแบบที่กำหนดโดยสถาบันการศึกษา เช่น การจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมในระดับหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม
- การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ผ่านกระบวนการประชุมสัมมนา เช่น การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในระหว่างการประชุมสัมมนาเพื่อจัดทำแนวทางพัฒนาภาคใต้ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด แผนปฏิบัติการ ๔ สิ่งแวดล้อมจังหวัด หรือการประชุมสัมมนาของโครงการ EMSONG
- การจัดประชุมสัมมนา(ภายใน)ขององค์กรเอกชน องค์กรประชาชน เพื่อวัตถุประสงค์จำเพาะ เช่น การประชุมสัมมนาของกลุ่มรักษ์คูขุด

(3) การมีส่วนร่วมโดยไม่มีพิธีการและไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน

- การร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ หรือพัฒนา ที่มีเป้าหมาย แต่ไม่มีกรอบวิธีการชัดเจน เช่น การรวมกลุ่มเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับภาครัฐ
- การร่วมชุมนุมเรียกร้องของประชาชน กลุ่มต่าง ๆ

5

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ และ เสนอแนะใจทฤษฎี

5.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”

คณะผู้วิจัย ได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา
ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ขึ้นในวันที่ 25 – 26 มีนาคม 2541 ณ โรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา เพื่อนำเสนอ position paper ซึ่งได้รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
ทั้งในส่วนของงานวิจัย งานพัฒนาและกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีส่วนร่วมในการ
พิจารณาและแสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางในการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการ
พัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกองการศึกษาวิจัย ตลอดจนสภาพระหว่งการ
พัฒนา และการดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตลอดจนเป็นการประสาน
ความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัย องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน
และชุมชนเจ้าของพื้นที่ ในการดูแลและจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

5.1.1 วัตถุประสงค์ของการประชุม

- (1) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจประเด็นปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลา ร่วมกัน (เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาความร่วมมือ)
- (2) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ข้อคิดเห็นการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (สำหรับเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม
ต่อไป)
- (3) เพื่อกำหนดกรอบประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วมภายในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ซึ่งจะ
นำไปสู่การวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน)

5.1.2 ผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 48 คน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 16 คน
นักวิชาการ จำนวน 7 คน ผู้นำชุมชนจาก อบต. ผู้นำชาวบ้าน จำนวน 11 คน หน่วยงานภาคเอกชน/
ธุรกิจ จำนวน 4 คน องค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 8 คน และสื่อมวลชน จำนวน 2 คน แม้ไม่สามารถ
เป็นผู้แทนของชุมชนทะเลสาบทั้งหมด ก็น่าที่จะเป็นตัวแทนของกระแสความคิดของชุมชนในลุ่มน้ำที่
กว้างขวางพอ สมควร (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง.)

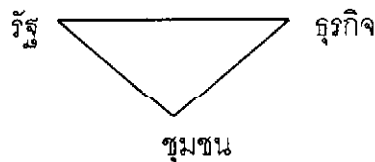
5.1.3 สรุปผลการประชุม

5.1.3.1 การบรรยายพิเศษ: “การวิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”

เป็นการบรรยายโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีเนื้อหาพอสรุปได้ดังนี้

การวิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประเด็นพิจารณา 5 ส่วนด้วยกัน คือ

(1) การเปลี่ยนแปลงของบ้านของบ้านเมือง การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวย ส่งผลกระทบต่อทุกคนภายในสังคม โครงสร้างทางการเมืองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์แบบใหม่ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดแนวคิด “ประชาธิปไตย หรือ ธรรมาภิบาล (Good Governance)” ขึ้น คือ การพัฒนาแบบองค์รวมไม่คิดเฉพาะกำไรแต่จะมองไปถึงผลที่ดีของสังคมในอนาคต

(2) การมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่มีมานานโดยเริ่มจากภาครัฐที่ต้องการให้ประชาชนรับรู้ในการดำเนินงาน ต่อมาจึงเกิดเป็นภาคีต่าง ๆ ดังเช่น กลุ่มเบญจภาคี ซึ่งจะประกอบด้วย ราชการ, ธุรกิจ, NGO, วิชาการ และชุมชน ซึ่งทุกส่วนจะมีบทบาทและความสำคัญเท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับโครงการว่าโครงการใด องค์การใดจะเป็นแกนนำ

เป้าหมายของการพัฒนาแบบเบญจภาคีโดยการมีส่วนร่วม

- (ก) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- (ข) พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์แบบใหม่ โดยพัฒนาแนวคิดให้มีการทำงานร่วมกัน
- (ค) รูปแบบใหม่ วิธีการใหม่ ๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา

ข้อคิดเห็น : การพัฒนาถ้ามุ่งแก้ปัญหาเป็นหลัก ในหลาย ๆ กรณีอาจจะล้มเหลว เราจึงควรหันมาใช้โอกาสเป็นหลัก หาโอกาสที่จะพัฒนาและทำให้โอกาสกลายเป็นจริง

- (3) การพัฒนาพื้นที่ หลักในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่จะต้องคำนึงถึง
- (ก) หลายหลายประเด็น คือ มองแบบองค์รวมแล้วโยงเข้าหากันเพื่อเห็นภาพที่แท้จริง เช่น อาชีพ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจ ฯลฯ
  - (ข) ต้องมองทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคตอย่างเชื่อมโยงกัน
  - (ค) มองอย่างหลากหลายมิติ เช่น คน ครอบครัว ชุมชน อิทธิพลภายนอก เทคโนโลยีที่เหมาะสม, เศรษฐกิจพอเพียง จิตวิญญาณ และวัฒนธรรม
- (4) ความเข้มแข็งของชุมชน โดยหลักการและทฤษฎีสามารถพบได้แต่จะเกิดได้ต้องมี
- (ก) ด้านโอกาส ต้องการให้ชุมชนในทะเลสาบสงขลามีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม โบราณคดี ท้องเที่ยว สามารถใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้
  - (ข) ด้านความท้าทาย เพราะทะเลสาบสงขลามีปัญหาที่ท้าทาย เช่น มีพื้นที่คลุม 3 จังหวัด มีความตื่นเงิน มีการเกษตรรวมกับอุตสาหกรรม

5.1.3.2 การเสวนาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เป็นการร่วมเสวนาโดยผู้เฝ้าองค์การพัฒนาเอกชนและนักวิชาการในพื้นที่ ประกอบด้วย

(1) ผศ. ชวี รั้งสิโยเกษม	สถาบันราชภัฏสงขลา
(2) นายพิศิษฐ์ ชาญเสนาะ	สมาคมหยาดฝน
(3) นายบรรจง นะแส	โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก
(4) นางพรรณิภา ไสตถิพันธ์	คอร์เรดิโอ (ดำเนินรายการ)

พิศิษฐ์ ชาญเสนาะ : ปัจจุบันเรามุ่งเน้นการพัฒนา เฉพาะด้านเศรษฐกิจตามแบบอย่างตะวันตก โดยใช้ต้นทุนทางสังคมมาก ขาดการพัฒนาแบบผสมผสานกับการพัฒนาในด้านอื่นๆ ทรัพยากรถูกนำมาใช้มากจึงไม่พอเพียง ซึ่งโดยแท้จริงเป้าหมายการพัฒนาจะอยู่ที่คน แม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา หากมองข้ามคน นโยบายเหล่านั้นก็จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคนอีกครั้งหนึ่ง เช่นการส่งเสริมการปลูกยางพาราเป็นพืชเชิงเดี่ยว ทำให้สูญเสียพื้นที่ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยสรุปเห็นว่าควรมีการทบทวนวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจากอดีตถึงปัจจุบันและให้ความสำคัญในเชิงระบบด้วย

บรรจง นะแสง : แนวคิดการจัดการลุ่มน้ำแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) การนำเสนอในเชิงวิชาการ และ (2) การนำเสนอในระดับชาวบ้าน ในปัจจุบันการสร้างวิสัยทัศน์เชิงลุ่มน้ำยังมีไม่เพียงพอ ปัญหาของลุ่มน้ำยังต้องการความชัดเจนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนหันมามองและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยปัญหาที่พบ ได้แก่ (1) ขาดแคลนข้อมูล ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ และ (2) ปัญหาทางด้านกายภาพ ซึ่งถ้าขาดวิสัยทัศน์ร่วมการจัดการก็ไม่สามารถแก้ปัญหาที่ยั่งยืนได้

ผศ. อารี รั้งสิโยกฤษฎ์ : การมองลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาควรมองให้เป็นระบบ โดยจะต้องมอง

- (1) วิถีชีวิตของคนรอบทะเลสาบสงขลา
- (2) ปัญหาความขัดแย้งของคน จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งปัจจุบันมักเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ
- (3) ทริพยากรขาดการเข้ามาจัดการอย่างจริงจัง

ปัญหาในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ คนมีความรู้น้อยจึงจัดการสิ่งแวดล้อมได้ไม่ดีเท่าที่ควร และกระบวนการจัดการของรัฐไม่เป็นธรรม แนวทางในการจัดการจะต้องสร้างการมีส่วนร่วม เรียนรู้ร่วมกัน แต่เป็นแนวทางที่กระทำได้ยาก รัฐจึงควรปรับกระบวนการทัศนใหม่เพื่อให้เข้ากับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

- (1) เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและควรจะมีการจัดการเชิงระบบโดยมีการสร้างเครือข่ายย่อยของคนในลุ่มน้ำร่วมกับการมีเบญจภาคี (รศ.ดร.สมยศ ทุ่งนัว, ม.สงขลานครินทร์)
- (2) การรวมตัวกันของชุมชนเมื่อมีปัญหาและมีความรู้สึกร่วมกัน ซึ่งปัญหาที่เราพบส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางด้านสังคม นอกจากนี้กฎหมายและกติกา ก็จะเป็นส่วนช่วยให้คนมารวมกันอยู่กันอย่างเป็นระเบียบ รวมถึงการใช้สื่อเป็นตัวการทำให้คนตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น (ศ.วันชัย วัฒนศัพท์, ม.ขอนแก่น)
- (3) ปัญหาของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะมีสาเหตุมาจากจังหวัดพัทลุงน้อยมาก เนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมน้อย, มีแผนงานด้านสิ่งแวดล้อมและมีชมรมต่าง ๆ ที่เข้ามาดูแล (นายวิรัช ประเทพ, เทศบาลเมืองพัทลุง)
- (4) ควรมีกลไกให้คนเข้ามามีส่วนร่วมและตื่นตัวกับปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การรับฟังและให้ทุนสนับสนุน (นายสิทธิศักดิ์ ตันมงคล, สถาปนิกทัศน)

(5) รัฐบาลการประสานงานและร่วมมือกับประชาชนอย่างจริงจัง มุ่งเน้นทางด้านทฤษฎี แต่ด้วยประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ (นางสร้าง สุวรรณวงศ์, ผู้นำชุมชน)

(6) กระทรวงมหาดไทยได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ได้ละทิ้งภูมิปัญญาชาวบ้าน พยายามหารูปแบบวิธีการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด กระทรวงมหาดไทยได้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารองค์กรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปรับปรุงให้ผู้นำท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (น.ส.เบญจวรรณ พาละหาญ, กระทรวงมหาดไทย)

~~๕~~ สรุปการเสวนา

- **บรรจง นะแส** ได้ตั้งคำถามและข้อคิดเห็นดังนี้
  - (1) สถานการณ์จัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอย่างไร เป็นนโยบายของรัฐหรือเป็นการศึกษาของนักวิชาการ ร่วมกับ NGOs
  - (2) จะทำอย่างไรให้คนมีความรู้สึกร่วมกันต่อการแก้ปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (3) การจะจัดการแบบผสมผสานและการแก้ปัญหารัฐจะต้องเข้ามาช่วยเหลืออย่างเต็มที่
  - (4) ทำอย่างไรให้คนในพื้นที่ได้รับทราบข้อมูลอย่างสมบูรณ์
- **พิศิษฐ์ ชาญเสนาะ** ให้ข้อคิดเห็นดังนี้
  - (1) รัฐควรยอมรับแนวความคิดของนักวิชาการมาเป็นนโยบายแห่งรัฐ มิใช่ของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งและประชาชนควรช่วยผลักดัน
  - (2) นโยบายของรัฐต่อการพัฒนาไม่ชัดเจน ประชาชนควรจะดำเนินการเองแต่อาจไม่ทันต่อเหตุการณ์ซึ่งต้องอาศัยกลยุทธ์มากมาย เช่น การสร้างกระแสใช้สื่อมาดำเนินการจะเป็นการง่ายต่อการสร้างองค์กรของชุมชน
- **ผศ.อารี รังสียกฤษฎ์** ให้ข้อคิดเห็นดังนี้
  - (1) รัฐต้องกำหนดเป็นนโยบายให้ชัดเจน ให้ประชาชนปฏิบัติตามได้ เช่น การกำหนดโซนที่ชัดเจนของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (พื้นที่ป่าชายเลน, ป่าชุมชน, พื้นที่ทางการเกษตร เป็นต้น)
  - (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ จึงควรจะมีการสร้างเครือข่ายให้มากที่สุดโดยการมีเครือข่ายจะต้องมี (ก) ปัญหาร่วมกัน (ข) ผลประโยชน์ร่วมกัน (ค) อุดมการณ์ร่วมกัน และ (ง) ความคิดความสนใจร่วมกัน

5.1.3.3 การนำเสนอผลการศึกษา “position paper”

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษา โดยมีเนื้อหาการนำเสนอตามเอกสารที่แจกผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาในบทที่ 2 – 4 ของรายงานนี้

5.1.3.4 การประชุมกลุ่มย่อยและการนำเสนอผลการประชุม

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง จึงได้จัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อย โดยแบ่งผู้เข้าร่วมประชุมเป็น 4 กลุ่ม โดยตั้งประเด็นสำหรับการประชุมกลุ่มย่อยดังนี้

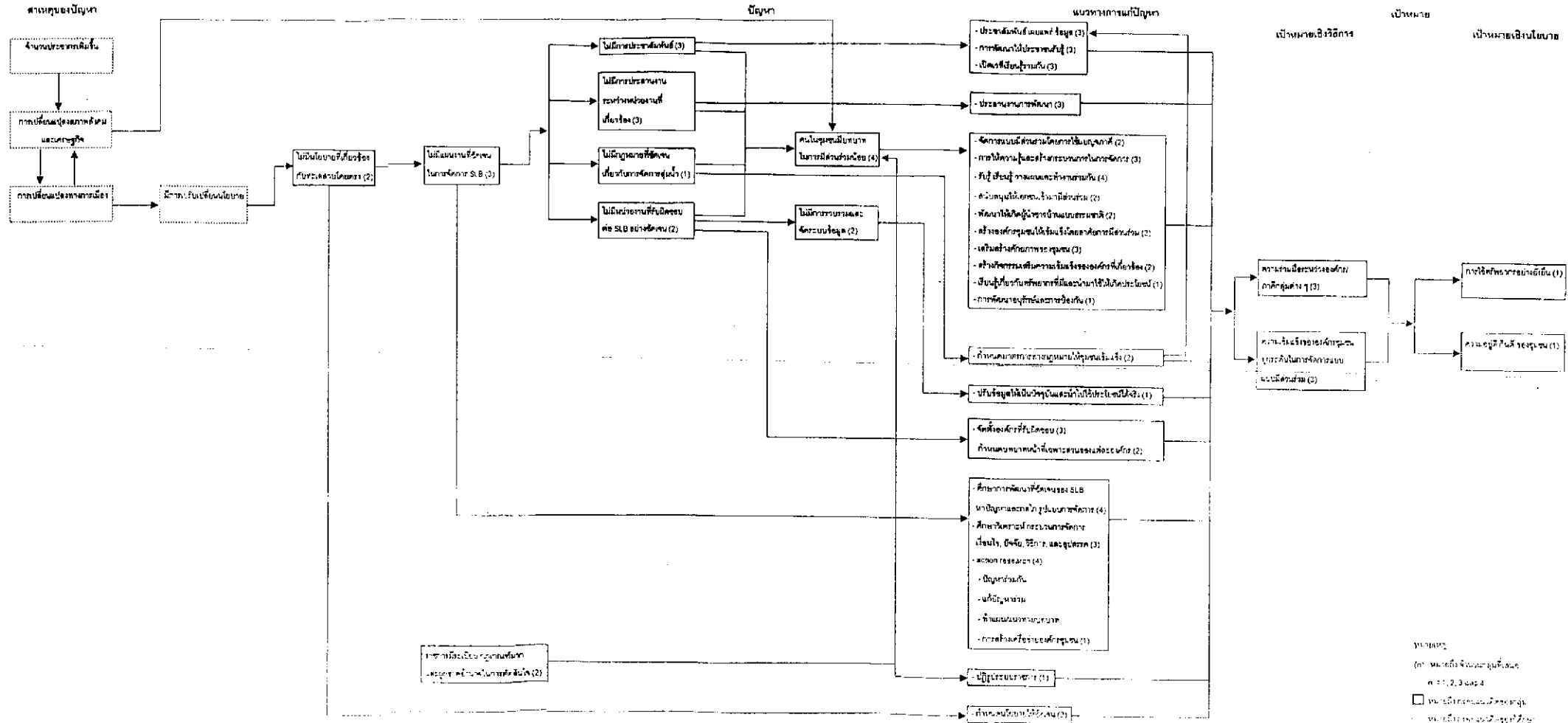
(1) จุดหมายหรือทิศทางข้างหน้าในการพัฒนา การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรเป็นอย่างไร

(2) ต้องการความรู้เรื่องใดบ้างในการไปสู่จุดหมายที่ต้องการนั้น

ข้อคิดเห็นของแต่ละกลุ่มพอประมวลได้ ดังแผนภูมิในรูปที่ 5.1 แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยพบว่าบุคคลกลุ่มต่าง ๆ มีความเข้าใจและความคาดหวังเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมต่างกัน เช่น บุคคลในระดับแกนนำองค์กรประชาชนจำนวนหนึ่ง เข้าใจหรือคาดหวังว่าการมีส่วนร่วมจะต้องเป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ แต่สำหรับคนทั่วไปในพื้นที่ซึ่งไม่ใช่แกนนำ แม้จะเห็นด้วยในทุกขั้นตอน แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ต้องการดำเนินกิจกรรมโดยเอกเทศตามแบบที่กลุ่มแกนนำต้องการ และยังต้องการให้ภาครัฐ ซึ่งรวมถึงกลุ่มนักวิชาการ ผู้ชำนาญการ และกลุ่มวิชาชีพ ตลอดจนนักการเมืองในพื้นที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อมูล คำแนะนำต่าง ๆ อยู่ แต่ทั้งกลุ่มแกนนำหรือประชาชนทั่วไป คาดหวังว่าคนในพื้นที่ควรที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้าไปมีส่วนร่วม

ตัวแทนภาครัฐ นักวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพในพื้นที่ ส่วนมากมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับและหลายรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมในรูปของคณะทำงานในระดับเทศบาล จะมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการร่วมกันของประชาชนในรูปของกลุ่มออมทรัพย์ บุคคลในกลุ่มนี้ส่วนมากมักคาดหวังที่จะเห็นประโยชน์จากความร่วมมือของประชาชนในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มตัวแทนภาครัฐส่วนใหญ่ต้องการเห็นความร่วมมือของประชาชนในการสนับสนุน ดูแลรักษาโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อประโยชน์แห่งรัฐหรือส่วนรวมเป็นสำคัญ

รูปที่ 5.1 การวิเคราะห์แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านทะเลสาบสงขลา

19/10/22
 (ก) แผนหลัก จัดทำแผนชุมชนที่เสนอ
 ก. 1, 2, 3 และ 4
 □ หมายถึง กิจกรรมเชิงชีวิตการทำงาน
 □ หมายถึง กิจกรรมเชิงนโยบาย

สรุปประเด็นความต้องการของกลุ่มที่นำเสนอ

ประเด็นปัญหาและความต้องการของแต่ละกลุ่มที่เข้าร่วมประชุม ได้นำเสนอตามกรอบในหัวข้อ 5.1.3.4 ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

(1) จุดหมายหรือทิศทางในการพัฒนา ผู้เข้าร่วมประชุมมีความคาดหวัง ซึ่งอาจสรุปเป็นเป้าหมายของการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้เป็น 2 ลักษณะคือ

- เป้าหมายเชิงวิธีการ ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างองค์กร/ภาคีกลุ่มต่าง ๆ และความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนทุกระดับในการจัดการแบบมีส่วนร่วม
- เป้าหมายเชิงนโยบาย ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและความยุติกันดีของชุมชน

(2) กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น ได้แก่ ความต้องการให้กลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ วางแผนและทำงานร่วมกัน รวมทั้งมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในเรื่องดังกล่าว ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบต่อ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีบทบาทที่เหมาะสมและมีการประสานการพัฒนาทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการแบบมีส่วนร่วม ควรมีการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการจัดการ เงื่อนไข ปัจจัย วิธีการและอุปสรรค เพื่อเสริมสร้างกระบวนการให้ความรู้ในการจัดการแบบมีส่วนร่วม

อาจกล่าวได้ว่าเพื่อที่จะนำไปสู่จุดหมายร่วมกันดังกล่าวในข้อ (1) กิจกรรมต่าง ๆ ที่แต่ทางกลุ่มต้องการให้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน กิจกรรมบางอย่างเป็นเหตุซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมอื่น ๆ ในขณะที่กิจกรรมบางอย่างยังเป็นผลของกิจกรรมอื่น ๆ

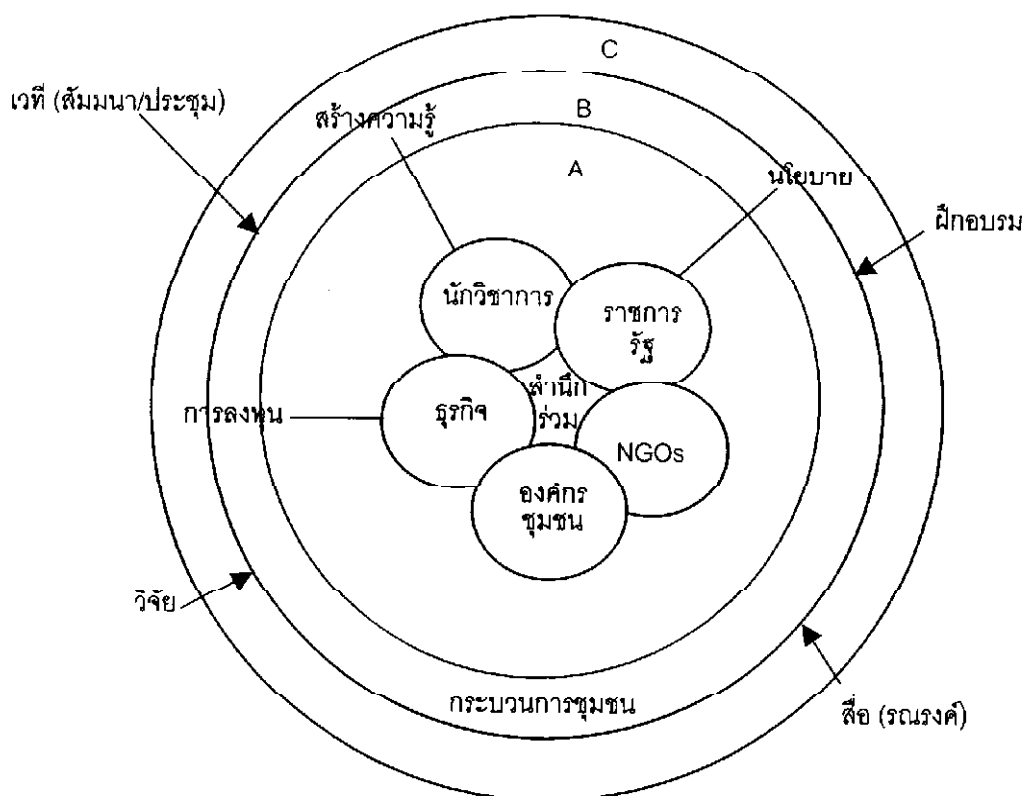
5.2 เสนอแนะใจทศวิจัย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนข้อมูลเชิงเป้าหมายและกิจกรรมที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติ อาจสรุปได้ว่าทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าปัญหาของการจัดการแบบมีส่วนร่วม มีอยู่จริง และส่งผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจริง แม้ว่าได้มีข้อเสนอแนะหลายประการเพื่อแก้ปัญหา แต่ยังไม่มีความคืบหน้าและยังไม่อาจสรุปได้ชัดเจนนัก คงมีปัญหาหรือใจทศที่ต้องการที่ชัดเจน ซึ่งอาจนำมากำหนดเป็นกรอบงานวิจัยในลักษณะกว้าง ๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และหรือ ตอบสนองความต้องการของประชาคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ ดังตัวอย่างเช่น

- (1) งานวิจัยพื้นฐาน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล หรือ ความรู้พื้นฐาน ซึ่งจำเป็นจะต้องนำไปใช้การจัดการลุ่มน้ำ
  - (1.1) การศึกษา รวบรวม และจัดระบบข้อมูลด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้สะดวกแก่การค้นคว้า อ้างอิง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ โดยอาจรวมไปถึงการพัฒนาาระบบข้อมูล และศูนย์ข้อมูลที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน (เช่น รายละเอียดของข้อมูล การถ่ายเท ปรับปรุง และเผยแพร่ข้อมูล)
  - (1.2) การศึกษาวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการ และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อใช้เป็นบทเรียน และข้อมูลในการพัฒนา รูปแบบและกลไกของการจัดการแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำต่อไป
  - (1.3) การศึกษา องค์ความรู้เกี่ยวกับ วิถีชีวิต วัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่แสดงถึงการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และ/หรือ การหมดไป ของการมีส่วนร่วมรูปแบบต่าง ๆ
- (2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้มาซึ่งวิสัยทัศน์ รูปแบบ และกลไก ในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ร่วมกัน
  - (2.1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างวิสัยทัศน์หรือจุดมุ่งหมายร่วมกันในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (2.2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างเครือข่ายประชาคมเพื่อการวางแผน กำหนดบทบาทและภารกิจ ในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (2.3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อหารูปแบบและกลไกในการร่วมมือของประชาคมกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแบบมีส่วนร่วม
  - (2.4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบติดตามตรวจสอบ ประเมินผลและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (2.5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงกลไกการพัฒนาของภาครัฐร่วมกับประชาคมในลุ่มน้ำ ในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (2.6) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชน เน้นการหากลไกในการศึกษาปัญหา และแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนหรือแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วม

- (2.7) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูล โดยเน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและกลไก ของสื่อในการจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้นำทะเลสาบสงขลา
- (2.8) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งโดยอาศัยการมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและกลไกในการพัฒนาและสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งโดยอาศัยการมีส่วนร่วม
- (2.9) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้เกิดผู้นำชาวบ้านแบบธรรมชาติ และ/หรือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบธรรมชาติกับผู้นำที่เกิดจากองค์กรของรัฐ
- (2.10) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนา อนุรักษ์ และการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาและอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่าทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่าปัญหาของ การจัดการแบบมีส่วนร่วม มีอยู่จริง และเป็นปัญหาต่อกระบวนการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจริง หากแต่แนวทางแก้ปัญหายังมีอาจสรุปได้ชัดเจนนัก จึงได้เสนอแนะใจวิจัย ซึ่งมีลักษณะเป็นกรอบงานวิจัยกว้าง ๆ ที่คาดว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และ/หรือตอบสนองความต้องการของประชาคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ ทั้งในส่วนของ งานวิจัยพื้นฐาน และงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็น ชุดงานวิจัย ที่เหมาะสมต่อไป ผลการศึกษายังไม่อาจให้ข้อสรุปที่ชัดเจนได้ว่า ใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบเป็นแกนกลางในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนการบริหารงานวิจัย แต่เห็นควรให้เป็นความร่วมมือกันในลักษณะ *เบญจภาคี* อันประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ (รูปที่ 5.2) ซึ่งรายละเอียดของรูปแบบ ความสัมพันธ์ และโครงสร้างที่เหมาะสม อาจจะได้มาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมเช่นกัน

- A : สร้างความเข้าใจและเปิดเวทีเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
  - : ศึกษาประเด็นความขัดแย้ง
  - : เสริมศักยภาพขององค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง
- B : บทบาทหน้าที่เฉพาะส่วนของเครือข่าย
- C : กิจกรรมเสริมความเข้มแข็ง

รูปที่ 5.2 กรอบกระบวนการทำงานร่วมกัน

ภาคผนวก ก.

ก - 1	แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก	จังหวัดสงขลา	ปี 2541
ก - 2	แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก	จังหวัดสงขลา	ปี 2542
ก - 3	แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก	จังหวัดพัทลุง	ปี 2541
ก - 4	แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก	จังหวัดพัทลุง	ปี 2542

ภาคผนวก ก - 1 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดสงขลา ปี 2541**(1) โครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อการเผยแพร่ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มประชาชนของหมู่บ้าน ตำบล ให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและ การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มประชาชนได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อข่าวสารสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเลย และมีการพัฒนาแบบยั่งยืน

(2) เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มประชาชนให้มีจิตสำนึกและความตระหนักต่อการแก้ปัญหาและการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพต่อการดำรงชีวิต การประกอบสัมมาอาชีพและการร่วมกิจกรรมในสังคม โดยพฤติกรรมที่เหมาะสมนั้นเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ เพื่อการดำเนินการใด ๆ ที่มาจากความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอบางกล่ำ

ระยะเวลาดำเนินการ 3 วัน ระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มประชาชน จากทุกหมู่บ้าน ตำบล จำนวน 100 คน และมีการนำไปศึกษาดูงานสถานที่ที่มีการดำเนินงานเป็นผลสำเร็จในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มผู้นำประชาชนเกิดความเข้าใจต่อความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหหรือป้องกันรวมถึงการให้ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มประชาชนได้เผยแพร่ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล มีจิตสำนึกและความตระหนักต่อการแก้ปัญหาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง

(2) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมลพิษจากขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมกับกลุ่มเป้าหมาย และประชาชนทั่วไป และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น
- (2) เพื่อปลูกฝังค่านิยมและการสร้างจิตสำนึกในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแก่ประชากรกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไป ตลอดจนเพื่อประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจหลักการ “ผู้ก่อให้เกิดมลพิษต้องเป็นผู้จ่าย” รับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ เทศบาลเมืองสงขลาและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องใกล้เคียง

ระยะเวลาดำเนินการ 1 ตุลาคม 2540- 30 กันยายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) แดงข่าวสื่อมวลชนทุกแขนงถึงกิจกรรมจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาล
- (2) ใช้สื่อเสียงตามสายของเทศบาลในลักษณะของบทความสั้น ๆ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเมือง
- (3) จัดทำสื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เช่น เอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และแผ่นป้ายต่าง ๆ
- (4) จัดนิทรรศการของกลุ่มองค์กรต่างๆ เพื่อการรณรงค์ประชาสัมพันธ์สู่ประชาชน
- (5) ประชุมอบรมสัมมนาองค์กรด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองสงขลา และการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองสงขลา จำนวน 4 โรงเรียน, กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการต่าง ๆ ของท้องถิ่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน
- (2) สร้างจิตสำนึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามหลักการ “ผู้ก่อให้เกิดมลพิษเป็นผู้จ่าย” รวมทั้งเพื่อเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม
- (3) เป็นการกระตุ้นให้ภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นในการที่จะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม

(3) โครงการผู้นำอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด
- (3) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความรู้ตลอดจนถึงมีแนวทางในการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในชุมชน

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอควนเนียง

ระยะเวลาดำเนินการ 3 วัน ระหว่างเดือนตุลาคม 2540 - กันยายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมผู้นำอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมในเขตสุขภาพิบาลควนเนียง จำนวน 30 คน และราษฎรในหมู่บ้านอำเภอควนเนียง จำนวน 45 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 รวม 225 คน รวมผู้เข้าร่วมอบรม 255 คน ให้มีความตระหนักทางด้านสิ่งแวดล้อมและเข้าใจในบทบาทของการเป็นผู้นำอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมประจำหมู่บ้านและท้องถิ่น และชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้นำอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมประจำหมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 255 คน ทำหน้าที่สร้างจิตสำนึกสิ่งแวดล้อมเฝ้าระวังและป้องกันพร้อมทั้งฟื้นฟูและบำบัดสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้คงอยู่สภาพเดิม

(4) โครงการฝึกอบรมผู้นำชุมชนในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเน้นสร้างสำนึกให้แก่ผู้นำชุมชนในการ เฝ้าระวัง ป้องกัน และรักษาสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้ชุมชนนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอจะนะ

ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน ระหว่างเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน 2511

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมผู้นำชุมชนเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม จำนวน 132 หมู่บ้าน ๗ ละ 2 คน รวมจำนวน 264 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ทำให้ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถเข้าใจ และมีจิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- (2) ทำให้ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมเป็นแกนกลางของหน่วยงานราชการที่จะช่วยดูแลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

(5) โครงการอบรมผู้นำสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครอง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้มีการตั้งตัวในการป้องกันมลภาวะและสิ่งแวดล้อม หันมาสร้างและปรับปรุงแก้ไขสิ่งแวดล้อมที่กำลังจะสูญเสียไป
- (2) เพื่อขยายผลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันมลภาวะและสิ่งแวดล้อมตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชน เพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีไว้และช่วยกันปรับปรุงสิ่งแวดล้อมที่กำลังจะสูญเสียไปอย่างมีคุณภาพ
- (3) เพื่อเป็นการแสวงหาความร่วมมือของประชาชนในอันที่จะรักษาสิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอเมืองสงขลา

ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ประชาชนจะมีความตระหนักและความรับผิดชอบป้องกันมลภาวะและรักษาสภาพแวดล้อมได้มากยิ่งขึ้น

(6) โครงการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ดิน แหล่งน้ำ และอากาศ ซึ่งก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค อันก่อให้เกิดพวกแมลงวัน แมลงสาบ และหนู ซึ่งเป็นพาหนะนำโรคมารูคนในชุมชนได้ เช่น โรคบิด โรคอหิวาต์ตกโรค ไทฟอยด์ และพยาธิ
- (3) เพื่อก่อให้เกิดความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน
- (4) ให้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชนเพื่อดูแลพื้นที่รวมทั้งคลอง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 500 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 150 ครัวเรือน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ชุมชนเกิดความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนทำให้ราษฎรตระหนักและห่วงแหนในสถานที่

(7) โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงานแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมตามแผนปฏิบัติการลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ อำเภอหาดใหญ่
- (2) เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมแก่เยาวชน และประชาชน
- (3) เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ เขตเทศบาลนครหาดใหญ่

ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม 2540 - กันยายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดทำเอกสารเผยแพร่ จำนวน 6 งวด งวดละ 1,500 ฉบับ
- (2) จัดทำแผ่นพับเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 10,000 ฉบับ
- (3) กิจกรรมอบรมผู้นำท้องถิ่น จำนวน 3 ครั้ง 240 คน
- (4) จัดนิทรรศการในพื้นที่เป้าหมาย 10 แห่ง โดยการจัดบอร์ดวิชาการ การแข่งขันตอบปัญหา การเสวนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ประชาชนปฏิบัติตนร่วมดูแลรับผิดชอบการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองหาดใหญ่

(8) โครงการจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาชนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อกระตุ้นและสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนให้รู้จักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นตนอาศัยอยู่
- (3) เพื่อให้ประชาชนสามารถร่วมมือกันที่จะจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สถานที่ดำเนินการ

ศูนย์บริการสาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ของชุมชนหมู่บ้านตัวอย่างและชุมชนบ้านทุ่ง-บ้านไทร เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมของชมรม

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ปีงบประมาณ 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

จัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการดูแล และการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่ตนอาศัย 1 ชมรม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและรู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) ประชาชนมีจิตสำนึกและหวงแหน ในอันที่จะปกป้อง และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คงคุณภาพเพื่อมนุษย์ สามารถใช้สอยได้นานต่อไป

(9) โครงการรณรงค์กิจกรรมสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อกระตุ้นและสร้างทัศนคติที่ดีของประชาชน ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อให้ประชาชนสามารถร่วมมือกันในการที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สถานที่ดำเนินการ ภายในเขตตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) เขียนและเสนอโครงการเพื่อขอเงินสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- (2) เมื่อได้รับการพิจารณาจัดสรรงบประมาณแล้ว เทศบาลจะดำเนินการตามระเบียบวิธีการงบประมาณ

(10) โครงการจัดตั้งศูนย์อาสาสมัครสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ กองช่างสุขาภิบาล เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อการรสร้างจิตสำนึก เฝ้าระวังและป้องกัน รวมทั้งศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติในการรักษา สภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี
- (2) เพื่อจัดทำแหล่งให้ข้อมูลความรู้ทางวิชาการเรื่องสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนและประชาชน ผู้สนใจทั่วไป
- (3) เพื่อเป็นศูนย์กลางการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของกลุ่มอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมเมืองหาดใหญ่
- (4) เพื่อเป็นศูนย์รวมของการเริ่มต้นกิจกรรมการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

สถานที่ดำเนินการ สถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศและเสียง ถนนผดุงภักดี เทศบาลนครหาดใหญ่

ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม 2540 - กันยายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดตั้งห้องสมุดภาพและเสียง โดยจัดซื้อคอมพิวเตอร์ CD-ROM พร้อมเครื่องมือและ อุปกรณ์อื่น ๆ
- (2) จัดตั้งหน่วยเฝ้าสังเกตการณ์สิ่งแวดล้อม
- (3) จัดตั้งศูนย์วิชาการและศูนย์อาสาสมัครสิ่งแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนมีความเข้าใจในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ประมาณ 50,000 คน
- (2) ทำให้เกิดความเข้าใจการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมืองหาดใหญ่
- (3) มีอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมในการสังเกตการณ์และเฝ้าระวังประมาณ 20,000 คน
- (4) สร้างจิตสำนึกและส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมอนุรักษ์และการเสียค่าธรรมเนียมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(11) โครงการอบรมให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนเป้าหมาย

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ   ที่ทำการปกครองอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้เยาวชนมีความรู้และรู้จักรับผิดชอบร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์และป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อให้รู้จักปรับใช้เทคโนโลยีให้สามารถเชื่อมต่อด้านสิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ   ศาลาประชาคมอำเภอสทิงพระ

ระยะเวลาดำเนินการ   งบประมาณปี 2541 - 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) ขบรมเยาวชน 11 ตำบล ๆ ละ 20 คน ปีงบประมาณละ 1 รุ่น รวม 4 รุ่น 880 คน
- (2) เยาวชนได้นำความรู้ไปเผยแพร่ต่อชุมชนทั้งอำเภอเป็นประโยชน์ในระยะยาว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) เยาวชนสามารถรับรู้ข่าวสารและการพัฒนาประเทศในเชิงการอนุรักษ์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- (2) ป้องกันการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) เยาวชนได้รับความรู้แล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชน

ภาคผนวก ก - 2 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดสงขลา ปี 2542**(1) โครงการหมู่บ้านตัวอย่างเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งลาน อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเผยแพร่และให้ความรู้ข่าวสารการแยกขยะมูลฝอย รณรงค์เชิญชวนให้ประชาชนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนฟื้นฟูและกำกัดสิ่งแวดล้อม และเตือนให้เกิดความหวงแหนและรักษาถิ่นที่อยู่อาศัยของตน
- (3) เพื่อให้ความรู้ในการกำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะและกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

สถานที่ดำเนินการ ชุมชนหมู่ 3 บ้านพร้าวและหมู่ 9 บ้านพร้าวออก ตำบลทุ่งลาน อำเภอคลองหอยโข่ง

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกของประชาชน เพื่อความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยในการให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ และการใช้มาตรการสร้างแรงจูงใจแก่ประชาชนเพื่อการนำไปสู่การลดปริมาณขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย
- (2) การจัดการขยะมูลฝอยวิธีที่เหมาะสม ประหยัด และสอดคล้องกับการดำเนินการที่สุด คือ การฝังกลบ
- (3) การพัฒนาองค์กรและกลไกที่เกี่ยวข้อง โดยการประชุมชี้แจงเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายการจัดการ เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่นโยบายในการดำเนินการ
- (4) การติดตามประเมินผล เพื่อการตรวจสอบผลการดำเนินงาน การวิเคราะห์และนำเสนอผลปรับปรุงการดำเนินโครงการให้ดีขึ้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นหมู่บ้านตามแบบในการพัฒนาทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในตำบลซึ่งสามารถนำผลการปฏิบัติงานที่ได้รับ จากการติดตามผลมาประเมิน สรุปวิเคราะห์หาข้อดีและข้อเสียของการดำเนินการ เพื่อปรับใช้ในหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

(2) โครงการการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
- (2) เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
- (3) เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนได้เข้ามาบทบาทและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ อำเภอคลองหอยโข่ง

ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่างเดือนตุลาคม 2541 - กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) ผูกอบรมประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 100 คน ใน 4 ตำบล ให้มีความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
- (2) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลละ 1 ป้าย รวม 4 ตำบล จำนวน 4 ป้าย
- (3) จัดซื้อถังขยะให้ยังค์การบริหารส่วนตำบล นำไปแจกจ่ายแก่ประชาชนในย่านชุมชนตำบลละ 5 ใบ รวม 2,000 ใบ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำโครงการต่อเนื่องให้ประชาชนรู้จักการกำจัดขยะด้วยตนเอง โดยถูกต้อง ตามหลักอนามัย รวมทั้งการรณรงค์รักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบของชุมชนและครัวเรือน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนมีความตระหนัก และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- (2) ประชาชนได้รับทราบและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- (3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(3) โครงการฝึกอบรมเพื่อป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหยองโขง จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกให้ประชาชน ข้าราชการ ลูกจ้าง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงความต้องสำคัญของปัญหา
- (2) เพื่อป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อปฏิบัติตามมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2528

ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณปี 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) ฝึกอบรมประชาชน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการ ลูกจ้าง ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหยองโขง
- (2) ลงปฏิบัติการในพื้นที่จริง เพื่อให้ทราบปัญหาและวิธีการป้องกัน เช่น ปัญหาขยะ ซึ่งอนาคตข้างหน้า เป็นปัญหาที่กำลังที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมมากที่สุด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ให้ประชาชนและบุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ ต้องช่วยกันดูแลรักษาไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รู้วิธีป้องกัน เพราะสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์

(4) โครงการอบรมสัมมนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้นน้ำลำธาร

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อให้ประชาชนทราบถึงความสำคัญของแหล่งน้ำที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม
- (4) เพื่อให้ประชาชนทราบถึงผลเสียหายในการไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ อาคารเอนกประสงค์ ในพื้นที่ของตำบลท่าข้าม

ระยะเวลาดำเนินการ พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) เชิญวิทยากรผู้มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นผู้บรรยายให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (2) ผู้เข้ารับการอบรม คือ ประชาชนพื้นที่ประมาณ 130 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (2) ประชาชนเห็นความสำคัญแหล่งน้ำ
- (3) สร้างสำนึกในการปลูกต้นไม้ให้ประชาชน

(5) โครงการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อให้ประชาชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมเมืองหาดใหญ่

ระยะเวลาดำเนินการ มิถุนายน - กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดอบรมประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
จำนวน 150 คน
- (2) จัดนิทรรศการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) จัดกิจกรรมปลูกป่า เพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) ประชาชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยิ่งขึ้น

(6) โครงการเสวนาความรู้สิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ   กองช่างสุขาภิบาล เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ข้อมูลการดำเนินการสิ่งแวดล้อมของเมืองในกลุ่มต่าง ๆ แลเนื่องจากมีบางโครงการที่ประชาชนบางกลุ่มไม่เข้าใจและเกิดการต่อต้าน จึงควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างวิทยากรกับประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของเมืองหาดใหญ่
- (2) เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอยู่ขณะนี้
- (3) เพื่อหาแนวทางในการควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้น

สถานที่ดำเนินการ   ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

ระยะเวลาดำเนินการ   ปีงบประมาณ 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดการประชุมเสวนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมจำนวน 2 ครั้ง โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากส่วนกลาง และเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมโครงการ
- (2) จัดทำเอกสารสรุปความคิดเห็นของประชาชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- (3) ติดตามประเมินผลหาข้อบกพร่องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานครั้งต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ทำให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติงาน
- (2) ก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมือง
- (3) มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- (4) สามารถนำความรู้เผยแพร่ต่อไปได้
- (5) ทำให้เกิดความตระหนักในการช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (6) เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานครั้งต่อไป

(7) โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมตามแผนปฏิบัติการและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ อำเภอหาดใหญ่
- (2) เพื่อให้เกิดความรู้และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมแก่เยาวชน

สถานที่ดำเนินการ เขตเทศบาลนครหาดใหญ่

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) การจัดนิทรรศการในโรงเรียน จำนวน 10 แห่ง โดยการจัดบอร์ดวิชาการ การให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม
- (2) การจัดอบรมความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชน จำนวน 1 รุ่น จำนวน 60 คน ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- (3) เยาวชนรู้บทบาท หน้าที่และการมีส่วนร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของเมือง

(8) โครงการคืนธรรมชาติสู่ทะเลสาบสงขลาอำเภอกระแสดินธุ์

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้แก่ราษฎรในการรักษาสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอกระแสดินธุ์

ระยะเวลาที่ดำเนินการ วันที่ 15 -17 มีนาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมผู้เข้าร่วมโครงการจากราษฎรจาก 4 ตำบล 22 หมู่บ้าน ๆ ละ 10 คน รวม 220 คน
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทุกตำบลหมู่บ้าน จำนวน 105 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 325 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) สามารถสร้างจิตสำนึกให้ราษฎรผู้เข้าร่วมโครงการในการรักษาสิ่งแวดล้อม
- (2) ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม
- (3) สามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่

(9) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมลพิษจากขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลเมืองสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมกับกลุ่มเป้าหมาย และประชาชนทั่วไป และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น
- (2) เพื่อปลูกฝังค่านิยมและการสร้างจิตสำนึกในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแก่ประชากรกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไป ตลอดจนเพื่อประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจหลักการ "ผู้ก่อให้เกิดมลพิษต้องเป็นผู้จ่าย" รับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ เทศบาลเมืองสงขลา

ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณ 2542 (1 ตุลาคม 2541 - 30 กันยายน 2542)

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) แลงงข่าวสื่อมวลชนทุกแขนงถึงกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาล
- (2) การใช้สื่อเสียงตามสายของเทศบาลในลักษณะของบทความสั้น ๆ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเมือง
- (3) รณรงค์ประชาสัมพันธ์ด้วยเอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ต่าง ๆ
- (4) จัดดนตรีเพื่อการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม
- (5) ประชุม/อบรมสัมมนาในกลุ่มเป้าหมาย คือกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาของสังกัดเทศบาลเมืองสงขลา กลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ กลุ่มผู้นำเยาวชน และกลุ่มผู้นำองค์กรท้องถิ่นพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เพื่อการทบทวนของอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน
- (2) สร้างจิตสำนึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามหลักการ "ผู้ก่อให้เกิดมลพิษเป็นผู้จ่าย" รวมทั้งเพื่อเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม
- (3) เป็นการกระตุ้นให้ภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นในการที่จะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม

(10) โครงการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) ให้กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมเป็นแกนนำในการประชาสัมพันธ์เป็นตัวอย่าง
- (2) ปลุกฝังให้ประชาชนทุกกลุ่มเห็นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อม
- (3) ให้ชุมชนในโครงการมีจิตสำนึกในการจัดการชุมชนให้สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย

สถานที่ดำเนินการ

- หมู่ที่ 4 ตำบลตลิ่งชัน
- หมู่ที่ 4 ตำบลสะกอม
- หมู่ที่ 2 ตำบลท่าหมอไพร

ระยะเวลาการดำเนินการ กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) อบรมผู้นำชุมชน เป้าหมาย 120 คน
- (2) ระดมหลังจากกลุ่มนักเรียน ประชาชน เก็บขยะสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว
- (3) ปรับปรุงบริเวณให้ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัว มีถังขยะทุกบ้าน ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- (4) ชุมชน หมู่ที่ 2 ตำบลตลิ่งชัน 400 ครัวเรือน ชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลสะกอม 300 ครัวเรือน ได้รับการส่งเสริมจากภาคราชการในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน เกิดจิตสำนึกต้องรับผิดชอบร่วมกัน
- (5) ชุมชนหมู่ที่ 2 ตำบลท่าหมอไพร 200 ครัวเรือน มีสิ่งแวดล้อมทั้งในบ้านและนอกบ้านสวยงามเป็นระเบียบและเห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมตลอดจนร่วมมือกันดูแลรักษาต่อไป

(11) โครงการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรทราบและลดปัญหามลพิษในท้องถิ่น
- (2) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยให้สะอาด
- (3) เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อโรคที่เกิดจากขยะ

สถานที่ดำเนินการ เขตตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร

ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดปีงบประมาณ 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ตำบลชะแล้ รวม 5 หมู่บ้าน
- (2) จัดกิจกรรมเก็บขยะฝอยตกค้างข้างถนนและบริเวณชุมชน
- (3) จัดการขยะมูลฝอย โดยการฝัง กลบ เผา
- (4) ชูตคู คลอง กำจัดผักตบชวา และเป็นขยะในแหล่งชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) สร้างจิตสำนึกให้ราษฎรเห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม
- (2) ชุมชน ที่อยู่อาศัย มีความน่าอยู่ สะอาด
- (3) ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้

(12) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานสุขาภิบาลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับการแพร่กระจายของเชื้อโรค
- (2) เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนได้ทิ้งขยะตามที่สุขาภิบาลได้จัดเตรียมไว้
- (3) เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (4) เพื่อให้ประชาชนสร้างค่านิยมของตนเองได้ดีขึ้น

สถานที่ดำเนินการ บริเวณสุขาภิบาลสิงหนคร

ระยะเวลาดำเนินการ ปีงบประมาณ 2542 (1 ตุลาคม 2541 - 30 กันยายน 2542)

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดทำเอกสารและแผ่นพับ โปสเตอร์ต่าง ๆ
- (2) จัดทำสื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เช่น เอกสาร แผ่นป้ายต่าง ๆ
- (3) จัดกิจกรรมเก็บกวาดขยะมูลฝอยในเขตสุขาภิบาล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในเขตสุขาภิบาลได้รู้จักรักษาความสะอาด
- (2) สามารถลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้
- (3) ประชาชนได้รู้จักแยกวัสดุที่เหลือทิ้งอย่างถูกวิธี
- (4) เพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นในการที่จะแก้ปัญหาการรักษาความสะอาดของบ้านเมือง

(13) โครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มผู้นำในท้องถิ่น กลุ่มประชาชนของหมู่บ้าน ตำบล ให้เกิดความเข้าใจต่อความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมตลอดจนให้ผู้นำในท้องถิ่น กลุ่มประชาชน ได้มีความเข้าใจและที่ส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวทาง หรือวิธีการแก้ปัญหา เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

(2) เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้นำกลุ่มท้องถิ่นกลุ่มประชาชน ให้มีจิตสำนึกและความตระหนักต่อการแก้ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้มีคุณภาพต่อการดำรงชีวิต ที่มาจากการมีความรู้ ความเข้าใจ การได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง จนเกิดเป็นลักษณะการยอมรับให้มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากทุกฝ่าย จนผู้นำกลุ่มท้องถิ่นถือว่ากิจกรรมใด ๆ เป็นกิจกรรมของตนเอง

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอบางกล่ำ

ระยะเวลาดำเนินการ 3 วัน ระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

จัดให้มีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น กลุ่มประชาชน จากหมู่บ้าน ตำบล จำนวน 100 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้กลุ่มผู้นำท้องถิ่นกลุ่มประชาชนเกิดความเข้าใจต่อความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และช่วยกันแก้ปัญหา หรือป้องกันการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในชุมชนของตนเอง

(14) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์รักษาความสะอาด

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สุขาภิบาลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ได้ทราบปัญหาและแนวทางที่แก้ภาวะสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการรักษาความสะอาด
- (3) จัดทำสื่อแผ่นพับมีข้อความและภาพถ่ายต่าง ๆ
- (4) จัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สไลด์มัลติมีเดีย ชูรักษาความสะอาดในเขตชุมชนเมือง
- (5) จัดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยการฉายสไลด์มัลติมีเดีย ในโรงเรียน และสถานที่ศึกษาต่าง ๆ ระหว่างปิดภาคเรียน
- (6) ฉายสไลด์มัลติมีเดีย ในโอกาสที่ประชาชนได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ 36 ครั้งต่อปี

ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณปี 2542 (ตุลาคม 2541 - กันยายน 2542)

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดจ้างทำฟิล์มสไลด์มัลติมีเดียทั้งหมด จำนวน 100 ภาพ เวลา 30 นาที จำนวน 1 ชุด
- (2) จัดออกแบบแผ่นพับและจัดจ้างพิมพ์แผ่นพับ จำนวน 10,000 แผ่น
- (3) ให้เจ้าหน้าที่ของสุขาภิบาลออกแจกประชาชนในพื้นที่ เป้าหมาย และมีนักเรียนกลุ่มอาสาต่าง ๆ ซึ่งได้จัดเตรียมหน้าที่เพื่อดำเนินการตามโครงการไว้พร้อมแล้ว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชน นักเรียน นักศึกษา 4,000 คนที่ได้รับประโยชน์สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (2) ประชาชนทั่วไปเกิดความรู้สึกและสร้างจิตสำนึกที่ดี ที่จะรักษาความสะอาดและมีผลประโยชน์ต่อส่วนรวมที่อาศัย
- (3) ลดภาวะของชุมชนให้ประชาชนปราศจากกลิ่นรบกวนต่าง ๆ

(14) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์รักษาความสะอาด

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สุขาภิบาลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ได้ทราบปัญหาและแนวทางที่แก้ภาวะสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการรักษาความสะอาด
- (3) จัดทำสื่อแผ่นพับมีข้อความและภาพถ่ายต่าง ๆ
- (4) จัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สไลด์มัลติวิชั่น ชุดรักษาความสะอาดในเขตชุมชนเมือง
- (5) จัดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยการฉายสไลด์มัลติวิชั่น ในโรงเรียน และสถานที่ศึกษาต่าง ๆ ระหว่างปิดภาคเรียน
- (6) ฉายสไลด์มัลติวิชั่น ในโอกาสที่ประชาชนได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ 36 ครั้งต่อปี

ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณปี 2542 (ตุลาคม 2541 - กันยายน 2542)

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดจ้างทำฟิล์มสไลด์มัลติวิชั่นทั้งหมด จำนวน 100 ภาพ เวลา 30 นาที จำนวน 1 ชุด
- (2) จัดออกแบบแผ่นพับและจัดจ้างพิมพ์แผ่นพับ จำนวน 10,000 แผ่น
- (3) ให้เจ้าหน้าที่ของสุขาภิบาลออกแจกประชาชนในพื้นที่ เป้าหมาย และมีนักเรียนกลุ่มอาสาต่าง ๆ ซึ่งได้จัดเตรียมหน้าที่เพื่อดำเนินการตามโครงการไว้พร้อมแล้ว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชน นักเรียน นักศึกษา 4,000 คนที่ได้รับประโยชน์สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (2) ประชาชนทั่วไปเกิดความรู้สึกและสร้างจิตสำนึกที่ดี ที่จะรักษาความสะอาดและมีผลประโยชน์ต่อส่วนรวมที่อาศัย
- (3) ลดภาวะของชุมชนให้ประชาชนปราศจากกลิ่นรบกวนต่าง ๆ

(15) โครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของลุ่มน้ำทะเลสาบ
- (2) เพื่อรักษาระบบนิเวศป่าชายเลน
- (3) เพื่อเป็นแหล่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำ

ระยะเวลาที่ดำเนินการ ปีงบประมาณ 2542

สถานที่ดำเนินการ

- (1) การฝึกอบรมภาคทฤษฎีใช้พื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านตามความเหมาะสม
- (2) การฝึกอบรมภาคปฏิบัติ (ปลูกป่าชายเลน) ใช้บริเวณทะเลสาบในเขตรับผิดชอบของอำเภอกระแสสินธุ์ตามความเหมาะสม

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) ฝึกอบรมประชาชนตามโครงการ 22 หมู่บ้าน ๆ ละ 100 คน รวม 2,200 คน
- (2) ให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 22 หมู่บ้าน ๆ ละ 1
- (3) มีต้นไม้ป่าชายเลนที่ปลูกขึ้นใหม่เพิ่มขึ้น จำนวน 22,000 ต้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- (2) เสริมสร้างความสามัคคีและความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนในท้องถิ่น
- (3) ประชาชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) ระบบนิเวศของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะได้รับการปรับปรุงดูแลรักษาโดยกลุ่มประชาชนผู้ใช้ประโยชน์
- (5) จะเกิดความมั่นคง ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

(16) โครงการรณรงค์รักษาความสะอาด ประชาสัมพันธ์ของเทศบาลตำบลบ้านพรุและพื้นที่
ต่อเนื่อง

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและตื่นตัวในการรณรงค์ป้องกันมลพิษและร่วมกันพัฒนาส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้แก่ประชาชน เยาวชน และองค์กรเอกชนได้ร่วมมือกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และเพื่อรายงานสถานการณ์ ผลการแก้ไข และป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบและใกล้เคียง

สถานที่ดำเนินการ

(1) เขตเทศบาลตำบลบ้านพรุ	(2) เขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพรุ
(3) เขตองค์การบริหารส่วนตำบลพะตง	(4) เขตสุขาภิบาลพะตง

ระยะเวลาดำเนินการ 1 ตุลาคม 2541 ถึง 30 กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

(1) จัดให้มีการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน เพื่อขอความร่วมมือประชาสัมพันธ์และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม

(2) จัดทำเอกสารเสนอความเคลื่อนไหวและให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข ป้องกันปัญหามลพิษ รวมทั้งจัดทำรายการเสนอเผยแพร่ข่าวสาร รายงานความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์

(3) จัดทำกิจกรรม “วันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” ประจำปีของเทศบาลตำบลบ้านพรุและพื้นที่
ต่อเนื่อง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นอย่าง
ถูกต้อง

(2) องค์กรเอกชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการรณรงค์รักษาความสะอาด ประชา
สัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

(17) โครงการสร้างประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งน้ำลำธาร

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลประกอบ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่ราษฎรในท้องถิ่นให้เกิดความรู้สึกละหวางแหล่งสิ่งแวดล้อมและต้นน้ำลำธารอันอุดมสมบูรณ์ ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ อันเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าและเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ ดึกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

สถานที่ดำเนินการ หมู่ที่ 1-7 ตำบลประกอบ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม พ.ศ. 2541 - กันยายน พ.ศ. 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

(1) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งต้นน้ำลำธาร ติดตั้งในแต่ละหมู่บ้านเพื่อเป็นการสร้างและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านที่ได้รับรู้

(2) จัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้ภายในหมู่บ้านและการปลูกต้นไม้บริเวณแหล่งต้นน้ำลำธาร อันจะเป็นแหล่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป เพื่อให้ราษฎรเกิดความกระตือรือร้นในการที่จะช่วยรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ให้คงอยู่ต่อไป และช่วยให้สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้ดีขึ้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

จะทำให้ราษฎรในหมู่บ้านเกิดจิตสำนึกและกระตือรือร้นในการที่จะร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ตลอดไป และช่วยทำให้สภาพแวดล้อมในท้องถิ่นน่าอยู่ยิ่งขึ้น และเป็นการส่งเสริมให้ราษฎรช่วยกันพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์เป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อไป

(18) โครงการฝึกอบรมและประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรเห็นคุณค่าสิ่งแวดลอม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ราษฎรได้รู้และมองเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) เพื่อให้ราษฎรได้มีจิตสำนึกและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ
- (3) เพื่อให้ราษฎรได้รู้จักรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

สถานที่ดำเนินการ

- (1) ฝึกอบรม ณ. ที่ว่าการ อบต. ท่าประดู่
- (2) จัดประชาสัมพันธ์ ในเขตพื้นที่ตั้งแต่ หมู่ที่ 1-9 ตำบลท่าประดู่

ระยะเวลาดำเนินการ

- (1) เริ่มดำเนินการฝึกอบรมภายในเดือนกุมภาพันธ์ 2542
- (2) ประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดฝึกอบรมอาสาสมัครอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมู่บ้านละ 5 คน รวม 45 คน
- (2) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างจิตสำนึกของสาธาณชนที่ถูกต้อง เกี่ยวกับ การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) เพื่คให้ราษฎรในตำบลท่าประดู่ จำนวน 682 ครัวเรือน ได้เข้าใจและเล็งเห็นคุณค่าของ สิ่งแวดลอม
- (2) ทำให้อาสาสมัครมีความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(19) โครงการอบรมสัมมนาผู้นำท้องถิ่นและเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างจิตสำนึกความเข้าใจและความรับผิดชอบร่วมกันของประชาชนในท้องถิ่นในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในท้องถิ่นให้เป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชาการควบคู่กับความจริงของสภาพท้องถิ่น

สถานที่ดำเนินการ ทุกตำบลของอำเภอนาหม่อม

ระยะเวลาดำเนินโครงการ เดือนเมษายน - กรกฎาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดอบรมสัมมนาผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มผู้นำเยาวชนในทุกตำบลๆ ละ 100 คน
- (2) จัดกิจกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทุกตำบล อย่างน้อย 1 กิจกรรมต่อตำบลตามแผนการเล่นขงคณะกรรมการสัมมนาตามข้อ 1

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนและเยาวชนมีจิตสำนึกและเข้าใจความสำคัญของหน้าที่รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (2) การมีจิตสำนึก ร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นอย่างถูกต้อง

(20) โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลนาหม่อม จังหวัดสงขลา

สถานที่ดำเนินการ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาหม่อม

ระยะเวลาดำเนินการ 1 ตุลาคม 2541 - กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) โครงการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม
- (2) โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
- (3) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกในอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (2) ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงอันตรายจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ
- (3) ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(21) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมลพิษจากขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขมิ้น จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ราษฎรในตำบลทุ่งขมิ้นได้ตระหนักถึงมลพิษทางน้ำ โดยให้ราษฎรในตำบลทุ่งขมิ้น ช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณบ้านของตนเอง และแม่น้ำลำธาร ศาสนสถาน สวนสาธารณะ ให้ราษฎรในตำบลทุ่งขมิ้น รู้วิธีการกำจัดขยะที่ถูกต้อง และให้ทิ้งขยะให้เป็นที่

สถานที่ดำเนินการ ในพื้นที่ตำบลทุ่งขมิ้น หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 7

ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2541 ถึง 1 ตุลาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ โดยติดตั้งในเขตชุมชน ตั้งแต่หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 7
- (2) อบรมเรื่อง มลพิษจากขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ จำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 3 วัน
- (3) กิจกรรมร่วมกันพัฒนา โดยการให้ราษฎรมีกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนาหมู่บ้านเริ่มตั้งแต่บ้านเรือนของตนเอง ทำความสะอาดบริเวณใกล้เคียง ศาสนสถาน แม่น้ำลำคลอง สวนสาธารณะ โดยกำหนดวันพัฒนาวันที่ 15 ของทุกเดือน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ราษฎรในหมู่บ้านในตำบลทุ่งขมิ้น มีจิตสำนึก มีจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม ราษฎรสามารถกำจัดขยะให้ถูกต้องโดยไม่เป็นมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม และรักษาความสะอาดของบ้านเรือนของตนเองและบริเวณใกล้เคียง รักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง โดยไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง อนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

(22) โครงการรณรงค์รักษาความสะอาด

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหรีง จังหวัดสงขลา

สถานที่ดำเนินการ ในเขตพื้นที่ตำบลคลองหรีง อำเภอนาหม่อม

ระยะเวลาที่ดำเนินการ 3 เดือน ระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม - 1 กรกฎาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) ฝึกอบรมสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลคลองหรีง 100 คน
- (2) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ชนิดถาวรติดตั้งที่ทำการบริหารส่วนตำบลคลองหรีงและชนิดชั่วคราว สำหรับติดตั้งในพื้นที่ตำบลคลองหรีง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนมีจิตสำนึกและเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเกี่ยวเนื่องจากขยะมูลฝอย
- (2) ประชาชนทราบถึง วิธีการดำเนินการกำจัดขยะและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง
- (3) ประชาชนมีวินัยเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด
- (4) สามารถดำเนินการในการรักษาความสะอาด และการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(23) โครงการจัดทำสปอร์ตวิทย์ และสารคดีโทรทัศน์ พร้อมวิดีโอเทป เพื่อสนับสนุน การเรียน การสอนของสถานศึกษา

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาชนและเยาวชนเกิดจิตสำนึก ห่วงแหนป่าชายเลนเพื่อประโยชน์ส่วน รวม
- (2) เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยโดยรอบทะเลสาบ และเยาวชนในสถานศึกษาเกิดจิตสำนึก ด้านสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อรักษาป่าชายเลนที่มีอยู่มิให้ทำลายอีกต่อไป
- (4) เพื่อปรับป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้คืนสู่สภาพเดิม

สถานที่ดำเนินการ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดสงขลาโดยเน้นพื้นที่เป้าหมายคือบริเวณโดยรอบทะเลสาบสงขลา

ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม 2541 - กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดทำสปอร์ตวิทย์ จำนวน 20 ชุด ออกอากาศทางวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา 10 สถานี และจังหวัดใกล้เคียง 10 สถานี
- (2) จัดทำสปอร์ตโทรทัศน์ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ออกอากาศทางสถานีช่อง 11 จังหวัดสงขลาและจังหวัดสงขลา จำนวน 500 แห่งเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนในสถานศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 1,200,000 คน ครั้วเรือนที่ได้รับประโยชน์ 200,000 คน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ประชาชนและเยาวชนเกิดจิตสำนึกรักและห่วงแหนป่าชายเลนร่วมกันรักษาป่าชายเลนที่มีอยู่มิให้ถูกทำลายอีกต่อไป และร่วมกันปรับปรุงป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้คืนสู่สภาพที่ดีขึ้น
- (4) สามารถรักษาสมดุลทางธรรมชาติและระบบนิเวศน์ของสัตว์น้ำ มิให้ถูกทำลาย
- (5) ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

(24) โครงการ “ปลูกจิตสำนึก รักษาสิ่งแวดล้อม”

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกม่วง จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนและประชาชนให้รู้ถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้เยาวชนและประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและถูกต้อง
- (3) เพื่อเป็นมาตรการในการรองรับความเจริญก้าวหน้าของสังคมอันจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ บึงบประมาณ 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) โดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องมากพอทั้งทางด้านทางบวกและทางลบ
- (2) ประสานกับโรงเรียนให้การแนะนำ ปลูกฝังจิตสำนึกรักษาธรรมชาติแก่เด็กและเยาวชน
- (3) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์รอาสาสมัครให้ต่อเนื่อง ครอบคลุมกว้างขวาง
- (4) จัดกิจกรรมและนิทรรศการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงการให้ความรู้จากบุคลากร

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนได้รับความรู้และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ความรู้สึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- (3) ทำให้เกิดวิธีการและการรองรับเจริญของสังคมในอนาคต

ภาคผนวก ก - 3 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดพัทลุง ปี 2541**(1) โครงการบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม****หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ** สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง**วัตถุประสงค์**

(1) เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัด 260 โรงเรียน สามารถจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ตามสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

(2) เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินงานด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

(3) เพื่อส่งเสริมการพัฒนา การเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการให้นักเรียนสามารถพัฒนาการรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ฝึกปฏิบัติจริง เพื่อสร้างลักษณะนิสัยต่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน

ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม 2540 - กันยายน 2541**กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ****● กิจกรรม**

(1) ศึกษาเอกสารและสังเคราะห์กิจกรรม สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมการศึกษา เพื่อการพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน

(2) จัดประชุมวิชาการ กำหนดรูปแบบแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(3) ประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการกิจกรรมทางการศึกษา

(4) จัดทำเอกสารเผยแพร่การจัดกิจกรรมแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปติดตามประเมินผลการดำเนินงาน สรุป และรายงานผล

● เป้าหมาย

(1) จัดประชุมระดมความคิด ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อประสานแนวคิดการบูรณาการกิจกรรมในสถานศึกษา

(2) ประชุมปฏิบัติการผลิตสื่อ เครื่องมือการดำเนินงานบูรณาการกิจกรรม ส่งเสริม การศึกษาร่วมอนุรักษ เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน จำนวน 30 คน เวลา 4 วัน

(3) ประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน กรรมการศึกษา ผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัด กิจกรรมส่งเสริมการศึกษา เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม บุคลากรกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา ดีเด่น ระดับอำเภอ จำนวน 100 คน เวลา 2 วัน

(4) จัดพิมพ์เอกสารการบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาร่วมอนุรักษ พัฒนา สิ่งแวดล้อมชุมชน จำนวน 350 เล่ม

(5) นิเทศ ติดตามผล สนับสนุนการดำเนินงาน โครงการจัดทำเอกสารเผยแพร่ จำนวน 350 เล่ม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(1) หน่วยงานในสังกัดโรงเรียน 260 โรงเรียน มีสื่อเครื่องมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การอนุรักษพัฒนาสิ่งแวดล้อม ควบคุมกับการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตร

(2) โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมโดยการเน้นกระบวนการสร้างเสริม เจตคติ ค่านิยมที่ดี ทางสิ่งแวดล้อมควบคุมกับการจัดนิทรรศการส่งเสริมการศึกษาอื่น ๆ ตามนโยบายทางราชการ

(3) โรงเรียนในสังกัด จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชน

(4) โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการประสานงาน จัดการสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานเกี่ยวข้อง ระดับท้องถิ่น เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการเผยแพร่ความรู้ข่าวสารการพัฒนา อนุรักษสิ่งแวดล้อมสู่ชุมชน

(2) โครงการควบคุมมลพิษและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้นายจ้างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน
- (2) สร้างจิตสำนึกให้ผู้ใช้แรงงานและประชาชนทั่วไปได้ตระหนักถึงมลพิษ และสิ่งแวดล้อม เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน
- (3) เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี ยาปราบศัตรูพืชที่ถูกต้อง
- (4) เพื่อลดปัญหาการประสบอันตรายและโรคจากการทำงาน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร และ สิ่งแวดล้อม

สถานที่ดำเนินการ อำเภอเมือง อำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด และสถานประกอบการต่าง ๆ ในจังหวัดพัทลุง

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) ฝึกอบรมความรู้ ความปลอดภัยในการทำงาน การใช้สารเคมีแก่นายจ้าง 1 รุ่น 50 คน ลูกจ้าง 2 รุ่น 100 คน เกษตรกรเรื่องสารเคมีอันตราย 2 รุ่น 100 คน
- (2) จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความปลอดภัย และภาวะแวดล้อมในการทำงาน พิมพ์เอกสารโปสเตอร์ แผ่นพับ สติกเกอร์
- (3) จัดทำสื่อรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการควบคุมมลพิษ และภาวะแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 1,500 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 350 ครัวเรือน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การลดปัญหาการประสบอันตราย เนื่องจากการทำงานได้ในระดับหนึ่ง และสามารถสร้างจิตสำนึกให้บุคคลเข้ารับการอบรมตระหนักถึงความปลอดภัย และภาวะแวดล้อมการทำงาน

(3) โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเขาปู่ - เขาย่า

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ อุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นอาสาสมัครได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน
- (2) เพื่อส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น
- (4) เพื่อปลูกฝังแนวความคิด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นกับผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร เพื่อเป็นฐานในการขยายผลการอนุรักษ์ให้ต่อเนื่องไปในอนาคต
- (5) เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร นำคนในท้องถิ่น ปฏิบัติกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ด้านการดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

ระยะเวลาดำเนินการ ปีงบประมาณ 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ อบรมผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร จากพื้นที่ดำเนินการ 22 ตำบล จำนวน 350 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ และได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมมากยิ่งขึ้น
- (3) ทำให้ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการ การปฏิบัติการ ตลอดจนการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร ได้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่อนุรักษ์พื้นที่แหล่งต้นน้ำ

(4) โครงการประชาสัมพันธ์รณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้พบเห็น
- (2) รณรงค์ให้ผู้พบเห็น

สถานที่ดำเนินการ เขตพื้นที่อำเภอตะโหมด บริเวณชุมชนหนาแน่น

ระยะเวลาดำเนินการ 1 มีนาคม -30 มิถุนายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความตระหนักและจิตสำนึก และการรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้พบเห็น จำนวน 4 ป้าย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้ที่พบเห็นป้ายประชาสัมพันธ์มีจิตสำนึกและเกิดความตระหนัก เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(5) โครงการฝึกอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านพิทักษ์ป่า

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอตะโฮมด จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้กรรมการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ามีความรู้และเข้าใจในเรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อทบทวนบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านพิทักษ์ป่า
- (3) ต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ามีประสบการณ์ในการดูแลป่าไม้

สถานที่ดำเนินการ น้ำตกลานหม่อมจ้อย หมู่ที่ 11 ตำบลตะโฮมด อำเภอตะโฮมด จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ 1 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมกรรมการหมู่บ้านพิทักษ์ป่า จำนวน 5 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 2, 3, 5, 9, 11 ตำบลตะโฮมด หมู่ที่ 4 ตำบลคลองใหญ่ หมู่ละ 10 คน รวม 50 คน และไปทัศนศึกษา ดูงานหน่วยพิทักษ์ป่า จำนวน 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าไม้และสัตว์ป่า
- (2) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีประสบการณ์ ทักษะ ในการพิทักษ์ป่าไม้/สัตว์ป่ามากยิ่งขึ้น
- (3) ความสมดุลธรรมชาติเกิดขึ้นแก่พื้นที่อำเภอตะโฮมด

(6) โครงการประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนทั่วไป

สถานที่ดำเนินการ เป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบของอำเภอบางแก้วทั้งหมด โดยเน้นถนน ชุมชน โรงเรียน และสถานที่ท่องเที่ยว

ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มิถุนายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

(1) ดำเนินการติดแผ่นป้ายเหล็กประชาสัมพันธ์ร่วมแก้ปัญหาขยะและน้ำเสียในชุมชนเขตสุขาภิบาลตำบลนาปะขอ หมู่ที่ 1, 9, 11 ตำบลท่ามะเต๊ะ หมู่ที่ 2, 3, 4, 5 และตำบลโคกสีก หมู่ที่ 4, 7 8 จำนวน 12 ป้าย

(2) จัดอบรมให้ความรู้ในการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติ แก่ข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น และอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ครั้ง ๆ ละ 100 คน จำนวน 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนมีความตื่นตัวที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) ลดภาวะมลพิษได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะปัญหาขยะและน้ำเสีย

(7) โครงการอบรมสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ จำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 2 วัน เดือนเมษายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 4 ตำบล จำนวน 142 คน เข้ารับการฝึกอบรมตามวัน เวลา ที่กำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ - คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ - คน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ผ่านการฝึกอบรม นำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(8) โครงการฝึกอบรมผู้นำเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้พบเห็น
- (2) เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เข้าอบรม
- (3) รณรงค์ส่งเสริมให้ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ต่อไป

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอตะโหมด

ระยะเวลาดำเนินการ 1 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2541

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

จัดฝึกอบรมให้แก่ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 1 ครั้ง 1 วัน จาก 32 หมู่บ้าน ๆ ละ 3 คน รวม 96 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 20,000 คน
- (2) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(9) โครงการอบรมผู้นำท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองกิ่งอำเภอชุมพล จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และร่วมกันจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

สถานที่ดำเนินการ

(1) วัดบ้านนา หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านนา	(2) วัดทุ่งยาว หมู่ที่ 2 ตำบลชุมพล
(3) วัดลำสินธุ์ หมู่ที่ 3 ตำบลลำสินธุ์	(4) วัดขัน หมู่ที่ 3 ตำบลอ่างทอง

ระยะเวลาดำเนินการ

(1) วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2541 ณ วัดบ้านนา หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านนา
(2) วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2541 ณ วัดทุ่งยาว หมู่ที่ 2 ตำบลชุมพล
(3) วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2541 ณ วัดลำสินธุ์ หมู่ที่ 3 ตำบลลำสินธุ์
(4) วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2541 ณ วัดขัน หมู่ที่ 3 ตำบลอ่างทอง

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

จัดฝึกอบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้นำสตรีหมู่บ้าน คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) จำนวน 4 ตำบลๆ ละ 1 วัน เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก ในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 20,780 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 4,008 ครัวเรือน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม และมีจิตสำนึกในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมตลอดถึงถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวสู่บุตรหลานต่อไป

(10) โครงการเฝ้าระวังแหล่งน้ำธรรมชาติ**หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ** เทศบาลเมืองพัทลุง**วัตถุประสงค์**

- (1) เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านมลพิษทางน้ำ
- (2) เพื่อลดปัญหาด้านการเกิดน้ำเสียของแม่น้ำลำคลอง
- (3) เพื่อลดปัญหาด้านสาธารณสุขที่มีผลกระทบต่อประชาชน
- (4) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในอันที่จะร่วมกันอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติและเพื่อเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมจังหวัดพัทลุง**ระยะเวลาดำเนินการ** 1 วัน ปีงบประมาณ 2541**กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ**

จัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนที่มีบ้านพักอาศัยใกล้แม่น้ำลำคลองสายต่างๆ 100 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ความสามารถความเข้าใจในการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติ
- (2) ผู้เข้าร่วมการอบรมเป็นแกนนำประชาชนอื่นๆ ในการให้การแนะนำและช่วยกันดูแลไม่ให้ผู้ใดเททิ้งเศษต่าง ๆ ลงในแหล่งน้ำ
- (3) แม่น้ำลำคลองต่าง ๆ ได้รับการดูแลและบำบัดฟื้นฟูให้แหล่งน้ำไม่ได้รับการปนเปื้อน
- (4) ทำให้คุณภาพของน้ำและระบายน้ำดีขึ้น
- (5) แก้ไขปัญหาด้านอุทกภัยได้ด้วยอีกทางหนึ่ง

ภาคผนวก ก - 4 แผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก จังหวัดพัทลุง ปี 2542

- (1) โครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก่ข้าราชการในจังหวัดพัทลุง

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานจังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน
- (2) เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สามารถฟื้นคืนสภาพได้อย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ
- (3) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกระจายอำนาจหน้าที่ไปสู่จังหวัดและท้องถิ่นของส่วนราชการต่างๆ

สถานที่ดำเนินการ ลำปางรีสอร์ต อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ บรรยายและสัมมนากลุ่มย่อย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ปลุกฝังและสร้างความตระหนักแก่ข้าราชการในจังหวัดให้มีความรักและห่วงแหนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัด จำนวน 100 คน
- (2) มีความเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมของจังหวัด เพื่อร่วมกันวางแผนและแนวทางแก้ไขร่วมกันได้อย่างถาวรในระยะยาว
- (3) ร่วมกันประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง

(2) โครงการการเผยแพร่ความรู้การรักษาทรพยากรแหล่งน้ำแก่ประชาชนในเขต
อำเภอปากพะยูนและอำเภอควนขนุน

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานจังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เผยแพร่ข่าวสาร ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาทรพยากรแหล่งน้ำแก่ประชาชนในเขตอำเภอปากพะยูนและอำเภอควนขนุนอย่างต่อเนื่อง
- (2) เพื่อกระตุ้นและชักชวน รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องป้องกัน รักษาทรพยากรแหล่งน้ำ และบำบัดฟื้นฟูสภาพแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรมในเขตชุมชน
- (3) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักในการร่วมกันฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการรักษาคุณภาพน้ำ

สถานที่ดำเนินการ พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ ปีงบประมาณ 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) ผลิตสื่อหรือจัดหาสื่อสำหรับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ได้แก่ แผ่นพับ เอกสาร แจก คัดเอาทรณรงค์การป้องกันและบำบัดน้ำเสีย จำนวน 2 ป้าย ป้ายละ 1 อำเภอ
- (2) จัดทำแผ่นป้าย คำขวัญ เชิญชวน ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้าม ติดตั้งในที่อันสมควร
- (3) จัดอบรมผู้นำชุมชน เยาวชนทั่วไปในเขตอำเภอควนขนุนและอำเภอปากพะยูน 1 รุ่น 100 คน รุ่นละ 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชน เยาวชนในเขตอำเภอปากพะยูนและอำเภอควนขนุน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและการป้องกันรักษาแหล่งน้ำการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การจัดการน้ำทิ้ง น้ำเสีย และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีส่วนร่วมในการป้องกันบำรุง รักษา และปรับปรุงแหล่งน้ำให้อำนวยประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน
- (2) ผลประโยชน์ส่วนร่วมคือ ส่งเสริมกิจการด้านประมงในทะเลสาบสงขลา แหล่งน้ำสะอาดไม่เน่าเสีย ลดค่าใช้จ่ายของรัฐในการบำบัดและฟื้นฟู

(3) โครงการฝึกอบรมผู้นำชุมชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกำจัดขยะมูลฝอย
ในหมู่บ้านเป้าหมายโครงการ “พิทลุง บ้านสวย เมืองงาม”

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนได้เกิดจิตสำนึกตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษา
- (2) ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความตระหนักและมีบทบาทในการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน
- (3) ส่งเสริมให้ชุมชนได้รวมตัวกันในลักษณะของกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น

ระยะเวลาดำเนินการ ปีงบประมาณ 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมผู้นำชุมชนในหมู่บ้านตามโครงการ “พิทลุง บ้านสวย เมืองงาม” 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 200 หมู่บ้าน จำนวน 1,000 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายโครงการ “พิทลุง บ้านสวย เมืองงาม” มีความรู้ความสามารถในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐและองค์กรเอกชน ในการป้องกันและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(4) โครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.)

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ สำนักงานป่าไม้จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) สร้างจิตสำนึกร่วมกันของราษฎรในพื้นที่ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านถึงระดับชุมชนให้เกิดการหวงแหนและความเป็นเจ้าของป่าร่วมกัน
- (2) สร้างจิตสำนึกและอุดมการณ์ร่วมกันในการรักษาป่าระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับราษฎรในพื้นที่ให้เป็นรูปธรรม
- (3) เพื่อให้ราษฎรผู้ผ่านการอบรมมีความรู้ความเข้าใจต่อทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการขยายผลต่อญาติพี่น้องในครอบครัวต่อไป
- (4) เพื่อเพิ่มทักษะขั้นพื้นฐานที่ควรรู้ให้ราษฎรเพื่อสิทธิและผลประโยชน์อันพึงได้รับจากรัฐ
- (5) เพื่อจัดตั้งหมู่บ้านราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าในพื้นที่เป้าหมาย โดยการจัดตั้งกลุ่มพลังมวลชนในการอนุรักษ์พิทักษ์ป่า

สถานที่ดำเนินการ หมู่บ้านที่อยู่ใกล้ป่าในท้องที่อำเภอตะโหมด อำเภอกงหรา และกิ่งอำเภอศรีนครินทร์ 1 รุ่น จำนวน 100 คน จำนวน 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 20 คน

ระยะเวลาที่ดำเนินการ 4 วัน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- กิจกรรม
  - (1) คัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมายเพื่อฝึกอบรมราษฎรตามความเห็นชอบคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมาย ประจำจังหวัดพัทลุง
  - (2) ประสานงานกับอำเภอ/กิ่งอำเภอท้องที่ เพื่อชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรเป้าหมายเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ และสมัครเข้ารับการฝึกอบรม
  - (3) ดำเนินการฝึกอบรมราษฎรที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 100 คน
  - (4) จัดให้มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

(5) ติดตามผลการดำเนินกิจกรรมและประเมินผลงานการอนุรักษ์ป่า เป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน เพื่อเป็นแนวทางในการขอพระราชทานธง “พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” ให้กับกลุ่มราษฎรที่มีการรักษาป่าที่ดีเด่น

- เป้าหมาย

(1) ให้ราษฎรในหมู่บ้านเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการพิทักษ์ป่า

(2) ให้ราษฎรในหมู่บ้านได้รวมกลุ่มพลังในการป้องกันป่าไม้มิให้ถูกทำลาย

(3) ให้สามารถสร้างหมู่บ้านตัวอย่างที่มีผลงานในการอนุรักษ์ป่าเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน เพื่อเป็นแนวทางในการขอพระราชทานธง “พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต”

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 100 ครัวเรือน

(2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 100 ครัวเรือน

(3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่

- ราษฎรเข้าใจถึงประโยชน์และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และความจำเป็นในการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่า

- ราษฎรในพื้นที่ที่เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการพิทักษ์ป่าและฟื้นฟูสภาพป่า

- สร้างพลังมวลชนในการพิทักษ์ป่าเพื่อป้องกัน หยุดยั้งการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

- ราษฎรมีความรู้ในการเกษตรดีขึ้น จนสามารถพัฒนาการเกษตรของตนให้ได้ผลผลิตอย่างเพียงพอต่อการดำรงชีพ ไม่มั่งหวังขยายพื้นที่เกษตรโดยการบุกรุกทำลายป่าเหมือนในอดีต

ลดความขัดแย้งระหว่างราษฎรในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และมีทัศนคติที่ดีต่อกัน และเป็นการสร้างความขัดแย้ง ความสามัคคีในชุมชน

(5) โครงการเผยแพร่ความรู้การรักษาทรพยากรแหล่งน้ำแก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ เทศบาลเมืองพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับปัญหาทรพยากรแหล่งน้ำแก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพัทลุงอย่างต้งเนื่อง
- (2) เพื่อให้ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญของทรพยากรแหล่งน้ำ และปัญหาที่เกิดขึ้น
- (3) เพื่อกระตุ้นและชักชวนประชาชนในเขตเทศบาลมีส่วนร่วมในการสอดส่องป้องกันรักษา ทรพยากรแหล่งน้ำ และการฟื้นฟูสภาพแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม

สถานที่ดำเนินการ พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ ปีงบประมาณ 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

• กิจกรรม

- (1) แจกจ่ายเอกสารที่มีเนื้อหาความรู้ทั่วไป คำแนะนำ ข้อควรปฏิบัติ เกี่ยวกับเรื่องน้ำเสีย ขยะมูลฝอยให้แก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการกับเทศบาล เยาวชนในสถานศึกษาหรือเมื่อมีงานหรือกิจกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
- (2) ประชาสัมพันธ์ จัดทำสปอ์ตโฆษณา เทปชุดเพลงพื้นบ้าน ที่สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญ วิธีการในการรักษาแหล่งน้ำ เผยแพร่ตามสี่มุมวชน โดยเฉพาะสถานีวิทยุท้องถิ่น โรงภาพยนตร์ งานเทศกาล ฯลฯ
- (3) จัดทำแผ่นป้าย คำขวัญ เชิญชวน ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้าม ติดตั้งในที่อันสมควรให้เห็นชัดเจน กระจายอย่างทั่วถึงในพื้นที่เป้าหมายตามเนื้อหาของคำขวัญ เช่น บริเวณทางร่วม ทางแยกของถนน บริเวณใกล้แหล่งน้ำ ย่านชุมชน
- (4) จัดอบรมผู้ชุมชน เยาวชนทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง 1 รุ่น / 100 คน /วัน

- เป้าหมาย

(1) กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ประชาชน เยาวชนทั่วไป ในเขตเทศบาลเมืองพิจิตร ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและการป้องกันรักษาแหล่งน้ำ การจัดการมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล การจัดการน้ำทิ้ง น้ำเสีย และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีส่วนร่วมในการป้องกัน บำรุง รักษา และการปรับปรุงแหล่งน้ำให้อำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืน

(2) ผลิตภัณฑ์หรือจัดหาสื่อสำหรับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ได้แก่ เอกสาร แจกเป็นแผ่นพับ บอร์ดนิทรรศการ เทปชุดเพลงพื้นบ้าน เชิญชวนรักษาแหล่งน้ำ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์ 40,931 คน
- (2) ผลประโยชน์ส่วนรวมเกิดขึ้น ได้แก่
  - ประชาชนและชุมชนใกล้เคียงเทศบาลสงขลาได้รับผลประโยชน์
  - ส่งเสริมกิจการด้านประมงในทะเลสาบสงขลา
  - แหล่งน้ำสะอาดไม่เน่าเสีย สามารถใช้ประโยชน์ได้ยาวนาน
  - ลดค่าใช้จ่ายของรัฐในการบำบัดและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ

(6) โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้แนวทางในการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในชุมชน

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2541 ถึง 30 กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) อบรมผู้นำท้องถิ่น ตำบลละ 12 คน รวม 144 คน
- (2) บรรยายให้ความรู้ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) สัมมนากลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 86,101 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 19,667 คน
- (3) อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมจะเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการดูแล ฟื้นฟู สภาพแวดล้อม
- (4) จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

(7) โครงการอบรมการสัมมนาเพื่อการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลมะกอกเหนือ จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น แก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาและเพื่อขยายผลต่อไปยังบุคคลทั่วไปด้วย
- (2) เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
- (3) เพื่อการสร้างกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น ก่อนที่จะดำเนินการแผนงานเฝ้าระวังต่อไป

สถานที่ดำเนินการ หอประชุมโรงเรียนดอนศาลานำวิทยา หมู่ที่ 4 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ 2 วันระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2541 - 30 กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) บรรยายและอภิปรายทางวิชาการ 1 วัน ผู้เข้าร่วมสัมมนา 180 คน ประกอบด้วยประชาชนในพื้นที่ จำนวน 90 คน พระภิกษุ สามเณร จำนวน 10 รูป ผู้บริหารหรือผู้แทนสถานศึกษา จำนวน 10 คน สมาชิกสภา อบต. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชน จำนวน 70 คน
- (2) นำชมสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงแหล่งธรรมชาติอย่างน้อย 90 คน ได้เข้าใจและตระหนักถึงแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
- (2) ได้กลุ่มบุคคลผู้เข้าร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างจริงจัง ในการดูแลรักษาแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
- (3) แหล่งธรรมชาติซึ่งมีลักษณะพื้นที่ที่เป็นภูเขาขนาดเล็ก จำนวน 3 แห่ง จะได้รับการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง

(8) โครงการฝึกอบรมเยาวชนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้ได้แนวทางในการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในชุมชน
- (3) รณรงค์ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้นำความรู้ที่ได้เผยแพร่ต่อไป

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคม อำเภอตะโหมด

ระยะเวลาการดำเนินการ 2 วัน ระหว่างวันที่ 1 มกราคม - 31 ตุลาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ จัดฝึกอบรมจำนวน 1 ครั้ง ผู้เข้ารับการอบรมหมู่บ้านละ 7 คน จำนวน 32 หมู่บ้าน รวม 224 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ผู้เข้าฝึกอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) ผู้เข้าฝึกอบรมได้แนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในชุมชน
- (3) ผู้เข้าฝึกอบรมได้นำความรู้ไปเผยแพร่

(9) โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอำเภอเขาชัยสน

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) เพื่อได้แนวทางในการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ วันที่ 16 พฤษภาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมจากทุกหมู่บ้าน รวม 53 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน รวมจำนวน 159 คน ให้มีความตระหนักทางด้านสิ่งแวดล้อมและบทบาทของการเป็นอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมประจำทุกหมู่บ้าน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 159 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 159 ครัวเรือน
- (3) ผลประโยชน์รวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ จะทำให้อาสาสมัครสิ่งแวดล้อมอยู่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน
- (4) อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการดูแล ฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
- (5) จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลอย่างยั่งยืน

(10) โครงการดำเนินทะเลสาบกับชีวิต

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้เยาวชนเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักของเยาวชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม
- (4) เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในทะเลสาบ ตลอดทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (5) เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล พร้อมทั้งจะเป็นกำลังของชาติต่อไป

สถานที่ดำเนินการ

- (1) ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
- (2) พื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา บริเวณจังหวัดสงขลาและพัทลุง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชากรที่ได้รับประโยชน์โดยตรง 3,000 คน โดยอ้อม 30,000 คน
- (2) จำนวนครอบครัวที่ได้รับประโยชน์ 2,000 ครอบครัว
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบทะเลสาบสงขลา ได้รับการดูแลรักษา อนุรักษ์ ปีนฟู คงอยู่คู่บ้านคู่เมืองสืบไป
- (4) เยาวชนและประชาชนมีความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(11) โครงการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอองครักษ์ จังหวัดพิจิตร

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ราษฎรได้มีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อสร้างจิตสำนึก รัก และหวงแหนป่าไม้ให้แก่ราษฎรทั่วไป
- (3) ในอนาคตคาดว่าทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอองครักษ์จะยังคงความอุดมสมบูรณ์ชั่วลูกหลาน

สถานที่ดำเนินการ อำเภอองครักษ์ จังหวัดพิจิตร

ระยะเวลาดำเนินการ เดือนพฤษภาคม 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) จัดทำเทพศิลินพินบ้าน (มโนราห์) เพื่อรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 500 บ้าน
- (2) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ชี้แจงความเสียหายของอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวม 30 ป้าย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชากรที่ได้รับผลประโยชน์ 30,242 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 6,071 คน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าไว้ให้เยาวชนรุ่นหลัง และช่วยรักษาสภาพแวดล้อมมิให้เกิดมลพิษต่อไป

(12) โครงการ “ประกวดหมู่บ้านสวยสะอาด ปราศจากขยะ”

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมกันรณรงค์รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- (2) พัฒนาจิตใจและสร้างความตระหนักให้ประชาชนในพื้นที่อำเภอป่าบอน เป็นผู้มีความรักความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (3) เพื่อคัดเลือกหมู่บ้านสวยสะอาด ปราศจากขยะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- (1) คัดเลือกหมู่บ้านสวยสะอาด ปราศจากขยะจาก 5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน พิจารณา
- (2) หมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกแต่ละตำบลเข้าประกวดระดับอำเภอ โดยพิจารณาเพื่อรองรับรางวัลชนะเลิศ และรางวัลชมเชย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ประชาชนในพื้นที่อำเภอป่าบอน ได้รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ที่มีระเบียบ รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (2) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น
- (3) ขจัดปัญหามลภาวะที่เกิด จากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลให้หมดไป

(13) โครงการ ฝึกอบรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอำเภอบางแก้ว

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อเผยแพร่ข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์ให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่ประเมินว่าเป็นกลุ่มที่เป็นสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือเป็นกลุ่มที่ช่วยแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อข่าวสารสิ่งแวดล้อมต่างๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินตามแนวทางหรือวิธีแก้ไขปัญหามา เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

(2) เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายให้มีจิตสำนึกและความตระหนักต่อการแก้ไขปัญหาและการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพต่อการดำรงชีวิต

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่างเดือนเมษายน - กันยายน 2542 รวม 6 รุ่น ๆ ละ 1 วัน

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

- กิจกรรม ฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิทยากรในจังหวัดพัทลุงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาบรรยายพร้อมเอกสารบทความ/ข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เข้ารับการอบรม

- เป้าหมาย ดำเนินการอบรมกลุ่มเป้าหมาย คือ

- (1) ประชาชนทั่วไปในพื้นที่อำเภอบางแก้ว ทั้ง 3 ตำบล จำนวน 26 หมู่บ้าน ซึ่งได้รับการคัดเลือก จากหมู่บ้าน ๆ ละ 20 คน รวมจำนวน 520 คน

- (2) ผู้ประกอบการ เช่น ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของชำ โรงงาน เป็นต้น ในพื้นที่อำเภอบางแก้ว ทั้ง 3 ตำบล จำนวน 26 หมู่บ้าน ซึ่งได้รับการคัดเลือก รวม 80 แห่ง ๆ ละ 1 คน รวม 80 คน

รวมจำนวนผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 600 คน โดยแบ่งเป็น 6 รุ่นๆ ละ 100 คน
รุ่นที่ 1 ผู้เข้ารับการอบรมจาก หมู่ที่ 1, 5, 6 ตำบลท่ามะเดื่อ
รุ่นที่ 2 ผู้เข้ารับการอบรมจาก หมู่ที่ 2,3,4,7 ตำบลท่ามะเดื่อ
รุ่นที่ 3 ผู้เข้ารับการอบรมจาก หมู่ที่ 1,3,8,9,11 ตำบลนาปะขอ
รุ่นที่ 4 ผู้เข้ารับการอบรมจาก หมู่ที่ 2,4,5,6,7 ตำบลนาปะขอ
รุ่นที่ 5 ผู้เข้ารับการอบรมจาก หมู่ที่ 1,2,3,4 ตำบลโคกสัก
รุ่นที่ 6 ผู้เข้ารับการอบรมจาก หมู่ที่ 5,6,7,8 ตำบลโคกสัก หมู่ที่ 10 ตำบลนาปะขอ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 15,000 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 3,000 คน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่
  - สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอบางแก้วมีคุณภาพดีขึ้น
  - ประชาชนทั่วไปมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีในการดำรงชีวิต
  - ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมในชุมชน

(14) โครงการอบรมรักษาสภาพแหล่งน้ำ

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการและการจัดการ
- (2) เพื่อเสริมสร้างสภาวะการณ์ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม
- (3) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนใส่ใจต่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำ
- (4) เพื่อการสร้างเครือข่ายประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ
- (5) เพื่อให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำตามธรรมชาติอย่างถูกต้องถูกต้องวิธี

ระยะเวลาการดำเนินการ ตุลาคม 2541 - กันยายน 2542

สถานที่ดำเนินการ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสัก หมู่ที่ 4, 5, 7

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ดำเนินการอบรมราษฎรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 80 คน 3 วัน จาก 8 หมู่บ้าน เพื่อเป็นอาสาสมัคร รักษาแหล่งน้ำในเขต องค์การบริหารส่วนโคกสัก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 2,500 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 800 คน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่ สภาพน้ำดีขึ้น มีการอนุรักษ์หวงแหวนแหล่งน้ำมากกว่ามากขึ้น

(15) โครงการประชาสัมพันธ์รณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้พบเห็น

สถานที่ดำเนินการ ในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม บริเวณชุมชนหนาแน่น

ระยะเวลาดำเนินการ 1 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

จัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกและการรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก่ผู้พบเห็น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้ที่พบเห็นป้ายประชาสัมพันธ์มีจิตสำนึกและเกิดความตระหนัก เกิดความรักความห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(16) โครงการรณรงค์และอนุรักษ์แหล่งน้ำ

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและความตระหนักของแหล่งน้ำมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
- (2) เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีและตระหนักในการดูแลการรักษาและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ
- (3) เพื่อรณรงค์อนุรักษ์แหล่งน้ำให้เกิดความเสื่อมโทรม

ระยะเวลาดำเนินการ 1 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2542

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของแหล่งน้ำ มีจิตสำนึกที่ดีในการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการอนุรักษ์แหล่งน้ำให้เกิดความเสื่อมโทรม

(17) โครงการจัดตั้งศูนย์ประสานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อำเภอป่าพะยอม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อทราบสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในอำเภอ
- (2) เป็นศูนย์กลางประสานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ระดับอำเภอ
- (3) เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับอำเภอ

สถานที่ดำเนินการ ศูนย์ข้อมูลอำเภอป่าพะยอม

ระยะเวลาดำเนินการ มีนาคม - กันยายน 2542

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ ดัดแปลงศูนย์ข้อมูลอำเภอ เป็นศูนย์กลางการประสานงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ช่วยให้การประสานงานในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีประสิทธิภาพและกระตุ้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

(18) โครงการฝึกอบรมความรู้ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่พนักงาน
ส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำในชุมชนตำบลเขาปู่

หน่วยงานที่ดำเนินการ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน
- (2) เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน
- (3) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการกระจายอำนาจหน้าที่ไปสู่ท้องถิ่นของส่วนราชการต่าง ๆ

สถานที่ดำเนินการ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรม พนักงานส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนและผู้นำท้องถิ่น จำนวน 50 คน
อบรม 1 รุ่น เป็นเวลา 2 วัน โดยใช้วิธีการบรรยายและสัมมนากลุ่มย่อย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ปลุกฝังและสร้างความตระหนักแก่ผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลให้มีความรักและห่วงแหนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบล จำนวน 50 คน
- (2) มีความเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมของตำบล เพื่อร่วมวางแผนและแนวทางแก้ไขร่วมกันได้อย่างถาวรในระยะยาว
- (3) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง

(19) โครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน

(2) เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถฟื้นฟูได้มีศักยภาพเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาในอนาคต รวมทั้งส่งเสริมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สามารถฟื้นคืนสภาพได้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

สถานที่ดำเนินการ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

ฝึกอบรมพนักงานส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำท้องถิ่นและเยาวชน หมู่บ้านละ 10 คน 9 หมู่บ้าน จำนวน 124 คน อบรม 1 รุ่น เป็นเวลา 2 วัน โดยใช้วิธีการบรรยายและสัมมนากลุ่มย่อย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ปลูกฝังและสร้างความตระหนักแก่ผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลให้มีความรักและห่วงแหนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบล จำนวน 124 คน

(2) มีความเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมของตำบล เพื่อร่วมกันวางแผนและแนวทางแก้ไขร่วมกันได้อย่างถาวรในระยะยาว

(3) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างกว้างขวาง

(20) โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมกิ่งอำเภอศรีนครินทร์

หน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ที่ทำการปกครองกิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมนำความรู้ ความเข้าใจ ไปรณรงค์เผยแพร่ และปฏิบัติในหมู่บ้าน

สถานที่ดำเนินการ ศาลาประชาคมกิ่งอำเภอศรีนครินทร์

ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม 2541 - กันยายน 2542

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) จำนวนประชาชนที่ได้รับประโยชน์ 23,683 คน
- (2) จำนวนครัวเรือนที่คาดว่าจะได้รับ 5,795 ครัวเรือน
- (3) ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้น ได้แก่
  - ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลอย่างยั่งยืน

ภาคผนวก ข. เป็นการประชุมกลุ่มย่อย ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 - 26 มีนาคม 2541 ณ โรงแรมเจบีหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการแสดงความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมโดยมีประเด็นพิจารณา ดังนี้

(1) จุดหมายหรือทิศทางข้างหน้าในการพัฒนา การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรเป็นอย่างไร

(2) ต้องการความรู้เรื่องใดบ้างในการไปสู่จุดหมายที่ต้องการนั้น

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อคิดเห็นของแต่ละกลุ่มมาประมวลได้เป็นดังนี้

กลุ่มที่ 1

1. เป้าหมายและทิศทางการพัฒนาลุ่มน้ำ: "การจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยกลุ่มภาคีต่าง ๆ"
2. ขั้นตอนการศึกษาวิจัย
  - (1) หาปัญหาร่วมกันของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - (2) หากกลไก รูปแบบการจัดการ
    - ศึกษา วิเคราะห์ และกระบวนการจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจากการดำเนินงานที่มีอยู่ (Case Study) ในด้านต่าง ๆ
      - เสิ่นคนใจ
      - ปัจจัย
      - วิธีการ
      - ปัญหา/อุปสรรค
3. ข้อเสนอแนะ : ควรมีการทำ "Action Research"

หาปัญหาร่วมกัน

มองภาพปัญหาตรงกัน

การแก้ปัญหาร่วมกัน

แผน/แนวทาง/บทบาท

กลุ่มที่ 2

1. แนวคิดของการมีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- (1) ประเด็น
  - น่าจะมีการวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบรีเปล่า
  - งานราชการมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ซึ่งเข้มงวดจะมีวิธีการที่จะผสมผสานการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอะไรได้ตั้งแต่เริ่มแรก
  - ในระบบการทำแผน ยกตัวอย่าง แผนจังหวัดซึ่งมาจากแผนตำบลมาตามชั้นตอนจนถึงจังหวัด ซึ่งแผนพัฒนาตำบลจะมาจากประชาชน แต่ในกระบวนการตามความเป็นจริง ยังไม่ได้เริ่มปฏิบัติกันอย่างจริงจัง
- (2) ระบบการจัดการที่ผ่านมาไม่ได้ขาดแคลนทุนหรือองค์กร แต่กระบวนการจัดการยังไม่ได้ให้เป็นไปในรูปแบบที่ชอบธรรม และเป็นความขัดแย้งของการเปลี่ยนแปลง
- (3) ไม่ได้มองปัญหาท้องถิ่นอย่างแท้จริง และไม่ได้ร่วมวางแผน ดำเนินการ ประเมินผลและได้รับประโยชน์ร่วมกัน
  - ควรที่จะลดบทบาทของรัฐให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น
- (4) ชุมชนหรือชาวบ้านถูกจำกัดด้วยระเบียบของทางราชการ
- (5) การวิจัยยังขาดหน่วยงานของรัฐที่เข้ามามีส่วนร่วม โดยให้จัดทำอย่างเป็นระบบ
- (6) ควรจะมีกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบ
  - แต่ละหน่วยงานควรจะมีนโยบายที่ชัดเจนมากกว่านี้
- (7) แนวคิดในการทำลายสัตว์น้ำในทะเลสาบ
  - เครื่องมือในการทำลายสัตว์ คือ อวนรุน นากุ้ง น้ำเสีย
- (8) ในการแก้ปัญหาในลุ่มน้ำทะเลสาบควรแก้ปัญหาลงไปในแต่ละปัญหา
- (9) หน่วยงานที่รับผิดชอบที่แท้จริงสำหรับลุ่มน้ำทะเลสาบคือ หน่วยงานใดที่ควรรับผิดชอบที่ชัดเจน
- (10) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง/ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบมาจากหลายหน่วยงาน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา
- (11) ขาดสื่อให้ประชาชนรับทราบเกี่ยวกับโครงการที่เกิดขึ้น
- (12) ควรจะมีศึกษาผลกระทบของโครงการที่ส่งผลกระทบต่อทะเลสาบ

- (13) ควรจะเข้าไปในส่วนราชการที่แยกส่วนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบ
- (14) ควรจะปฏิรูประบบราชการให้มีการประสานงานการพัฒนาที่ชัดเจน
- (15) ไม่ควรแยกส่วนหรือมองเพียงด้านเดียวสำหรับการพัฒนาลุ่มน้ำ
- (16) ควรจะมีจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบต่อทะเลสาบสงขลาที่ชัดเจนและเป็นเอกเทศ
- (17) รัฐควรเข้ามาศึกษากระบวนการพัฒนาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบ และพัฒนาให้นำมาใช้อย่างแท้จริง
- (18) โดยธรรมชาติชุมชนมีสามัญสำนึกในการจัดการหรือการอนุรักษ์ แต่จะมีข้อบกพร่องของรัฐที่ไม่ได้เข้ามาจัดการอย่างเป็นระบบ
- (19) ทั้งรัฐและชุมชนร่วมจัดการตั้งแต่เริ่มต้นโดยหาแนวทางใหม่ที่ไม่ซ้ำซ้อน

2. การปรับเปลี่ยนการจัดการการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

- (1) ประชาชน ภาครัฐ มีจิตสำนึกร่วมกันของชุมชน
- (2) ร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ประเมินผลร่วมกัน เพิ่มศักยภาพชาวบ้านให้มากขึ้น
- (3) หน่วยงานรัฐบาลวิจัยแผนงานก่อนลงสู่ประชาชน
- (4) จะต้องมีส่วนร่วมของ 8 กระทรวง
- (5) ภาครัฐพยายามทิ้ง สิทธิ หน้าที่ ให้องค์กรชาวบ้านมีส่วนร่วม
  - การบริหารการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
- (6) รัฐมีการเผยแพร่ ข้อมูลของรัฐต้องโปร่งใส
- (7) สร้างกระบวนการเรียนรู้
- (8) สร้างสามัญสำนึกของรัฐให้มากขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเข้าไปแก้ปัญหา
- (9) ร่วมเรียน ร่วมรู้ปัญหา
- (10) ปรับจิตสำนึกให้นอกเหนือกฎหมาย ต้องการกลไกที่เหมาะสม ปลุกความรู้กลไกการสื่อสาร

3. เราต้องการความรู้เรื่องอะไรบ้าง

- (1) ดยภาคให้รัฐมารับผิดชอบ และกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน
- (2) อยากให้มีการสนับสนุนงบประมาณให้เอกชนมากขึ้น
- (3) อยากให้รัฐแก้ไขปัญหายอย่างจริงจัง
- (4) ผลักดัน ความรู้ การพัฒนาให้เกิดผู้นำชาวบ้านแบบธรรมชาติ

กลุ่มที่ 3

1. จุดมุ่งหมายหรือทิศทาง ในการพัฒนาการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : การสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งโดยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

(1) กรอบ

- รูปแบบ
- วิธีการทำงาน
- เป้าหมายในการจัดการทรัพยากรน้ำ

(2) ความหมายและขอบเขตของกลุ่มน้ำ

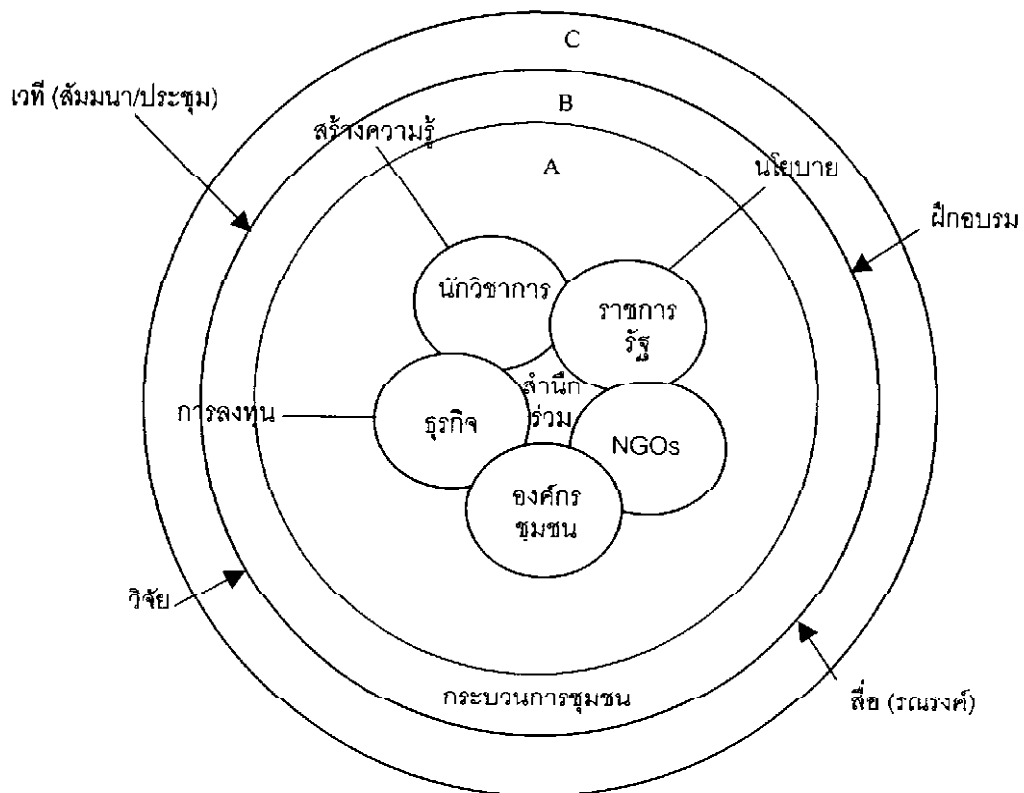
- เิงพื้นที่
- เิงนโยบายที่มีผลกระทบซึ่งเกิดขึ้นต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง
- เิงศักยภาพองค์กร (กระบวนการกลุ่ม/องค์กรชาวบ้าน ในพื้นที่และเครือข่าย)

(3) เิงศักยภาพองค์กร : ขนาดและระดับองค์กร

- ระดับหมู่บ้าน/ตำบล : องค์กรชุมชน
- ระดับเครือข่าย : องค์กรเครือข่าย
- ระดับลุ่มน้ำ : องค์กรลุ่มน้ำ

สรุปเป้าหมาย ⇒ การสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง ⇒ โดยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

2. กรอบกระบวนการทำงานร่วมกัน

- A : สร้างความเข้าใจและเปิดเวทีเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
 : ศึกษาประเด็นความขัดแย้ง
 : เสริมศักยภาพขององค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง
- B : บทบาทหน้าที่เฉพาะส่วนของเครือข่าย
- C : กิจกรรมเสริมความเข้มแข็ง

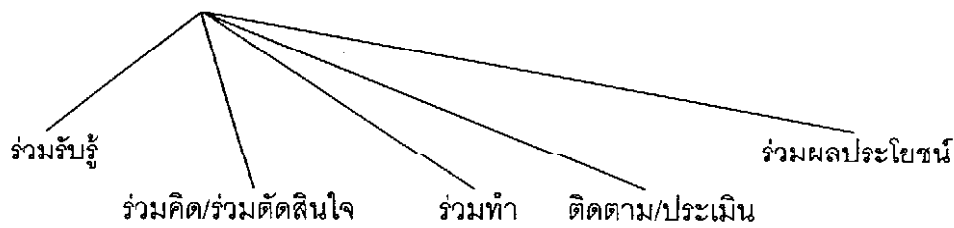
3. ประเด็นความรู้ที่ต้องการ

- (1) ภาครัฐที่ดำเนินการในพื้นที่
  - มีอะไรบ้าง (รวมทั้งทรัพยากร)
  - วิธีการทำงาน
  - นโยบาย
  - กฎระเบียบ
- (2) ภาครัฐกิจ
  - สภาพปัจจุบัน
  - แนวโน้มการลงทุน
- (3) ภาคองค์กรของชุมชน
  - ศักยภาพและบทเรียนขององค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
  - สถานะและบทบาทของเครือข่ายองค์กรชุมชน
  - เทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม
  - ช่องทางและเทคนิคสื่อสารในชุมชน
- (4) องค์ความรู้เรื่องการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- (5) วัฒนธรรมชุมชน
  - รูปแบบการผลิต
  - ระบบความสัมพันธ์และความร่วมมือ
- (6) ปัญหาที่คนส่วนใหญ่รู้สึกร่วมกัน

กลุ่มที่ 4

1. ประเด็น

- (1) จุดมุ่งหมาย/ทิศทางในการพัฒนาการจัดการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำ
  - ในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่ในระดับหนึ่ง แต่อยู่ในระดับองค์กร แต่ต้องมีการพัฒนาให้มากขึ้น
  - การปรับความเข้าใจ ระหว่าง การมีส่วนร่วม/การร่วมมือ แนวทางการทำงาน ในการมีส่วนร่วม (ในแนวราบ)

- มีจิตสำนึกก่อนมีส่วนร่วม
- คนมีส่วนร่วมต้องทำงาน
- เบื้องภาคี อาจมีส่วนร่วมในบางตอน/บางช่วงของโครงการ (Project)
- การมีส่วนร่วมน่าจะเริ่มตั้งแต่การคิด/การวางแผน การดำเนินงาน
- การเชิญหน่วยงานหรือประชาชนมาประชุม ไม่ครบถ้วน/สมบูรณ์
- กิจกรรมบางอย่างไม่มีการแจ้งเป้าหมายในการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการไม่รู้ (ไม่มีการสื่อสาร) ในการมีส่วนร่วม
- การมีส่วนร่วม เกิดจากความสมัครใจ และมีการประสานงานกันตลอดเวลา

2. เป้าหมาย/ทิศทาง

- (1) ต้องการให้เกิดอะไรขึ้นในการจัดการแบบมีส่วนร่วม
  - การอยู่ดี กินดี ของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ/ชุมชนมั่นคง
  - มีการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งทรัพยากรในชุมชนและนอกชุมชน

เป้าหมาย → "คน"

- (2) กระบวนการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย ต้องรู้ในประเด็นใดบ้าง
  - ต้องรู้ในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่/มีทรัพยากรอะไรบ้างและจะใช้ประโยชน์ได้อย่างไร
  - ต้องรู้การใช้ประโยชน์ระหว่างกลุ่มร่วมกัน

- รู้มาตรการทางกฎหมาย
ทิศทางการจัดการ
    - ให้ความรู้
    - การพัฒนา และอนุรักษ์
    - การป้องกัน
  - มาตรการสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง
  - รู้ปัญหาในการดำเนินการ (ปัญหา/อุปสรรค)
  - รู้ข้อมูลขององค์กรที่ดำเนินงานในพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์และประสานงานร่วมกัน
    - กระบวนการรับรู้ร่วมกัน
    - กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
    - กระบวนการวางแผนร่วมกัน
    - กระบวนการทำงานร่วมกัน
- (3) องค์ความรู้
- ฐานทรัพยากรของชุมชน
  - บทเรียนการทำงานของชุมชน
  - เทคนิคการเจรจาต่อรอง

3. ข้อเสนอ : จัดตั้งองค์กรทั้งภาครัฐ/เอกชน ที่ทำหน้าที่จัดการเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำ โดยการแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน

4. สรุป

รูปแบบ : มีองค์กรอยู่แล้ว แต่ต้องสำรวจ วิจัย (การหาข้อมูลเพิ่มเติม) เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ในอนาคต

ภาคผนวก ค.

บันทึกเหตุการณ์ประชุมเชิงปฏิบัติการ
“การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”
วันที่ 25 - 26 มีนาคม 2541
ณ โรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ค. เป็นการถอดเทปที่ได้จากการบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 25-26 มีนาคม 2541 ณ โรงแรมเจบีหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งอาจจะมีภาษาถิ่นปะปนอยู่บ้าง ก็ได้บันทึกไว้โดยคงรูปแบบเดิม โดยมีได้ชัดเกล้าด้านภาษา

- ศ.นพ. วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
บรรยายพิเศษเรื่อง "การวิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา"

มองในเชิงมุมมองในเรื่องของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการเดินไปสู่ประเด็นที่น่าจะมอง ซึ่งคงไม่มีคำตอบในที่ประชุม จริง ๆ แล้วเป็นการใช้เวลา 2 วันนี้เพื่อนำไปสู่คำตอบว่า ตัวกิจกรรมที่พยายามจะหาแนวทาง หารูปแบบ หาวิธีการ เพราะฉะนั้นผมเองก็ไม่มีคำตอบต่อหัวข้อที่กำหนดไว้ ซึ่งจะขอให้ความเห็นต่อที่ประชุม 5 ประเด็น

ประเด็นแรก ท่านที่เคารพคงจะเห็นชัดเจนว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองอย่างมาก รวดเร็วและรุนแรง ซึ่งคงไม่พูดถึงกระแสทางธุรกิจ อันนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่รุนแรงและรวดเร็วมาก ในช่วงเวลาไม่ถึง 10 ปีที่ผ่านมา เราเห็นการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจ และเกิดผลกระทบต่อทุกอย่างในสังคม ซึ่งดูเหมือนว่าเศรษฐกิจเติบโต แต่มีช่องว่างที่รุนแรงขึ้น เราเห็นคนจนมากขึ้น ที่จริงไม่ถึงกับจนลง แต่แตกต่างจากคนรวยมากขึ้น แล้วก็ไม่ว่าคนจนคนรวย มีความทุกข์ยากในหลายเรื่องมากขึ้น ในกลุ่มคนรวยเองปัญหาสังคมก็รุนแรงขึ้น สกว. (สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย) ให้ทุนสนับสนุนโครงการเด็กเยาวชนและครอบครัว มีคนไปศึกษาข้อมูลมีหลักฐานพบว่า คนที่ฐานะดีจำนวนมากมายเลยเลี้ยงลูกไม่เป็น พ่อแม่คุยกับลูกไม่เป็น อยู่ท่ามกลางทรัพย์สินสมบัติ สิ่งบำเรอความสนุกสนานมากมาย แต่กลัวว่าเหว ไร้ความสุข พยายามแสวงหา ท่านคงเห็นว่ายาอียิปต์ ยาเสพติดขายดี สิ่งเหล่านี้เป็นความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และในเรื่องของการเมือง เราก็เห็นได้ชัดว่าสิ่งที่นักการเมืองกำลังเล่นอยู่ มีคนเห็นชัดว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งบ้านเมืองอยู่ไม่ได้ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นำมาสู่รัฐธรรมนูญใหม่ รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้หลาย ๆ อย่าง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ซึ่งเราจะต้องเดินต่อไปอีก สภาพต่าง ๆ เหล่านี้มีการชี้ให้เห็นถึงว่า บ้านเมืองของเราอยู่ในสภาพที่มีโอกาส สภาพที่โอกาสเปิดให้เราผลักดัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และเป็นในทิศทางดีกว่าเดิม คิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เป็นตัวโจทย์ใหญ่ ซึ่งทะเลสาบสงขลาเป็นส่วนย่อย คือการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองเรากำลังไปสู่ความสัมพันธ์แบบใหม่ ขณะนี้ถ้าใครอ่านหนังสือพิมพ์ก็จะพบว่ามีการเสนอแนวคิดเรื่องประชาธิปไตย หรือ ธรรมนูญ หรือ การปกครองที่ดี ซึ่งมาจากแนวคิดภาษาฝรั่ง good governance ซึ่งหลักการปกครองอันนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ รัฐบาล

หรือฝ่ายการเมือง ประชาชนและภาคธุรกิจ ผมเองไม่มีความรู้เรื่องนี้ แต่เมื่อประมาณ 2 อาทิตย์ เราได้เชิญคนประมาณ 10 คน มีทั้งนักวิชาการเมือง คนที่อยู่ในวงราชการ คนที่เป็นนักธุรกิจมาคุยกันว่าแนวความคิด good governance มันหมายความว่าอย่างไร สิ่งที่กระทบใจมาก คือ ดูซิว่าคนในสังคมของเราที่ทำธุรกิจ ซึ่งไม่ใช่คุณชาญ ลีลาภรณ์ คนที่ทำธุรกิจส่วนใหญ่ของเรา หรือมีโรงเรียนบริหารธุรกิจ คนที่เรียน MBA, Mini MBA เราจะพูดถึงว่า ท่านบริหารธุรกิจเพื่ออะไร สิ่งนี้นักวิชาการด้านบริหารจะสอนบอกว่า ต้องดูที่ bottom line คือ บรรทัดสุดท้ายของบัญชี คือ กำไร - ขาดทุน วิธีคิดแบบนี้มันอาจจะถูกเมื่อ 50 ปีหรือ 20 ปีมาแล้ว แต่ขณะนี้วิธีคิดใช้ไม่ได้สำหรับสังคมปัจจุบัน เขาบอกว่า good governance หมายความว่า ธุรกิจนั้นเป้าหมายที่แท้จริง คือ สังคมที่ดี คือ ต้องมองเลยจาก bottom line จากกำไร - ขาดทุน คือ ขาดทุนແ່แน่ หยุดอยู่แต่กำไร กำไรสูงสุดโดยเอาไรต์เอาเปรียบทุกอย่างมากที่สุด สังคมอยู่ไม่ได้ ถ้าไม่มี good governance ในสังคม หลักการใหญ่ของธรรมรัฐ หรือ ประชากรัฐ คือ ทุกฝ่ายทุกองค์กร ประกอบสำคัญของสังคม มองภาพรวม ประโยชน์ของภาพรวมของสังคม แม้กระทั่งภาคเอกชนก็ไม่มองแต่กำไรของตัวเอง มองที่ความอยู่กันอย่างสงบ อย่างเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันภายในสังคม มองว่าธุรกิจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า และอยู่ได้อย่างยั่งยืน ไม่ทราบที่ท่านเคยอ่านหนังสือที่ประธานบริษัท Sony เขียนถึงธุรกิจของเขาไหม สิ่งที่เขาแสดงออกมาและอ่านระหว่างบรรทัดได้รู้สึกเชื่อมโยงคือ เขาไม่ได้มองแต่ว่าเขาจะทำสินค้าเพื่อเอากำไร เขามองว่าคนที่เอาสินค้าเขาไปใช้ชีวิตจะดีขึ้นเป็นอย่างไร เครื่องใช้ไฟฟ้าจะช่วยให้คนที่ทำงานบ้านลดความยากลำบาก มีเวลาร่างมากขึ้น มีเวลาพอที่จะเพลินเพลินอยู่กับศิลปะ กับการที่จะออกไปมีชีวิตกับสังคมนอกบ้านได้ด้วย คือ มองเลยจากประโยชน์ของบริษัทออกไปสู่สังคม ผมคิดเป็นจุดที่ใหญ่ที่สุดที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเรา เริ่มเห็นได้ชัดเจนว่าผลประโยชน์ในสังคมของเรานั้น มองแต่ประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ได้ ไม่เพียงพอเพราะทุกสิ่งทุกอย่างเชื่อมโยงกันไปหมด มีผลกระทบถึงกันหมด ต้องมองอย่างเป็นองค์รวม จึงมาที่แนวคิดที่ประชากรรัฐ หรือ ธรรมรัฐ วัน สองวันที่ผ่านมาท่านมองเห็นว่าคุณอนันท์ ปัญญารชุน ก็ออกมาพูด ท่านพูดออกมาหลายครั้งแล้ว อาจารย์ธีรยุทธ บุญมี ก็ออกมาพูด อาจารย์ประเวศ ก็ออกมาพูดเกี่ยวกับประเด็นที่ 1 ที่ผมได้กราบเรียนไปแล้ว

ประเด็นที่สอง ที่เราจะพูดกันวันนี้เราจะพูดกันเรื่องการมีส่วนร่วมในความเห็นของผมคิดว่า แนวความคิดนี้อาจจะเก่าไปนิดนึง ในความคิดแบบมีส่วนร่วม เริ่มมาจากคนที่อยู่ในภาคราชการ ที่ทำตัวเป็นเจ้าของของการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลานานและเมื่อมีกิจกรรม ราชการเป็นตัวหลัก แล้วประชาชนเข้ามาเป็นตัวร่วม ก็ยังดีสมัยก่อนไม่มีส่วนเลยเป็นผู้ถูกกระทำเท่านั้น เกี่ยวกับการพัฒนา แต่ ในแนวความคิดใหม่ ต้องเลยจากการที่มีส่วนร่วม เลยจากการที่เข้ามามีส่วนร่วมกับส่วนราชการ กลายเป็นว่าชุมชนนั้นเป็นภาคี เป็นเรื่องของ partnership เป็นหุ้นส่วนกัน หุ้นส่วนนี้ควรจะมี 5 หุ้นส่วนใหญ่ โดยการเสนอของ นพ.ประเวศ วะสี หลายปีมาแล้วที่เรียกว่า เบญจภาคี คำว่าภาคี หุ้นส่วน หมายความว่า มีบทบาท

บาทและความสำคัญเท่าเทียมกัน ตรงนี้สำคัญ ถ้าไม่ระวัง ผมซึ่งมาจากพวกราชการก็คิดว่าตัวเองเป็นฝ่ายถือหุ้นใหญ่ เป็นฝ่ายมีเสียงดัง เป็นฝ่ายตัดสินใจ คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมเป็นตัวประกอบ ถ้าคิดแบบนั้นผมคิดว่าไม่สำเร็จเป็นวิธีที่ล้าหลัง ใช้ไม่ได้ เบนญากาดี ก็ประกอบด้วย ราชการ ธุรกิจ องค์กรเอกชน ภาควิชาการ และชุมชน ไม่ได้ว่าใครสำคัญมากหรือน้อย แบ่งเป็น 5 ส่วนที่จะต้องเข้ามาร่วมกันทำงาน ในความเป็นจริงแล้วในบางเรื่อง บางบริบท บางช่วงเวลา ภาคีหนึ่งเป็นตัวนำและอีกภาคีหนึ่งเป็นตัวร่วม ผลัดกันเป็นตัวเอก ตัวรอง โดยที่จะต้องมีหลักยึด ผู้ที่เข้ามาร่วมกันมีหลักยึดการทำงานแบบร่วมมือกัน อย่างจริงจังและอย่างเท่าเทียมกัน ตรงนี้ถ้าไม่ระวังบางกรณีพวกนักวิชาการก็เข้าไปเป็นตัวนำกะเอาตาม หรือที่ตัวบอกบางกรณี NGOs ก็จะมาบอกว่าแดนข้าใครอย่าแตะ แดนข้าข้าต้องเป็นหัวหน้า ถ้าหากว่ามีความรู้สึกที่มีอิโก้ว่าตัวเองเป็นผู้นำมากเกินไป ก็จะเป็นปัญหาในการทำงาน การมีส่วนร่วมหรือการทำงานแบบเป็นภาคี จุดเป้าหมายจะอยู่ที่ทำการพัฒนาของสังคมอย่างยั่งยืน เป็นsustianable development แล้วก็เป็นการพัฒนาที่มองอย่างเป็นองค์รวม นี่เป็นจุดสำคัญว่าเป็นการมีส่วนร่วมนั้นไม่ใช่คำว่ามีส่วนร่วมแล้วพอใจ เป้าหมายที่แท้จริง การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือหรือ mean แต่ตัวประโยชน์ที่แท้จริงคือวิธีการ แต่ตัว n หรือเป้าหมายที่แท้จริง คือการพัฒนาของสังคมในภาพรวม และเป้าหมายอาจจะมองอีกแบบ มองในรูปแบบของแนวความคิดแบบเป็นภาคีแนวความคิดแบบเดิม ๆ หลายๆ ครั้งเป็นแบบเบ็ดเสร็จ แบบผู้นำ ซึ่งต้องการที่จะปรับให้เป็นแนวความคิดแบบเป็นภาคีการทำงานร่วมกัน อย่างมีความเสมอภาคกันพอสมควร เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการอาจจะเป็นเรื่องของรูปแบบใหม่ๆ วิธีการใหม่ ของการทำงานร่วมกันของภาคี ในการที่จะทำงานหรือแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ถ้าเรามุ่งแก้ปัญหาเป็นหลัก คือ พยายามจับปัญหาในหลายกรณีอาจล้มเหลวในการทำงานโดยใช้ปัญหาเป็นหลักบางครั้ง ขันทราย มีวิธีการทำงานอีกแบบคือ การใช้โอกาสเป็นหลัก คือพยายามหาโอกาสในชุมชน กลุ่มคนในสังคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีโอกาสจะมีชีวิตที่ดีขึ้น มีสังคมที่ดีขึ้นเป็นอย่างไร และเราจะทำให้โอกาสนั้นเป็นจริงได้อย่างไร โดยไม่ต้องยุ่งกับปัญหา ปัญหาต้องรู้ แต่จริง ๆ แล้วต้องแก้ ไม่ใช่หยุดอยู่ แต่การแก้ปัญหาเรามุ่งอยู่ที่โอกาสที่จะทำเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่ยิ่งใหญ่กว่าการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นบวกกว่า การแก้ปัญหาเป็นการทำให้ลบน้อยลง บางกรณีจะไม่ไปสูบวัก แต่บางกรณีก็ลดมันได้ จุดที่สำคัญคือ การงานเป็นภาคี เป็นหุ้นส่วนนั้นการได้มองส่วนที่ใหญ่ขึ้น การได้มองเรื่องที่ยิ่งใหญ่เป้าหมายที่ถึงใหญ่ มันทำให้เกิดกำลังใจ เกิดความเอาใจจริงเอาใจ เกิดการรวมพลังที่จะทำงาน คงต้องไม่มองแต่ปัญหาเท่านั้น

ประเด็นที่สาม เรื่องของการพัฒนาเชิงพื้นที่ เรากำลังพูดถึงทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะตัว ทะเลสาบ 1,000 ตารางกิโลเมตร และมองแต่ละลุ่มน้ำด้วยคงใหญ่กว่าตัวทะเลสาบไม่ต่ำกว่า 2,000 - 3,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งรวมถึงบนเขาและในทะเลด้วย การมองการพัฒนาจากพื้นที่แจก พื้นที่ประเด็นวิจัยที่มีมาแล้วนักวิชาการหรือคนที่ทำวิจัยมองประเด็นของการพัฒนาเชิงพื้นที่ ไม่ดีพอ ค่อนข้างจะมองพื้นที่ ผมเห็นว่าควรมองคนเป็นหลัก ไม่ใช่มองภูเขา มองทะเล

มองแม่น้ำ น้ำในทะเลสาบเป็นหลัก อันนั้นมองด้วยแต่ไม่ใช่หลัก หลักคือคน สังคม ชุมชน เป็นตัว
วิญญาน จิตใจ ที่มีอยู่ในคนนั้นจะเห็นว่าการมองจากการที่ได้ไปวิจัยมาจะเห็นได้ชัดว่าในเชิงของคน
วัฒนธรรม มีการศึกษาน้อยมาก การศึกษาน้ำ ดิน พืช สัตว์เอยะ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของคนจะน้อย
แปลกมาก ซึ่งผมคิดว่าเป็นจุดอ่อนที่สุดของการศึกษาทะเลสาบสงขลา ในความเห็นของผมซึ่งไม่จำเป็นต้องถูก
ต้องถูก มาเสนอความเห็นกันไว้เพื่อประกอบความคิดกันต่อไปใน 2 วันนี้ การมองการพัฒนาเชิงพื้นที่
หลักคือว่า ต้องมองเป็นองค์รวมและหลากหลายประเด็น และพยายามโยงเข้าหากัน แต่แน่นอนก่อน
หน้าที่จะโยงหน้าที่ของคนบางคนที่จะต้องช่วยดูแลกัน คงไม่ผิดที่จะมองเป็นเรื่องเล็ก ๆ แต่จะมองจุด
เล็ก ๆ เท่านั้น ไม่มีการโยงจุดเล็ก ๆ เข้าหากันขั้นนี้จะมีผิด เราจะไม่เห็นภาพที่แท้จริง ต้องมองการพัฒนา
หลากหลายประเด็นทั้งในเรื่องอาชีพทรัพยากร ธรรมชาติทรัพยากร ซึ่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ เรื่องของ
เทคโนโลยี เรื่องการศึกษา การฝึกฝนตนเอง วัฒนธรรม วัฒนธรรมคือ ทรัพยากรอย่างหนึ่งเป็นทรัพยากร
ที่มนุษย์สร้างขึ้นรวมภายในสังคม และวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา น่าจะเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญ
มากและมองว่าใครก็ตามที่มีความสามารถในการศึกษาวัฒนธรรม ก็จะอธิบายได้ว่า อะไรคือตัววัฒน
ธรรม หรือพฤติกรรมของคน ที่แสดงถึงความเป็นคนลุ่มน้ำ ซึ่งจะไม่มีคนคนไหนดูเขา ในภาคเหนือ ในที่
สูง มองในเชิงวิชาการผมมองว่าเป็นสิ่งที่ทำหาย ด้านวัฒนธรรมได้เข้ามาศึกษาและเปรียบเทียบให้เห็น
ด้านสิ่งแวดล้อมคงไม่ต้องพูดที่ review มาทั้งหมดเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งการศึกษาไม่แน่ใจว่ามีการ
มองอย่างดีหรือเปล่า ผมเดาเอาว่ายังไม่ดีพอและอาจจะมองอย่างไม่ครอบคลุม ต้องมองทั้งอดีต
ปัจจุบัน และอนาคต เชื่อมโยงกัน ถ้าจะมองอนาคตในเรื่องการศึกษาซึ่งกำลังจะเกิดมหาวิทยาลัย วิทยา
เขตที่ใหญ่มากที่ป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง คือ มหาวิทยาลัยทักษิณ ไม่ทราบคนมหาวิทยาลัยทักษิณมา
ด้วยหรือเปล่า ถ้าไม่มากก็ตกคนสถาบันอุดมศึกษาใหญ่ซึ่งน่าเสียดายมาก เรากำลังเคลื่อนไหวตัวอย่าง
รวดเร็วทางด้านต่าง ๆ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเสมือนว่าเศรษฐกิจจะดี อุดมศึกษาได้รับทุนสนับสนุน
ทางด้านงบประมาณอย่างมากมาย ทางด้านวัตถุจะเห็นว่าสร้างตึกเต็มไปหมด แต่ไม่ค่อยสร้างคน พอ
จะคิดต่อว่าเพราะเหตุ ในการสร้างตึกมีคนได้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นงบประมาณจ่ายได้ง่าย ตั้งงบ
ประมาณไปแล้วจึงสร้าง สร้างคนจะตกตวงผลประโยชน์ยาก สังคมของเราเลยไม่ได้งบประมาณเพื่อ
สร้างคน มหาวิทยาลัยที่กำลังขยายตัวเดือดร้อนทั้งหมด มีแต่ตึกมีแต่เครื่องมือ แต่ไม่มีคนเก่ง ๆ มา
ทำงาน ไม่มีการดึงดูคนเก่า ๆ มาทำงาน เข้ามาเป็นนักวิชาการ เตรียมเข้าไปบรรจุทำงานอยู่ในอุดม
ศึกษาที่เรา กำลังขยาย จะเห็นว่าภาพรวมของสังคมของเราพิการ จะต้องมองการพัฒนาหลากหลายมิติ
ต้องมองที่คน มองตัวตนขยายเป็นครอบครัว ชุมชน และออกเป็นประชาคมของสังคมในบริเวณทะเล
สาบสงขลา แต่มองแค่นั้นไม่พอ ทะเลสาบสงขลาอยู่ของมันอย่างโดดๆ ก็ผิดทันที เพราะว่าสังคมรอบ
ทะเลสาบนั้น ต้องติดต่อกับสังคมภายนอกด้วย และมองชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา มองแต่เกษตรกร
ชาวประมงไม่พอ ผมว่าไม่พอ คงเห็นว่า 10-20 ปีที่ผ่านมาทะเลสาบมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปตั้งแต่

ไหน โรงงานไม่ใช่สิ่งปลอม ๆ เป็นของจริงและเป็นประโยชน์ต่อกันในพื้นที่มากมาย ทำให้คนมีงานทำมากมายเป็นคุณต่อสังคม แต่ขณะเดียวกันก็มีโทษ อาจจะมีมองในแง่ของการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากที่ชัดเจน คือ ในแง่ของสิ่งแวดล้อม เรื่องของการทำให้เกิดมลภาวะ แต่ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น เกิดประโยชน์แก่คนในท้องถิ่นเท่าไร หรือว่าจริง ๆ แล้วเป็นสิ่งที่แปลกปลอมจากข้างนอกแล้วมาใช้พื้นที่เท่านั้น ไม่ได้เชื่อมโยงตัวเองเข้ากับสังคมอย่างเพียงพอ อย่างนี้ก็เป็นคำถามที่ถามได้ ที่มีต่ออุตสาหกรรมที่เข้าไปอยู่คือที่ตึกก็คืออุตสาหกรรมที่เกิดจากท้องถิ่นและอุตสาหกรรมที่เติบโตใช้ทรัพยากรสังคมเมืองใช้พื้นที่และทรัพยากร โอกาส และแรงงานในท้องถิ่น จุดแข็งจุดอ่อนเหล่านี้ควรจะได้รับการศึกษา และศึกษาอย่างเชื่อมโยงออกไปภายนอกด้วย ถึงนอกประเทศเลยที่เดียวอาทิตย์ที่แล้ว อ.สีลาภรณ์ ที่ สกว. เรามีการมองในแง่ขององค์กรค้าโลก WTO มีผลต่อเรื่องเศรษฐกิจชุมชนอย่างไร ซึ่งมีการเชื่อมโยงถึงโลกเลย และหลายกรณี และหลายกรณีพอจะเข้าใจแล้วว่าการเชื่อมโยงเหล่านี้เป็นวิธีสู้ทรัพยากรท้องถิ่นไปสู่ที่อื่น เป็นวิธีสู้เลือดออกไป ถ้าเราไม่เข้าใจอย่างนั้น ก็จะเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว เราก็เป็นโรคเลือดจาง เหมือนอย่างที่เป็นมาแล้ว 30-50 ปี ตอนนี้เราน่าจะฉลาดขึ้น น่าจะเข้าใจมากขึ้น ในการศึกษาเรื่องนี้จะทำให้เราเข้าใจมากขึ้นอย่างไร และทำให้เราสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมา การถูกสูบเลือดไปน้อยลงหรือไม่มีเลย แต่กลายเป็นการแลกเปลี่ยนอย่างเท่าเทียม จะทำได้หรือเป็นฝันลมๆ แล้งๆ หรือเปล่า ทำได้จริงโดยพวกเราช่วยกันคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม แล้วก็ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีอยู่ให้กว้างขวางออกไป อย่างในเรื่องของการออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์ที่บ้านเรา ตอนนี้อยู่กันมากทั่วประเทศ มีพระองค์หนึ่งจากจังหวัดตราดมาตุรงค์และศึกษาวิธีการมาจากแถวบ้านเรา แล้วเขาไปเผยแพร่ต่อนี้จะให้เห็นว่าความคิดเรื่อง การช่วยตัวเอง หาวิธีการดำเนินงาน เพื่อที่จะให้เกิดการพัฒนาภายในชุมชนของภาคใต้ ที่ต้นทุนสูงมากในเรื่องของการมีจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่ผ่านมา การศึกษาน้อยหรือแทบไม่มีเลยอย่างน่าเสียดาย ที่เราคงต้องพิจารณาดูว่าหากที่จริงถ้านักวิชาการในท้องถิ่นไม่แข็ง อาจจะต้องหาคนจากภายนอกเข้ามาช่วยศึกษาในเชิงวิชาการ

ประเด็นที่สี่ ความเข้มแข็งของชุมชน รอบทะเลสาบสงขลาตัวพระเอกเราน่าจะตั้งพยายามให้เป็นชุมชน ซึ่งโดยหลักการและทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว และตัวอย่างของชุมชนที่เข้มแข็งก็มีอยู่แล้ว ซึ่งความพร้อมใจของชุมชนก็จะเกิดขึ้นโดยการรวมกลุ่มที่เรียกว่า Voluntary ตรงนี้หมายความว่า ซึ่งถ้าจัดโดยราชการ คือ ไม่ใช่ในความหมายที่อยากจะให้เป็น และหลายกรณีมันจะทำให้เกิดขึ้นที่เรียกว่าชุมชนปลอมขึ้นมา เป็นชุมชนหลอก ๆ ทำเอาใจนาย ที่เรียกว่าผักชี จุดนี้จะเป็นการรวมกลุ่มโดยการสมัครใจพร้อมใจกัน ไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มโดยการจัดตั้ง ตรงนี้ราชการคงต้องถลันออกถลันใจยกเลิกการจัดตั้งซะทีแต่เข้าไปหนุนไปเสริม ไปยุยงส่งเสริม แทนที่จะไปจัดตั้ง ต้องให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน พร้อมใจกัน แล้วก็ทำกิจกรรมอาจจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจจะเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ทั้งกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยกลุ่มนั้นมีความเห็นอกเห็นใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน ห่วงใยต่อกัน อยากให้ทุกคนได้ประโยชน์

มีการร่วมชะตากรรมกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ มีการประชุมร่วมกัน ปรีกษาหาวิจัยกัน เขาจะหาทางแก้ปัญหา น้ำเค็ม น้ำเค็ม แก้ปัญหาอย่างไรก็แล้วแต่หรือต้องการที่จะทำกลุ่มออมทรัพย์ อาจจะทำสหกรณ์ร้านค้าชุมชน คือ เป็นการทำร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันอาจจะต้องเรียนรู้เทคโนโลยี การทำบัญชี การเข้าไปหนุนโดย NGOs หน่วยราชการ อาจจะต้องมีเรื่องทุนเข้าไปหนุน ในกรณีนี้จำเป็นแต่ที่ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วการที่จะใช้เป็นกิจกรรมนั้นต้องมาจากชุมชน ถ้าสิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนใหญ่มาจากภายนอก ชุมชนอาจจะแข็งขึ้นได้ยาก แล้วแต่ไม่สื่อว่าเป็นหลักตายตัว และในการดำเนินการนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นเขาทำงานในสิ่งที่อยากให้สำเร็จ ทำกลุ่มออมทรัพย์ได้สำเร็จ มีสมาชิกเพิ่มเพิ่มขึ้น มีกำไร เงินปันผล แก้ปัญหา น้ำเค็มได้ ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันไม่ได้หยุดแค่ประโยชน์ตรงนี้มีประโยชน์ที่สำคัญกว่าการมีการเกิดการเรียนรู้ ในเชิงเทคนิค เชิงพฤติกรรม การรวมตัว การทำงานร่วมกับคนอื่นเป็นการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้แบบ holistic หรือการเรียนรู้แบบองค์รวม และการเป็นผู้นำโดยธรรมชาติถ้าหากได้นำอย่างเหมาะสมทำกิจกรรมที่เหมาะสมจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

ประเด็นทะเลสาบสงขลา ผมมองดูว่าน่าจะมอง 2 ส่วน คือ มองโอกาสแน่นอนว่าคนที่อยู่รอบทะเลสาบสงขลา น่าจะมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดี ซึ่งโดยทั่วไปดีพอสมควรและหวังว่าจะดีขึ้นกว่านี้ ถ้าหากว่ามีกระบวนการ มีวิธีการพัฒนาแบบเบญจภาคี ถ้ามองโอกาสก็คือทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งทรัพยากรที่ยิ่งใหญ่ สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดี ขณะนี้ทรัพยากรของทะเลสาบสงขลาของเราใช้ประโยชน์ได้น้อยกว่าที่ควรหลายเท่า เราอาจจะใช้ประโยชน์มากกว่านี้ถ้าเราจัดการเป็น ซึ่งวิธีการจัดการไม่สามารถทำได้โดยการออกคำสั่ง ออกกฎหมายเพราะคนเล็งกฎหมาย แต่ต้องทำโดยกระบวนการชุมชนนี่คือหลัก การมีส่วนร่วมของชุมชน โอกาสที่จะเห็นทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติที่มานานและยิ่งใหญ่ ประวัติศาสตร์ต้องยาวนาน ทำไมประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบสงขลาสะท้อนกระแทกเต็มที่ ควรจะศึกษาย้อนกลับไปได้ มันควรหลายพันปี เคยรู้ว่าแถวนี้ประมาณ 1,000-2,000 ปี เป็นช่องทางการเดินเรือสินค้า การค้าขาย เพราะฉะนั้นอาจเป็นโอกาสอย่างมากที่จะทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น เรื่องการท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน สิ่งที่ทำทลายปัญหา คือ กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 3 จังหวัด ทำอย่างไรให้ทั้ง 3 จังหวัด ซึ่งอยู่ในเขตการปกครองเป็นเรื่องการสมมติขึ้นอยู่ในการปกครองของมหาตไทยทำอย่างไรให้ไม่เป็นปัญหาแต่ในกรณีที่เกิดการพัฒนาชุมชนที่แท้จริงต้องเลยเขตแดนได้ จะทำอย่างไร คนที่อยู่ในวงราชการต้องมีวิธีคิด วิธีทำงานที่จะไม่ให้ติดกรอบเขตแดนติดกรอบวิธีคิดแบบราชการ เราเห็นว่าทะเลสาบสงขลาตื่นขึ้นเรื่อยๆ ๗ เรามีวิธีการอนุรักษ์ให้คงสภาพไว้ การเปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตวิถีการคมนาคม การเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการขัดแย้ง ทำอย่างไรให้ความขัดแย้งไม่ใช่เป็นตัวนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง แยกความสามัคคีได้

ประเด็นสุดท้าย สกว. เราตั้งขึ้นมาโดยจิตวิญญาณของแผน 8 ต่อกองเราเขาคือเป็นศูนย์กลางต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ต้องการสร้างความรู้ด้วย เวลาพูดเราพูดง่าย แต่เวลาทำเราทำยาก สกว. เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างความรู้ การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นในบานเมืองของเรา คือ ความเข้มแข็งของชุมชน โดยมองจากของท่านโดยเฉพาะ NGOs หรือชุมชน เป้าหมายที่อยากได้คือ การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในชุมชน เราอยากได้รูปแบบความรู้ การพัฒนาโดยยึดพื้นที่เป็นหลักทำอย่างไร มีวิธีคิดอย่างไร เบื้องภาคีมีความสัมพันธ์กันอย่างไร จึงจะทำให้เบื้องภาคีมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ที่จะทำให้เบื้องภาคีมีผลลัพธ์เป็นอย่างไร ปัญหาที่เกิดขึ้นเราน่าจะมีกระบวนการในการที่จะให้ประชาชน องค์กรทางสังคม ได้เข้ามาเสวนาพบปะกัน เราจะไปโทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ ต้องร่วมกันกำหนดแนวทางจัดการต่อไป

ประเด็นให้ข้อเสนอแนะและซักถามปัญหาจากห้องประชุม

- รศ.ดร. สมยศ พุ่มหว่า (ม.สงขลานครินทร์)

เห็นด้วยกับคุณหมอวิจารณ์ที่กล่าวมา ถ้าจะเกิดกระบวนการของการทำงานต่อไป จะต้องมีการสร้างเครือข่ายของกลุ่มน้ำขึ้นมาให้ได้ เพราะว่าไม่มีเครือข่ายของกลุ่มน้ำก็จะมีภาพ คนกลุ่มต่าง ๆ จะไม่เห็นภาพความเชื่อมโยงกัน ระหว่างกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จริงแล้วกระบวนการของการสร้างเครือข่ายของกลุ่มน้ำ อาจเป็นหน่วยงานราชการต่าง ๆ NGOs และองค์กรเอกชนเข้าร่วมเป็นเครือข่าย เขาจะมีกระบวนการเป็นกลุ่มน้ำย่อย ๆ เพื่อให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มน้ำย่อยขึ้นมา และสร้างเป็นองค์กรเครือข่ายกลุ่มน้ำใหญ่ ก็น่าจะเป็นแนวทางที่จะเป็นไปได้ ในส่วนของการตรวจเอกสารในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เรามีเอกสารอีกเยอะ โดยเฉพาะกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงรอบกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้มีการทำมาพอสมควร ถ้าเป็นไปได้ควรตรวจเอกสารเพิ่มเติมเพื่อประมวลความคิดเรื่องคุณค่าทางวัฒนธรรม คุณค่าอันไหนที่ควรดำรงไว้

- ศ. วันชัย วัฒนศัพท์ (ม.ขอนแก่น)

ในวันนี้คิดว่าได้รับความรู้มาก และหลาย ๆ อย่างเป็นเรื่องที่กำลังแสวงหาความคล้าย ๆ กัน และดูเหมือนว่าคำตอบยังไม่มีเท่าไร คงจะขออนุญาตแสดงความคิดเห็นที่มีอยู่ พยายามที่จะสร้างประชาคมขอนแก่น ความมีประสบการณ์หรือเรียนรู้คล้าย ๆ กัน การรวมตัวของคนที่จะมารวมกัน อยู่ ๆ จะรวมตัวกันค่อนข้างยาก และพบว่าสิ่งที่รวมตัวกันได้เร็วที่สุด ก็คือ การมีปัญหาร่วมกัน หรือความรู้สึก

อยู่ในเหตุการณ์ อย่างเรียงในช่วงที่มีการรณรงค์รัฐธรรมนูญ เราไม่ต้องเรียกประชุมเลย เขาสั่งมาว่ามาคุยกันซักที พอรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วชวนมาคุย เรื่องอื่นที่ยังไม่ค่อยเป็นปัญหา ตัดโน้นตัดนี้กันบ้าง แต่เรื่องรัฐธรรมนูญก็มากันได้ ในสิ่งที่กำลังสัมผัส เรื่องความขัดแย้ง เรื่องท่อแก๊ส เรื่องการพยายามที่จะตั้งสถานบำบัดของเสียอันตรายทั่วประเทศ ก็จัดการโดยรัฐที่มาเสนอคือ ตั้งบั้งซื้อที่ทำป้าย ก็ถูกประท้วง เราพบว่าในปัจจุบันการพัฒนาในแง่ของเทคโนโลยีไม่มีปัญหา แต่จะมีปัญหาในเรื่องของสังคม การที่จะทำให้นักเข้ามามีส่วนร่วมแล้วรัฐนั้นคงจะดีขึ้น กรณีท่อแก๊สที่เกิดขึ้น รัฐได้บทเรียนว่าต่อไปถ้าไม่ให้นักมาช่วยคิดคงทำไม่ได้ แม้แต่เทคโนโลยีที่จะสำเร็จหรือเหมาะสมแค่ไหนก็ตาม ซึ่งเป็นประเด็นอันสำคัญที่ต้องช่วยกันดูไป ในมุมมองที่สรุปออกมาพบว่า กฎหมายจะทำให้คนมารวมตัวกันหรือกติกากัน ซึ่งไม่ใช่กติกาทหารราชการ ตอนนี้สภาพพัฒนา ฯ มาชวนให้ประชาคมเป็นราชการ ก็มองว่าไม่ต้องมีระเบียบ ไม่ต้องมีกติกากัน นัดมาก็มา มาไม่ได้ก็ไม่มา จะยอมไปรับปลาก็ยังไม่รู้ ทำมาก็เลยหลงมา ถ้าเราไปบอกถึงองค์กรเอกชนอื่น ๆ หรือ สมาคมชมรม เขาจะมีกติกากันเองตั้งแล้วเป็นที่ยอมรับ มีการบริหารจัดการก็เดินไปได้โดยไม่เป็นทางการไปดูงานฟิลิปปินส์ที่มีการพัฒนาของชุมชนค่อนข้างดีหลังจากที่เขาล้มมากองลงมาได้ เหมือนกับ 14 ตุลาคม ที่เรากลับเผด็จการไป แล้วเราก็อุ่นวายจนกลับมาเป็นเผด็จการครึ่งเดิมากกว่าเราจะมาพบกันปรับเปลี่ยนรัฐธรรมนูญเมื่อวานนี้เอง หาใช่สภาพตอนนั้น แล้วก็เปลี่ยนกติกากันหลาย ๆ อย่าง เรามี Local Government Act ซึ่งมีลักษณะเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ ลักษณะของพหุภาคี มีชุมชนหลาย ๆ ฝ่ายเข้ามาอยู่ในขั้นที่มีทั้งผู้ด้อยโอกาส เด็ก คนชรา ราชการ เข้ามารวมกันเป็นองค์กรแล้วมีกฎหมายรองรับ และศึกษาตั้งแต่องค์กรพื้นฐาน เป็นตัวแทนระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งยังไม่เป็นหรือไม่เหมือน อบต. อุบลราชธานีในบ้านเรา ซึ่งตรงนี้น่าจะบอกกติกากฎที่สร้างตรานี้ขึ้น ยังไงก็หลงมาเรื่อย ๆ กระบวนการ พอทำอะไรก็ผิดประเด็นทุกครั้งที่ทำ ยังไม่ได้มองทั้งที่กระบวนการกำลังพยายามทำอยู่ แต่ก็ยากอยู่เพราะด้วยวิธีคิดที่เป็นกระบวนการราชการ แต่ราชการก็ยังคงอยู่ คงต้องไปเริ่มจากระดับล่างพหุภาคีที่เราทำอยู่ ภาคีไม่ได้มองคือ สื่อมวลชน ซึ่งจะทำให้มีการเคลื่อนไหวอะไรค่อนข้างดีและลักษณะเป็นส่วนร่วม นพ.ประเวศ ชี้ให้เห็นเสมอว่าพยายามแก้ปัญหาแต่ ambulance เมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือปัญหาชนเจ็บป่วยส่งไปโรงพยาบาลต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ โรงพยาบาลก็ถูกปฏิเสธ คนไข้เสียชีวิต แต่พอ จส.100 เข้ามาจับเรื่องนี้ โรงพยาบาลไม่กล้าปฏิเสธ สื่อทำให้รู้ก็เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งจังหวัดที่ใหญ่พอสมควร เช่น สงขลาหรือขอนแก่น ก็มีกระบวนการที่สร้างการมีส่วนร่วมให้คนตื่นตื่น สนใจ และแสดงความคิดเห็นเข้ามา อาจจะทำให้กระบวนการเคลื่อนที่ไปได้

- **นิรัคณ์ ประเทศ (เทศบาลเมืองพัทลุง)**

ผมดูพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้งหมดแล้วส่วนใหญ่ติดพื้นที่จังหวัดพัทลุง แต่ส่วนที่เทศบาลดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากว่าเทศบาลได้ทำโครงการเพื่อศึกษาวิจัยและของงบประมาณสนับสนุนในส่วนที่ต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการบำบัดน้ำเสีย ที่ทิ้งขยะมูลฝอย ซึ่งส่วนต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากเทศบาลเมืองพัทลุงนั้นน้อยมาก มีความรู้สึกว่าเป็นเพราะพัทลุงไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม เศรษฐกิจดีมาก แม้แต่ราคาที่ดินที่ทิ้งขยะ เพราะเป็นดินเหนียว ผลกระทบจากการไหลซึม น้ำคย ในส่วนที่อื่น ๆ ก็ดี เช่น เมืองสงขลา ใครจะดำเนินการศึกษาเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบกับลุ่มน้ำ ในปัจจุบันปลาบางชนิดเช่น ปลาตุ้ม ได้สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว แต่จะเห็นว่ากุ้งมีเยอะ ประมงพัทลุงมีโครงการปล่อยพันธุ์ปลา สัตว์น้ำทะเล ก็จะร่วมมรดกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โครงการนี้จะประสานร่วมกัน แล้วส่งเสริมชาวประมง แม้แต่ปลาโลมาหัวบาตรก็มีชมรมปลาโลมาหัวบาตร ห้ามทำการประมงหรือทำลาย จึงขอฝากไว้ด้วย

- **สิทธิศักดิ์ ต้นมงคล (กรรมการสถาปนิกทัศน)**

จะเล่าประสบการณ์ให้ฟังว่า สมาคมสถาปนิกทัศนได้เคยทำงานในลักษณะของการประชุมประชาชนให้เกิดการเรียนรู้ ในขณะที่ได้ชักชวนประชาชนเพื่อขอความคิดเห็นไม่ได้รับความสนใจซักเท่าไร การที่จะต้องกระแทกกระทั้นถือว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก ซึ่ง สกว. เค้านสนใจว่า ถ้าจะให้คนมารวมตัวกัน และพูดคุยกันน่าสนใจมาก ต้องมีอะไรบางอย่างที่ทำให้เกิดการตื่นตัวขึ้น เช่น กฎหมายผังเมือง ผลกระทบกับความเป็นอยู่ของเขา เช่น จะมีแนวเขตเวนคืนถนน คนจะตื่นตัวมาร่วม แต่เมื่อไหร่ที่จะมาช่วยกันคิดว่าจะมาทำให้บ้านเมืองน่าอยู่อย่างไร ก็ไม่มาเพราะรู้สึกว่ายังไกลตัว เป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะเราจะต้องไปข้างหน้า แล้วทำอะไรไม่ได้เลย หากไม่มีการร่วมมือกันทำและหลงทาง คิดว่าเราคือผู้ที่จะต้องไปข้างหน้าและขึ้นนำสังคม ทางนพ.วิจารณ์ได้พูดไว้ข้างต้น เรื่องการขึ้นนำ ก็น่าสนใจ และจะฝากถึงผู้หลักผู้ใหญ่ ถ้าเป็นไปได้ในการสนับสนุนสังฆการ ขยายให้มีเรื่องการมีส่วนร่วม ยกตัวอย่างเรื่องของการประชุมประชาชนเรื่องผังเมือง กับการปลูกกระแสให้ตื่นตัวประมาณ 3-4 ปีแล้ว ซึ่งเทศบาลนครหาดใหญ่เป็นเทศบาลแรกในภูมิภาคที่ได้ทำแผนพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อทำผังเมืองของตนเอง มี Team มาศึกษาหรือจัดทำภูมิไว้มาก แต่ว่าการจัดตั้งของหาดใหญ่ รายชื่อของคณะกรรมการเกือบทุกคนเป็นราชการหมด ระดับสูง ๆ อยู่ไม่นานก็มีการโยกย้าย ก็เหมือนกับที่คุณบรรจงพูดว่า ประชาชนเป็นแค่ตัวเล็ก ๆ เกิดตรงนี้และตายตรงนี้ แทบจะไม่มีส่วนอะไรเลย และสักวันก็จะเป็น some body และ nobody ในที่สุดก็ไม่มาประชุมเลย เพราะเห็นว่าเสียงเล็ก ๆ ไม่เกิดอะไรเลย อยากให้พิจารณาถึงตัวบ

ประมาณที่สนับสนุน เพราะว่าสิ่งที่เกิดขึ้นน่าเสียตายนเงิน เพราะว่าเท่าที่ทราบ สปร. สำนักงานพัฒนา
ระบบราชการ ทางราชการว่ากล่าวถึงงบประมาณ 16 ล้านบาท และจะเกิดแผนอะไรขึ้นมาไม่รู้ ปฏิบัติ
ได้หรือไม่ทราบ ขณะนี้เรากำลังขับเคลื่อนในองค์กรเอกชน เราคงไม่ต้องใช้เงินขนาดนั้นก็เลยจะฝาก
ไว้ว่า หากเป็นไปได้ อาจจะต้องเกิดกลไกอะไรบางอย่างที่ทำให้คนตื่นตัวขึ้นมาพร้อมกันพิจารณา และมี
ทุนเข้ามาให้เอกชนทำงานได้ การเบิกค่าใช้จ่ายส่วนราชการก็เบิกค่าใช้จ่ายได้อีก ในขณะที่เอกชนก็ต้อง
หยุดงานมา ต้องเสียโอกาส มาแล้วเกิดประโยชน์อะไรไม่ทราบ ขณะที่ราชการมาก็กลับไปรับราชการ
การได้อีกอยู่ในตำแหน่งเดิมได้อีก แต่ภาคเอกชนมีการประชุมบ่อย ๆ สักวันหนึ่งคงอาจจะไม่เหลือ ซึ่งมี
หลักประกันอะไรเลย ประเด็นนี้ก็น่าสนใจว่าจะทำความเข้าใจเกิดขึ้นได้อย่างไร และงบประมาณมัน
ควรจะลงมาสู่ภาคเอกชนมากขึ้น

- **สรวิง สุวรรณวงศ์** (ผู้นำชุมชน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง)

พูดเรื่องทะเลสาบสงขลา ซึ่งไม่ได้เริ่มคิดเริ่มทำ มีมานานแล้ว แต่มีอุปสรรคหลายเรื่อง
ประชาชนเริ่มรวมตัวกัน เพื่อจะต่อสู้ เพื่อทางรอด แต่พอทำไปทำมาทางรัฐก็เห็นหนทางที่จะเชิญชาวบ้านมา
ประชุม หรือประชุมร่วม และคำพูดของทางหน่วยงานราชการ ชาวบ้านก็ท้อแท้ วันนี้นับแต่ยว ที่ผ่านมา
ชาวบ้านมากันเป็นรถ ๆ เรื่องทะเลน้อย ซึ่งชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม แต่รัฐไม่เอาจริงเอาจ้ง และยังไม่ต่อ
เนื่อง ส่วนราชการจะทิ้งช่วงมากเกินไป นับว่าโชคดีที่ครั้งนี้ได้มาประชุม เมื่อวันก่อนประชุมที่ลำปำ
รีสอร์ท เรื่องสิ่งแวดล้อม โดยมากจะเป็นเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ภาคปฏิบัติจริง ๆ ไม่
ได้ตรงและเป็นจริง ซึ่งทะเลน้อยและทุก ๆ ส่วนเกิดมาจากต้นน้ำลำธาร ทางหน่วยราชการยังแก้ปัญหา
ไม่ได้ ฉะนั้นที่ได้ทำเรื่องนี้เป็นคณะกรรมการตั้งแต่หมู่บ้านแก้ก็ยังไม่แก้ปัญหาไม่ได้ ที่อยากจะขอฝากหน่วย
งานที่รับผิดชอบให้เข้าไปช่วยเหลืออย่างจริงจังและทันกับการที่สังคมและผู้มีอิทธิพลที่เริ่มรุกรานชาวบ้าน
ปรับตัวไม่ทัน ซึ่งมีผู้เสนอเรื่อง อบต., อบจ. ที่ได้เข้าไปดำเนินการ ส่วนมากได้เข้าไปเพื่อหวังผล
ประโยชน์ ไม่ใช่เข้าไปปรับใช้ประชาชนที่เดือดร้อน หน่วยงานตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับภาค ก็พูดว่า
จะแก้ปัญหาให้กับประชาชน แต่ไม่ได้มาเคลมเคลสิให้ประชาชนรับรู้ ไม่มีประโยชน์เลย ในการประชุมทุก
ครั้งได้ไปพูดที่หอกระจายข่าว เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไม่รับรู้ข่าวสารเลย ตรงนี้จะขอฝากหน่วย
งานให้ลงไปประชาสัมพันธ์ให้ทางบ้าน โดยไปที่บ้านหรือมีหนังสือทางประชาชนรับรู้และตื่นตัวในทะเล
สาบสงขลา ตามที่ได้ปลูกหม่นเพื่อขุดลอก งบโดนตัดไปก็ไม่คุ้มกับที่ประชาชนเดินประท้วง และทะเล
สาบตอนกลางที่ปล่อยพันธุ์ปลาที่ชาวบ้านเรียกร่องให้ปล่อยก็ไม่คุ้มและแก้ปัญหาไม่ได้

- **เบญจวรรณ พาละหาญ** (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย)

อยากจะเรียนให้ทราบว่า กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงอื่น ๆ ไม่ใช่ที่เราจะไม่เห็นความสำคัญของคน และการมีส่วนร่วมของคน ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยถือว่ามีการประชุมและได้รับการพาดพิง ที่นี้ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของคน มหาดไทยได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ ได้ดำเนินการมานานแล้ว แต่ลักษณะของการดำเนินงานที่พูด ๆ กัน แล้วเป็นการว่าเมืองบนหรือทางราชการเป็นผู้กำหนดให้กับประชาชนว่าต้องทำอะไร แบบนั้น แบบนี้ แต่ที่จริงแล้วภูมิปัญญาชาวบ้าน ทางราชการไม่เคยละทิ้ง หลาย ๆ อย่างที่ทางชาวบ้านแนะนำราชการ ก็มีการนำวิธีการของชาวบ้าน มาสานต่อและดำเนินการตามเจตนารมณ์พอพูดถึงการมีส่วนร่วม ทุกคนพูดถึงเรื่องนี้ก็เหมือนไม่มีการทำอะไรเลย กระทรวงมหาดไทยต้องการทำอะไรที่เป็นเรื่องเป็นราว ในเรื่องการมีรูปแบบอะไรต่าง ๆ ก็พยายามหาวิธีการแบบไหนที่จะเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด กรณีโรงงานกำจัดกากของเสียเงินให้ ระวัง, โครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักและการจัดการได้พยายามศึกษากระบวนการดำเนินการของรัฐ ทุกชั้นตอนลงสู่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดเห็นตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งเป็นความพยายามของกระทรวงมหาดไทย ที่ชี้ให้เห็นว่าได้พยายามไม่ได้ปล่อยปละละเลยในเรื่องนี้ การจัดการทรัพยากรแบบยึดพื้นที่โดยไม่ต้องมองถึงเขตการปกครองของรัฐ กระทรวงมหาดไทย ได้มีโครงการ NREM ได้ศึกษาเรื่องการจัดการของกลุ่มน้ำของพื้นที่ โดยมีลักษณะของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่คาบเกี่ยวหลายพื้นที่ ควรทำอย่างไร ซึ่งขณะนั้นมีการศึกษาได้มีการปฏิบัติกันอย่างจริงจัง คือ ได้มีการลงไปทำด้วย ซึ่งก้าวนี้ต้องขยายผลต่อไป แต่อีกเรื่องคือถ้าเรามีการทำงานเป็นกลุ่มพื้นที่แล้วเรามีการบริหารจัดการอย่างไร ได้ศึกษากรณีลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทางกระทรวงมหาดไทย ได้มองให้ มอ. ศึกษา ผลการศึกษาได้อธิบาย และชี้ให้เห็นว่าในขั้นตอนต่าง ๆ ของโครงการ ประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องเข้ามาเริ่มหรือร่วมตั้งแต่ต้น ผลการศึกษาขณะนี้กระทรวงมหาดไทยได้นำไปปฏิบัติจริงแล้ว การปรับปรุงรูปแบบขององค์กรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้มีการจัดทำแผนฟื้นฟูในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้มีการปรับปรุงอนุกรรมการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรม โดยชี้ให้เห็นตัวแทนขององค์กรในเอกชนซึ่งมีครบทุกองค์กร และมีส่วนหนึ่งที่พยายามให้องค์กรเอกชนแสดงความคิดเห็น และขณะนี้ได้มีการเพิ่มอนุกรรมการ และคงไม่สามารถให้ทุกคนเข้ามาได้ แต่คิดว่าคนที่เข้ามาเป็นตัวแทน เป็นผู้รับปัญหาของพื้นที่เข้ามาอีกที เพราะว่าทางกระทรวงได้ถูกดำเนินบ่อย ๆ แต่บางครั้งในการทำประชาพิจารณ์ คงจะเอาทั้งหมดไม่ได้ คงจะต้องถ่ายทอดความคิดเห็นมาบ้างเป็นสัดส่วนของประชาชน

การเสวนาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- (1) ผศ. อารี รังสิโยภฤกษ์ สถาบันราชภัฏสงขลา
- (2) นายพิศิษฐ์ ชาญเสนาะ สมาคมหยาดฝน
- (3) นางพรรณิกา โสทธิพันธุ์ คอร์เวดีโอ
- (4) นายบรรจง นะแส โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก

● พิศิษฐ์ ชาญเสนาะ

อันที่จริงผมทำงานอยู่คนละฝั่งทะเล ไม่ได้อยู่ใกล้ทะเลสาบสงขลาเท่าที่ควร อยู่จังหวัดตรัง โดยมีเทือกเขาบรรทัดกั้นไว้ แต่พูดถึงการจัดการทรัพยากร ปัญหาที่เกิดขึ้นคล้าย ๆ กัน ทั้งทางภาคเหนือ ภาคอีสาน ลุ่มน้ำ จะขอเรียนว่าเรื่องวิถีคิดในการพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความรุ่งเรือง โดยพื้นฐานทุกคนมีเจตนาดี อยากเห็นบ้านเมืองมีความศรัทธาเท่ากับอารยะประเทศ เมื่อนำความคิดมาปรับใช้กระบวนการมีหลายอย่าง ทำให้ผิดเป้าหมายไป แทนที่จะมีนัยของการพัฒนาแบบเชิงบวก กลับเป็นการพัฒนาแบบยุ่งยาก ยุ่งเหยิง ซับซ้อน ผมเองคิดว่าหลายตัวอย่างเป็นคำตอบที่ดี คล้ายทะเลสาบสงขลา พื้นที่ชายฝั่งหลายแห่ง รวมทั้งอ่าวไทย เรามองว่าแผนการเรียนแบบจะพัฒนาประเทศชาติของเรา 8 แผนที่ผ่านมา ในเรื่องวิถีคิด คิดที่จะเป็นแบบส่วนการพัฒนาบ้านเรา ให้เหมือนตะวันตกมีหลายคนพูดโดยทั่วไปเพราะเป็นเรื่องสำคัญ การที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญแบบตะวันตก วิธีการของเรามีหลายเรื่อง เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ เรามุ่งเน้นไปสู่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง การผสมผสานกับมิติอื่น ๆ อย่างกลมกลืน เศรษฐกิจโตโต่งขึ้นมา เมื่อยโตมากถูกพายุใหญ่ก็หักโค่น มีการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญขึ้นได้ เราใช้ต้นทุนมากเกินไป ต้นทุนที่สำคัญ คือ ต้นทุนทางสังคม มากระดุนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ จนกระทั่งในปัจจุบันถ้ามีการตรวจสอบทรัพยากรธรรมชาติ หลายอย่างเรามีไม่พอเพียงแล้ว เราทำประมงติดอันดับ 1 ใน 10 แต่ปลาที่มาป้อนโรงงานไม่ใช่ปลาในน่านน้ำไทย เป็นปลาจากที่อื่นเพราะในน่านน้ำไทยปลาเหลือน้อย ปลาหมึกก็ซื้อมาจากสหรัฐอเมริกา ถ้าพูดถึงเรื่องทะเลสาบสงขลา จริง ๆ แล้วเป้าหมายในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอยู่ที่ไหน แต่ถ้าเป้าหมายอยู่ที่คน คนเด็กรักกันทั่ว ในรอบทะเลสาบสงขลามืออะไรบ้าง มองภูเขาแต่ก่อนมีป่าไม้ แต่เดี๋ยวนี้ป่าไม้ถูกทำลายมาก ในเทือกเขาบรรทัด นโยบายในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อย่างยางพาราทำให้ป่าไม้ของเราเสียหายจำนวนมากและผลของการปลูกยางพารา นอกจากเสียความอุดมสมบูรณ์ของดินน้ำ ดินชะล้างลงลำธาร ลำคลอง แม่น้ำ หรือทะเลสาบ นอกจากนี้แล้วยังล้มภูมิปัญญาดั้งเดิมความเข้าใจระหว่างพืชกับสัตว์ เราไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร พอลงมาจากภูเขาก็มายังพื้นที่ทำนารอบทะเลสาบ เช่นเดียวกันที่เป็นนโยบายของรัฐที่พยายามผลักดันให้เพิ่มผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น แต่กลับสู่สภาพเดิม หากมองผลการวิจัยของสถาบันพัฒนาทรัพยากรชายฝั่ง แต่

ก่อนลุ่มน้ำปากพนังเคยผลิตข้าวออกไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ผลิตมากก็ส่งออกได้มาก แต่ในระยะ 7-8 ปีที่แล้ว หรือ 20 ปีย้อนหลัง ปริมาณข้าวที่ผลิตในลุ่มน้ำปากพนัง ไม่พอที่จะบริโภคเพราะขาดปัจจัยหลายอย่างจากการพึ่งพาตนเอง การทำรายได้ให้กับประเทศกลับฝืดตนเองไม่ได้ คนยากจนในลุ่มน้ำปากพนังซึ่งเป็นส่วนสำคัญแหล่งหนึ่ง ถ้ากล่าวโดยรวมว่าการผลิตข้าว การปลูกข้าวรอบทะเลสาบสงขลา รวมทั้งระโนดก็อยู่ในสภาพตกต่ำ และอยู่ในฐานที่ผลิตไม่เพียงพอ ในพื้นที่ใกล้เคียงบางแห่ง นโยบายการเสริมการทำกิน มีการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง น้ำเค็ม น้ำกร่อย น้ำจืด เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เราไม่เห็นคุณค่าของทรัพยากรที่เรามีอยู่ เรามองตัวเม็ดเงินอย่างเดียว ดินที่เคยจืด น้ำที่เคยจืด ส่งผลให้ผลผลิตต่ำ เราเพิ่มผลผลิตให้พื้นที่โดยทำกรวยอย่างอื่น เช่น เขาน้ำเค็มเข้ามา น้ำกร่อยเข้ามา แล้วมีการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เพราะว่าทำให้รายได้ดี ดินรอบทะเลสาบที่เคยจืด เคยปลูกข้าวได้ก็เปลี่ยนสภาพหมด เราได้ทำลายดิน ทำลายน้ำ และทำลายผลผลิตระยะยาว เราได้ทำลายวัฒนธรรมรวม

เรื่องที่สำคัญที่คนอยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต้องมองถึงเรื่องนโยบาย เรื่องการพัฒนาที่เป็นเรื่องที่เน้นหนัก ทั้งทางสังคม ชนบทเมืองจากลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นป่าพริกก็หายไปด้วย หลักการเดียวกับชายฝั่ง ป่าไม้รอบฝั่งทะเลสาบ เราเห็นว่าทะเลน้อย ส่วนที่เล็กและสำคัญที่สุดอันหนึ่งของทะเลสาบสงขลาอยู่ในสภาพที่ต้องเข้า ICU แล้ว เพราะสภาพเปลี่ยนแปลงไปเร็วและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่น่าเป็นห่วงเป็นด่างอย่างถึง ป่าพริกหรือคนในทะเลสาบหากินอยู่กับป่าพริกในทะเลน้อยก็ขาดคน กระจัดต่าง ๆ ถูกละเว้นให้ความสำคัญน้อยมาก ในส่วนของทะเลน้อยส่วนที่ยังเป็นน้ำกร่อย เรามีทรัพยากรสำคัญ หลายคนอาจมองไม่เห็นค่า ปลาโสมชิรวดี โสมน้ำกร่อยที่มีคุณค่าที่สำคัญ เราก็มองไม่เห็น เพราะคิดว่าเรื่องนี้อาจจะเป็นเรื่องเล็ก แนวความคิดในการจัดการทรัพยากร ตั้งแต่ภูเขาไปสู่ทะเลลึกลงไปปากอ่าว วิธีคิดของเราถ้าเปรียบเทียบกับปัจจุบันเป็นข้อสอบข้อสุดท้าย สอบไม่ได้ เพราะเป้าหมายที่ตั้งไว้ที่การพัฒนาที่ยั่งยืนและทรัพยากรที่มันคงอยู่รอดและอยู่ได้ เราไม่บรรลุเลยทั้ง 3 อย่าง ที่สำคัญที่สุดคือ การสูญเสียคุณค่าที่สำคัญของคนปักษ์ใต้ของคนลุ่มน้ำทะเลสาบ คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น คุณค่าของคนปักษ์ใต้รอบทะเลสาบ ที่ถูกคุณค่าใหม่ครอบงำทั้งระบบ ทั้งระบบโรงเรียน ระบบราชการ การจัดการพัฒนาของประเทศชาติ เราสูญเสียวัฒนธรรม ความร่วมมือ ความร่วมมือต่าง ๆ หมดไป

- บรรจง นะแส

เราจะพูดถึงการวิเคราะห์ปัญหาในทะเลสาบ เปรียบเทียบความคิดเรื่องในการจัดการลุ่มน้ำ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นหลายครั้งแล้ว กระทรวงมหาดไทย ได้มีคณะกรรมการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบ ระดับกระทรวง และเอา NGOs เข้าไปมีส่วนร่วมบ้างเล็กน้อย มีปลัดกระทรวง ผู้ว่าฯ 3 จังหวัดเป็นคำสั่งนายก

รัฐมนตรีว่าด้วยการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แล้วภายหลังก็ไม่ได้เข้าร่วม เพราะชาวบ้านพูดถึงปัญหา ก็เกิดปะทะกันทุกครั้งนอกห้องประชุม

และการจัดการลุ่มน้ำ แบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นหนึ่งคือ ชั้นที่ถูกนำเสนอโดยในเชิงวิชาการหรือเชิงปัญญาชนกับชาวบ้านเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ขอยกตัวอย่างให้เห็นชัด ๆ คือ เรื่องการปฏิรูปการเมือง เริ่มเคลื่อนไหวจากการเห็นปัญหาบางอย่างของพรรคการเมือง ที่ไม่ใช่เรื่องของนักการเมืองคอร์ปชั่น ระบบการเมืองที่ไม่เวิร์คไม่มีกระแสการเคลื่อนไหวและตกตะกอน เน้นรูปแบบชั้นจนเกิดเป็นการปฏิรูปการเมือง และมีกลไกเคลื่อนไปช้า ๆ จนนำมาสู่การร่างรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นประเด็นการพูดถึงทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่ 3 จังหวัด 8 อำเภอ พัทลุงทั้งจังหวัด นครศรีธรรมราช 2 อำเภอ กลุ่มคนเป้าหมายที่อยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบมีอยู่ 3-4 กลุ่ม ถ้าดูตามเปอร์เซ็นต์ หรือพื้นที่ทะเลสาบ อันดับ 1 อยู่ที่บางพารา คนที่ใช้พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ 38% พื้นที่นาข้าว 20% นอกนั้นเป็นพื้นที่ป่าไม้ 20% พื้นที่ 4 ล้านกว่าไร่ของทะเลสาบสงขลา ก็มีข้อเสนอว่าการแก้ปัญหาน่าจะมองเป็นลุ่มน้ำ พอมองเป็นลุ่มน้ำจะเหยียบเขตแดนซึ่งกันละกัน ทำไมต้องมียุทธศาสตร์ ถ้าวิเคราะห์ก็คือ ยังไม่ถึงเวลา เหมือนกับเราพยายามเสนอประชาคมตำบล ทดลองทำ พอจะพูดถึงทั้งตำบลเป็นเรื่องไกล แต่พอพูดถึงหมู่บ้านก็จะเห็นว่าเรามีกลุ่มยอมรับแล้ว 2 กลุ่ม ที่สาธารณชนเท่านั้นเท่านั้น ถ้าจะพูดถึงตำบล แล้วตำบลเราเป็นอย่างไร ยังไม่ถึง ในขณะที่เดียวกันนักวิชาการและปัญญาชนเขามองทั้งตำบล ตำบลเราจะไปอย่างไร จะจัดการทรัพยากรอย่างไร พบว่าไม่ต่างกับกับการที่เราพยายามพูดถึงวิสัยทัศน์ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ถ้าเปรียบเทียบกับ การปฏิรูปการเมือง ต้องการมีการขับเคลื่อนบางอย่างที่สูงขมแล้วนำไปสู่การปฏิบัติ คำถามคือยุทธศาสตร์การพัฒนาว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพลังขับเคลื่อนมากพอ มีอารมณ์ความรู้สึกว่ามันต้องทำ ถ้าไม่ทำอย่างนี้ไม่มีทางออก มันถึงขั้นนั้นก็เปล่า ปัญหาทะเลสาบมันถึงขั้นที่มีปรากฏการณ์ชัด ๆ เหมือนปฏิรูปการเมืองรึเปล่า ถ้ายังไม่ปฏิรูปแล้วแจ้งแห่งประเทศไทย นั่นก็หมายความว่าถ้าไม่จัดการพัฒนาลุ่มน้ำ ลุ่มน้ำเป็นอะไรไปมัย ถ้าตรงนี้ไม่ชัด ผู้ว่าฯ พัทลุงก็ไม่อยากจะสนใจ ผู้ว่าฯ สงขลาก็ไม่เอาด้วย ประชาชนก็อยู่ในทะเลสาบขลายังไม่รู้สัก คราวนี้จะอะไรละ input เข้าไปให้แรง ๆ แล้วกระแทกให้เกิดตรงนี้ นั่นคือ โจทย์อีกว่าก็อาจจะคิดด้วย การวิเคราะห์ปัญหาเชิงวิจัย ในเชิงวิทยาศาสตร์ที่ว่าเยอะ แต่ว่าส่วนใหญ่อยู่ในทะเล มีตั้งแต่เพลงก้ตอน น้ำใต้ดิน สัตว์หน้าดิน คุณภาพน้ำที่โน่นที่นี้ คุณภาพน้ำในคลองอยู่ตะเภาก็เป็น thesis ไม่ต่ำกว่า 20 เล่ม แต่ว่าพอเรามาดูพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ 4 ล้านกว่าไร่ ต้นทุนเดิมมีแต่ในเชิงสังคม ณ ปัจจุบันมีน้อย ถ้าเอาเชิงประวัติศาสตร์ มีงานของมหาวิทยาลัยทักษิณ หรือ สถาบันทักษิณคดีศึกษาเชิงประวัติศาสตร์มีมากพอ ปัญหาที่พบคือว่ามีอยู่กันคนละที่ แต่ไม่รู้ว่าจะเป็นหน้าที่ของใครที่จะเก็บมาไว้ที่เดียวกันสักทีหนึ่ง เริ่มตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพ ทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์และทางวิทยาศาสตร์ที่มากส่วนใหญจะอยู่ที่ มอ. ทำอย่างไรให้เป็นการรวมประเด็นที่ขาดหาย

ความสัมพันธ์ของคนที่ยังถึงปัจจุบันมีน้อยมาก บางตัวอย่างปี 2525-2530 ผมลองเก็บตัวอย่างการฆ่ากันในทะเลสาบ ที่มีการหากินในทะเลตายปีละ 2 คน ส่วนในทะเลสาบตอนล่าง ความสัมพันธ์ในเชิงลบก็ไม่ปรากฏ ในเชิงบวกก็มีการทอดผ้าป่าข้ามทะเลใช้เรือก็หายไป ไม่รู้เป็นหน้าที่ใคร แต่เป็นเรื่องต้นทุนเดิมที่มีพลังถ้านำมาสู่การประมวล การจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มองว่าปัญหาการขาดแคลนข้อมูลหรือต้นทุนเดิมเราพอมีอยู่บ้าง แต่ถ้ามองทั้งลุ่มน้ำทะเลสาบ 3 จังหวัดอยู่กระจัดกระจาย ถ้าเราพูดถึงปรากฏการณ์ในลุ่มน้ำทะเลสาบ ผลกระทบจากนาุ้งจะมีมโหฬาร ข้อมูลทางสังคมซึ่งเรารู้ว่าคนที่อยู่ในสลัมขนาดใหญ่ ได้สะพานลอย กับชุมชนในทะเลสาบสงขลา ล้มเหลวจากทุกระยะแล้ว แล้วมาจับมขเตชรีไซเคิลรับจ้างในสงขลา ตั้งแต่สร้างถนนสายวชิรา นี่คือการล้มเหลวแต่เดิมตั้งแต่คุณค่าเรื่องความเป็นเกษตรกรรมพอเพียง ถูกทำลายความเชื่อ ความภูมิใจ บวกกับความไม่พอกินกับความไม่พอเพียงปัจจัยพื้นฐานที่น่าจะมี แต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนไปแล้ว โทรศัพท์มือถือทุกหมู่บ้าน ปัจจัยทางพื้นฐานมีครบ แต่ปัจจัยทางคุณค่าก็หายไปตั้งแต่ 40-50 ปีที่แล้ว จุดเชื่อมต่อกันนี้จะทำอย่างไร ตอนนี้มีทุกอย่าง มีอากาศดีกว่าด้วย แต่คนยังแออัดอยู่ในถนนสายวชิรา หรือมาตั้งสลัมในเมือง การจะดึงกลับตรงนี้ได้ได้อย่างไร พอจะดึงกลับนาุ้ง ซ้อนข้าวหมดแล้ว มีความภูมิใจในคุณค่าที่กลับไป ถ้ากลับไม่ได้ แต่ไม่ใช่ว่าทั้งหมดผมเห็นน่ารังเยอะมารอบทะเลสาบสงขลา ทำนาปีได้ไร่เปล่า บอกว่าได้ปี เว้น 2 ปี หรือปีเว้นปี โดยอาศัยน้ำฝน ทะเลสาบสงขลาหลังปี 2539 อวนรุนเริ่มหมด สัตว์น้ำเริ่มหากินในทะเลได้ ซึ่้น้อยลง มีข้าวกิน ความมั่นคงก็เกิด แต่คุณค่าตรงนี้ไม่เป็นกระแสมากพอที่จะให้รู้สึก คนภูมิใจที่อยู่ตรงนั้นที่จะกลับตอนนี้ คือว่าตอนบริษัทไล่ออก ความภูมิใจยังไม่มียกอยู่อย่างทุรนทุราย ร่อนโบสถ์ตรงนั้นไปทั่ว พอโดนเรียกตัวก็ไปทำงาน ไม่ได้กลับไปสร้างอะไรบางอย่างที่เป็นคุณค่าใหม่หรือวิถีใหม่ที่พูดกัน

ในมุมมองของ NGOs อยากจะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มีพลังที่จะอยู่ตรงนี้ ปัญหาทางกายภาพรอบนอกของทะเลสาบสงขลาของลุ่มน้ำ วิสัยทัศน์การจัดการลุ่มน้ำไม่สูงจนพอ การจัดการทางกายภาพยังเป็นปัญหาสมมติว่าทางพัทลุงเขามีเขตที่ปลูกยางแถวชะอวด หัวไทร การเปลี่ยนแปลงแถวชะอวด ที่เป็นป่าต้นน้ำได้ ต้องมีวิสัยทัศน์รวมของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังเป็นโจทย์ใหญ่ เพราะค่าตรงนี้ไม่เห็นร่วมกันก็ช่าง พวกทำงานก็ทำไป ชาวประมงในทะเลสาบสงขลา และถ้าชาวหาดใหญ่ไม่เห็นว่ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งผลิตอาหารทะเลมโหฬาร คุณก็ไม่แคร์ที่จะปล่อยน้ำเสียลงสู่คลองอยู่ตะเภา แล้วทำให้น้ำเสียลงสู่ทะเลสาบ แล้วฆ่าคนทั้ง 200 กว่าชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาที่เป็นชาวประมง วิสัยทัศน์จะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ทุกคนจะรักษาทะเลสาบว่าเป็นแหล่งที่ปลูสดมาขายให้กิน ซึ่งเดี๋ยวนี้มีไม่ต่ำกว่า 7 แห่ง ลพบุรีราเมศร์ 3 แห่ง พอได้ปลาจากทะเลสาบ เดี่ยวนี้เปลี่ยน มีระบบมาตั้งชายคนขับรถแก่งไปจอดซื้อได้กุ้ง ปลาสดๆ ไปกิน ถ้าเรามีวิสัยทัศน์ร่วม คือ ทะเลสาบสงขลา มีความสมบูรณ์ และทำเป็น โดยที่กลุ่มพี่น้องเราจำนวนหนึ่ง นาุ้งปลามาให้กิน คนในเมืองสงขลาที่กดดันกลไกของรัฐใน

ระดับท้องถิ่นว่า การปล่อยน้ำเสียจากโรงงาน ไม่ให้ปล่อยให้ชาวประมงสูดโดยตรง หรือว่าหาคนใหญ่ทำการบำบัดให้ดีกว่า เพราะว่ามีชาวประมงจำนวนหนึ่งได้ผลิตอาหาร ถ้าหากมีปัญหาเรื่องอวนลาก อวนรุน การที่ชาวบ้านเดินขบวนมาแล้วผู้ว่าฯ บอกว่าตอนนี้อยู่ไม่ได้แล้ว อวนขึ้นมา 3,000 วางวันเดียวอวนรุนเอาไปหมด เขาทนไม่ได้ ไปหานายอำเภอก็แก้ไม่ได้ก็ปิดถนนคนในเมืองหาดใหญ่ สงขลามองอย่างไร ก่อนที่เขาจะมาปิดถนน ซึ่งมันเป็นปมที่เห็นอยู่เราจะมาวิเคราะห์ว่าการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ถ้ายังไม่มีความสัมพันธ์ที่ลุ่มออกมาที่เราใฝ่ฝันว่าจะมีความรัก สามัคคี ตัดจะมีอะไรให้เห็นร่วมกันก่อน

- ผศ. อารีย์ รังสิโยกฤษฎ์

การวิเคราะห์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะเป็นการร่วมกันในการจัดการ ตรงนี้มองให้เป็นระบบ และถ้ามองย้อนอดีตไปแล้ว ความขัดแย้งเกิดขึ้นไม่ใช่อย่างปัจจุบัน มนุษย์ขัดแย้งเริ่มต้นที่คนละชาติพันธุ์ คนละเผ่า มาเจอกันก็ทะเลาะกัน แต่ในระยะต่อมายุคที่ 2 คนในเผ่าพันธุ์น่าจะอยู่ร่วมกันได้ แต่ความเชื่อลัทธิ ศาสนาที่ต่างกัน ทะเลาะกันอีก ขัดแย้งกัน จนกระทั่งเกิดสงครามครูเสด ในระยะถัดมา ความขัดแย้งของมนุษย์นั้นศาสนาไม่สำคัญอยู่ร่วมได้ ก็เอาลัทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจที่แตกต่างก็ขัดแย้งกัน ที่โลกเสรี ที่โลกคอมมิวนิสต์ แต่ความเปลี่ยนแปลงลัทธิจากสังคมยุคปัจจุบัน ปัญหาของคนเรื่องปากท้อง ทั่วโลกขณะนี้ทะเลาะกันเรื่องขัดแย้งกัน เรื่องที่จะสร้างความรำรวยที่มั่งคั่งแก่ประเทศตนเอง เพราะฉะนั้นมีคำใหม่ ๆ ว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นถ้าเรามองพื้นที่ตรงนี้มาสู่ทะเลสาบก็เช่นเดียวกัน เรามีทรัพยากรตั้งแต่ป่าไม้ มาจนถึงทะเลสาบ มีทะเลน้อย ทะเลหลวง ทะเลสาบตอนล่าง ที่เรียกว่าทะเลสาบ นี้อาศัยอย่างมีความสุขมานาน แต่เมื่อคนเพิ่มขึ้น ความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติก็แย่งกันมากขึ้น ป่าไม้หมด ทรัพยากรไม่พอ และการจัดการส่วนนี้ รัฐถือว่าเป็นเจ้าของ เป็นผู้จัดการ ฉะนั้นรัฐต้องจัดการ แล้วจัดการจริงรึเปล่า ไม่จริงก็ทำให้พังหมด จะขออนุญาตรมป่าไม้ คนในพื้นที่อยู่กับป่าไม่มีสิทธิ นำกรรมเจ้าท่าก็ตีที่มีสิทธิ เพราะรัฐดึงทั้งหมดไปจัดการในสวนกลาง แต่กระบวนการประชาชนไม่สามารถขอให้รัฐบาลจัดการได้ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการติดต่อยุ่งยากมาก เพราะฉะนั้นจากระบวนการตรงนี้ทำให้ประชาชนที่อยู่ตรงนี้ ใครทำได้ทำเอา บุกรุกป่า รัฐก็ไม่รู้ ทำให้สภาพธรรมชาติที่น่าอยู่ ที่ดีที่เราคาดหวังตามหลักวิชาการ แต่ประชาชนไม่มีความรู้ รู้แค่นี้ก็เอาแค่นี้ก่อน จับปลาที่งายที่สุดต้องเอาไปก่อน เพราะว่ามีความรู้แค่นี้ ฉะนั้นในกระบวนการรัฐในอดีตแย และปลดปล่อยให้คนไปแสวงหาทรัพยากรที่คิดและจัดการเอา แต่ไม่ได้จัดการในทางที่ถูกที่ควร ไม่ให้ความเป็นธรรม จากการวิจัยของคุณย์พัทลุงที่น่าสนใจ การวิจัยเรื่องโจร เขาพูดถึงพื้นฐานว่า พัทลุงชีวิตความเป็นอยู่จะมี 3 กลุ่ม กลุ่มเล กลุ่มบก กลุ่มเขา ปัญหาในอดีตเมื่อข้าราชการมาเมื่อไหร่ ต้องได้รับความดูแลจากประชาชน และมารีดไถจากประชาชน เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าใครไม่ยอมปฏิบัติ

ตามสิ่งเหล่านี้ ในวัฒนธรรมของข้าราชการอย่างนี้ จะถูกยึดเยียดข้อหาว่าเป็นโจร เพราะว่าโจรของ พัทลุง คือ ผู้ที่ประชาชนนับหน้าถือตาว่ามีเกียรติ และไม่ยอมให้รัฐเอาวัดเอาเปรียบ ไม่ยอมอยู่ภายใต้อาณัติของรัฐของข้าราชการที่จะโกงกินเพราะฉะนั้นกระบวนการในปัจจุบัน ปัญหาการจัดการ คือ ปัญหาการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทำไม่ถึงเกิดปัญหา

(1) สาเหตุคนไม่ค่อยรู้คนในพื้นที่จน เพราะฉะนั้นรู้ชนิดรู้หน่อยก็เอาความรู้ชนิด ๆ หน่อย ๆ ที่มีมาจัดการ ไปแสวงหาเท่าที่จะทำได้โดยไม่สามารถที่จะมองว่าทรัพยากรหาไปได้อย่างนั้น การชะล้างของดินการตื่นเขินในเชิงวิชาการไม่รู้เอาแค่นี้ไว้ก่อนเพราะคนไม่รู้

(2) การจัดการหรือกระบวนการของรัฐ ไม่ชอบธรรม การไม่ให้ความสะดวกสบายอย่างที่เราบอกว่าติดต่อราชการว่าจะผ่านได้ ไม่รู้ก็โต๊ะ ยกตัวอย่าง ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งที่น่าถือ ซึ่งสมัยนั้นยังเป็นนิติศตอยู่ที่กรุงเทพฯ เดินเรื่องขออนุญาตโรงสีข้าวเป็นเรื่องนิทานเลยกว่าจะผ่านโต๊ะจะถึงช่างใหญ่ 10 กว่าโต๊ะ ฉะนั้นในกระบวนการทำงานรัฐแย่มาก ๆ ซึ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการ

(3) ปัญหาที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำเกิดขึ้นเฉพาะทะเลสาบ แต่ปัญหาอย่างอื่นยังมีมหาศาล เพราะฉะนั้นแนวทางที่จัดการปัญหาลุ่มน้ำประเด็น คือเราต้องทำความเข้าใจร่วมกัน คือ การที่มีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่ม ทุกอย่างที่เกิดขึ้นเริ่มต้นด้วยต้องเรียนรู้ร่วมกัน เพราะปัญหาสาเหตุใหญ่ไม่ใช่ตัวสภาพทางกายภาพ แต่ตัวคน กรณีคนไม่รู้ สร้างหรือทำลาย แย่งชิงอะไรต่ออะไร อยู่ที่คนทั้งสิ้น เพราะรู้ น้อยในกระบวนการหรือกระบวนการทัศนวิสัยใหม่ที่จะจัดการนั้น ต้องใช้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย อาจจะไม่ใช่เบญจภาคี อาจจะเป็นเบญจภาคี อาจจะเป็นมากกว่า 5 กลุ่ม ในการเริ่มต้นน่าจะให้ความรู้ร่วมกันแล้ว โดยเฉพาะรู้ร่วมกันที่จะแยกกลุ่ม ในอดีตรัฐบอกว่ารัฐรู้ดี และจัดการให้ทุกอย่าง และในกระบวนการใหม่ รู้ไม่ดีแล้ว ถามว่ารู้เรื่องทะเลสาบรีเปล่า เอกชนอาจรู้มากกว่า เพราะฉะนั้นต้องรู้ร่วมกัน วางแผน ร่วมกัน แลกเปลี่ยนกัน จัดการร่วมกัน แนวทางที่จะเป็นในขณะนี้ ยากตรงที่ว่าส่วนภาครัฐยังต้องทำใจ หรือปรับพัฒนาตัวเองจากกระบวนการหรือกระบวนการเดิมมาเป็นกระบวนการใหม่ มาร่วมคิดร่วมรู้ กับประชาชนในพื้นที่ ไม่ใช่เข้าร่วมรัฐและจะนำอยู่เรื่อย ๆ เหมือนเดิมก็จะมีปัญหาทุกครั้ง ในการจัดการกลุ่มองค์กรมากมายขับเคลื่อน เพราะถ้าไปในแต่ละส่วนของรัฐเมื่อไหร่ลำบาก แต่ขณะนี้ภาครัฐเองหลาย ๆ ส่วนเริ่มจะเข้าใจ แต่คิดว่าเป็นการเข้าใจที่ค่อนข้างจะช้าไม่เข้าใจ

สรุปประเด็นการเสวนา

• พรรณิภา ไสดิธิพันธ์

เดี๋ยวนี้นุมนคน คนรุ่นพ่อมีความคิดความศรัทธา เชื่อมมันอยู่กับธรรมชาติ เรื่องป่า เรื่องวิถีคิดแบบคนกับป่า การเกษตรแบบเก่า ย้อนไปนิดนึงว่าเมื่อมีการทำเกษตรแบบใหม่ มีการนำความรู้ไปสู่ประชาชนครั้งแล้วครั้งเล่า วันแล้ววันเล่า ความที่คนรุ่นพ่อมีความเชื่อ 100% ว่าต้องทำการเกษตรแบบใหม่ ปัจจุบันถ้าเราไปพูดเขาเห็นด้วยหลายท่าน เขาไม่เห็นดีเห็นงามในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน บอกว่ารวยช้า ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ คนที่มีความรู้ ความคิด ความมั่งคั่งอยู่กับภูมิปัญญาแบบเก่า เปลี่ยนความคิดไป คนที่เปลี่ยนไปใหม่คิดว่าคนรุ่นใหม่เปลี่ยนง่ายกว่าคนรุ่นเก่า คนรุ่นเก่าได้สมาทานความคิดจนเกือบสมบูรณ์ แล้วมาเริ่มคิดถึงการฟื้นฟูการเกษตรแบบยั่งยืน แบบพึ่งพาตนเองได้ เราอาจได้ใช้เวลาแสดงการที่จะเปลี่ยนเลย กับความคิดเก่าออก ผ่าระบบอะไรก็ตาม อาจจะเป็นยุคผกผันที่มีความยากขึ้นอีกระดับหนึ่ง พบว่าในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เราไม่ได้เห็นคุณค่าในเรื่องนี้ตามสมควร แต่ความรู้เล็ก ๆ ถูกละลายไป ถ้าพูดถึงการวิเคราะห์ ปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบ จะได้ให้ข้อคิดว่าต้องพบทวนวิถีการว่าในการบริหารของบ้านเราในอดีตและเชื่อมโยงมาจนปัจจุบัน ซึ่งเรามีวิสัยทัศน์ในการแก้ปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบ

• บรรจง นะแส

ประเด็นแรก ลักษณะของการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลักษณะเป็นอย่างไร หมายถึงว่าเป็นเรื่องของนักวิชาการที่คิดแก้เชิง หรือเป็นนโยบายของรัฐ บอกว่าจะต้องจัดการในเชิงที่จัดการได้ เพื่อหาการจัดการได้ถูกจัดทำเป็นนโยบาย หรือครูบาอาจารย์, NGOs, ควรจะทบทวนเรื่องนี้

ประเด็นที่สอง ความร่วมมือของพี่น้อง 3 จังหวัดในพื้นที่ลุ่มน้ำ ซึ่งคาดหวังว่าให้ภาพที่สามารถสัมผัสได้ทั่วไป และ input อะไร คือ ถ้าต้องการที่จะเห็นทางรอดที่กว้างขวาง ไม่ใช่คุยกันในห้องในโรงแรม ประชาชนต้องรับรู้ และถูกหยิบขึ้นมาว่าเป็นประเด็น เราจะพาบ้านเมืองไปสู่แนวทางที่สัมผัสได้ ไม่ใช่คุยกันแล้วพุงนี้หายไป

ประเด็นที่สาม เราพูดว่าจะจัดการลุ่มน้ำ ให้ชุมชนเข้มแข็งและพัฒนาเองได้ แล้วรัฐอยู่ไหน เพราะว่าหลายอย่างที่เคยทำงานก็เจอปัญหาว่าชาวบ้านจะทำการเกษตรแบบผสมผสาน ชาวบ้านขาดน้ำ และการขาดน้ำ ถ้าขาดบ่อ 4 เมตร เริ่มมีปัญหาเรื่องน้ำไม่พอ ทางราชการต้องการหาให้ชาวบ้านพอเพียง แต่ก็ทำไม่ได้ เพราะเริ่มมีประเด็นถกเถียงว่าคุณไปช่วยทรัสต์ได้เป็นหมื่นเป็นล้าน กับการซื้อรถ

เจาะน้ำให้ชาวบ้านมีน้ำพयोทำไม่ได้ ต้องมีแรงดึงดูดใจ เพื่อให้ทำได้ ไม่ใช่พูดว่าให้ชาวบ้านช่วยตนเอง ถ้าเรื่องลุ่มน้ำทะเลสาบ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งไม่ใช่กลไกหลัก ข้อมูลกระจายมาก ทำให้ล้มล้มลุ่มน้ำทะเลสาบได้ ที่ไม่ใช่เป็นวิทยานิพนธ์ หรือกระจายทุกเรื่องเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่เป็นกายภาพกระจายไปทั่ว เป็นการเขี่ยหินถามทาง ซึ่งเป็นทางรอด และขั้นเริ่มปฏิบัติการถ้าไม่หมด ไทยก็ยังไม่เป็นรูปแบบเดิม ตั้งคณะกรรมการเป็นประธาน ซึ่งก็ได้รัฐมนตรีมาเป็นประธาน ซึ่งเชื่อว่าคงเป็นไปได้ยาก ก็มีข้อเสนอกระบวนการไตรภาคี เบนญาคี พหุภาคี มาดำเนินการ แค่สองภาคก็ไปไม่ไหว การทำจริงในหมู่บ้าน แค่โรงเรียนกับวัดก็ทะเลาะกันจะพัง แต่ไผ่ฝันไว้ก่อนก็ดี ถ้าทำได้จะได้เป็นตัวอย่างกับที่อื่น ๆ กลไกที่สำคัญคือ การจัดการ การติดตามผล ควรจัดทำเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ใช่มาหาตไทยมาทำเอง

● พิธีษฐ์ ชาญเสนาะ

ประเด็นแรก สมมุติว่ารัฐบาลยอมรับความคิดเห็นของคณะนักวิชาการที่ทำการศึกษาวิจัย มีความพร้อมพอสมควร ความคิดนี้ผลักดันให้รัฐบาลลองไปพิจารณา ถามว่ารัฐบาลควรจะรับไว้เป็นนโยบายแห่งรัฐ ประชาชนต้องช่วยกันผลักดัน เพราะว่าถ้าไม่รับเป็นนโยบายแห่งรัฐ ก็ลอยไปลอยมา ไม่มีวันไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจนได้

ประเด็นที่สอง ถ้านโยบายของรัฐไม่ชัดเจน ประชาชนต้องพึ่งพาตนเอง ไม่รอให้รัฐรับหรือไม่รับเป็นนโยบาย หมู่บ้านรอบทะเลสาบลงขลาอีกมากที่ได้ทำมาเกิน แต่การเคลื่อนขบวนด้านนี้ยังไม่ทันกับเหตุการณ์และปัญหาที่ลุ่มน้ำ กระบวนการทำลายเร็วกว่า ยิ่งไงก็ตามรัฐบาลยังไม่ยอมรับและไม่ได้เป็นแนวทางการปฏิบัติการ ประชาชนต้องทำเอง และต้องมีกลยุทธ์มาก เพราะคนไม่มีอำนาจไปทำงานต้องใช้ความคิด ปัญญา กลยุทธ์เพื่อให้ได้รับการสนับสนุน หรือไม่ขัดข้องจากฝ่ายที่ตรงกันข้าม หรือความคิดเห็นไม่ตรงกัน บางแห่ง เช่นตัวอย่าง ปลาโลมาห้วยบาตร หล้าทะเล ก็ใช้เป็นสื่อได้ ปะการังใช้เป็นสื่อได้ พะยูนก็ใช้เป็นสื่อได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนที่อยู่ใกล้ ๆ สามารถร่วมมือกันอนุรักษ์จัดการให้เกิดความยั่งยืน ต้องอนุรักษ์ทะเลสาบให้สมบูรณ์ ถ้าพูดถึงความยากจนของประชาชน ภาครัฐไม่ค่อยสนใจเท่าไร เพราะคนจนกันทั่ว แต่พูดถึงเตาทะเล โลมมาห้วยบาตร คนสนใจ เป็นกระแสที่ต้องใช้สื่อมาดำเนินการ และสร้างองค์กรชุมชนมาดำเนินการ ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องว่ารัฐบาลจะถือเป็นนโยบายหรือไม่ก็ตาม แต่ประชาชนต้องถือเป็นนโยบายเพื่อความอยู่รอดซึ่งนำหน้า หลายอย่างที่รัฐตามหลังประชาชน ธุรกิจชุมชน หรือการจัดการทรัพยากรก็ดี งานของประชาชนกลายเป็นรูปแบบ มีความหวังอยู่ตรงนี้

● ผศ.อารีย์ รังสิโยกฤษฎ์

การจัดการแบบมีส่วนร่วมนั้นเห็นด้วยใน ประเด็นแรก รัฐต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน เพื่อที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ได้เคลื่อนตาม ถ้ารัฐไม่ได้กำหนดเป็นนโยบายที่ชัด เราไม่ได้ขับเคลื่อนไป ในขณะที่อย่างไรก็ตามถ้ารัฐกำหนดเป็นนโยบายที่ชัด zoning พื้นที่ทะเลสาบสงขลาที่ชัดเจนแล้ว เช่น เราควรจะมีตรงไหนบ้าง ตรงไหนจะเป็นป่าอนุรักษ์ จะเป็นชุมชน ป่าชายเลน ตรงไหนเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ ต้องชัดเจน ถ้ากำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ประชาชนสามารถขับเคลื่อนได้

ประเด็นที่สอง ความเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน มีความเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นกระบวนการใหม่ ค่อนข้างที่จะได้ผล เพราะฉะนั้นขณะนี้การรวมกันเรายอมรับว่าต้องขับเคลื่อนกันไปโดยยึดแนวทางการมีส่วนร่วม กระบวนการดำเนินการขณะนี้ เราอยากให้มีเครือข่ายมากที่สุด มีวิทยากรท่านหนึ่งกล่าวว่า กระบวนการรวมตัวของคนคือ การมีปัญหาร่วมกัน นอกจากปัญหาร่วมกันแล้ว ยังมีผลประโยชน์ร่วมกัน อุดมการณ์ร่วมกัน คือ การมีความคิด ความสนใจเรื่องเดียวกัน เพราะฉะนั้นการอยากจะมีกลุ่มคน หรือเครือข่ายร่วมกันในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประสานกันเป็นประชาคม การขับเคลื่อนตัวสำคัญที่จะขับเคลื่อนได้ ต้องรู้ร่วมกันเป็นตัวจักร เพราะการตั้งกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มย่อย ๆ เล็ก ๆ ที่จะศึกษาพื้นที่ จะต้องรู้อะไรบ้าง ต้องรู้มาก่อน และถ้ายังรู้เรื่องกายภาพ สังคม ประชาชน วัฒนธรรมและสิ่งที่สำคัญ คือ ปัญหาของพื้นที่ตรงนั้น มีปัญหาอะไรบ้าง รู้ร่วมกันทั้งสภาพทั่วไป ปัญหาร่วมกัน โดยไม่สามารถบอกแนวทางการเคลื่อนไหว โดยรัฐร่วมเข้ามากำหนดเป็นนโยบาย การขับเคลื่อนของประชาชนเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็วทันปัญหา ถ้าประชาชนขับเคลื่อนเพียงฝ่ายเดียวคงไปไม่ได้ เพราะคนละทิศทางการ บริเวณทะเลสาบ คือ ที่เกาะพันธุปลา ในขณะที่แมคโครซูดนากุ้ง ยังสงสัยว่าพื้นที่ของรัฐเป็นพื้นที่ลักษณะหรือไม่แคไหน อย่างไร หากได้ชัดชัดเจนก็จะได้ดูแลที่สาธารณชนที่ไม่ใช่ที่เอกชนก็ไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์ได้ โดยเรื่องกรรมสิทธิ์เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดในประเทศขณะนี้ ซึ่งกรรมสิทธิ์ออกมาไม่ถูกต้องมีมากเหลือเกิน เพราะฉะนั้นในพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา ก็รู้ว่าตรงไหนเป็นป่าชายเลน ก็ขับเคลื่อนทำให้ตลอด ซึ่งเรามีปัญหาตรงนี้มากมาย จึงขอสรุปว่าภาครัฐกับประชาชนต้องร่วมกันดำเนินการในการจัดการกันอย่างไรไม่แตกความสามัคคี จะเห็นว่าผลลัพธ์ก็มีหลายชั้นและต้องการความยั่งยืนเป็นเรื่องของการสร้างความรู้ หลายด้าน หลายมิติ เรื่องของสิ่งแวดล้อม การทำงาน การทำมาหากิน กระบวนการของชุมชน แล้วมามีหุ้นส่วนสัมพันธ์กัน 4 ภาคด้วย เป็นความรู้ที่มีหลายชั้น ซึ่งต้องกำหนดว่าอยากได้อะไร และเอามาแลกเปลี่ยนกันไว้หรือให้รู้ได้ว่าอะไร

การนำเสนอผลการศึกษา "position paper"

- (1) ผศ.ดร. ไรจน์จรรย์ย์ ด้านสวัสดิ์ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม
  - (2) อ.ศุติมาน วงศ์สุภาพ คณะศิลปศาสตร์
  - (3) นายอับดุลเลาะห์ เบ็ญนุ้ย สำนักวิจัยและพัฒนา
  - (4) ผศ.ดร.ฉัตรไชย รัตนไชย คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม (ดำเนินรายการ)
- (รายละเอียดการบรรยายในเอกสารที่แจกผู้เข้าร่วมประชุม)

• อับดุลเลาะห์ เบ็ญนุ้ย (นำเสนอโดยใช้แผ่นใส)

สภาพทั่วไปของทะเลสาบสงขลา จากที่ได้พูดถึงในตอนเช้า คือในส่วนของพื้นดินและพื้นน้ำรวมกัน ซึ่งกำหนดโดยคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีกำหนดไว้ คือ พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช (ชะบวด หัวไทร) พัทลุงทั้งจังหวัด ทุกอำเภอ ตาบล สงขลามืออำเภอเมือง รัตภูมิ หาดใหญ่ สะเดา ระโนด สทิงพระ สิงหนคร ควนเนียง กระแสสินธุ์ นาหม่อม บางกล่ำ พื้นที่ทั้งหมด 8,593 ตารางกิโลเมตร 7,550 พื้นดิน พื้นน้ำ 1,042 ตารางกิโลเมตร พื้นน้ำแบ่งออกเป็น 3 ส่วนย่อย คือ ทะเลน้อย ทะเลหลวง ทะเลสาบสงขลา รวมกันเป็นทะเลสาบสงขลา ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ 20% สวนยาง 38% นาทุ่งพื้นที่น้อยแต่ผลกระทบเยอะ สภาพปัญหาโดยทั่วไปหลายฝ่ายเข้าใจกันอยู่แล้วเพราะข้อมูลบางอย่างสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประชุมย่อย ความเชื่อมโยงของปัญหาส่วนใหญ่เชื่อมโยงจากภูเขาลงมา มีสายน้ำเป็นตัวเชื่อม โดยด้านบนมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกิดเป็นตะกอนลงสู่ทะเลสาบ จากตรงกลางคือ ปัญหาน้ำเสียทางชุมชนลงสู่ทะเลสาบ ในทะเลสาบคือ ทรัพยากรย่อยหรือลง แผนงานโครงการด้านสิ่งแวดล้อม ของรัฐได้จัดทำและเสนอขึ้นไปแบ่งออกเป็นแผนงานสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก ซึ่งมีรายละเอียดในรายงาน ซึ่งโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จุดประกายเข้ามาสู่เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการศึกษาในลักษณะนี้รัฐเป็นผู้คิดโครงการ แล้วไปรณรงค์โดยการใช้สื่อ ใช้การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้และส่วนที่ไปสอบถาม ไม่ได้เป็นโครงการที่ร่วมคิดร่วมทำกับชาวบ้านทั้ง 3 จังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่ทางข้างบนคิดแล้วกระจายไปข้างล่าง และขอความร่วมมือมากกว่ามีส่วนร่วมซึ่งโครงการสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก ก็มีพัทลุง 11 โครงการ สงขลา 12 โครงการ นครศรีธรรมราช ไม่มีเลย ปี 41 ของภาครัฐหน่วยงานอื่น ๆ จังหวัดพัทลุงงบประมาณไม่ได้แจ้งมาเลยว่าได้ หรือ ไม่ได้ ของสงขลา ขออนุมัติแล้วแต่ยังไม่ได้เริ่มทำ นครศรีธรรมราชยังไม่ได้รับงบประมาณ โครงการอื่น ๆ เช่น ม. ทักษิณ ก็เป็นโครงการวิจัย ม.สงขลานครินทร์ก็เป็นโครงการวิจัย เท่าที่พบ อบต. พังหวัง ได้ทำเกี่ยวกับการจัด

การแบบมีส่วนร่วมเพื่อไปสู่ประชาชนตำบล แต่ไม่เน้นประเด็นเรื่องทะเลสาบ เน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างวิสัยทัศน์ ซึ่งรายละเอียดจะมีเพิ่มเติมในรายงาน

• อ.ศุภนิมาน วงศ์สุภาพ

รายงานที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาเป็นการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแบบมีส่วนร่วม ทางทีมงานได้คุยกันว่าจัดการแบบมีส่วนร่วมคืออะไร ขอบเขตของลุ่มน้ำมีแค่ไหน เพื่อเลือกเอกสารที่จะศึกษาได้ถูกต้อง และเมื่อทำการสำรวจเบื้องต้นพบว่างานทางด้านสังคมศาสตร์มีน้อยมาก ยิ่งศึกษาประเด็นเฉพาะการจัดการแบบมีส่วนร่วม ณ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะยิ่งน้อยลงไปอีก จากเอกสารที่มีอยู่ในส่วนของงานวิจัยมีน้อยชิ้นมาก มีงานเพียงชิ้นเดียวที่ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ ดร.โรจน์จรรย์ เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งได้ศึกษาแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานและยึดพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่เป็นการนำเสนอ การวางแผน การบริหารงาน การจัดการภายใต้โครงสร้างของภาคราชการเป็นหลัก ในส่วนที่น่าสนใจคือ ข้อเสนอแนะงานชิ้นนี้ คือ ควรจะกระจายอำนาจลงสู่ชุมชนและเน้นการกระจายอำนาจลงสู่ประชาชน เน.พื้นที่ทุกระดับ อย่างไรก็ตามเป็นการเสนอมุมมองจากงานของภาครัฐเป็นหลัก ยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคอื่นอีก และจากการศึกษางานวิจัย องค์ความรู้ที่รวบรวมได้พบว่ามีงานที่เกี่ยวข้องเพียง 23 ชิ้น จากการศึกษาจากวารสารแลได้ แผ่นพับ และการสัมภาษณ์คนที่มบทบาทที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีแนวคิดรูปแบบการจัดการโดยกลุ่มองค์กรชาวบ้าน NGOs อยู่พอสมควรจึงได้รวบรวมแนวคิดการเคลื่อนไหวขององค์กรชาวบ้าน ซึ่งไม่ได้ปรากฏเป็นรูปแบบของงานวิจัย แต่รวบรวมในรูปแบบของกิจกรรมและการเคลื่อนไหวความเป็นมา จุดประสงค์ของกลุ่ม เพื่อแสดงให้เห็นการจัดการแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มคนเหล่านั้น แสดงให้เห็นถึงมีศักยภาพขององค์กรเหล่านั้น เป็นภาพความเคลื่อนไหวของการจัดการของชาวบ้าน

สำหรับงานวิจัยที่รวบรวมได้ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ งานวิจัย และรายงานการสัมมนา เช่น เรื่องความรู้ ทัศนคติ แนวปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาถึงตัวแปรวิจัยที่เกี่ยวกับอาชีพ รายได้ ตัวแปรเหล่านี้ จะไม่ขอพูดถึง มีประเด็นที่น่าสนใจที่อาจเกี่ยวข้องกับการจัดการแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ชาวประมงได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้สื่อจากสถาบันการศึกษา เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับดี การเข้าร่วมกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำของกลุ่มชุมชน อยู่ในระดับดี เงื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ในการเปลี่ยนแปลงระบอบเกษตรกร โดยได้ส่งไปคาแรมดูงาน เกิดการเปลี่ยนทัศนคติ โดยเกิดการเปลี่ยนแปลงการทำนาเพียงอย่างเดียว มาเป็นการทำไร่ นาสวนผสมด้วย งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่ง ไม่ได้เกี่ยวข้อง

ห้องกับทะเลสาบสงขลาโดยตรงแต่เป็นการศึกษาลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันติमित มีประเด็นที่น่าสนใจคือ การรับข้อมูลข่าวสาร การประชุม การฝึกฝนการเป็นผู้นำ จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสันติमित

งานวิจัยเรื่องการปรับตัวของประชาชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อการเปลี่ยนแปลงจากนาข้าวไปสู่นากุ้งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ การได้รับข้อมูลข่าวสารหรือการเข้าไปอยู่ในกลุ่มของระบบการทำ contract farming ทำให้เกิดการรวมกลุ่มชั่วคราว ทำให้การปรับตัวของเกษตรกรดีขึ้น

การศึกษาวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสานแบบยึดพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา งานส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการศึกษาเกี่ยวกับการประสานแผนแต่ละระดับ แต่มีประเด็นที่น่าสนใจคือ การวางแผนการจัดการในพื้นที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในข้อเสนอทุกระดับ และคณะทำงานต้องเป็นพหุภาคี เสนอให้มีองค์กรขึ้นมาปฏิบัติโดยให้มีตัวแทนในพื้นที่

โครงการ EMSONG Project หลายท่านคงทราบ ได้พบว่าในหัวข้อที่ 6 ของแผนงาน มีการสร้างความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรท้องถิ่นเพื่อให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างไรก็ตามยังอยู่ในรูปแบบของการดำเนินงานและการสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ต้องมีตัวแทน NGOs เข้าไปอยู่ในการดำเนินการด้วย

รายงานสรุปการสัมมนาของ NGOs เรื่อง องค์กรท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยแบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วน แล้วเสนอแนวทางแก้ไขโดยจัดทำแผนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาร่วมกับองค์กรต่าง ๆ และให้มีคณะทำงานในการผลักดันให้เกิดการจัดการทำแผนขึ้น

สรุปรายงานของ NGOs อีกเรื่องหนึ่งคือ การจัดการของชาวบ้านในการฟื้นฟูทะเลสาบคล้ายกันกับเรื่องแรกคือเริ่มจากการค้นหาปัญหา ก่อน แล้วจึงเสนอแนวทางการแก้ไข จากรายงานการวิจัยที่มีไม่มากนัก เรากลับค้นพบการทำงานของคนในพื้นที่และได้รวบรวมเป็นทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชาวบ้านที่ทำงานเพื่อลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยได้รวบรวมภาพการเคลื่อนไหวขององค์กรที่ทำงานในพื้นที่ ซึ่งเกิดขึ้นกระจัดกระจายรอบพื้นที่ลุ่มน้ำฯ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน กลุ่มที่ 2 คือ องค์กรอาสาสมัคร กลุ่มที่ 3 คือ NGOs ซึ่งเข้าไปทำงานโดยรวบรวมภาพกิจกรรม ความเป็นมา และวัตถุประสงค์ของกลุ่มไว้เป็นข้อมูลเบื้องต้น และรวบรวมได้ 25 องค์กร ยกตัวอย่าง เช่น คณะกรรมการฟื้นฟูคลองลำโรง มีเป้าหมายซึ่งเกิดจากความตระหนักในเรื่องน้ำเสีย จึงเกิดจัดการรวมกลุ่มกันและรณรงค์เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีโครงการเก็บขยะ สร้างสวน ชมรมชาวประมงตอนล่าง เกิดการรวมตัวเพื่อเป็นปากเป็นเสียงพิทักษ์สิทธิประโยชน์แก่ชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มรักคลองหอยโข่ง ซึ่งเกิดจากความตระหนักต่อโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพวกเขา แล้วรวมกลุ่มกันเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม กลุ่มครู ชมรมอนุรักษ์ไก่เถื่อน ศูนย์ส่งเสริมพล

เมืองเด็ก แสดงให้เห็นศักยภาพของคนในท้องถิ่นที่รวมตัวของกลุ่มคนที่ตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม ท้องถิ่นโดยเริ่มปลูกฝังจากเยาวชน กลุ่มอาสาสมัคร ลักษณะที่เกิดมีลักษณะเหมือนพายุภาคี คือ รวมกันจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน NGOs นักวิชาการ เช่น กลุ่มโลกสดใสในบ้านเกิด กลุ่มกองทุนรักษ้าน้ำเกิด และ กลุ่มที่ 4 กลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดคือ องค์กรพัฒนาเอกชนยกตัวอย่าง เช่น กลุ่มแลได้เพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา และ กลุ่มสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ โดยการลงไปทำงานกับชุมชนโดยพัฒนาฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้แก่ชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม การจัดการแบบมีส่วนร่วมขององค์กร 25 องค์กร ยังมีอยู่อย่างกระจัดกระจาย และยังมีประเด็นย่อยอีกมากมายที่ต่องการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ เช่น รูปแบบความสำเร็จ ความล้มเหลว เงื่อนไขที่ทำให้เกิดขึ้นหรือดำรงอยู่ การวิจัยเชิงวิชาการจะทำให้เราได้องค์ความรู้ที่เป็นระบบยิ่งขึ้นสำหรับงานที่รวบรวมได้ในเอกสารประกอบการประชุมแล้ว ขอจบการรายงานเพียงเท่านี้

- ผศ.ดร. โรจน์จรรย์ย์ ตำนสวัสดิ์

ได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัย ให้รับผิดชอบเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วม อ.ศุภิมาณ ได้กล่าวไปแล้วว่าบางครั้งเอกสารมีน้อยมาก จะต้องรับฟังข้อมูลจากที่อื่นด้วย นอกจากเอกสารรายงานฉบับนี้ จะชี้นำไปสู่ว่าเรายังไม่พยายามที่จะหาคำตอบให้ แต่จะพยายามเสนอประเด็นมากกว่า และนำประเด็นพวกนี้ไปใช้ในการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อได้เอาข้อมูลจากท่านมาวิเคราะห์และสรุปอีกครั้ง เพื่อเป็นคำตอบ คงไม่ใช่คำตอบว่าเราจะแก้ปัญหาอย่างไร แต่เป็นคำตอบว่าเราต้องทำอะไรต่อไป

ตามที่ท่านประธานได้เกริ่นว่าจะให้เสนอเรื่องการวิเคราะห์จากเอกสารรายงาน จากกิจกรรมที่ได้รับฟังกันมาแล้ว ขอเริ่มต้นการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สงขลา เริ่มต้นของปัจจัยที่ทำให้เรื่องนี้มีคนสนใจมากขึ้น

อันดับแรก คือ ธรรมชาติของมนุษย์ อาจารย์บางท่านได้เสนอประเด็นขึ้นมา มนุษย์มีการรวมกลุ่มอยู่แล้วโดยธรรมชาติ แล้วมีผลประโยชน์เป็นแรงจูงใจ อันที่ 2 และ 3 ในรายงานมีการพูดถึงเป็นบางส่วนหรือของ สม.เองก็มีไว้บางประเด็น พูดถึงอันที่ 3 ก่อน ไทยได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการหลายระดับ เช่น มีรัฐธรรมนูญใหม่ มีกฎหมายสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้คนเข้ามาร่วมมากขึ้น กลับมาอันที่สอง ที่จริงอันที่ 2 มาก่อนอันที่ 1 กระแสในระดับโลกที่จะพยายามจะให้มีการพัฒนายั่งยืน ระบุว่าต้องอาศัยคนในพื้นที่ คนแต่ละประเทศแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลกระแส เข้ามาในประเทศไทยทำให้เกิดอันที่ 3 ตามมา มองได้ 3 ประเด็นที่สำคัญของการมีส่วนร่วม มองเป็นระบบได้หรือไม่ ขอมองเป็นระบบ เริ่มต้นต้องมีขอบเขตในการพิจารณา ซึ่งหลายท่านได้พูดถึงจริง ๆ แล้วสามารถสร้างเครือข่ายได้หรือไม่ ทะเลสาบสงขลามีพื้นที่เชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น สิ่งแรกที่ต้องคิดก็คือต้องมีขอบเขต

พื้นที่อยู่เพื่อได้มองว่าจะเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นได้อย่างไร พอมีขอบเขตต้องมีสมาชิกในพื้นที่ที่มีทั้งคนข้างในและข้างนอก อันที่ 2 ก็คือ ประเด็นกิจกรรมในแง่อาชีพ ความสนใจในเชิงอนุรักษ์ต่าง ๆ เป็นประเด็นที่ยอมรับว่ามีอยู่เป็นจุดทำให้เกิดความสนใจ มีประโยชน์ร่วม อันที่ 3 เริ่มจากด้านบนถึงคนคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก อาจเป็นภายในขอบเขตหรือระหว่างคนนอกก็ได้มีรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น รายงานของ NGOs บางกลุ่มบอกว่ามีความสัมพันธ์ในรูปของนาย บ่าว เป็นเพื่อน ถ้ามองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับกิจกรรม เห็นชัดว่าบางคนเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจการ บางคนเป็นผู้มีส่วนร่วมที่ได้รับผลกระทบกระเทือนอยู่เลย โดยที่มองไม่ออกว่าเกี่ยวข้องอย่างไร สุดท้ายคือ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมด้วยกัน เป็นการยอมรับว่ามีผลกระทบทั้งเชิงบวกและขัดแย้ง ถ้ายอมรับในกรอบต้องยอมรับว่าเนื่องจากมีองค์ประกอบหลากหลายมุมมองต่างกัน ปกติต้องยอมรับว่าคนที่มาจากหลายกลุ่มย่อมมีความสนใจ ความเข้าใจที่แตกต่างกันอาจมองจากคนข้างนอกพื้นที่หรือข้างใน มองจากภาครัฐ ภาคเอกชน อันที่ 2 มองในแง่ความสนใจ เช่น กลุ่มวิชาชีพที่แตกต่างกัน แม้นักวิชาการกลุ่มเดียวกัน บางคนเป็นนักสังคมศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ ต้องยอมรับว่ามีมุมมองที่ต่างกัน อันที่ 3 เนื่องจากมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกต่างกัน วิธีการดำเนินงานก็ต่างกัน ถ้าเชื่อว่ากรอบเป็นจริงต้องยอมรับว่ามีความแตกต่าง ทำอย่างไรให้ความแตกต่างค่อย ๆ หายไป ลองมองให้แคบเข้า ถ้าจับพื้นที่ที่ศึกษาอยู่ แบ่งว่าคนหรือกลุ่มคนไหนแทนที่จะแบ่งเป็นเบญจภาคี เหมือนที่นพ.ประเวศได้พูดถึง แต่จะแบ่งเป็นลักษณะของเป้าหมายของกลุ่ม *กลุ่มที่ 1 ประชาชนในพื้นที่ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน* โดยมีเป้าหมายที่จะรักษาประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยอาจมีหรือไม่มีก็ได้ในเป้าหมายเชิงอนุรักษ์ *กลุ่มที่ 2 ประชาชนร่วมกันทำงาน* โดยมีเป้าหมายหลักเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจ *กลุ่มที่ 3 NGOs ขอมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* โดยไม่สนใจอย่างอื่น *กลุ่มที่ 4 กลุ่มประชาชนขนาดเล็ก* มีเป้าหมายเพื่อการเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสาร หรือสร้างจิตสำนึกเช่น สื่อต่าง ๆ *กลุ่มที่ 5 องค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น* คือ เทศบาล สุขาภิบาล อบต. ดำเนินกำกับ คือ สนองนโยบายรัฐ และสนองความต้องการ บางคนในพื้นที่ด้วย *กลุ่มที่ 6 ประชาชนที่สามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องอาศัยการรับ* โดยมีผลตอบแทนที่ชัดเจน หรือกรอบดำเนินการไม่ชัดเจน เลือกลงจะทำอะไรที่กว้างขึ้นกับกระแสปัญหาในขณะนั้น

นักการเมืองในท้องถิ่นที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นหลักนี้ก็ไม่ได้มองลักษณะของวิชาชีพ 5 กลุ่ม หรือ พหุภาคีที่ได้เสนอไปในรายงาน หลายท่านมีการพูดถึงมากในเรื่องการมีส่วนร่วมคืออะไร ความหมายที่ถึงใจต้องมีขั้นตอนหรือระดับ ไม่ว่าในกลุ่มเล็ก ๆ ที่เข้าใจว่าการมีส่วนร่วมต้องเป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผลทุกขั้นตอนก็ตาม ขั้นตอนส่วนที่ต้องมีอยู่ คือ การร่วมกันรับรู้ปัญหาหรือข้อมูลด้วยกันก่อน การเสนอข้อมูลในลักษณะการแลกเปลี่ยนขึ้นมา ถ้าจำเป็นต้องมีการเจรจาต่อรอง อาจไม่ใช่เฉพาะรัฐกับประชาชน อาจเป็นภาคประชาชนด้วยกันที่มี

ความเห็นต่างกัน อันที่ 5 กับ 6 เริ่มดีขึ้นมาเป็นไปได้หรือไม่ที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจบางขั้นตอน อันที่ 6 คือ ทุกขั้นตอนถ้าในเชิงนักวางแผน เป็นจุดที่ให้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน อันที่ 7 กับ 8 ก็จะต้องเหมือนกัน

ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนก็จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการด้วย และประเมินผล ถ้ามีทุกระดับในกลุ่มทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมอยู่ไปได้นาน รูปแบบถ้ามองระบบซึ่งมีตัวแปรหลายตัว เราจะกำหนดรูปแบบหนึ่งรูปแบบก็จะมียุทธศาสตร์ประกอบหลายอย่างต่างกันอยู่ด้วยกันเยอะมาก จึงเปลี่ยนใหม่รูปแบบการจัดการมีส่วนร่วมน่าจะมีกี่รูปแบบ อันที่ 1 เป็นการจัดการโดยภาครัฐ แต่เป้าหมายต่างกันต้องยอมรับว่าภาครัฐเข้ามาจัดการก็จริง แต่ค่อนข้างขอให้แค่คำว่า "จัดการ" โดยไม่คำนึงผลที่จะได้รับ อันที่ 2 เป็นการจริงจังที่ให้มีการจัดการมีส่วนร่วมหวังผลโดยมีส่วนร่วม อันที่ 3 กับ 4 คือ องค์กรประชาชนเป็นคนจัดการ อันที่ 3 กลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกันมาร่วมกันดำเนินกิจกรรมโดยคาดหวังว่ามีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันซึ่งมีความสำคัญ อันที่ 4 เกิดขึ้นจากปัญหาทางการเมืองเกิดกลุ่มอิทธิพลเพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับองค์กรเกิดขึ้นมาได้ โดยอิงการเมืองมากขึ้น อันที่ 5 กลุ่มที่พยายามให้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ประชาชน ถ้ามองโครงการพัฒนา โดยมองประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นหลัก กลุ่มที่ 6 ไม่ค่อยเชื่อถือ คือมีการจัดการโดยเจ้าของโครงการให้คนเข้ามาร่วมกัน โดยประโยชน์ของโครงการในระยะยาวแต่ไม่ได้คิดว่าโครงการอะไรเหมาะสมหรือดีที่สุด เป็นแค่การรวบรวมข้อมูลสุดท้าย ถ้ามองรูปแบบอีกลักษณะหนึ่งคือ คนในกิจกรรมมีอะไรบ้าง อันที่ 1 ปัจจุบันมีการร่วมมือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมด้วยตนเอง เป็นภาพที่ด้ขงการให้เห็น อันที่ 2 เป็นภาพที่รัฐอยากเห็น คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของรัฐหรือโครงการพัฒนาของรัฐ มีคนจำนวนมากมองการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ และอยากให้คนทุกกลุ่มสนับสนุนโครงการของรัฐ อันที่ 3 ตรงกันข้ามกับ 2 โดยมองว่าแทนที่จะเป็นให้คนร่วมมือกับรัฐ ทำไมไม่ให้รัฐร่วมมือกับคนบ้าง เป็นกระแสที่เกิดขึ้น คือ ปล่อยให้คนดำเนินการเอง โดยรัฐเป็นผู้ประสานหรือให้ความช่วยเหลือในบางประเด็นที่จำเป็น เช่น เทคโนโลยี

ถ้าเอาทั้งหมดที่พูดกันมา อันแรกมองเป้าหมายในการจัดการ อันที่สองใครเป็นคน อันที่ 3 มองว่าคนที่รับผิดชอบในการจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นใคร อันแรกคือคนในองค์กรเป็นคนรับผิดชอบเอง อันที่ 2 มีการแต่งตั้งคนภายนอกให้เข้ามาช่วย คนภายนอกเป็นคนกลางใช้ในกลุ่มที่มากกว่า 1 กลุ่มที่มีความเห็นต่าง ๆ มีความเป็นไปได้น้อยที่จะให้คนต่างกลุ่ม มีความคิดเห็นเหมือนกันร้อยเปอร์เซ็นต์ อันที่ 3 คล้ายอันที่ 2 มองว่าคนภายนอกทั้งหมดเป็นผู้จัดการและผู้ทำงาน อันสุดท้ายนำไปสู่ประเด็นการเสนอแนะ ถ้าสรุปการจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในความคาดหวังของหลายฝ่ายมีอะไรบ้าง

(1) คนในพื้นที่ มีความตื่นตัวสูงในการจัดการแบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมประเมินผล และรับผลประโยชน์ร่วมกัน

(2) การมีส่วนร่วมของภาครัฐในกิจกรรมของประชาชน โดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนแทนที่เป็นการร่วมมือจากประชาชนต่อรัฐเป็นมุมที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบัน ถ้ามองคนในพื้นที่มีอีก 2 ประการที่มองข้ามไม่ได้ คือ

(3) ถ้ามองว่าขณะนี้ เป็นรัฐเดี่ยวและขอบเขตของพื้นที่ชัดเจน บางครั้งขอบเขตทะเลสาบ ต่อกับลุ่มน้ำอื่น มีบางท่านเสนอว่าให้แบ่งทะเลสาบเป็นลุ่มน้ำย่อย ต้องยอมรับว่ามีความสัมพันธ์กับลุ่มน้ำด้วยกัน ต้องมองว่ามีความสัมพันธ์กัน มีความร่วมมือของประชาชนมากกว่า 1 กลุ่มในการดำเนินงาน

(4) ต้องมีการร่วมมือเพื่อประโยชน์ของรัฐ ยังเป็นข้อสรุปไม่ได้เพื่อชี้ไปหาสิ่งที่ต้องการให้ ชี้แนะจากประเด็นที่นำเสนอก่อนแล้ว มองว่าน่าจะได้คือ

- ความเข้าใจร่วมกันว่าแต่ละคนมองการมีส่วนร่วมอย่างไร อะไรที่มีความเข้าใจร่วมกัน

- เห็นภาพที่แตกต่างกันชัดเจนในส่วนรูปแบบลักษณะการก่อตัวและการดำเนินกิจกรรมที่ต่างกัน ซึ่งจากรายงานของ อ.ศุภิมาณ ได้มีการรวบรวมแล้วส่วนหนึ่ง แต่ให้แก้ไขช่วยยืนยัน

- ผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกลุ่มที่ท่านเข้าไปร่วม หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมว่าปัญหาคืออะไร หรือความสำเร็จเกิดขึ้นกับปัจจัยอะไรบ้าง

- เป็นข้อเสนอแนะ ถ้าได้ปัญหาในข้อ 3 ดิฉัน ควรทำอะไรต่อไป เพื่อมีการปรับปรุง เป็นรูปธรรม

● ผศ.ดร.ฉัตรไชย รัตนไชย

ขอเล่าที่มาของงานนี้เพิ่มเติมอีกเล็กน้อยนะครับ เพื่อช่วยให้กระจ่างขึ้น พวกเราเริ่มพบกันที่ สกว. เมื่อหลายเดือนก่อน สกว. เชิญผู้เกี่ยวข้องหลายท่านเข้าประชุมทั้งจากส่วนกลางและในพื้นที่ หลายท่านที่นั่งในนี้ก็เข้าร่วมประชุมในครั้งนั้นด้วย ที่ประชุมมีแนวคิดว่ามีงานวิจัยด้านกายภาพ ชีวภาพมากพอสมควรแล้ว แต่งานวิจัยทางด้านสังคมยังมีน้อย น่าจะมีการแสวงหาคำความรู้เพิ่มเติม จึงได้นัดคนในพื้นที่และสรุปว่าควรมีการจัดประชุมครั้งนี้เพื่อถามคนในพื้นที่ว่ามีปัญหาอะไรบ้าง อยากรู้ อะไรบ้าง แต่หาเอกสารประชุมไม่ได้จึงได้ขอให้ มอ. รวบรวมเอกสารการประชุม และรวบรวมความคิดเห็นของคนในพื้นที่ จึงได้กลายมาเป็นการประชุมวันนี้ (เปิดให้ซักถาม)

ประเด็นข้อเสนอแนะและซักถามปัญหาจากห้องประชุม

- **การراب พานทอง (โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและลุ่มน้ำภาคใต้)**

ในเอกสารน่าจะมีข้อมูลที่น้ำเพิ่มเติม 4 หัวข้อ คือ (1) เพิ่มข้อมูลมีแม่น้ำ คลอง ลำน้ำก็สาย แต่ละสายมีความสัมพันธ์อย่างไรยังไม่ชัดเจน (2) การแบ่งพื้นที่ซึ่งอยู่ในเอกสารส่วนที่ 2 ด้วย รายงานวิจัยบางชิ้นอาจแบ่ง 4 ลักษณะ แต่มองว่าการแบ่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามี 2 ระบบนิเวศใหญ่ ๆ คือ ลุ่มน้ำกับทะเลสาบ การแบ่งตรงนี้อาจจะชัดเจน ในแนวคิดของผู้ศึกษากรณีของต้นน้ำ ปลายน้ำ รายงานการวิจัยชิ้นนั้นแยกแต่เป็นส่วนของพัฒนา เกษตร ป่า ทะเลสาบกับชายฝั่ง ซึ่งจะเห็นไม่ตรงกัน ถ้าพูดถึงลุ่มน้ำจริง ๆ มี 2 ระบบนิเวศซ้อนกัน การแยกออกมาให้ชัดเจนจะพูดถึงแนวทางให้ชัด (3) ที่มีในเอกสารแผนงานที่ใช้งบประมาณมาก การศึกษา 4 แผนงานหลักไม่แน่ใจว่าใครเป็นคนแบ่งประเภทแผนงาน ไม่ทราบว่าแผนงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างองค์กรในชุมชนอยู่หมวดไหน เพราะโครงการทั้งหมดทั้ง 3 จังหวัดมี 100 กว่าโครงการ แต่แผนงานเสริมสร้างกระบวนการชาวบ้านและการเรียนรู้มีก็โครงการ น่าจะแยกเพราะไม่รู้ว่าจะจัดเป็นแบบนี้ ไม่ได้ตอบตรงนี้ ควรแยกให้ชัดเจนขึ้น (4) ประเด็นในบางเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน บางตัวที่เป็นการยกระดับ ที่เป็นข้อเสนอแนะของ ค.โรจน์จรรย์ เป็นกรณีของการทำงานเฉพาะกลุ่ม NGOs อาจมีกลุ่มที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะส่วน ควรแยกให้ชัดว่างานของ NGOs กับ องค์กรชาวบ้าน มีงานนโยบายต้องการหลักด้านนโยบายบางเรื่องออกมา นโยบายอาจเป็นผลประโยชน์ซึ่งมุมมองที่กว้างขึ้นน่าจะแยกออกมาให้ชัดขึ้นว่าถ้าผลประโยชน์เชิงนโยบาย เช่น เรื่องป่า การขัดแย้งในเรื่องป่าเป็นการนำไปสู่การนำสรุปในเรื่องกฎหมายประชาชนหรือไม่ หรือเป็นข้อสรุปที่นำไปสู่การจัดการที่ดินในเขตป่า การรังวัดที่ดินในป่าหรือไม่ ถ้ามีข้อสรุปชัดเจน แนวทางการจัดทำโครงการที่บอกถึงระดับการมีส่วนร่วมที่ระดับที่ 3 ถึง 8 ชัดขึ้น ในเอกสารถ้าเพิ่มในส่วนนี้จะนำไปสู่ข้อสรุปที่ชัดขึ้น

- **อับดุลเลาะ เบ็ญนุ้ย (ตอบเพิ่มเติม)**

- (1) แบ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยแต่ไม่สามารถใส่ทั้งหมดได้
- (2) reference ที่แบ่งเป็นต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำจะหามาเพิ่มเติม
- (3) แผนงานโครงการของจังหวัดเป็น 4 แผนเป็นการเสนอแผนให้คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบซึ่งให้แบ่งอย่างนั้น เป็นโครงหรือกรอบแล้ว
- (4) โครงการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนไม่มีในแผน

- ผศ.ดร. โรจนัจฉริย์ ด้านสวัสดิ์ (ขยายความ)

ในประเด็นการสร้างองค์กรชุมชน แผนงาน 4 เป็นแนวทางการวางแผนปฏิบัติการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามแนวทางของ สผ. คำว่าการสร้างองค์กรชุมชน แทรกใน 2 แผนงาน คือ การสร้างจิตสำนึก หรือแผนงานวิจัย คุณกำราบให้ผู้วิจัยแยกว่าใน 2 แผนงาน มีอะไรบ้างเกี่ยวกับสร้างองค์กรชุมชน นั่นก็คือไม่มีแผนงานใหม่คงอยู่ใน 2 แผนงานนี้

- ดร. สีลาภรณ์ บัวสาย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) กล่าวเสริม

หลักคิดเรื่องนี้เป็นงานพัฒนาเป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดแล้ว คิดว่างานวิจัยเป็นอย่างไรเพื่อรองรับไปสู่การพัฒนา ข้อจำกัดคืองบประมาณสำหรับการวิจัย ถ้าคิดจะขับเคลื่อนงานพัฒนาต้องคิดในประเด็นที่ชัดที่สุด ค่อย ๆ ทำทีละขั้น วิธีคิดงานพัฒนานั้น เราต้องการระบบการจัดการใหม่ บนความต้องการนี้ไม่รู้จะอะไรบ้างในระบอบการจัการนี้ เช่น รู้หรือไม่ว่าคนใน 3 จังหวัดอะไรคือปัญหาพร้อม ถ้าไม่รู้ต้องทำการสำรวจ ทำให้ชัดเจนขึ้น ยิ่งชัดทำให้ชัดเจนของวง เวลา ทรัพยากรให้ชัดขึ้น ที่คุณกำราบ พูดถึงวิเคราะห์ว่างานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมกระบวนการประชาชน ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบ มีอะไรบางอย่างแทรกในโครงการอื่น แต่ให้เห็นว่าน่าจะมีแหล่งความร่วมมือภาครัฐ ถ้าชัดเจนเท่าไรก็จะนำไปสู่ทิศทางข้างหน้า ยิ่งขาดความรู้จะอะไรที่จะทำให้เกิดขึ้นมาได้

- ไสว หนูยก (โครงการแลได้เพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา) เสนอประเด็นในกลุ่มย่อย

ประเด็นแรก เพื่อให้เริ่มต้นพร้อมกันน่าจะมีคำถามว่าควรมีการวิจัยแบบนี้หรือไม่ ถ้าควรมีจะเป็นอย่างไร ซึ่งนำไปสู่อีกประเด็นหนึ่งว่าการมีส่วนร่วมที่ไม่ใช่ของ สทว. หรือ มอ. ต่อการวิจัยควรเป็นอย่างไรที่เป็นรูปธรรม ไม่ใช่ที่เป็นทฤษฎี ในประเด็นแรกต้องถามเพื่อให้ clear ถ้ามีควรอยู่ตรงไหน

การนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย

ตัวแทนกลุ่มที่ 1 สมาชิกประมาณ 10 คน และหลากหลายพอสมควรทั้ง NGOs ช่างราชการ ชาวบ้าน แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่ค่อยได้พูด คนนอกพูดมากกว่า ช่วงเริ่มต้นเป็นการคุยถึงสภาพของการพัฒนาในลุ่มน้ำ ซึ่งหลายคนอาจจะไม่ทราบในการให้ข้อมูล เราคุยกันในลักษณะการแลกเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์มากกว่าเป็นไปตามประเด็นแบบเจาะไป และลงในประเด็นที่ได้รายละเอียด

มากซึ่งเป็นกระแสเปลี่ยนแปลงเสียมากกว่าเนื้อหาการวางแผน การจัดการหรือด้านการทำงานร่วมกันที่ทางคุณหมอวิจารณ์ได้พูดคุยไว้เมื่อก่อน ซึ่งจะมีการเริ่มต้นจากการที่มาสร้างหรือมาหาปัญหาร่วมกันก่อนในสองแง่ คือ การแก้ปัญหาในทางกายภาพ เช่น เจอปัญหาทางด้านทรัพยากรที่ควรจะต้องรู้ว่าทรัพยากรในกลุ่มน้ำมีปัญหาอะไรบ้างหรือมีความสามารถอะไรอยู่บ้าง ถ้าในแง่ของปัญหาระบบการจัดการก็ควรมาหาปัญหาร่วมกันก่อนว่าปัญหาร่วมคืออะไร นี่คือข้อที่สรุปร่วมของกลุ่ม 1

จุดนี้น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นขององค์กรของประชาชนหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง น่าจะมาตั้งวงคุยกันตั้งแต่เริ่มต้นซึ่งบางท่านก็ได้ยกตัวอย่าง เช่น ก่อนจะทำหนดโครงการน่าจะถามความคิดเห็นของชาวบ้านก่อนว่าควรมีหรือไม่ หรือก่อนท่านจัดการแบบไหน นี่คือข้อสรุป มีการให้ตามในรายละเอียดเกี่ยวกับระบบการจัดการและการมีส่วนร่วมในกรณีของกลุ่มน้ำปากพองอยู่พอสมควร โดยเน้นการให้ถามก่อนมีโครงการขึ้นก็ให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา กำหนดความต้องการ แล้วก็นำมามีส่วนร่วมในบางช่วง ในบางขั้นตอน แต่ว่าเราไม่มีการสรุปหรือประเมินว่าการมีส่วนร่วมอย่างนั้น มันควรจะเพิ่มหรือไม่อย่างไร คือเมื่อวานมีการพูดถึงระดับของการมีส่วนร่วมด้วย เพราะว่าเมื่อมีการคุยไปคุยมาแลกเปลี่ยนมารู้สึกว่าการเข้าใจถึงระดับของการมีส่วนร่วมอาจจะดูเหมือนว่าเข้าใจแต่พอคุยรายละเอียด การเข้ามาส่วนร่วมจะได้หลายชนิดเหมือนกันในระดับหนึ่ง บางคนก็คิดว่ามีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมคิดร่วมทำร่วมประโยชน์ต้องมีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องระบบการจัดการ เมื่อวานมีการเน้นว่าการพูดคุยในครั้งนี้ มีการพูดคุยเรื่องระบบการจัดการ ระบบการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายเป้าหมายในการจะมาหาแนวทางในการแก้ปัญหาป่าไม้ ทะเล แต่เราก็ควรรู้ระบบการจัดการว่าจะทำอะไร แต่อย่างไรก็ตามครั้งนี้จะเน้นเรื่องการจัดการให้ทุกฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกันอีกอย่างหนึ่ง เราได้มีการพูดกัน มีการเน้นย้ำในแง่ของการจัดการ แต่ก็มีคนเสนออยากให้อึดกุมแนวทางแบบนี้ ไม่ว่าจะเป็แนวทางกายภาพด้านการจัดการ คล้ายกับว่าสุดท้ายร่วมคิดร่วมทำ น่าจะเกิดขึ้นตอนนี้ ส่วนเรื่องรายละเอียดจะเป็นอย่างไร แบบไหนในกลุ่มยังไม่ได้พูดคุยกัน แต่ในเรื่องหลักคิดว่าคงให้ภาพเพียงแค่นี้

ปัญหาของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มี 2 ข้อ

- (1) กฎหมายหรือทิศทางข้างหน้าในการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาควรเป็นอย่างไร
- (2) การจัดการความรู้เรื่องอะไรบ้างที่จะนำไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

เสมือนว่าโครงการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพ่อครัวที่มากเกินไป เลยตกลงกันไม่ได้ว่าปรุงอาหารอย่างไรให้ถูกใจลูกค้า พ่อครัวที่ว่าเป็แชมป์ในการปรุงอาหาร ก็คือ 8 กระทรวงหลักในการจัดการ ต้องการเตรียมความรู้เรื่องอะไรบ้างนำไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

- (1) ให้นโยบายแผนงานเดิมที่เหมาะสมคืออยู่แล้วคงไว้
- (2) สร้างสัมพันธ์แบบใหม่ในการมีส่วนร่วมขององค์กรในท้องถิ่น
- (3) ภาครัฐ และเอกชนที่มีความปรารถนาดี มองปัญหาให้ตรงกัน

(4) ร่วมมือกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยทั้งภาครัฐและเอกชน แก้ปัญหาร่วมกันทั้ง 2 ฝ่ายและสร้างสรรค์ไม่ตีเตือนโทษกัน

(5) เมื่อแก้ปัญหาแล้วต้องสร้างวิสัยทัศน์สำหรับอนาคตข้างหน้าไว้ให้เป็น งานการที่จะได้ทำกันโดยตรงตามเป้าหมาย

● ผศ.ฉัตรไชย รัตนไชย

ทางฝ่ายเลขาฯ ได้ช่วยจัดพิมพ์ผลประชุมกลุ่มย่อยมาแจกในที่ประชุม ใ้ช่วยให้ทุกกลุ่มช่วยดูเอกสารที่เราจัดพิมพ์ ความคิดเห็นที่ท่านเสนอถูกบันทึกไว้ครบถ้วนหรือไม่อย่างไร เพราะว่าเราขยาก็ให้เอกสารนี้ตรงกับใจของท่าน เพราะเอกสารนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของรายงานที่เราจะส่งให้ สกว. อันที่จริงแล้วการประชุมตอนนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการสรุปความคิดเห็นรวบยอด ซึ่งเป็นความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมจริง ๆ เพื่อจะนำส่งให้ สกว. เพราะเรากำลังพูดถึงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ไม่ใช่วิจัยกันอยู่แต่ในวงการณ์วิจัยอย่างเดียว

ตัวแทนกลุ่มที่ 3 เมื่อความนำโดย อ. พรรณนิภา และคณะอีก 13 คน ผมเป็นเลขาฯ ให้กลุ่มได้ข้อสรุป 3 ประเด็นใหญ่ ๆ ว่าด้วยเรื่อง

(1) ทิศทางที่เราจะทำอย่างไรให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ทิศทางเป็นไปอย่างไรรวมทั้งเป้าหมาย

(2) ความต้องการ ความรู้ องค์ความรู้อะไรบ้าง

(3) เพิ่มเติมกระบวนการบริหารจัดการรวมทั้งเรื่องสุดท้ายกรณีศึกษาชั้นมากกลุ่มรักความสุขมรรมอนุรักษ์ใกล้เดือนที่สะเดา มีคำถามมากมายที่ฝากถึงที่ประชุม

ประเด็นแรก ทิศทางข้างหน้าในการพัฒนาหรือจัดการแบบมีส่วนร่วมมีความมุ่งหวังอะไรบ้าง ก่อนที่จะสรุปได้มีการวิเคราะห์ถึงการพูดคุยในการที่จะเอาประเด็นไหนเป็นตัวตั้ง แล้วหาข้อสรุปกันทีหลัง ปรากฏว่ามีการพิจารณากรอบในการพูดคุยกันว่าในทิศทางข้างหน้าจะเอาอะไรเป็นกรอบเอาอะไรเป็นขอบเขต กรอบรูปแบบข้างหน้าอย่างไร ขอเพิ่มเติมอีกนิดว่าความเข้าใจในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความเข้าใจคนละด้านกันหรือเปล่า ก็พยายามอธิบายกันโดยแยกแ่งมุมต่าง ๆ เข้ามาสรุปเป็น 3 ประเด็น

(1) มิติของเชิงพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่รองรับน้ำภายใต้ชาวบ้านน้ำเดียวกัน ตั้งแต่ต้นน้ำ ปลายน้ำ มีค่าทางนิเวศ

(2) มิติในเชิงนโยบายมองลุ่มน้ำมีความสำคัญในเชิงนโยบาย ผ่านนโยบายจะระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ระดับประเทศ หรืออาจจะเลยไปถึงนโยบายระดับโลก การพูดถึงกลุ่มหรือศักยภาพของคน

(3) พูดในเชิงกระบวนการจากรากฐาน การมองประเด็นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มุ่งตรงไปยังศักยภาพของคนชาวบ้านน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่เราเข้าถึงได้โดยเร็วที่สุด

ทั้ง 3 ประเด็นนี้ถึงไว้ว่าในการพูดต่อไปจะมีความสัมพันธ์กันและกัน มีการยกประเด็นให้ประชาชนต่างๆ ขึ้นมาหรือเพื่อให้ได้จำประเด็นที่เราจะไปถึงศักยภาพขององค์กรชาวบ้านที่จะทำให้เป็นเป้าหมาย และเราควรจะไปพูดถึงขนาดและระดับเป็นอย่างไรบ้าง เรามีการหยิบยกกันว่าขนาดที่มีความเหมาะสมน่าจะมี 3 ระดับ คือ

- (1) ระดับหมู่บ้าน เราใช้ชื่อองค์กรชุมชน
- (2) ระดับเครือข่าย เราเรียกองค์กรเครือข่าย
- (3) ระดับขององค์กรลุ่มน้ำ

เราจะเจาะไปเลยว่าประเด็นความหมายของการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำ ทั้งทะเลสาบสงขลา เน้นไปที่การจัดการการฟื้นฟูศักยภาพขององค์กรชาวบ้าน เป้าหมายของเราสรุปว่าในเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากขอบเขตความหมายและสรุปในเรื่องของสิ่งที่น่าจะไปให้ถึงก็จะมีกรหยิบยกกรณีศึกษาขึ้นว่าการศึกษาไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอนุรักษ์คุชูดกิติ ชมรมอนุรักษ์ไก่เถื่อนกิติ มีความสำคัญ มีคำถามประเด็นอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องเข้ามากับการเข้าไปสู่เป้าหมายตรงนี้ มีคำถามสรุปเป็นดังนี้

(1) มีการอภิปรายกับความสัมพันธ์ของลุ่มน้ำในทะเลสาบสงขลาขององค์กรกลุ่มเล็ก ๆ ที่เป็นองค์กรประชาชนคือ กลุ่มอนุรักษ์คุชูด พยายามที่จะจัดการให้มีการรณรงค์ให้มีการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมคำถามว่าแล้วเวลานากุ้งเข้ามาจะหยุดได้อย่างไร

(2) มีคำถามขึ้นว่าต่อไปข้างหน้านโยบายในเรื่องการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เหมาะสมควรจะเป็นอย่างไรไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

(3) กระบวนการหรือรูปแบบการทำนากุ้งที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ควรเป็นอย่างไร และมีวิธีการในการดำเนินการอย่างไรถ้าเกิดขึ้น

(4) กระบวนการสนับสนุนพูดถึงเรื่องของบทบาทที่ค่อนข้างสูงขึ้นมาชนิดหนึ่งคือ บทบาทในระดับที่ 2 คือ ระดับเครือข่าย เช่น เครือข่ายของโลกสดใสในบ้านเกิด เครือข่ายของกลุ่มรักบ้านเกิด จะให้เกิดความเข้มแข็งได้อย่างไรที่จะสนับสนุนคนในพื้นที่ที่มีคำถามในเชิงกระบวนการทำงานขึ้นมา เช่น Focus ที่ผู้จัดการทำหรือรายเดือน แลได้ วารสารที่องค์กร NGOs ทำอยู่ออกทุกเดือนแล้วมีสื่ออื่น ๆ อีกหรือเปล่าที่เหมาะสม

(5) ผลักดันให้เกิดการแก้ปัญหาในระดับนโยบายจริงๆจะมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ประเด็นในเชิงกระบวนการทำงานที่จะต้องไปคิดกันต่อบางข้อปรับเป็นประเด็นในการตั้งคำถามการวิจัย

(6) ประเด็นเชิงการจัดการ ถ้ามีกรอบกรณีศึกษาแบบนี้ขึ้นมา การทำงานในการจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลสงขลาจะร่วมกันจะทำอย่างไร

นักวิจัยหลายคนในพื้นที่ช่วยกันคิดรูปแบบนี้ ได้เสนอเป็นวงกลม 3 วง คือ วง A, B, C

วงกลม A เป็นวงของรูปแบบกระบวนการ และรูปแบบการดำเนินการ การเริ่มต้นน่าจะเริ่มจากการจัดการกลุ่มให้เกิดเป็นประชาชนในระดับพื้นที่ขึ้นมาก่อนเรียกว่า “เบญจภาคี” คือ นักวิชาการ ช่างราชการ วิชาทกิจ นักธุรกิจ NGOs และองค์กรชุมชน โดยกระบวนการตรงนี้ ภารกิจหลักคือ ทำอย่างไรให้เกิดความเข้าใจและเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การศึกษาประเด็นของความขัดแย้งขึ้นมาให้บ้านเมืองให้แข็งแกร่ง โดยเน้นว่าจุดที่น่าจะเกิดเป้าหมายหลักในระดับนี้คือ “สำนึกร่วม” ก่อนที่จะไปสู่เรื่องอื่น ๆ ถ้ายังไม่เกิดสำนึกร่วมเป็นข้อสังเกตของก้านสัมพันธ์ โดยให้ข้อคิดว่า คงจะเกิดเรื่องอื่น ๆ ขึ้นยาก

วงกลม B พูดถึงเรื่องการทำหน้าที่ว่าในแต่ละภาคี ในระดับของการทำหน้าที่น่าจะเป็นบทบาทหลักที่ชัดเจนของแต่ละกลุ่ม

- กลุ่ม (1) NGOs ประสานงานรณรงค์
- กลุ่ม (2) ช่างราชการรัฐ เน้นนโยบาย
- กลุ่ม (3) นักวิชาการ สร้างองค์ความรู้
- กลุ่ม (4) นักธุรกิจจะเน้นการลงทุน การพัฒนา การลงทุนทางเศรษฐกิจในพื้นที่
- กลุ่ม (5) องค์กรประชาชน องค์กรชุมชน หน้าที่หลัก คือ สร้างองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายให้เข้มแข็ง

วงกลม C จริงๆ จะมีหรือไม่มีก็ได้เพราะใกล้เคียงกับวงที่ B แต่ที่แยกออกมาให้ชัดเจนมากกว่า ภารกิจหลักน่าจะเป็นเรื่องกระบวนการเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในแต่ละส่วน ซึ่งเราคิดว่ากิจกรรมที่เราจะเสริมเข้าไปก็คือการฝึกอบรม สัมมนา การวิจัย กระบวนการต่าง ๆ นี่คือการจำลองเพื่อให้เห็นว่าถ้าจะเกิดขบวนการจัดการขึ้นในอนาคต แต่ละระดับแต่ละภาคีจะมีบทบาทอย่างไร

สุดท้ายจะมีผังรูปให้ดูว่าประเด็นที่เป็นคำถามหรือประเด็นความรู้ที่เราต้องการมีอะไรบ้าง

- (1) ในส่วนของภาครัฐ ความต้องการหลักคือความอยากรู้ว่าเวลานี้รัฐได้ทำอะไรบ้างในพื้นที่ มีวิธีการทำงาน มีนโยบายมีกฎระเบียบอะไรเกี่ยวข้องกับพื้นที่บ้างแยกออกมาให้หมดในพื้นที่ 3 จังหวัด

(2) ในส่วนภาคธุรกิจ สภาพการลงทุนจะเป็นอย่างไร สถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร แนวโน้มในอนาคตเป็นอย่างไร ในด้านการลงทุนในพื้นที่พูดถึงการลงทุนเรื่องใหญ่ ๆ ทั้งกรณีที่แนวโน้มการพัฒนาในพื้นที่เชิงธุรกิจเป็นอย่างไร

(3) องค์กรชุมชน คำถามเกี่ยวกับองค์กรชุมชนมีประเด็นอยู่ที่ศักยภาพและบทเรียนขององค์กรชุมชน (ชาวบ้าน) ในการคลี่คลายความขัดแย้งหรือแก้ปัญหาที่มีไหนดั้งที่เป็นองค์ความรู้ อย่างกรณีนาข้าวนาทุ่งมีชมรมที่พบว่ามียุหลายชุมชนที่สามารถจัดการพื้นที่ได้โดยไม่กระทบแบบนี้อยู่ตามที่ไหนดั้ง น่าจะมีการรวบรวมไว้

(4) สภาพและบทบาทของเครือข่ายในพัทลุงขยายไปถึงเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่ที่จัดกลุ่มกันในด้านน้ำ เขตป่า มีเครือข่ายป่าชุมชนรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาหรือเปล่าที่เราต้องผลักดัน

(5) เรื่องของเทคนิค เช่น เทคนิคการประชุม เทคนิคการฝึกอบรม จัดสัมมนา การพูดคุยต่าง ๆ รวมเป็นเทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม องค์ความรู้เหล่านี้เป็นอย่างไร โดยเฉพาะระดับชุมชนช่องทางและเทคนิคการสื่อสารที่จะให้รู้เรื่องมากขึ้นของคนในชุมชนด้วยกัน หรือระหว่างชุมชนด้วยกันมีวิธีการมีเทคนิคอย่างไร เวลาที่กระทำกันอยู่มีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง

(6) ประเด็นเป็นความรู้ในเรื่องการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าเราเองกันบ้างจริง ๆ ในกระบวนการทั้งหมดที่เราต้องการไปสู่ก็คือ การมีส่วนร่วมในความเป็นจริง องค์ความรู้เหล่านี้มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ อาจจะเข้าใจกันทุกภาคีหรือเปล่า หรือทุกคนหรือเปล่า น่าจะนำไปหรือพัฒนาองค์ความรู้เหล่านี้ด้วย

(7) การศึกษาพัฒนาชุมชน มองกันว่ารูปแบบหลักในลุ่มน้ำมีลักษณะในแต่ละนิเวศไม่เหมือนกันทั้งแบบดั้งเดิมและปัจจุบัน ในระบบเกษตรเป็นอย่างไร ที่เปลี่ยนไปแล้วเป็นอย่างไร

(8) ควรมีการศึกษาอย่าง 2 ระบบความสัมพันธ์และความร่วมมือ เช่น เรื่องการผูกเกลือเวลานี้มีสภาพเป็นอย่างไร หลังจากนั้นยังมีบทบาทมีความสำคัญอยู่หรือเปล่า ที่เรียกว่า เกลอเขา เกลอควน เกลอเล แต่ความสัมพันธ์เรื่องเกลือนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ

(9) ปัญหาที่เราตระหนักร่วมกันว่าน่าจะมีปัญหาพร้อมของพี่น้องชุมชนเดินร่วมในเวลานี้น่าจะลองสังเคราะห์และรวบรวมออกมาเป็นงานวิจัยพื้นที่ เราแบ่งในเชิงลุ่มในพื้นที่เดียวกันจากต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ในทาง RANSET แบ่งออกเป็น 4 ส่วน แยกเขตพัฒนาจากเขตชายฝั่งมองกันว่าเป้าหมายหลักขบวนการของชาวบ้านที่เจริญเติบโตขึ้น ควรจะหากลุ่มที่เป็นประชาคมในระดับแต่ละระดับ แต่ละระดับจะมีปัญหาเฉพาะของตัวเองที่ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ขบวนการที่จะเดินไปข้างหน้า ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับชุมชน ระดับเครือข่าย ระดับทั้งหมดของลุ่มน้ำ เป้าหมายที่เราต้องการคือ ยกระดับขององค์กรชาวบ้านขึ้นมา เข้าไปประสานกับภาคีอื่นๆ เข้าไปทำงานร่วมกับภาคีอื่น ๆ โดยได้รับการสนับสนุน

ที่ชัดเจน แล้วก็มองกันว่าถึงที่สุดแล้วทุกเรื่อง ไม่ว่าเชิงนิเวศ เชิงนโยบายและเชิงกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชาวบ้านก็จะดี

● **รศ.ดร. สมยศ ทุงหว่า** (ม.สงขลานครินทร์)

เป็นสมาชิกกลุ่ม 3 อยกเพิ่มเติมนิดนึง ความเชื่อมโยงกันระหว่างเครือข่ายทำให้เกิดความเชื่อมโยงกันได้ก็จะทำให้เห็นภาพในเรื่องของความสัมพันธ์กันเพิ่มขึ้น ในภาพมันยังแยกกันอยู่ อีกประการคือ ที่จริงแล้วความเชื่อมโยงนี้จะเชื่อมโยงไปสู่การจัดการองค์การในการจัดการลุ่มน้ำร่วมกัน ซึ่งไม่แน่ใจว่าจะเกิดขึ้นในส่วนไหน เท่าที่สังเกตดูปัจจุบันนี้เรามีองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามากเหลือเกิน แล้วเราจะทำอย่างไรให้องค์กรเหล่านั้นมาร่วมกันในระดับ 3 คือ ระดับลุ่มน้ำ จะทำให้องค์กรนั้นทำหน้าที่ประสานงาน ทาง อ.โรจน์จรรย์ ได้มีการศึกษาเรื่องนี้บ้างพอสมควร ถ้าสามารถรวมเข้ากันได้ในเรื่องของเครือข่ายตรงนี้ได้ก็จะทำให้ภาพของความสัมพันธเห็นชัดมากขึ้น

ตัวแทนกลุ่มที่ 4 สมาชิกมี 14 คน มีความหลากหลาย มีทั้งองค์กร ศาสนา NGOs เจ้าหน้าที่ราชการจากกรมชลประทาน การจัดการระบบ การมีส่วนร่วมในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาในส่วนตัวค่อนข้างทำตัวเด่นมากในการที่จะทำอะไรสักอย่าง มักจะคิดถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนต่าง ๆ กลุ่มเราพูดคุยกันจริง ๆ แล้วการมีส่วนร่วมคืออะไร ถ้าคุยกันจริงไม่เสร็จแน่ มั่นใจว่าหลายคนยังไม่เข้าใจ concept ที่แท้จริงจะทำการวิจัยต่อไปเรื่องของการมีส่วนร่วม

ประเด็นแรก สรุปได้ว่าการยกปัญหาต่าง ๆ ว่าในอดีตเรามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ แต่ว่าเรายังมีน้อยอยู่แล้วยังให้ความสำคัญต่ำ แต่ว่าเป็นความจำเป็นที่เราต้องมีการจัดการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และยั่งยืนในอนาคต ประเด็นหนึ่งที่จะพูดคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปในแนวไหนและรูปแบบใด วิธีการถกเถียงกันได้ข้อสรุปว่า เราต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมรับรู้ ปรับความเข้าใจกันว่าการมีส่วนร่วมมันอะไรบ้างที่ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามประเมินผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนควรเกิดจากการสมัครใจ ไม่ใช่เกิดจากการบังคับให้เข้ามีส่วนร่วมในการจัดการ เป้าหมายของการพัฒนา หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทะเลสาบสงขลา เป้าหมายคือต้องการเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนให้มีการให้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้ยั่งยืนและให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

เราได้พูดคุยถึงขบวนการที่จะไปสู่เป้าหมายต้องทำอย่างไรบ้าง สรุปว่า วิทยุ หนังสือพิมพ์ ไปสเตอร์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องคิดด้วย เป้าหมายของการรักษา บำบัดฟื้นฟู ต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ เช่น การปลูกป่าชายเลน ถ้ามีปัญหาตรงไหนก็ให้ปฏิบัติตรงนั้น มีการเฝ้าระวังป้องกันโดยให้ชาว

บ้านเป็นหลักในการปฏิบัติ แนวทางต่าง ๆ ได้นำไปปฏิบัติในชุมชน และประชาชนในชุมชนก็ให้ความร่วมมือประสบความสำเร็จส่วนหนึ่ง และมีปัญหาในระดับที่สูงพอสมควรคือ ได้รับการร่วมมือจากหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ น้อยอยู่ ทำให้การปฏิบัติงานไม่ค่อยได้ผล ซึ่งคิดว่าคงจะจำเป็นหรือเปล่านั้นได้หยิบยกมาพูดบ่อย ๆ แต่ในสถานการณ์ควรให้ความช่วยเหลือให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ลดความกดดันในพื้นที่ เพื่อการตระหนักถึงปัญหาของการทำลายทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งบางส่วนมาจากผู้มีอิทธิพลและในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น อบต. อบจ. เข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ซึ่งตรงนี้ค่อนข้างที่จะสำคัญมาก เพราะว่าเป็นนโยบายของรัฐที่พยายามให้ อบต. มามีบทบาทในชุมชนต่อไป การที่เราจะลืมนอบต. เสือตัวใหม่ที่จะมาอยู่ในพื้นที่ตรงนี้ให้มากกว่าเราจะทำกับการศึกษาตรงนี้ต้องคิดด้วย เรื่องการปรับ TS กับของการมีส่วนร่วมของหน่วยงานใหญ่ ๆ ในภาครัฐให้มากขึ้น สถาบันการศึกษาวิจัยต้องการมีแนวคิดที่ชัดเจนที่เข้าไปช่วยเหลือปัญหาในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จริง ๆ แล้วปัญหาหลัก ๆ คือ ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสารในการทำให้คนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในตรงนี้ ปัญหาทางด้านเทคนิค ซึ่งการทิ้งน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาด้านกฎหมาย การให้สัมปทาน การบุกรุกเข้ามาในขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ เน้นให้มีการวิธีการแก้ไขว่าควรมีการประสานงานกับนักวิชาการในเรื่องดำรับดำรา ให้มีการเผยแพร่ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลทางวิชาการต่าง ๆ เหล่านี้น่าจะคำนึงถึงภาษาระดับของชุมชนที่จะได้รับ เช่น ถ้าพูดคำว่าปรัชญา มันใจว่าชุมชนไม่ทราบว่ามันคืออะไร ดังนั้นตรงนี้ต้องคำนึงถึงแนวทางแก้ไขคือข้อมูลต่าง ๆ data ให้ทันสมัยตลอดเวลา ข้อมูลมีมากจากคณะสิ่งแวดล้อม สกว. และที่ TDRi ข้อมูลจะไม่ตรงกัน น่าจะมีศูนย์ข้อมูลของพื้นที่ตรงนั้นหรือให้ข้อมูลเหมือนกัน เรื่องเทคนิคการจัดสรรอาสาสมัครในพื้นที่ การสร้างมวลชนต่าง ๆ ในพื้นที่

ประเด็นที่ 2 เราต้องการความรู้อะไรบ้าง ในการไปสู่จุดหมายที่ต้องการ **สรุปได้ว่าความรู้** เกี่ยวกับพื้นที่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาควรจะให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีการวางแผนที่การทำงานร่วมกัน องค์ความรู้เรื่องประเด็นที่เราหยิบยกขึ้นมาว่าในชุมชนต้องมีฐานทรัพยากรอะไรต้องทำให้เกิดขึ้น มีบทเรียนจากการทำงานของชุมชนทำให้ทราบแนวทางในการทำงานและการเจรจาต่อรอง ทำให้ทราบแนวทางได้มา ซึ่งผลประโยชน์ที่ต้องการอีกประเด็นหนึ่ง คือ รูปแบบของการจัดการศึกษาต้องเป็นที่องค์กร องค์กรเอกชนของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการป่าชายเลนในภาคใต้ของประเทศไทย พยายามรวบรวมศึกษาหลัก data base เป็นหนังสือ report ทั้งไทยและภาษาอังกฤษ

ประเด็นสุดท้าย เทคนิคการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มาตรการในการดูแล เราจะดูแลอย่างไรหลังจากจัดการตรงนั้น **ต้องการอนุรักษ์ การสร้างจิตสำนึกในการประสานความเข้าใจร่วมกัน**

- ผศ.ดร. ฉัตรไชย รัตนไชย

โดยสรุปแต่ละกลุ่มจะเน้นเนื้อหาต่างมุมมอง ก็คงจะเหมือนกับจิ๊กซอ ผมคิดว่าผลที่ได้เป็นที่น่าพอใจยิ่ง สำหรับการระดมสมองในช่วงเวลา 2-3 ชั่วโมง หากเอามาประติประตอรวมกัน วิเคราะห์และสังเคราะห์อีกเล็กน้อย เราก็น่าที่จะได้เนื้อหาครบถ้วนในระดับหนึ่ง

- ผศ.ดร.โรจน์จรรย์ย์ ตำนสวัสดิ์

การปฏิบัติการมีส่วนร่วมทำอย่างไรบ้าง ในส่วนแรกถึงส่วนสุดท้ายหลังจากการเถียงกันมา สรุปว่าพวกเราส่วนใหญ่ยอมรับว่าการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คงต้องใช้หลักการในการประชุมร่วม เราเห็นว่าพัฒนาขึ้นมาเป็นทฤษฎี แล้วมันก็คล้าย ๆ กับรูปแบบที่พวกเราคิดอยู่ สรุปทั้ง 4 กลุ่ม ได้มีการรายงานประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ และมีการเชื่อมโยงที่มีภาพให้เห็นด้วย กลุ่มที่ 1 ค่อนข้างย้ำว่าในขณะที่เราพยายามตั้งปัญหาว่าจำเป็นไหมที่เราต้องทำอะไรเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องนี้ตามที่กลุ่มที่ 1 สรุปยอมรับว่าการพัฒนาต้องมีส่วนร่วม และมีการเสนอแนะขั้นตอน ซึ่งค่อนข้างจะสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมตามทฤษฎี ซึ่งหมายความว่าน่าจะมีข้อมูลเพิ่มขึ้น กลุ่ม 3 มองลึกไปว่าในการนำเอาคำว่าเป้าหมายเชิงคุณภาพ มองว่าคุณภาพชีวิตทางสิ่งแวดล้อมเป็นเป้าหมายร่วมกันขององค์กรโลก คือการพัฒนาที่ยั่งยืน กลุ่ม 4 ยังบอกว่ายังมีข้อมูลชี้แจงเป้าหมายเชิงคุณภาพตั้งประเด็นว่าเราจะเดินไปหาเป้าหมายได้อย่างไร มีการเสนอแนะทิศทางในการจัดการ และระบุว่าองค์ความรู้ที่ต้องใช้ในการสนับสนุนแนวทางมีอะไรบ้าง สรุปว่าจะตั้งองค์กรในการดำเนินการโดยมีการยอมรับว่ามีอยู่แล้ว แต่อาจยอมให้มีการปรับปรุงเพิ่มเติม สรุปว่ากลุ่มที่ 4 ขยายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 4 ก็ขยายความกลุ่ม 3 โดยเน้นจุดที่ว่าปัญหาปัจจุบันนี้มีแต่พูดกัน เราต้องการอะไรสักอย่างที่จะเปลี่ยนจากที่เราพูด ๆ กันให้เกิดขึ้นมาจริง ๆ กลุ่ม 2 เราจะทำอย่างไรให้และทางนี้เอาไปทำได้อย่างจริง ๆ กลุ่มนี้จะมีรายละเอียดค่อนข้างชัดเจน เน้นกลไกในการสร้างองค์กรขึ้นมา ผมเสนอว่าทั้ง 4 กลุ่มได้ทำงานและมีประเด็นหลัก ซึ่งต่างกันแต่สามารถเอามาเชื่อมโยงกันได้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และพวกเราได้มีประเด็นเพิ่มเติม มีอาจารย์ท่านหนึ่ง ได้ลงมือปฏิบัติจริง ๆ จัง ๆ ในการทดลองหลักการนี้ รศ.เริงชัย ต้นสกุล เจริญ อ.เล่ารายละเอียดว่าจากที่เราสรุปกันมากับที่อาจารย์ทำจริง ๆ แล้วมีอะไรที่ไม่ตรงกัน

• รศ.ดร.เรียงชัย ต้นสกุล (ม.สงขลานครินทร์)

ได้ทำงานชิ้นหนึ่งตามหัวข้อนี้ ทำที่จังหวัดตรังและสุราษฎร์ธานี ผู้ที่ทำคือ NGOs และคนที่ NGOs จ้างเข้ามาทำงาน รวม 10 คน ในพื้นที่จังหวัดตรัง และสุราษฎร์ธานี อำเภอท่าชนะ ที่ปรึกษาคือ กลุ่มของ NGOs ที่รู้จักกันดีอยู่แล้วที่สำคัญคือ สภาพัฒนาฯ ได้แนวความคิดมาจากรัฐบาลแคนาดา ซึ่งตั้งโครงการอันหนึ่งชื่อว่า NREM โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเมืองไทย มีอยู่หลายโครงการ โครงการหนึ่งซึ่งไปได้ไกลมากคือ โครงการจัดการป่า 3 จังหวัดของกลุ่มน้ำเขมู ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ รายละเอียดกำลังจะออกมา สภาพัฒนาฯ มองเห็นถึงจุดนี้ของแผน 8 เลยเขาขึ้นมาพูดคุยค่อนข้างที่จะเป็นการเป็นงานมาก ผมไม่ได้ทำแผนใส่ของ 25 องค์กรเอาไว้ ที่คุณกำราบและคุณไสว พูดถึงคือในเรื่องการกำหนดนโยบายของการทำระเบียบต่าง ๆ ในเรื่องของการควบคุมแผนในการจัดการทั้งหมด จะมีระดับญาติในภาคพื้นที่ทุกระดับมีการเข้าถึงด้วยกัน มีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา การที่จะออกนโยบายด้านบนมาเหมือนรัฐธรรมนูญ ข้างล่างก็ควรจะมีส่วนด้วย ไม่ใช่เฉพาะรัฐธรรมนูญ อย่างเดียว แผนย่อยลงมาก็จะมีรูปแบบของการมองทั้ง 2 ด้าน ซึ่งอาจารย์โรจน์จรรย์เป็นคนทำเอาไว้ ลอกกันไปลอกกันมาเอาเทปที่ศึกษาไปเล่าให้อีกคนฟังไปวิจารณ์กันอีกครั้งวันเต็ม ๆ และจากการอภิปรายสภาพัฒนาฯ ก็เอาไปใช้อีกครั้งผู้ที่เขาไปใช้คือ

- กระทรวงเกษตรฯ
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรฯ 4 คน รองเลขาธิการเป็นหัวหน้าทีม
- กรมประมง รองอธิบดีกรมประมง 7 คน
- กรมป่าไม้ 4 คน
- กรมพัฒนาที่ดิน 2 คน
- สปก.
- กระทรวงมหาดไทย รองผู้ว่าสุราษฎร์ธานี
- สำนักนโยบายแผน (ผอ.) ลูกน้อง
- กรมควบคุมมลพิษ
- ทบวงมหาวิทยาลัยเกษตร มหิดล
- ธนาคาร ธกส.
- ภาคเอกชน
- ที่ปรึกษาเจริญโภคภัณฑ์ (ผู้ที่จะลงทุน)
- นักวิจัยจากมูลนิธิสตัยัน TDR
- ผู้จัดการฝ่ายสินเชื่อโครงการของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

และกำหนดโครงการที่เรากำลังคิดอยู่ที่ผลผลิตที่จะเกิดออกมากับประเทศไทย เพราะฉะนั้นการลงทุนน่าจะเอาเงินที่เราถืออยู่ไปใช้ได้โดยที่สภาพพัฒนาฯ เป็นผู้ประสานงานเราก็จะมีเกษตรกรกับชุมชนท้องถิ่นเข้าไป 10 คน NGOs 4 คน คุณพิจิตรา โกวิทย์, พวงรัตน์, นัฐการณ์ สส.ไปไม่ได้ กรมวิเทศสหการและสภาพพัฒนาฯ 20 คน เล่าให้ฟังว่าสิ่งที่เรากำลังคุยกันอยู่เป็นการมีองค์กรหนึ่งสภาพพัฒนาฯ ซึ่งเป็นหัวสมองของประเทศเป็นผู้จัดการให้ความคิดต่าง ๆ และทำแผนออกมา โดยเฉพาะมีแผน 8 กำลังทำรายละเอียด สภาพพัฒนาฯ โดยความร่วมมือของ นิติศาสตร์โครงการ NREM ขึ้นมามี Grang All เป็นผู้จัดการโครงการท่ามกลางความคิดต่าง ๆ ท่ามกลางการทำงาน 2 ปีที่ผ่านมา ความคิดเริ่มขมวดเข้ามาออกมาเป็นทฤษฎีที่ Gary All เสนอในที่ประชุมว่ามันคืออะไร ทำไมต้องมี จะทำอย่างไร พูดได้แต่หายาก ตอนนี่เขากำลังเสนอให้สภาพพัฒนาฯ พิจารณาตรงนี้จะมีความว่า CPT จะต้องประกอบไปด้วยอะไรคือ เบญจภาคี หรือว่ากลุ่มรักชุมชน หรือใครที่จะมาช่วยดูแลพื้นที่ ตรงนี้จะขมวดเข้ามาอีกนิดหนึ่งจะเอาคนเป็นร้อยมาตกลงกันได้ให้เล็กลงไป และเป็นที่ยอมรับด้วย ประกอบด้วยอะไรบ้าง จะต้องประกอบด้วย local กับ region และ Central Government คือข้าราชการตั้งแต่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น อบต. NGOs ผู้นำท้องถิ่นองค์กรธุรกิจ องค์กรเอกชน

ทั้งหมดนี้จะต้องมีหน่วยสนับสนุนที่สำคัญก็คือ จะมี technical consultant ผู้ที่มีตัวเลขมีความคิดมีทฤษฎี มีอะไรอยู่จะต้องให้ความเห็นตรงนี้ ขึ้นตอนก็จะมีอีกเยอะ จะตั้งเป็นกรอบ frame work ขึ้นมาว่าพื้นที่อย่างท่าชนะเราควรจะทำอะไรดี ถ้าจะให้ทรัพยากรให้ชาวบ้านอยู่ได้ 7 หมู่บ้านตลอดไปชั่วชีวิตของคนรุ่นนี้ และอีก 20-30 รุ่นของคนที่จะเกิดมา เป็นคำว่ายั่งยืนขึ้นมาที่จะออกมาเป็น frame work ทะเลสาบสงขลาจะอย่างไรบ้าง CPT ต้องทำ frame ขึ้นมาก Gary All บอกว่า CPT จะต้องมีคนที่ไม่ใช่ข้าราชการ จะต้องเป็นคนที่ชุมชนท้องถิ่นอย่างน้อย 30% ถ้าต่ำกว่านี้เสียส่วนอื่นก็จะกลบเสียงของชุมชนหมด เน้นให้ชาวบ้านได้พูดสิ่งที่อยากพูด หลังจากได้ frame work ตรงนี้แล้วก็จะได้กฎระเบียบกฎเหล็กของพื้นที่เลย โครงการทุกอย่างไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ จะต้องมีการ environmental action plan เป็นแผนของพื้นที่ที่คิดถึงสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร คิดถึงคน คิดถึงทั้งหมด มีงบประมาณ มีอบต. ผู้ที่จะลงทุนภาครัฐ ภาคเอกชน ต้องอยู่ภายใต้ frame work คือโครงการที่ขัดกับสิ่งที่ CPT ด้านเอาให้ชาวบ้านไม่เคยเสนอคงเข้าไปยากก่อนที่จะตั้งโครงการทั้งหมดไม่ว่าจะขอถนนหนทางไม่ว่าอะไรทั้งหมด จะต้องผ่าน frame work ตรงนี้ ก่อนที่จะได้รับงบประมาณ เพราะฉะนั้นภาครัฐทั้งหมดไม่มีทางที่จะได้งบประมาณเลยถ้าไม่ผ่าน frame work ของพื้นที่วันนี้ สภาพพัฒนาฯ ทำแล้วและกำลังจะมีไปถึงระดับของทุกกรมกองทั้งหมดทั่วประเทศ การประชุมของเราวันนี้ใช้ concept CPT เมื่อวานมีคนเข้าก็คน ข้าราชการ 16 ท้องถิ่น 8 ผู้นำชุมชน NGOs 10 คน นักธุรกิจ 1 คน สื่อ 2 คน ทั้งหมด 45 คน เบญจภาคีจะต้องมี 5 ฝ่ายด้วยกัน มีข้าราชการ NGOs ชุมชนผู้นำชุมชน นักวิชาการ สื่อ ถ้าเอาตัวเลขข้างหน้ามาใช้ 2 ตัวนี้แยกจากกันลำบากปนกันอยู่ ข้าราชการที่อยู่ในกรมกองเป็นนักวิชาการใหม่ วิศวกรที่อยู่ในกรมชล

ประธานเป็นนักวิชาการใหม่ นักวิชาการที่อยู่ในมหาวิทยาลัยที่ไม่ได้ทำงานจริงไม่ได้คลุกคลีไม่ได้ทำอะไรก็เป็นนักวิชาการ แต่นักวิชาการที่อยู่ในกรมประมงอยู่ในสำนักงานอื่น ๆ ทั่วประเทศเป็นนักวิชาการหรือเปล่า ตรงนี้ข้อมูลต้องตีความ แต่ถ้าปนกันเราก็ได้อัตราส่วนมา วันนี้เราอาจจะเป็น CPT ไม่ได้ แต่ถ้าเราปรับชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้นแล้วในส่วนของราชการลดลงสักนิดหนึ่ง แล้วเพิ่มส่วนอื่นก็อาจจะได้ แต่รายละเอียดต้องไปศึกษาจากฝ่ายวิจัยของสภาพัฒน์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับทำหน้าที่ในแผน 8 CPT มีการประชุมกันแล้วมีการประชุมที่เชียงใหม่ ทำนานมาแล้วกำลังทำในรูปของ frame work อยู่ของกลุ่มน้ำแม่เมย และถ้าหากว่า frame work ออกมา ก็คงจะทำจริงเลย ต่อไปใครจะทำอะไรก็ตามต้องผ่าน frame work รองไปก่อน แต่บังเอิญ frame work ถูกร่างจาก CPT และ CPT ทั้งตั้งขึ้นมายังไม่ได้รายชื่อแต่ฟังดูน่าจะเป็นที่ยอมรับของทั้งราชการเอกชนและชาวบ้านด้วย

ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาก็จะมีเมืองสงขลา หาดใหญ่ เรามีทะเลสาบตอนล่างอยู่มีเรื่องของประวัติศาสตร์มีเรื่องของการท่องเที่ยว มีเรื่องของการทำเรื่อน้ำลึกสงขลา ทำเรือประมงสงขลา ถึงเก็บน้ำมันที่สงขลา มียูนิแควลอยู่ มีโครงการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กำลังร่างและทำเป็นแผนและปฏิบัติจริงไปแล้วหลายโครงการ ยกเว้นเขื่อนอันนี้ยังไม่เสร็จ มี IMT-GT ที่เรากำลังพูดในวันนี้ ฝรั่งเศสเชิญไปว่าสีเขียว (ในแผนใด) เรื่องการเลี้ยงกุ้ง ฝรั่งเศสไม่เชื่อว่าคนไทยทำได้ แต่คนไทยทำได้ ทำให้ดูแล้ว วันนี้ปะปะไปหมดเลยการทำปะปะยังมีเงินเข้าประเทศปีละ 5 หมื่นล้านบาท มีโครงการปีที่แล้วนำมาคือ อุโมงค์ และ land bridge ปีนัง สงขลา โครงการสุโขทัย ปีนี้มีการประชุมกัน แล้วเรื่องท่อแก๊สไทย - มาเลเซีย มีโรงแยกแก๊ส คือ เหมือนมาบตาพุด คือการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แผนของประเทศกำหนดไปมากแล้ว ท่อแก๊สไทย - พม่า แต่ยังไม่ค่อยเริ่มต้นดำเนินการคือโฆษณาที่อยู่ในบริษัทยูนิแควลและมีท่อก๊าซอยู่ด้วยที่น่าสนใจอยู่อันหนึ่งคือ แท่นไพริน อยู่ที่ตรงที่เพิ่งเปิดใหม่สุดเลย สงสัยอยู่ตั้งนานว่า สุโขทัยไปจ่อคอยอะไรอยู่ตั้ง 2 ปีแล้ว เป็นไปได้ว่าสุโขทัยคอยแก๊สจากตรงนี้ ซึ่งใกล้ที่สุดที่จะต่อเข้ามา แต่มีการวิเคราะห์ เรามีแก๊สจาก JDA กำลังจะเข้ามาที่จะนะ และบ้านตลิ่งชัน โครงการใหญ่กำลังจะเกิดตรงนี้ CPT ของสงขลาควรจะต้องเริ่มมีแล้วถ้า CPT เกิดขึ้นมาโครงการเกือบทุกโครงการก็จะต้องผ่านตามทฤษฎีของสภาพัฒน์ฯ แล้ว อนาคตเองต้องรับเรื่องตรงนี้ต่อแล้วโครงการใหญ่ๆ เกิดเป็นหมื่นล้านคงจะเป็นระเบิดลูกใหญ่อยู่ 2-3 ลูกที่คอยจะระเบิด

จากตัวอย่างของอาจารย์โรจน์จรรย์ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาว่า จะให้ประชาคม องค์กร เครือข่ายทำงานได้อย่างไรและ ถ้าทำงานได้แล้วจะทำได้นานแค่ไหน

- ไสว หนุยกา

เราหาโจทย์ในการวิจัยกับสิ่งที่อาจารย์เรียงชัยเสนอโดยจะขอพูดถึงแผนจังหวัดทางด้านสิ่งแวดล้อม อีกส่วนหนึ่งก็มีแผน และเป็นการปฏิบัติอีกเหมือนกัน คือ ไปเจอกับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่คือลงในชุด วงที่ 2 คือ แผนการแก้ปัญหาในช่วงสั้นของทะเลสาบ ซึ่งทางนี้ก็รอที่จะเข้า ครม. เป็นวงที่ทางเดนมาร์กจะให้เห็นมา และเน้นทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร วงที่ 4 เป็นของ John Taylor & Sons โดยสรุปเข้าสู่โจทย์กันเลย คือ เชื้อน แต่ที่ได้ศึกษากันแล้วคือ เชื้อนเขาแหลม 200 ล้าน ไม่ทราบว่า จะอยู่ที่ไหน ที่ไหนมาดูกลไกระหว่างจังหวัดกับชาวบ้าน ซึ่งต่างคนต่างทำเป็นส่วนใหญ่ ชาวในพื้นที่และกาเลือก ยังไม่มีรูปแบบ

ขั้นที่ 2 เรื่องทะเลสาบมีอนุกรรมการ มี 3 ฝ่าย มี NGOs ร่วมด้วยมีนักวิชาการ และภาครัฐที่เป็นหน่วยปฏิบัติ ในแง่ของโครงการ DANCED เหมือนกัน มีอนุกรรมการ ตั้ง 3 ฝ่าย ซึ่งมีกระทรวงวิทยาศาสตร์เป็นประธานที่ต้องประสานกับกระทรวงมหาดไทย แนวโน้มก็เป็นสิ่งแวดล้อม แต่ทางเศรษฐกิจก็ดี โดยเจตนาของลุ่มน้ำน่าจะเป็นการเน้นทุกเรื่อง แต่ในแง่ของการเสนอข้อวิจัย ขณะนี้กระทรวงมหาดไทย ได้จ้างทาง มอ. ได้เสนอให้มีรูปร่างสถาบันพัฒนาลุ่มน้ำฯ ซึ่งอยากให้เสนอเป็นกฎหมาย กฎฎีกา ซึ่งจะเป็นไปได้หรือไม่อย่างไรไม่ทราบ มีคุยแล้วในเอกสารวิชาการ ประเด็นใหญ่คือเรื่องเล็ก ๆ และย่อย ๆ ในแต่ละด้าน ก็มีกลไกร่วมกันมากมาย บางคนก็อยู่ทุกส่วน ทุกคณะอนุกรรมการ ปกติคนที่ใหญ่สุดทางแผนทุกเรื่องก็มี มันมีสิ่งที่อาจารย์เรียงชัย เสนอไปอีก 10 กว่าปีที่ว่าเขาน่าจะตั้งไว้เป็นตุ๊กตาและเป็นรูปแบบ แต่ถ้าให้เห็นว่าง่าย ๆ คือ ที่มาที่ไปที่ทำเรื่องนี้ โดยเฉพาะและให้เป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ต้องแยกเรื่องกันอยู่ ถ้ามหาดไทยมาทำให้ก็อีกเรื่องหนึ่งกระทรวงวิทย์ฯ มาทำอีกด้านหนึ่งซึ่งตอนนี้เป็นอย่างนี้อยู่เยอะ ตามข้อเสนอ คือว่า ให้มันได้เรียบร้อยเรื่องราวต่าง ๆ ปรับปรุงต้องกลไกงานที่ต้องทำต่อ คือ เรามาศึกษารูปแบบ CPT มันควรเป็นอย่างไร ข้อเสนอที่ได้ทำไว้แล้วเป็นไปได้รีเปลาอย่างที่ได้เสนอไว้ 2 รูปแบบ ที่ได้เสนอไว้ในเอกสาร รูปแบบนี้สอดคล้อง ทางกระทรวงต่าง ๆ หรือรัฐบาลจะเอาอย่างไร ซึ่งจะหาข้อมูลว่ารูปแบบที่เสนอไว้มันน่าจะใช้ได้รีเปลา ถ้าไม่มันมีการปฏิบัติในพื้นที่ของจังหวัด อำเภอ หรือกลุ่มจังหวัด เราจับแล้วหรือไม่ หาข้อมูลตรงนี้มา มีการคุยกันแล้ว มีการเสนอต่อ ครม. หรือนายก แล้วอีกอันหนึ่ง การจัดการไปสู่รูปแบบ ก็น่าจะมีการเสนอต่อ ครม. หรือนายก แล้วอีกอันหนึ่งการจัดการให้ไปสู่การหารูปแบบก็จะเอาแบบการจัดการ CPT มาเป็นตัวจัดการ โครงการจะวิจัยต่อคงเป็นไปลำบาก และให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

- รศ.ดร. เจริญชัย ตันสกุล

คงไม่เสริม เพียงแต่จะดูว่า CPT ที่สถาบันพูดไว้ คือ ต้องมี Local Regenal and Central Government Official ส่วนราชการทั้งหมดเลย คือ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และมี NGOs กลุ่มผู้นำชาวบ้าน และมีนักธุรกิจ หรือกลุ่มเอกชน จะต้อง technical consultant ก็คือกลุ่มของผู้ที่มีข้อมูล มีความคิดเป็นนักวิชาการ คงเป็นความเห็นของ Barry Hall มีเอกสารอีกชิ้น คือ สภาพัฒนาฯ เอาความคิดนี้ไป แล้วพูดในที่ประชุมเป็นข้อเสนอเหมือนกับสภาพัฒนาฯ กำลังทำ และความเห็นก็คล้ายกัน และสิ่งที่ดีกำลังทำ ผมคิดว่าก็คงคล้าย ๆ ทำนองนี้ และก็เป็นที่ไม่ใช่ของใหม่ CPT มีแล้ว ของลุ่มน้ำโขง ซึ่งกำลังขอเอกสารอยู่ ก็คงจะได้ในตอนหลัง มีรายชื่อบุคคลแล้วมีกรรมการก่อนแล้ว ซึ่ง Barry Hall บอกว่า CPT จนทำได้ต้องมี 30% ของจำนวนทั้งหมดมาจากชุมชน เพราะฉะนั้น CPT จะมี frame work ออกไป จะมีการทำงานต่อไปและงบประมาณที่ผ่านมาได้ จะต้องผ่าน frame work หมาดก่อน ชื่อเรื่องคือ ถ้าจะสร้างถนน 1 เส้น จะต้องส่งผ่าน CPT ก่อนแล้วผ่าน frame work เพราะฉะนั้นส่วนราชการทั้งหมด ถ้า concept ของสภาพัฒนาฯ อันนี้ใช้ต้องกระเทือนหมด ผมคิดว่าเป็นเรื่องใหญ่ของไทยในยุคแผน 8

- พรรณีภา ไสศติพันธ์

มาในนามสื่อและเกรงว่าประเด็นสื่อจะตกไป และถูกพาดพิงคลาดเคลื่อนไปนิด จะให้ดูแผ่นใสของกลุ่มที่ 3 ในกรอบของการทำงานร่วมกัน ในแต่ละส่วน ถ้าหากต่างคนอยู่กันคนละส่วน โดยที่ไม่มีการประสานถึงกัน การสร้างความเข้าใจหรือการสื่อสารถึงกันเป็นส่วนที่ให้ความสำคัญมาก แต่เรายังไม่ได้คิดอะไรมาก บังเอิญทำงานสื่อแบบพึ่งพาตนเองมา 20 ปี เป็นธุรกิจรายย่อยที่รวมอยู่ในธุรกิจใหญ่จนมองไม่เห็นว่าจะตายอยู่แล้วเหมือนกัน ถ้าสมมุติว่าสงขลาจะมีสื่อที่เราจะพยายามทำงานกันมาแล้วร่วมทุกขั้วร่วมสุข Core radio, วิทยุวัน, Focus Songkhla, วิทยุสปดาห์และแลได้ วิทยุเดือน จะตายแล้วจริง ๆ แต่รู้ตรงว่าอยากจะให้เสียงของท้องถิ่นไม่ใช่ธุรกิจ ทุกภาคไม่ว่าจะเป็นธุรกิจใหญ่เอง ภาครัฐ หรือแม้แต่ประชาสังคม ที่เรามองข้ามส่วนนี้ไปหมด ซึ่งไม่ได้หมายถึง Core radio หรือ แลได้ เท่านั้น คิดว่าเสียงของท้องถิ่นอื่น ๆ ก็อยู่ในลักษณะเดียวกัน ที่จะพูดในวันนี้ ถ้าเรามองถึงการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ที่เรากำลังจะพูดถึงลุ่มน้ำทะเลสาบ คำว่า "มีส่วนร่วม" คือ คนความเข้าใจถึงคน ช่องทางในการสื่อสารถึงกัน ที่ผ่านมาระเปิดโอกาสให้คนอื่นมาสร้างวาระให้กับสังคมด้วยเรื่องเหลวไหลไร้สาระ เขวายนก็ไม่ได้คิดเรื่องอย่างอื่นเลย ถึงแม้ชนชั้นกลางอีกหลายคนที่ตั้งใจอยู่กับบริโภคนิยม โดยไม่คิดอย่างอื่นเลยและตรงนี้มีมันตรึงแล้วทำให้การทำงานไปสู่เรื่องอื่นไม่เคลื่อน เพราะคนจะไปสนใจอยู่ตรงนั้นทั้งหมด เวลาเสียงหรือลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประเด็นของการจัดการที่อยากให้เกิด การเคลื่อนไหวต้อง

นี้ต้องเกิดด้วย กลไกตรงนี้เป็นกลไกเล็กจริง ยกตัวอย่างรายการวิทยุ 1 รายการเว็ จัดทุกๆ วัน สมมุติว่า ประชากรในภาคใหญ่มีอยู่ 3 แลน ฟังเราวันละ 1 หมื่น ซึ่งแน่นอนว่าวัน 1 หมื่นอยู่แล้ว และยกตัวอย่าง อีกคือ หากได้ฟังอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อ อิทธิพลของสื่อมีเยอะ มีผลมากต่อ ความเข้าใจ และความเข้าใจความเคลื่อนไหวทางจิตใจหรือมันเกิดขึ้นเยอะ Focus Songkhla พิมพ์ 2 หมื่นฉบับ คนซื้อ 200 ฉบับ แล้วไปเยี่ยมกันอ่าน 1 ฉบับต่อ 10 คน และถ้าคุยกันอยู่ในห้องน้ำและฟังกันแค่ 40 คน สื่อมันมีอิทธิพลตรงนี้ คงเป็นทิศทางให้เป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งจะเป็นรูปธรรมที่สุดของเชื่อมโยงการ มีส่วนร่วมทั้งในรูปของเครือข่าย เสียงที่เงียบของสังคมไทยจะได้ปรากฏอยู่ในสังคมด้วย

- ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย

งานที่เริ่มต้นจากการที่เราเห็นความจำเป็นของการพัฒนาเรื่องของกลุ่มน้ำ ต้องขอเรียนว่า มาคุยครั้งแรกเมื่อพฤษภาคม 2 ปีที่แล้ว เป็นโครงการที่นานมาก คุยกันมาตั้งแต่มีเงินจนไม่มีเงิน ซึ่งเป็น เรื่องที่ท้าทายน่าสนใจ และสนใจเรื่องนี้เร็วเปล่า เพราะเราจำเป็นต้องศึกษาว่าโครงการอะไรพร้อม ดูว่า พร้อมหมายความว่าคนสนใจ มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน มีทีมงานที่ชัดเจน น่าจะเกิดและน่าจะ เป็นไปได้ ถ้าหากว่าเขายังไม่พร้อมเราจะชะลอไปก่อน ถ้ามว่า สกว ทำไม่สนใจเรื่องนี้ เพราะเรามองมา ตั้งแต่ต้นเมื่อ 2 ปีก่อนโน้น เมื่อคุณไสว ไปคุยด้วยและชวนมาคุยที่นี่ ได้เจออาจารย์หลายท่าน ได้เจอ อาจารย์เริงชัย อาจารย์ประสพ คุณพิกุล และอีกหลาย ๆ คน ได้ไปดูพื้นที่ด้วย คิดว่าเป็นความต้องการ พัฒนาระบบขึ้นที่ใหญ่ ๆ ซึ่งในที่สุด 2 ปีถัดมา มหาดไทยก็ต้องเข้ามาชัดเจนขึ้น เมื่ออาทิตย์ที่แล้วได้คุย กับที่ปรึกษากระทรวงมหาดไทย กำลังพูดถึงกระบวนการบริหารกลุ่มน้ำ โดยพูดถึงการกระจายน้ำเพื่อการ เกษตร แต่อย่างไรก็ตามไม่ช้าไม่นานก็คงมาถึงกลุ่มน้ำนี้ด้วยเหมือนกัน คำถามคือ เราคุยกันมา 2 ปีแล้ว เราเตรียมการอะไรพร้อมที่จะรองรับสิ่งเหล่านี้เร็วเปล่า พอได้เห็นงานของ อ.เริงชัย ซึ่งแปลได้ว่ามีกรวิจัย เดินหน้าไปแล้ว และมีรูปแบบขององค์กรอยู่บ้าง พูดถึงองค์ประกอบของคนที่จะเข้ามาอยู่ในองค์กรเหล่านั้น หน้าที่จะทำอะไรเช่น ทำแผน ทำกรอบที่เรียกว่า frame work การตัดสินใจ การดูเรื่องการใช้งบ ประมาณแปลว่าทำให้งานที่ต้องทำไปข้างหน้า อาจจะไม่ใช่งานเรื่องสร้างองค์กร เป็นเรื่องของกระบวนการในองค์กร คือเห็นได้ชัดขึ้นว่ากระบวนการอะไร กระบวนการที่สำคัญที่เข้าไปเสริม คือ อันหนึ่งเป็น โครงกระดูกอันหนึ่งที่เป็นเลือดเนื้อ มีหัวใจที่สูบฉีดโลหิต กระบวนการที่เป็นเลือดเป็นเนื้อคิดว่าเป็นเรื่อง องค์กรสำนึกร่วม เป็นเรื่องที่จะสร้างขึ้น เรื่องของกระบวนการส่งผ่านข้อมูล ทางเลือกต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลข้างล่างขึ้นไปกับองค์กรจัดการ สมมุติว่า CPT ไปจนถึงกระบวนการประชาพิจารณ์ที่จะต้องสนใจ การตรวจสอบ ความเห็น การขอความเห็นชอบ ที่ควรจะต้องเป็นอย่างไร เดินกันอย่างไร model เหล่านี้ เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า นอกจากรูปแบบขององค์กรที่จะเกิดขึ้นต่อกระบวนการที่จะทำให้เกิดองค์กรที่

ทำงานได้จริง ที่นี้วิธีการทำงานข้างหน้าจะเป็นอย่างไร น่าสนใจมากที่สุด คุณเจริญจากสถาปนิก ทักซิณ พุดถึงเจ้าไม่มีศาล พบว่าประเภทที่ไม่มีแกนประสานงานไม่มีที่อยู่คนวิ่งเข้ามาหา อาจจะมีคนที่ว่าสนใจแต่เราไม่รู้ อาจจะไม่มีที่จะเปิดให้เขาเข้ามาหา เขาไม่รู้ที่บ้านเลขที่เท่าไร แต่ที่นี้ถ้าจะถามว่าจะตั้งสถานที่ประสานงาน หลายครั้งของประเทศไทยเป็นการตั้งขึ้นมาข้างในไม่มีเหมือนตั้งโครงการกระดูก แก้วไม่มีหัวใจ เรื่องแบบนี้เป็นเรื่องที่ต้องทำให้เกิดขึ้น เป็นเงื่อนไขของการสร้างสำนักงาน ประสานกัน คิดว่าจะมีหลัก เรื่องของกลุ่มแกนที่ทำงานก่อน โครงสร้าง CPT เป็นลักษณะที่ใหญ่ และคงเป็นปลายทาง ที่น่าจะเกิดขึ้นสำหรับการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่ก่อนจะไปตรงนั้นต้องมีคนทำงานตรงนี้ด้วย คนที่อยากจะทำสักคน

ถามว่าหน้าที่ของกลุ่มแกนในการตั้งต้นทำงานตรงนี้ เป็นระดับไหนบ้าง เขามีหน้าที่ในการเคลื่อนไหวให้เกิด CPT เพราะฉะนั้นเรากำลังพูดถึงกระบวนการเคลื่อนไหว 2 ชั้น เรื่องของรูปแบบองค์กร CPT อาจจะเป็นองค์ประกอบที่แตกต่างไปจากรูปแบบของ Barry Hall องค์ประกอบแบบนั้นต้องคิดถึงรูปแบบอื่นด้วย ไม่ใช่ฝรั่งบอก 30% ก็ต้อง 30% ด้วย มันอาจจะต้องมีรูปแบบการเชื่อมประสานการต่อเชื่อม การประสานจำเป็นต้องให้ชาวบ้านเข้ามานั่งในเวทีเวลาที่ตัดสินใจ ในขณะที่รวบรวมชาติของเขาไม่ได้ แต่เขาควรมีบทบาทด้านไหน สิ่งควรมีบทบาทด้านไหน วิชาการควรมีบทบาทใหญ่ในด้านไหน คือรูปแบบยังเป็นเรื่องที่ยังต้องค้นหาอยู่ การเคลื่อนไหวยังต้องกลุ่มเล็ก ๆ ที่จะต้องจัดการอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อจัดการให้เกิดขึ้น เป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่คล้าย ๆ กับกลุ่มวิเคราะหฺยุทธศาสตร์การทำงาน วางแผนว่าเชื่อมอะไร อย่างไร กว่าที่มันจะเกิด CPT มันไม่เกิดง่าย ๆ ถ้าเกิดง่ายที่สุดคงไม่ต้องทำอะไรเลย บอกสภาพพัฒนาฯ เกิดเลย แต่ตามว่าเสร็จแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมที่ผูกพันมาตลอด 2 วัน คืออะไร มันไร้ประโยชน์ติดตัว หากไม่เกิดประโยชน์แปลว่า เราต้องเคลื่อนไหวเรื่องนี้ไปพร้อม ๆ กันกับการที่ภาครัฐกำลังเคลื่อนด้วย ถ้าหากไม่เคลื่อน เราต้องรู้ว่าไม่ได้จัดลำดับความสำคัญของเรื่องนี้ไว้ เราให้ความสำคัญกับเรื่องอื่น เรื่องอื่นอาจจะเป็นเรื่องที่ทันท่วงทีหลายมึงงานต้องทำอยู่ ถ้าจะไม่ทำกัน ถ้าสภาพพัฒนาฯ มหาดไทย หรือใครก็ตามบอกว่าเขาจะต้อง CPT ขึ้นมาแล้วเราไม่มีอะไรรองรับ เราพูดอะไรไม่ออก เพราะเราไม่ได้เตรียมตัวไว้ก่อน 2 ปีแล้ว ไม่ไปก็แปลว่าไม่ทำกันแล้ว การวางแผน หน้าที่อีกหลายอย่างของกลุ่มแกน หรือการวางแผน วางแผนตั้งแต่เริ่มต้นเราต้องรู้ว่าต้องรู้อะไร ระบุความเมตตงการที่เราต้องการรู้อะไร ถึงจะทำงานตรงนี้ได้ ซึ่งตรงนี้อาจให้เห็นว่าภาพงานวิจัยมันอยู่ข้างเวที ไม่ได้อยู่ตรงกลางเวที นักวิชาการอยู่ข้าง ๆ เป็นคนที่ช่วยเสริมได้ แต่ว่ามันต้องการที่จะตัดสินใจในการวางแผนร่วมกัน และตรงนี้ได้ทำหน้าที่ประสานงานกับนักวิชาการ ว่าต้องการรู้อะไรบ้าง ประสานกันฝ่ายรัฐรู้ว่าตอนนี้ปัญหาเรื่องกฎระเบียบ ของคุณกำลังทับเรื่องโน้นเรื่องนี้อยู่ สร้างปัญหาอยู่ ประสานงานกับฝ่ายสื่อ เรื่องการกระตุ้น movement กระตุ้นให้ความสนใจของชนชั้นกลางเข้ามาหนุนเสริมจังหวะของการเคลื่อนไหวที่มันเกิดขึ้นต่าง ๆ เหล่านี้มันเป็นหน้าที่ของกลุ่มแกนตั้งต้นซึ่งมันจะต้องมี ซึ่งยังไม่มีการตอบว่าจะใคร หน่วยงาน

สกว. ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย เรามีความสนใจร่วมกัน ถ้าหากว่าท่านสนใจเรื่องนี้ แต่เราสามารถก้าวล่วงไปถึงขั้นผลักดันไปสู่กลุ่มแกนอื่นที่ถ้าหากท่านไม่อยากจะทำ อันที่ต้องเรียนตรง ๆ และเป็นเรื่องที่ทำหายด้วยเหมือนกันว่า คนสงขลาอยากจะพัฒนาทะเลสาบสงขลาเหมือนกันรึเปล่า มีคนพูดว่า Vision ระดับลุ่มน้ำยังไม่เกิดเลย คนแต่ละคนมองเฉพาะหมู่บ้าน มองเฉพาะชุมชน มาวันนี้คุณมาพูดเรื่องลุ่มน้ำ มันเป็นไปได้จริงรึเปล่า โดยที่เงื่อนไขของทุกอย่างวันนี้ มันเป็นไปได้ชนิดที่ไม่มีทางเป็นไปได้ หรือมันเป็นไปไม่ได้ชนิดที่อาจจะทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยการทะลุรอบวงบางเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่กลุ่มแกนจะต้องจัดกระบวนการเอาคนมานั่งวิเคราะห์ว่าตรงไหน คือ จุดล๊อค และตรงไหนที่เป็นจุดผลักดันให้มันออกไปได้ บนวิธีการทำงานอันนี้ คำถามก็คือว่า ทางสกว. เองไม่ว่าจะเป็นกลุ่มไหนก็ตามจะเป็นกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งก็ไม่ได้มีมหาวิทยาลัยเดียว มีตั้ง 3 มหาวิทยาลัย ยังไม่นับราชชมงคล อาชีวะ เทคนิค เกษตรกรรม ไม่รู้เท่าไร กลุ่มนักวิชาการก็เป็นกลุ่มหนึ่ง NGOs ภาคใต้ก็เป็น NGOs ที่แข็งมาก การก้าวเดินขยับไปเร็ว กลุ่มองค์กรของชาวบ้านทางภาคใต้ก็เป็นกลุ่มที่โดดเด่นมาก โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ใหญ่และแข็งที่สุดในประเทศ และภาครัฐในภาคใต้ดูว่าค่อนข้างจะรับฟังถ้าเทียบกับภาคอีสาน ค่อนข้างจะรับฟังกระแสประชาชนอยู่ แต่มีคำถามว่าบนพื้นที่ที่มี potential ขนาดนี้ ทำไมมันรวมกันไม่ได้ เกาะกันไม่ติด ศักยภาพก็มีเยอะ แล้วตกลงจะเกาะรึเปล่า เพราะอยู่ข้างนอก จะทำไม่ทำจะทำได้กลับบ้าน เป็นการตั้งคำถามกลับไปยังประชาชนของสงขลา กับกลุ่มคนของสงขลาที่สนใจเรื่องลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้วยกันว่า ถ้าสนใจจะทำเรื่องนี้ก็ร่วมมือกันได้ ถ้าไม่สนใจกันแยกกันได้ จะได้ทำภารกิจอื่น คุยกันมา 2 ปี ชักเหนื่อย

มาถึงวันนี้เราต้องยอมรับว่า การทำ position paper ไม่ต้องการ paper ที่สมบูรณ์แบบเป็นเลิศ หลายคนอ่าน paper แล้วยังจะเห็นว่ายังมีข้อบกพร่อง มีจุดอ่อนอยู่ แต่เราต้องใช้ paper เป็นยุทธศาสตร์ เพราะความเห็นของคนที่เราจะทำไม่ทำมากกว่า คือ จะดูความพร้อมที่จะทำ และมีทิศทางอย่างไร ซึ่งผลการระดมความคิดก็คิดว่าดีพอสมควร และหลังจากนั้นต้องมี action มีคนที่สานต่อ อยู่ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ ถ้าตั้งอยู่ใน มอ. ก็จะได้เสร็จ ศูนย์ประสานงานไปอยู่ใน มอ. ไม่น่าเชื่อว่าชาวบ้านจะเดินเข้ามอ. ได้ถนัดขนาดไหน แต่ถ้ากลุ่มแกนเกิดก่อน แล้วรอให้ มอ. ช่วย คือ ศูนย์ประสานงานเกิดหลังจากที่ได้ตกลงใจ คิดเห็นกันของกลุ่มแกน แต่ถ้าตั้งขึ้นมาก่อน ไม่ถูก ไม่ใช่วิธีการทำงานที่ถูก เหมือนสร้างตึกแล้วคิดงานทีหลัง ต้องคิดงานก่อน ถึงจะรู้ว่าเราต้องการอะไรบ้างมาเสริม ที่อยากจะฝากเอาไว้ว่างานวิจัยจะเป็นงานเสริม โดยเฉพาะเรื่องนี้ งานพัฒนาเป็นตัวนำ แล้วบนฐานของความจำกัดเรื่องทรัพยากรแปลว่ามันต้องมาคิดด้วยกันว่าจะทำอย่างไร และอาจต้องลงทุนด้วยกันด้วย ถ้าในที่สุดกลุ่มแกนตัดสินใจว่าน่าจะมีศูนย์ประสานงาน ใครจะร่วมลงทุนด้วยกันกับการที่มี office ประสานงาน อาจจะไม่ใหญ่โต ต้องการเครื่องมือเครื่องไม้ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ไม่กี่ตัว การจะระดมทุนว่าใครยินดีจะให้มันเกิด เครื่องทดสอบความเป็นเบญจภาคีที่แท้จริง คือ ดูว่าสุดท้ายแล้ว ใครจะยอมจ่ายบ้างจะเป็นคนข้างในหรือคนข้างนอกกันแน่ บทบาท สกว. ที่จะช่วยเสริมในระยะต้น คือ การกระตุ้นให้เห็นความจำเป็น

ที่จะทำให้เกิด แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายจะอยู่ที่ท่านให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนว่าหน้าตาของงานเป็นอย่างไร ไปคุยกับทาง สกว. ได้ว่าตรงไหนเป็นงานวิจัยที่จะเสริม เราถือว่าเราทำงานเป็น partner กันไม่ได้เป็นลูกจ้างกัน ต่างคนต่างอยากที่จะทำงานเป็นของตนเอง มีทางเลือกของตนเองที่จะเดินไปได้ ตรงไหนที่มันเสริม ตรงทุนวิจัยเข้ามามีส่วนเป็นประเด็นความต้องการของการพัฒนางาน แต่ถ้าเป็นงานวิจัยไปไหนไม่รู้ไปกันคนละทาง คนทำเสร็จไม่ได้นำมาเผยแพร่ ถ้านำมาใช้ประโยชน์ตรงงานที่เคลื่อนไหวให้มันเกิด CPT ขึ้นมาได้จริง ก็กลายเป็นวิจัยกันพัฒนาแยกกัน งานวิจัยต้องตอบความต้องการของกลุ่มคน ถ้าสมมุติว่ามันมีแกนอยู่ ตรงนี้คือการจะต้องวิเคราะห์ผลการประชุม 4 กลุ่ม ข้อเสนอต่าง ๆ ข้อเสนอว่าเมนูประเด็นที่จะทำว่าต้องการศึกษาอะไร ประเด็นเหล่านี้เอาไปเคลื่อนไหวงานต่ออย่างไร เอาที่สำคัญและจำเป็นจริง ๆ ระยะข้างต้น 6 เดือน หรือ 1 ปี มันคืออะไร ที่จะผลักออกไปข้างหน้า และระบบอันนี้ ถึงจะคุยกันได้ว่าจะเป็นการสนับสนุนได้หรือไม่ หาใครมาทำ คนทำมีคุณสมบัติเหมาะสมหรือเปล่า มีความรู้พอหรือไม่ เป็นประเด็นสุดท้ายที่เรียนไว้ว่า เรื่องนี้ตอนนี้ คือ เวทีกลับไปอยู่ที่ท่านว่าท่านจะทำต่อหรือไม่ และ สกว. คอยนั่งดู ถ้าท่านจะทำต่อก็มาคุยกัน ถ้าท่านไม่ทำต่อก็จะชะลอออกไป

- **เจริญ ตันมงคล** (กรรมการสภาปณิกทักษิณ)

ท่านก็เห็นว่าตอนนี้ที่นั่งกันอยู่ 45 คน ก็น่าจะเป็นคณะกรรมการทะเลสาบเลย จัดตั้งก่อน เพราะไม่อย่างนั้นเมื่อการประชุมเล็กแล้วคงสลายกลับไปหมด ทำให้การประชุม 2 วันที่ใช้เวลาเยอะ ใช้เงินเยอะ คงไม่ได้อะไรกลับไปอีก เพราะผู้แทน สกว. บอกว่า ถ้าห้องถื่นไม่ตอบรับ เราก็คงเสียดาย เมื่อตัวอย่าง CPT ก็คิดถึงบริษัท เจริญโภคภัณฑ์ ไทยแลนด์ ไปเห็นที่จังหวัดชุมพรมีวิทยาเขต อำเภอระแม ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทางพื้นที่อยู่ริมทะเล มีคณะประมงน้ำจืด แต่สนใจการสอนเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ชุดบ่อโดยการระดมทุนของ CP โดยเข้ามากระจายให้ภาคเอกชนเข้าทำ CP ถือว่าเป็นเอกชนข้ามชาติสัญชาติไทย เขายินดีที่จะขายกิจการลงทุนต่างประเทศเพื่อเอาเงินมาลงทุนในไทย เรายอมรับว่า สกว. ให้ข้อคิดเจ้าของห้องถื่น โดยมีมหาวิทยาลัยอยู่โดยไม่ต้องลงทุน ที่จะต้องตั้งสำนักงาน มีพร้อมทั้งบุคลากร เครื่องมือ ปัญหา สาเหตุ มันอยู่ที่นี้อยู่แล้ว ก็แปลกใจว่าส่วนใหญ่นโยบายต้องการที่จะกระจายความ เจริญสู่ภูมิภาคและชนบท แต่จะเห็นว่าตรงกันข้าม เช่น ธนาคารที่มาตั้งอยู่โดยเอาทรัพย์สินมาตั้งอยู่ที่เมืองหลวง หากเรามหาวิธีการ เราได้มีการประชุมครั้งนี้ ถือว่าเป็นการเอาอาหารมาป้อนให้ถึงปากเรา ยังไม่มีโอกาสอ้าปากรับก็น่าเสียดาย

● **พันธโทสุปริชา ชลสาคร** (โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังฯ กองทัพภาคที่ 4 นครศรีธรรมราช)

ได้ประโยชน์มากมายที่เดียวจากการประชุม และปัญหาเหล่านี้ลุ่มน้ำปากพนังเคยประสบมาก่อน ปัญหาในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นรู้ดี ปัญหาของชุมชน ชุมชนรู้แต่ แต่การจัดการนั้นจะเป็นการยากที่จะสรุป อยากจะเชิญ มอ. สกว. หรือคนที่อยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ไปศึกษาดูงาน ดูวิธีการทำงานของลุ่มน้ำปากพนัง โดยขออย่าว่าพื้นฐานและปัญหาที่เกิดเช่นเดียวกัน และได้ดำเนินการไปสู่การบำบัดแล้วจริง ๆ และคิดว่าจะเป็นประโยชน์มากถ้าหากได้ศึกษาโครงการที่เหมือนกัน ใกล้เคียงกัน และได้คำตอบเป็นแนวทางได้ เพราะเคยนำชุมชนไปศึกษาโครงการของลุ่มน้ำบางนรา เดิมที่เราได้รับการคัดค้านมากหลายเรื่องทีเดียว เราได้มาพูดถึงข้อเท็จจริงกัน ก็มาพูดถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ที่จะได้รับ คนส่วนน้อยที่จะเสียไป ข้อเท็จจริงคนในพื้นที่ยอมรับได้ โดยไม่อยากจะให้ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้สูญเสียโอกาสในเวลาอันใกล้นี้ ก็เป็นแนวคิดที่ดีที่มีความคิด โดยอยากจะเชิญชวนไปศึกษาเพื่อนำมาใช้ และปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์โดยจะเป็นกระบอกเสียง นำไปเผยแพร่ในสถานีวิจัยกองทัพบก โดยส่งไปที่ พันโทสุปริชา ชลสาคร กองทัพภาคที่ 4 จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ได้ข้อมูลนำไปเผยแพร่เพื่อเป็นการกระตุ้นได้อีกทาง

● **กำราบ พานทอง** (โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้)

ขอเสนอเพิ่มเติมประเด็นตรงนี้คือ ในกระบวนการที่เราคิดหวังที่จะให้กลุ่มแกน CPT ผมมองว่า 2 ขั้นตอนควรจะต้องเกิดขึ้นก่อน คือ ขั้นตอนแรกน่าจะเป็นประเด็นปัญหา หลายปัญหาที่กำลังประมวลขึ้นมา กลุ่มหรือองค์กรในพื้นที่ควรจะมีการรวมตัวขึ้นมา โดยเชื่อว่ากลุ่มบริเวณทะเลสาบ เริ่มจากกลุ่มคนที่ทำนาทำสวน แต่จะมีการเพาะเลี้ยงที่โหนบ่างไม่แน่ใจ เพราะฉะนั้นข้อเสนอนี้ 1 ถ้าเป็นไปได้ เริ่มตั้งแต่ชมกลุ่มคนที่เป็นกลุ่มแกนเครือข่ายในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็น ดันที่ 2 กระบวนการมันน่าจะเกิดเป็นเวทีใหญ่คล้ายกับประชาคมลุ่มน้ำมาก่อน อาจจะมีคน 400-500 คน โดยเวทีนี้เป็นแค่การบ้าน เวทีใหญ่น่าจะเกิด เมื่อเกิดสมัชชาประชาชนลุ่มน้ำ เวทีนั้นจะทำให้กลุ่มแกนให้แสดงออกเต็มที่ ในวันนี้สมมติเกิดสัดส่วนยังไม่สมบูรณ์ แต่ก็ชั่วคราวก็ไม่ใช่ปัญหา แต่ถ้าจะเกิดเป็นทางการหรือเป็นการยอมรับน่าเกิดเวทีสมัชชาประชาคมของลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นเจ้าภาพร่วมกันในฐานะการทำงานเบื้องต้น คิดว่าหลักฐานสมัชชา แจ่งเวทีของกลุ่มแกนน่าจะเริ่มต้น และขั้นตอนที่เป็นรูปแบบน่าจะได้รับการยอมรับและเป็นทางการ การเกิดเวทีประกอบนี้ไม่ใช่เกิดครั้งเดียวแล้วจบ น่าจะเป็น 1 ปี 2 ครั้ง ผมคิดว่างานแผนประกอบประชาคม เวทีประชาคมน่าจะรองรับแผนเหล่านั้น หมายถึง ว่าแผนหลักที่เกิดจากประชาชนในพื้นที่ค่อย ๆ ส่งมาจนเป็นแผนพัฒนาลุ่มน้ำ ประชาคมลุ่มน้ำ ควรรองรับแผนเหล่านั้น มากกว่าผ่าน

มาโดย core group แล้วข้ามไปเลย เพราะเชื่อว่าถ้าเกิดแบบนี้ ผู้นำกร่วมในกลุ่มเล็ก ๆ ที่ได้พูดคุยในกลุ่มย่อย น่าจะเป็นจริงและคณะทำงานกลุ่มเล็ก ๆ ชั่วคราวก็จะเกิดได้ โดยสัดส่วนอาจจะต้องมีการเพิ่มโดยชาวบ้าน จะมีบทบาทมากขึ้น

- **สร้าง สุวรรณวงศ์**

ทางกระทรวงมหาดไทย ที่จะมารับความทุกข์ร้อนของชาวทะเลสาบสงขลาที่จริงทางกระทรวงมหาดไทย ดูแลประชาชนให้อยู่ดี กินดี มานั่งร่ำแก้ปัญหา นโยบายต่าง ๆ น่าจะนำเรื่องนี้ไปเสนอ และได้พูดว่าได้ให้งบประมาณมาช่วยเหลือประชาชนแล้วหาทางแก้ไข เราไม่ได้มาวิจัยกันแล้วเราคิดแก้ไขกันอย่างไร เพราะทะเลสาบวิกฤตแล้ว คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมก็เช่นกันที่แล้มา เพิ่งรู้ไม่ได้แนะนำตัวว่ามาจากไหน ให้ประชาชนช่วยกันจัดการรอบลุ่มน้ำทะเลสาบ แต่ไม่มีงบประมาณ ทางสิ่งแวดล้อมมีงบประมาณ น่าจะส่งมายื่นมือลงมาให้ความช่วยเหลือ ถ้าไม่มีงบประมาณก็แก้ไขไม่ได้ ถ้าหน่วยงานที่จะช่วยก็ช่วยรับเอาปัญหาไปเสนอ แนวทางกรมส่งเสริมด้วย กรมชลประทานก็มาทำหน้าที่ดูแล และตัวงบประมาณช่วยเหลือลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่ให้คืนชีพซักที ถ้าสมมุติว่าการประชาสัมพันธ์ไม่ได้เผยแพร่ ให้ชาวเมืองหาดใหญ่รู้ ทุกหนทุกแห่งรู้ ก็ยังพัฒนาไปยาก ชาวประมงก็ขายแพง และเดือดร้อนชาวเมืองที่ต้องซื้อปลาแพง เราต้องเริ่มร่วมกันดำเนินการ แล้วที่เสนอว่าตั้งคณะกรรมการ ก็ไม่ได้จัดตั้งคณะกรรมการรอบทะเลสาบสงขลา ขอภาคพิงทั้งภาค 4 เรื่องลุ่มน้ำปากพนัง ที่จะช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจน แต่ดู ๆ แล้วว่ายังไม่เพียงพอที่จะช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจน ยากจนจริง ๆ อยู่ที่ดินราชพัสดุ ที่ดินประมง ที่ทำกินไม่ได้ทำกินในที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ คือ ปลูกกระจุต แต่พอได้ไปช่วยเหลือได้ช่วยเหลือตามที่มี น.ส.3 คนที่ไม่มีทำกิน ที่อาศัยไม่ได้ช่วยเหลือ เมื่อการประชุมครั้งแรกจะให้ไป 500 ไร่ เหลือ 200 ไร่ ก็ได้กับคนรวยอีก เพราะคนจนโดนตัด แล้วกองทัพภาค 4 ช่วยเหลือได้อย่างไร

- **หมัด หมัดอาลี (สมาพันธ์ประมงทะเลสาบ ต.สทิงหม้อ อ. สิงหนคร)**

บ้านติดทะเล และได้เป็นเจ้าของทะเลสาบ ที่ผมได้ตำแหน่งปัจจุบัน คือ ประธานสมาพันธ์ประมงทะเลสาบ คงจะเคยได้กรอบแนวคิด โดยหยิบยก คือ การแก้ปัญหาทะเลสาบ คงจะเคยได้ยินเรื่องเครื่องมือทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำ ดูในเอกสารจะเห็นว่าประมาณ 10 กว่าปัญหา จะหยิบยกเอาประเด็นสั้น ๆ ปัญหาที่สำคัญ โดยชุมชนได้รับผลกระทบตั้งแต่ 2526 แต่แก้ปัญหาได้เมื่อ 2540 คือ ปัญหาอวนรุน จากแนวคิดและเคยได้รับผลกระทบจนกระทั่งส่วนราชการของรัฐ และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ ต้องการแก้ปัญหาด้วยตัวของเราเอง พอชุมชนเข้มแข็งขึ้น โชคดีที่หน่วยงานของรัฐมาศึกษาผลกระทบและทาง

เราเทียบชั้นจริง เครื่องมือทำลาย ไม่ได้ทำลายเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำ ทำลายเครื่องมือประมง ระบบนิเวศทั้งหมดของกลุ่มน้ำทะเลสาบ คิดกันไปคิดกันมา ไม่ใช่ปัญหาเกิดขึ้นแล้วโดยภาพรวมระดับประเทศ แต่เป้าหมาย วัตถุประสงค์จริง ๆ คือ กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขอเสนอแนะว่าปัญหาได้แก้ถ้าเมื่อวันที่ 30 กันยายน 40 โดยยืนยันว่า 100% ไม่มีแล้ว ทรัพยากร 2541 คือ กุ้ง ปู ปลา เพิ่มขึ้น เพราะเป็นลูกประมง โดยกำเนิดรู้จักกับการที่จะรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วประเทศ คงยากหน่อย กับการจะเข้ามาแก้ปัญหา แต่เป็นปัญหาอันดับแรก

- **รศ.ดร. ประเสริฐ ชิตพงศ์** รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ ม.สงขลานครินทร์
สรุปและปิดการประชุม

ผมได้ถูกกำหนดให้มาปิดงาน ผมฟังดูแล้วดูเหมือนว่าที่ประชุมยังไม่ต้องการที่จะให้ปิด เพราะยังมีประเด็นที่ยังต้องพูดกันอยู่ อย่างไรก็ตามขอเรียนว่าเรื่องทะเลสาบนั้น พูดกันได้อีกนานมาก ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานก็ยังพูดกันเหมือนเรา ผมเองตั้งแต่มาทำงานที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งแต่ปี 2519 ถูกดึงถูกชักนำให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับตลอดเวลา ตอนที่ John Taylor and Son ซึ่งถือเป็นกลุ่มแรกที่ได้ทำการศึกษาระบบทะเลสาบสงขลา โดยสภาพณ์ ๙ หยิบมาเป็นประเด็นสำคัญ ผมกลับมาจากศึกษาต่อกลับมาทำงานได้ไม่กี่วันก็ตามตัวมาให้ช่วยเป็นเลขานุการให้กับกลุ่มนี้ ต้องใช้ภาษาอังกฤษ ผมกลับมาแล้วยังไม่แข็งก็ให้มาช่วยทำบทสรุปจาก John Taylor เริ่มจากตรงนั้นมาจนถึงปัจจุบัน ถูกผนวกเข้ามาจนเกือบทุกกิจกรรมของทะเลสาบสงขลา ต้องขยายผลมาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในทะเลสาบสงขลา ผมถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก คือ ประเด็นที่ สกว. ต้องการจะดูว่าถ้า สกว. ต้องการจะสนับสนุนการวิจัยประเภทที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบประชาชนมีส่วนร่วมน่าจะเป็นที่ใด ถ้ามองมาที่ทะเลสาบสงขลาว่าเป็นแหล่งหนึ่งที่น่าจะมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่เพียงใด ตัวอย่างที่ อ.สีลาภรณ์ พูดเป็นโครงการแรกที่ใช้เวลานานมากในการพัฒนาโครงการ และมาถึงวันนี้ก็ไม่แน่ใจว่าจะสรุปได้ ขึ้นอยู่กับพวกเราทั้งหลายที่จะดูว่ามีประเด็นอะไรที่จะทำวิจัย และการวิจัยนั้นจะไปเสริมความแข็งแกร่งในการบริหารจัดการ มิใช่การวิจัยแบบเทคนิคแบบอื่น ๆ ที่ทำกันมามากแล้ว

การวิจัยเพื่อหาความชัดเจนว่าการให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นจะมีวิธีการอย่างไร และมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ฉะนั้นเรื่องทะเลสาบสงขลาเป็นเรื่องใหญ่และต้องพูดกันอีกนาน เราทำงานวิจัยกันมานาน ทั้งในด้านเทคนิคปลีกย่อย แต่ต้องเรียนกันตรง ๆ ว่าเท่าที่ทีมทำงานมาเพื่อประกอบการสัมมนา (เอกสาร) ในครั้งนี้งานวิจัยที่น้อยที่สุดคือ ด้านสังคมศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนด้านเทคนิคจะเยอะมาก เพราะทำกันมานานแล้ว เรื่องของกระแสน้ำ ประมง ทำกันเยอะมาก ความสำคัญของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมประชาชน เพราะคำ

ถามของ อ. สีลาภรณ์ ในตอนท้ายคือ เราจะทำต่อหรือไม่ ถ้าทำต่อจะทำเรื่องอะไร อย่างไร แนวทางอย่างไรจะได้สนับสนุน เพราะฉะนั้นก็อยู่ตรงนี้เองว่าการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีจุดเริ่มเชื่อมโยงตรงไหนที่ยังมีการวิจัย แล้ว สกว.ก็จะเข้ามาดูแลและสนับสนุน เพราะฉะนั้นอยากจะทำความเข้าใจตรงนี้ว่าบทสรุปอยู่ที่ท่านทั้งหลายที่เข้ามาประชุมในวันนี้ แต่ถ้าถามความเห็นของผมนั้นยังมีช่องโหว่อีกมากที่ต้องการการวิจัย เพราะว่าเมื่อเริ่มทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในแต่ละที่แต่ละแห่งจะมีวิธีการปลีกย่อยไม่เหมือนกัน ผมเรียนว่าเมื่อกี้พลโทสุริธา ได้พูดถึงลุ่มน้ำปากพนัง อันนี้ก็เป็นที่ที่ตนตัวอย่าง ผมเองก็ถูกดึงเข้าไปในยุคแรกของการวางแผน ที่ท่านแม่ทัพภาค 4 คือพันเอกบัญชา เป็นผู้ทำโครงการ และขอความร่วมมือมาที่มหาวิทยาลัย ผมเข้าไปช่วยทำกิจกรรม ผมเรียนตรง ๆ ว่า ลุ่มน้ำปากพนังกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงก็ว่าได้ คนละแนวคนละทิศ ลุ่มน้ำปากพนังมีปัญหาด้านกายภาพเป็นหลัก รองลงมาคือ สังคม แต่ว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่กายภาพไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังอยู่เหมือนเดิม การตื่นเงินก็มีบ้าง แต่ธรรมชาติจะพัดออกไปเอง แต่ปัญหาสังคมจะสูงมากนั่นคือประสบการณ์ที่ผมมีอยู่ และติดตามอยู่ตลอดเวลา การแก้ปัญหาทางกายภาพไม่ยุ่งยากและลำบาก แต่การแก้ปัญหาที่สังคมเป็นพื้นฐานและปัญหาอยู่นั้น เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนและยุ่งยากที่สุด

เพราะฉะนั้นคำตอบตรงนี้ที่ สกว. ถามว่าจะเดินทางไปหรือไม่ ผมจะขอพูดสรุปว่า เราต้องเดินทางไปหาจุดเด่นที่สำคัญ ที่เป็นช่องโหว่และจุดอ่อนอยู่ เพื่อทำการวิจัยให้ชัดเจนขึ้นมาในส่วนนั้น เพราะฉะนั้นผมคิดว่าการที่จะต้องเดินทางไป คือ ต้องสร้างประชาคม สร้างรูปแบบและวิธีการ เมื่อกี้ อาจารย์เริงชัย ได้นำเสนอรูปแบบของจังหวัดตรังและสุราษฎร์ธานี ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ในที่สุดผมคิดว่าในการศึกษาที่กระทรวงมหาดไทย ที่สถาบันดำรงราชานุภาพให้ มอ. ทำการศึกษาเพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการ และในที่สุดก็อยากถามว่า เราน่าจะหาคำประกอบหรือองค์การในการจัดการโดยจัดตั้งเป็นรูปแบบของสถาบันพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และเป็นองค์การบริหารพิเศษ ซึ่งในต่างประเทศก็ทำกันเยอะแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับบ้านเรา ให้ฝ่ายกฎหมาย ให้ทางรัฐบาลพิจารณาว่าเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน เพียงใด เมื่อกี้คุณไธว ได้ชี้ให้เห็นว่ามันเป็นอย่างไร ในที่สุดก็เป็นคำถามว่ารัฐบาลจะเขมมีย ถ้ารัฐบาลเขาก็เป็นทางขกอีกทางหนึ่ง กรณีของการบริหารจัดการ แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนก็ยังเป็นอีกมุมหนึ่งที่มีความสำคัญ และในที่สุดเราก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ จะจัดองค์การหรือหน่วยงานอะไรขึ้นมา อ.เจริญแนะนำว่าจะต้องตั้งนั่น ตั้งนี้ ตั้งได้แต่ผมคิดว่าจะต้องให้องค์การเป็นเรื่องที่หลังเรื่องประชาชนที่อยู่ให้เข้าใจและเห็นร่วมกันเสียก่อน แล้วก็จะมืองค์การมารองรับก็นั่งจะเป็นทางออกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตามการตั้งประชาชนเพื่อให้มีความเชื่อมโยงและประสานซึ่งกันและกันไม่ใช่เรื่อง
ที่ง่าย เพราะฉะนั้นโครงการวิจัยทั้งหลายที่ สกว. เห็นว่าน่าจะมีและสนับสนุน สกว. ถามว่าเราจะเอา
หรือไม่ นั่น ยืนยันว่าเราจะเอา เราในที่นี้คือคนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบสงขลา และคิดกันว่าเรื่อง
การวิจัย อย่างคิดว่าเป็น มอ. มอ. เพียงแต่ช่วยประสานเท่านั้น การสัมมนาในครั้งนี้ มอ. ก็ช่วย
ประสานให้ ที่จริงแล้วจะอยู่ที่ท่านทั้งหมดว่าจำเป็นเมื่อถึงวันหนึ่ง ตั้งประชาชนขึ้นมาได้ แล้วหาสำนัก
งานไม่ได้ ผมพูดได้เต็มปากเลยว่า มอ. ยินดีที่จะเป็นสำนักงานให้ขอให้ท่านจัดตั้งประชาชนขึ้นมาได้
ก่อน เมื่อก่อน อ. สีสลาภรณ์ พูดขึ้นมาว่า ปักขี้ได้ ทะเลสาบสงขลา สถาบันวิชาการมีพร้อม ประชาชนพร้อม
เพราะคนในภาคได้เข้มแข็งกว่าคนในภาคอื่น ๆ NGOs ในภาคได้เข้มแข็ง รัฐพร้อมที่จะรับฟังประชา
ชน เมื่อมีพร้อมอย่างนี้แล้ว ทำไม่มันไม่เกิด อาจเพราะว่ามันพร้อมมากเกินไป แข็งอยู่ด้วยกันรวมกันไม่
ได้ แต่การแข็งไม่ใช่เรื่องเสียหายเพราะ การแข็งอย่างนี้คือเรื่องที่ดี การโค้งเข้าหากันบ้างแต่เป็นการโค้ง
อย่างแข็งๆ ไม่ใช่โค้งแบบอ่อนๆ ในที่สุดก็เป็นเรื่องอ่อนปวกเปียกไปหมด เราพูดกันวันนี้ผมพูดว่าตก
ไปไม่ทราบผิดหรือเปล่า อบต. ไม่รู้จะใส่ไว้ตรงไหน คุณใส่ไว้ไว้เฉพาะจังหวัดกับอำเภอ ตำบลก็ไม่ได้
ใส่ เมื่อวานนี้ มอ. มีการสัมมนา อบต. จังหวัดสงขลา ประมาณ 180 กว่าคน เป็นเรื่องสนุกสนานพอ
สมควร เพราะว่ามีเรื่องต่าง ๆ มากมาย การกระจายอำนาจลงสู่พื้นฐาน อบต. ขณะนี้ข้อคิดเพราะว่าไม่
มีภาษีจากการขายที่ดิน ที่บอกว่าขายเพราะมีเงินเป็นร้อยล้านเพราะว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีจาก
การขายที่ดิน ขณะนี้การซื้อขายที่ดินเกิดขึ้นน้อยมาก อบต. ทวดเลย เพราะฉะนั้นก็ต้องคิดสร้างสถาน
ภาพทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งให้คนในชุมชนเข้มแข็ง แจ็งเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา แล้ว อบต. จะได้
ประโยชน์จากความเข้มแข็งตรงนี้ด้วย แต่เมื่อไหร่ทางบ้านอ่อนปวกเปียก อบต. ก็จะเจอสภาพสูญเสีย
ส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบสงขลาไม่ใช่เป็นเรื่องที่น่าจะมองข้าม

ผมได้ใช้เวลาของท่านมานานพอสมควรและให้สรุป ตรงนั้นผมขอสัญญาว่าเราคงต้องจับ
มือเข้าหากันเชื่อมโยงกัน แต่มีความเข้มแข็งของกันและกันอยู่ เชื่อมโยงเข้าหากันในทุก ๆ ส่วน ไม่ว่าจะรัฐ
เอกชน สื่อ อะไรทั้งหลาย ของทุก ๆ ส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย คงต้องร่วมมือกันทุก ๆ ฝ่าย ให้ฝ่ายที่มีแต่
ส่วนได้ส่วนเสียหรือส่วนได้เพียงอย่างเดียวทะเลสาบก็เป็นอย่างที่เราเห็น น้ำเน่าเต็มไปหมด ให้กลุ่มที่มี
เฉพาะส่วนเสียรวมกันอย่างเดียว ก็ไม่รู้จะไปทำ ไปแก้ปัญหอะไรก็ได้เพราะฉะนั้นการที่เกี่ยวข้องกับการ
มีส่วนได้ส่วนเสีย คงต้องรวมตัวกันอย่างแน่นนอน ก็คิดว่าบทสรุปก็คือ การจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม
ร่วมของทะเลสาบสงขลา อาจจะมีเหมือนที่อื่น แต่มีความต่างอยู่มากมาย เป็นลุ่มน้ำที่มีประชา
ชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายมีความเป็นพิเศษ มีความแตกต่างจากที่อื่นอยู่มากมาย
เป็นลุ่มน้ำที่อยู่ในลุ่มน้ำ ในขณะที่ลุ่มน้ำที่อื่น อยู่ในตอนเป็นหลัก ลุ่มน้ำในภาคใต้มาจากในที่ลุ่ม กรณี
ของทะเลสาบสงขลาเป็นลุ่มน้ำที่ซับซ้อนที่สุด จะเข้าไปแก้ปัญหทางกายภาพก็ไม่ใช่ง่าย จะเข้าไปแก้ปัญห
ทางด้านสังคมก็ไม่ใช่ง่ายเรื่องเบา ผมคิดว่ากรณีของทะเลสาบสงขลาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ความ

จำเป็นในเรื่องการเข้าใจที่จะทำการวิจัยหลัก และการวิจัยไม่ใช่สถาบันการศึกษาเป็นผู้นำ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำเรื่องนี้ให้กระจ่างออกมา ก็ขอเรียนว่าทุกท่านที่อยู่ในที่นี้อาจจะเป็นนักวิจัยภายใต้เงื้อมมือของ สกว. ก็อาจเป็นได้ ก็คิดว่าหลายท่านก็มีความจำเป็นหรือมีคำถามในใจมากมาย ในโอกาสนี้ขอขอบคุณทุกท่านมีอีกหลายเรื่องและมีหลายขั้นต่อไป และเวทีนี้ยังมีอีกหลายเวทีและอาจจะเป็นการพูดเรื่องเดียวกันอยู่ในหลายเวทีนั้น และอาจจะพูดเรื่องใหม่เกิดขึ้นแนวทางในการแก้ปัญหาอาจจะมียกคงจะต้องเป็นเรื่องของทุกท่านที่เกี่ยวข้องกับทะเลสงขลาในการแก้ปัญหาและทางออกและขอขอบคุณทุกท่านคงจะได้รับประโยชน์ไม่น้อย และขออำนวยความสะดวกให้ท่านเดินทางกลับที่พักโดยสวัสดิภาพ ขอขอบคุณ และขอถือโอกาสประชุมครับ

ภาคผนวก ง.

กำหนดการประชุมและรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ
“การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”

วันที่ 25 – 26 มีนาคม 2541

ณ โรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

**การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง
“การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”**

๒ กำหนดการประชุม

25 มีนาคม 2541

- 08.30 - 09.00 ลงทะเบียน
- 09.00 - 09.15 พิธีเปิด
- ผศ. ดร. สุนทร โสคติพันธุ์ (อธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)
- 09.15 - 10.00 บรรยายพิเศษ“การวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”
- ศ. นพ. วิจารณ์ พานิช (ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)
- 10.00 - 10.15 พัก ชา - กาแฟ
- 10.15 - 11.30 ร่วมเสวนาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- ผศ. อารี รังสียกฤษฎ์
- คุณพิศิษฐ์ ชาญเสนาะ
- คุณพรรณนิภา โสคติพันธุ์
- คุณบรรจง นะแสง
- 11.30 - 12.00 นำเสนอผลการศึกษา “position paper”
- ผศ. ดร. ไรจน์ฉรีย์ คำนวลสวัสดิ์
- อ. ศุภีมาบ วงศ์สุภาพ
- คุณอับดุลเลาะห์ เบ็ญนุ้ย
- ดำเนินรายการโดย... ผศ. ดร. ฉัตรไชย รัตนไชย
- 12.00 - 13.00 รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 - 15.00 ประชุมกลุ่มย่อย
- 15.00 - 15.15 พัก ชา - กาแฟ
- 15.15 - 16.30 นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย

26 มีนาคม 2541

- 09.00 - 10.00 อภิปรายเพื่อหากรอบและแนวคิด “แนวการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”
- 10.00 - 10.15 พัก ชา - กาแฟ
- 10.15 - 11.30 อภิปรายเพื่อหากรอบและแนวคิด “แนวการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” (ต่อ)
- 11.30 - 12.00 สรุปผลการประชุม และปิดการประชุม
- รศ.ดร. ประเสริฐ ชิตพงษ์ (รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ ม.สงขลานครินทร์)
- 12.00 - 13.00 รับประทานอาหารกลางวัน

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

หน่วยงานภาครัฐ	
1	น.ส. กานดา ชูแก้ว
2	นายประธาน กุลสุนทร
3	น.ส. วรัชวี จิตตวิจิจินดา
4	นายสุทธิ ศิลมัย
5	นายศิวรัช บุญแก้ว
6	น.ส. สุกัญญา สุขการณ
7	น.ส. นันทกานต์ คติการ
8	นายจรรุญ จันทมณี
9	นายนิรัตน์ ประเทพ
10	นายองอาจ นันทกิจ
11	คุณเบญจวรรณ พาละหาญ
12	คุณอุมา ศรีสุข
13	พ.ท. สุปรียา ชลสาคร
14	นายอิสระ ละอองสกุล
15	นายวิทยา วรดิษฐ์
16	นายชินวัตร พรหมมานพ นักวิชาการ
17	ศ. วันชัย วัฒนศัพท์
18	ผศ. อารี รั้งสิโยกฤษญ์
19	ผศ. ประสาท มีแต้ม
20	รศ.ดร. สมยศ ทุ่งหว่า
21	รศ.ดร. เรืองชัย ดันสกุล
22	ผศ.ดร. สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล
23	อ. ชูชาติ ผลบัณฑิต
ผู้นำชุมชน/อบต./ผู้นำชาวบ้าน	
24	นายนำไท อุไรรัตน์
25	นายชบ ยอดแก้ว
26	นายสัมพันธ์ จิรันดร
27	ผู้ใหญ่บ้านบรรเจต นະແສ
28	นางพิภูล บุรีภักดิ์
29	นายหมัดแล๊ะ ลีสินหมื่น
30	นายหมัด หมัดอาลี
31	นายสุพจน์ แสงจันทร์
32	นายศุภคา ทองธรรมชาติ
33	นางสร้อย สุวรรณวงศ์
34	พระครูศาสนการโกวิท
	สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12
	สำนักงานจังหวัดสงขลา
	สำนักงานจังหวัดพัทลุง
	สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช
	เทศบาลตำบลบ้านพรุ
	เทศบาลตำบลบ้านพรุ
	เทศบาลนครหาดใหญ่
	เทศบาลเมืองสงขลา
	สำนักงานเทศบาลเมืองพัทลุง
	สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
	สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย
	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
	โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากฯ กองกิจการพลเรือน กองทัพบกที่ 4
	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
	สำนักงานชลประทานที่ 12
	สำนักงานชลประทานที่ 12
	ผู้อำนวยการ ศูนย์สันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
	สถาบันราชภัฏสงขลา
	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
	องค์การบริหารส่วนตำบลคอกหงส์
	องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำขาว
	องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหว่า
	องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหวัง
	กลุ่มรักคูซูด
	คณะกรรมการสุขภาพตำบลสิงหนคร (ผู้นำมุสลิมหัวเขาแดง)
	ชุมชนประมง ต.สิงหนคร อ. สิงหนคร
	ชมรมอนุรักษ์ไก่เถื่อน
	โครงการพัฒนาอาชีพตลาดไตนอด
	ผู้นำชุมชน อ.ควนขนุน
	วัดจาก อ. ระโนด จ.สงขลา

องค์กรพัฒนาเอกชน		
35	นายไสว นูญยก	โครงการแลได้เพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา
36	นายบรรจง นะแสง	โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก
37	นายพิศิษฐ์ ชาญเสนาะ	สมาคมหยาดฝน
38	นายกำราบ พานทอง	โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้
39	นายนิคม ภู่อกุลสุข	กป.อพช. ใต้
40	นางสาวพิชชา แสงคง	โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้
41	นายอาแซ สะยาอะ	โครงการ Wetland International
42	นางสาวรุ่งรัตน์ บัวสม	The Em Song Project
หน่วยงานภาคเอกชน/ธุรกิจ		
43	นายสุรพล กำพลาณนท์วัฒน์	บริษัท เวิร์ดมาเก็ตติ้ง อินเตอร์ไพรส์
44	นายสิทธิศักดิ์ ตันมงคล	สถาปนิกทักษิณ
45	นายเจริญ ลิ่มสกุล	สถาปนิกทักษิณ
46	นายชาญ ลีลาภรณ์ สื่อมวลชน	หอการค้าจังหวัดสงขลา
47	นางพรรณนิภา โสติพิพันธุ์	คอร์เรดิโอ
48	นายสมภพ รัตนวลี ผู้แทนจากสกว.	รายการ" ลานบ้าน ลานเมือง" ช่อง 9
49	- ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
50	- ดร. ลีลาภรณ์ บัวสาย	
51	- น.ส. เบญจมาศ ตีระมาศวนิช	